

**T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA**

**ARŐIV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918**

CİLT II

**ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918**

VOLUME II

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları

**ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2005**

**T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA**

**ARŐIV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918**

CİLT II

**ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918**

VOLUME II

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları

**ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2005**

İNCELEME KURULU / INSPECTION COMMITTEE

Dr. Hv. Korg. Erdoğan KARAKUŞ
Prof.Dr. Yusuf HALAÇOĞLU
Prof.Dr. Hikmet ÖZDEMİR
Doç.Dr. Yusuf SARINAY
Dr.Öğ.Alb. Ahmet TETİK

YAYIN KURULU / PUBLICATION COMMITTEE *

Yayına Hazırlayan / Editor
Dr. Öğ. Alb. Ahmet TETİK

İngilizce Çeviri ve Sayfa Düzeni / English Translation and Page Design
Yusuf Serdar DEMİRTAŞ

Düzelti / Redaction
Mahmut Yüksel CANBAZ
İbrahim KILIÇ

Belge Çeviri / Document Transcription
Meryem AKKOÇ Sema KİPER
Nuri BAYRAK Mehmet KORKMAZ
Melike CEYHAN Akgül ÖZÇINAR
Çiğdem ÇAĞLAR Ayşe SEVEN

Belge Ayırım / Document Classification
Zafer ERZAN
Erbil KOPARAN

Belge Onarım / Document Restoration
Türkan YILMAZ

Belge Çekim / Document Scanning
Mesut GÜVENBAŞ
Erhan KANDEMİR

Veri Hazırlama / Data Processing
Nuray ÇALIŞKAN

* İsimler Soyadı alfabetik olarak düzenlenmiştir.
Names are listed in Surname alphabetical order.

SUNUŞ

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığınca yürütölen “Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914–1918” adlı belge yayın çalışmasının ikinci cildi de hazırlanmıştır.

Tarihin sayfaları okunur, ancak tarih, aynı zamanda konuşur. Tarih, belgelerle konuşur. Doğrudan, eksiksiz ve nesnel bir biçimde konuşur. Bu konuşmada, herşey olması gerektiği gibi değil, olduğu gibi ortaya konur. Bu durumda fazla söze yer olmasa gerek.

Gnkur. ATASE ve Dent. Başkanlığı arşivinde bulunan belgelerin yayınında gözetilen amaç da tarihin konuşmasını sağlamaktır. Böylece, insanlar bilgilenmeyi ve değerlendirmeyi aracısız gerçekleştirmiş olacaklardır. Ermeni faaliyetlerine ilişkin bu yayın da yukarıda belirttiğimiz şekilde nesnel olarak değerlendirilmelidir.

Kitapta yer alan belgeler, üzerinde çok öznel değerlendirmelerin yapıldığı olayları; yer, zaman ve kişileriyle nesnel olarak ortaya koymaktadır. Bu aynı zamanda tarihin gerçekleri dile getirmesidir. Bu yolla, insanlık dışı hareketlerin kimler tarafından neden ve nasıl yapıldığı da anlaşılmış olacaktır. Belgelerin doğrudan ve hiçbir yorum yapılmadan yayınlanması, bilgiyi nesnel olarak sunma amacına yöneliktir.

Belgelerin bilimsel araştırmacılar tarafından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi ise tarihe sadık kalmanın bir ölçütü olacaktır.

Erdoğan KARAKUŞ
Hava Korgeneral
ATASE ve Dent.Başkanı

PRESENTATION

The second volume of the studies pertaining to “Armenian Activities in the Archive Documents 1914 - 1918” conducted by the Turkish General Staff Directorate of Military History and Strategic Studies and Directorate of Inspection (TGS ATASE ve Dent.) has been prepared.

The pages of history are read; however, in the mean time history speaks. History speaks through documents faultlessly and objectively. The discourse is not constructed as it has to be but it is put forward as it is leaving no grounds for further discussions.

The pursued aim of the studying of the documents found in the archives of the TGS Directorate of ATASE ve Dent. is to enable history to voice its discourse; and hence, to prompt the researchers to be informed and thus to realize the assessment without any intermediary agent. This publication pertaining to the Armenian activities should be evaluated objectively as hereby stated.

The documents presented in the book reveals the incidents, upon which numerous subjective evaluations made, objectively by giving definite place, time, and personages. This is history’s bringing the reality to daylight. In this way, how and why the instigators and the performers practiced these inhumane activities will be perceived clearly. The publication of the documents as they are, without any interpretation, aims at presenting the information objectively.

Comparative use of the documents by the academia will be the criterion of faithfulness to history.

Erdoğan KARAKUŞ
Air Lt. General
Chief of ATASE ve Dent.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Sunuş / Presentation

İçindekiler / Contents III

Belgelerdeki Nesnel Gerçekler / Objective Truth in the Documents V

Birinci Bölüm / Part One 1

Belgelerin Günümüz Türkçesi ve İngilizce Tercümeleri
Turkish and English Translations of the Documents

İkinci Bölüm / Part Two 295

Belgelerin Tıpkıbasımları ve Çevrim Yazıları
Facsimiles of the Documents and Transcriptions

BELGELERDEKİ NESNEL GERÇEKLER

“Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914 – 1918” isimli belge yayının ikinci cildinde ağırlıklı olarak, Ermeni örgütlerinin uyguladıkları mezalime ilişkin belgeler yer almaktadır. Bütün Anadolu coğrafyasında süregelen isyan ve mezalimlerle masum insanlar katledilmiş, terör doruk noktalara ulaşmıştır.

Osmanlı toprakları içerisinde kargaşa ortamı yaratılırken, dış kaynaklı bağlantılar ve yardımlar da arka planda çalışmaya devam etmiştir. Maddi yardımların yanı sıra siyasal destek faaliyetleri de yoğun propagandalarla sürdürülür. Konuya ilişkin belgelerde bu faaliyetlerin nasıl yürütüldüğü görülmektedir.

Türk devlet geleneğinin çok ayrıcalıklı yönünü gösteren belgeler ise ordunun çeşitli birimlerinde görevlendirilen Ermeni vatandaşlarla ilgilidir. Fransa’da deniz bilimleri öğrenimi gördüğünü ifade eden Osmanlı vatandaşı Hanzadyan ile Bahriye Nazırı Cemal Paşa’nın imzaladığı iş sözleşmesi ve sonraki gelişmeler ilgi çekicidir. “Osmanlı Ermeni erlerinden olup, dil bilmeleri sebebiyle tercüman olarak görevlendirilenlerin isimleriyle, görev yerlerini gösteren liste”nin tarihi 24 Temmuz 1917’dir. Onlarca Ermeni vatandaşı asker, ordunun çeşitli birimlerinde görevlendirilmişlerdir. Bu durum, Devletin vatandaşlarına bakış açısını göstermesi bakımından çok önemlidir.

İnsanlık suçu oluşturan cinayetlerin tanıklarının anlattıkları ise çok düşündürücüdür. Aslında, insan eliyle işlenen dehşetin boyutlarını ve sınırlarını göstermesi bakımından ibret verici sahnelerle dolu olan bu belgelerin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

Eserde, belgeler tarihlerine göre sıralanmışlardır. Olayların gelişiminin çok yönlü izlenmesi yönünden bu yöntem kullanılmıştır. Belgelere ilişkin dizin ise 4 ncü ciltte yer alacaktır. Böylece belgelerin içeriğinin birarada görülmesi sağlanmış olacaktır.

Ahmet TETİK
Dr.Öğ.Alb.
Arşiv Şube Müdürü

OBJECTIVE TRUTHS IN THE DOCUMENTS

The second volume of the “Armenian Activities in the Archive Documents 1914 – 1918” concentrate on the atrocities practiced by the Armenian committees. During the rebellions and atrocities in the Anatolia plains innocent people were massacred, and the terror reached its peak.

While an atmosphere of chaos was being instigated in the Ottoman land, foreign assistance and support were working hand in hand the background. Political support activities were carried out intensively along with the strong financial aid. In the documents related to the issue, the implementation of the activities is clearly seen.

The documents revealing one of the most specific traditions of the Turkish State relates to the Armenian citizens who were appointed to various departments of the army. The contract signed between Cemal Pasha, Minister of Navy, and Hanzadian, an Ottoman citizen who claimed that he had a degree in Naval Sciences from France, and its consequences are very striking. The list showing the names of the Ottoman Armenian soldiers that were appointed as translators is dated July 24, 1917. Tens of Armenian citizens were appointed to the various posts in the army. This is extremely an important issue in revealing the State’s approach to her citizens.

On the other hand, the testimonies of the witnesses of the crimes against humanity are very thought provoking. As a matter of fact the documents revealing the degree of the crimes committed by men, which are full of admonition, requires further evaluation.

The documents in the series are presented in a chronological order. This method has been adopted to enable the readers to trace the development of the events with a broader perspective. The index of the documents will take place in the fourth volume of the series. Thus, the contents of the documents shall be seen as a whole.

Ahmet TETİK
Dr. Ins. Col.
Director of Archives

BİRİNCİ BÖLÜM

PART ONE

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı
Numara
108

3 ncü Ordudan: Başkomutanlığa gelen numarasız şifredir.

Cevap. 20 Mart 1916 tarihli İstihbarat Şubesi ... ve Ermeniler tarafından Erzurum'da yapılan mezalim hakkında 10 Mart 1916 tarihinde bilgi arz edilmişti. Düşman işgaline maruz kalan köylerden kaçan halka, düşmanın ve özellikle Ermeni askerlerinin pek canice ve vahşice davrandıklarını, genç çocuk ve kızları kaldırarak bilinmeyen bir tarafa götürdüklerini, mal ve canlarını yağmaladıklarını, zaman zaman katlettiklerini, ırza tecavüzün akla, hayale gelmeyecek derecede bulunduğunu söylemekte ve çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler de bunu doğrulamaktadır.

21 Mart 1916
3 ncü Ordu Komutanı
Vehip

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Army
Office of the Commander-in-Chief
Number
108

Unnumbered code sent from the 3rd Army to the Office of Commander-in-Chief

Rejoinder. dated March 20, 1916 Information Bureau ... We have previously presented an intelligence report about the atrocities committed by the Armenians [and] ... in Erzurum on March 10, 1916. The people who ran away from the villages that were subjected to the atrocities committed by the enemy have been claiming that the enemy soldiers and especially the Armenian soldiers have been behaving murderously and brutally, and that they have raptured all the youth, children, and the girls to an unknown place, that they have pillaged the houses and the stocks, that they occasionally

have committed massacres, and that they were committing rapes beyond any thought; all these information have been proven to be true by other sources.

March 21, 1916

3rd Army Commander
Vehip

Bk. s. / See pp. 297-298

Erzurum'un Alvar köyünde, Ermeni saldırısına uğrayan anne ve çocukları.
A mother and her children who were subjected to Armenian assaults in Alvar village, Erzurum.

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü

Genel :44316
Özel :23
Şube :2

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı

Gizli

2 nci Şubeden yazılan 23 Ocak 1916 tarihli ve 9835 numaralı tezkereye cevaptır. Amerika'da oturan Ermeniler tarafından, Osmanlı topraklarında bulunan Ermenilerin ihtiyacı için gönderilen paraların ne yolla geldiğinin ve kimlerin aracılığıyla Ermenilere dağıtıldığının araştırılarak bildirilmesi, gerekli illere ve bu illere bağlı olmayan sancaklara tebliğ edilmişti.

Bu konuda cevaben gelen yazıların özetlerini içeren cetvel, Ek olarak yüksek makamlarına gönderilmiştir. Bundan sonra Ermenilere, ancak hükûmet memurları aracılığı ile ve yerel yöneticilerin gözetimi altında para dağıtılması ve bunun dışında dağıtımına izin verilmemesi gerektiği, illere genelge ile tebliğ edilmiştir. Bu konu hakkındaki emir ve kesin karar Başkomutanlık makamına aittir.

25 Mart 1916

İçişleri Bakanı
Talât

----- ----- -----

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
28 Ocak 1917

İçişleri Bakanlığına

Cevap

Yalnız düşman devletler uyruklarına ve mülkiye memurları aracılığı ile para dağıtılacaktır. Ermenilere gizliden para dağıtılmasına izin veren veya bundan hemen haberi olan memurların şiddetle cezalandırılmalarını ve sonucun bildirilmesini rica ederim.

----- ----- -----

Adana İli:

Amerika'dan gelen paraların, Haçin¹ Amerikan Okulu Müdiresi Misvon Vantelli, Kumpanya Hekimi Ermeni Protestanı Filib, Adana'da Amerikan uyruklu Hekim Hasi tarafından Ermenilere dağıtılmakta olduğu anlaşılmıştır.

Halep İli:

Amerika'dan gelen paranın, Halep Amerikan Konsolosu tarafından Ermenilere dağıtıldığı anlaşılmıştır.

Elazığ İli:

Elazığ'da Alman Müesseseleri Müdürü Mösyö Ahman tarafından Amerikan Konsolosu ve Amerikan Misyoneri Mister Riger aracılığıyla Ermenilerin muhtaç ve fakirlerine para dağıtıldığı ve bu paranın Amerika'dan geldiğinin yerel haberlerden anlaşıldığı.

Diyarbakır İli:

Ermenilerin ihtiyacı için Amerika'dan para gönderilmediği anlaşılmıştır.

Trabzon İli:

Trabzon Amerikan Okulu Müdürü Mister Klarkorde aracılığıyla Ermenilere Amerika'dan para geldiği ilgili yerden bildirilmiştir.

Konya İli:

Posta ve banka aracılığıyla gelen paraların, Hekim Dad tarafından Ermenilere verilmekte olduğu vilayetin verdiği bilgiden anlaşılmıştır.

Bursa İli:

Bursa Amerikan Okulu öğretmenlerinden Madam Alen adına Amerika'dan gelen paraların, söz konusu bayan tarafından Ermenilere dağıtıldığı yerinden bildirilmiştir.

Ankara İli:

Merzifon Amerikan Koleji'nden gelen özel memur tarafından Ermenilere para verilmekte olduğu anlaşılmıştır.

Eskişehir:

Eskişehir Amerikan Kız Okulu Öğretmeni Kagosyan ve Katolik Delege Vekili Agop tarafından Ermenilere para verilmekte olduğu anlaşılmıştır.

Afyonkarahisar:

Ermenilere verilmek için Amerika'dan para gelmediği bildirilmiştir.

¹ Adana, Saimbeyli.

Kayseri:

Amerikan din yayıcıları tarafından hapishanedeki Ermenilere para verildiği yerinden bildirilmiştir.

Zor¹:

Amerika'dan Ermenilere dağıtılmak üzere henüz ne bir kimsenin ve ne de paranın geldiği anlaşıldı.

Maraş:

Mister Vedli ve Laymin adlarına, İstanbul'dan Amerikalı Pit tarafından gönderilen paraların, söz konusu kişiler tarafından Ermenilere dağıtıldığı anlaşılmıştır.

Samsun:

Amerika'dan para gelerek dağıtılıp dağıtılmadığı anlaşılamamıştır.

Niğde:

Amerika'dan, Niğde sancağına para gelmediği ve Ermenilere de dağıtılmadığı anlaşılmıştır.

İzmit:

İzmit sancağındaki Ermenilere para dağıtıldığı anlaşılamamış ise de Amerika'daki Ermenilerin İstanbul'da Pit tarafından gönderildiği ve buna Beyoğlu'nda Singer Şirketi Şubesinde çalışan Gregor Kasbaryan'ın yol gösterdiği ilgili yerden bildirilmiştir.

Kütahya:

Kütahya'da Bakkal Agopyan'a İstanbul Tahtakale'de Cedidhan'da bulunan kardeşi Ermenak Yagopyan tarafından para gönderildiği ve başka Ermenilere para dağıtıldığına dair bilgi olmadığı anlaşılmıştır.

----- 80 ----- 82 -----

¹ Suriye, Zor.

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization
General: 44316
Private: 23
Division: 2

Ottoman Army Headquarters

In reply to the message numbered 9835, dated 23 January 1916, written by the 2nd Division. A notification has been sent to the cities and to the sanjacks that are not affiliated to those cities under consideration as regards to the means of sending the money, sent by the Armenians residing in the United States to be spent for the Armenians living in the Ottoman territories, as well as the people who are in charge of distributing the money to the Armenians.

The answers pertaining the issue have been summarized in a list, which is here by attached for higher officials' attention. A circular has been issued and sent to the cities under consideration as regards to the distribution of the money to the Armenians which hereafter should be carried out only by the government officials and under the supervision of the local authorities, and that no other means of distribution should be allowed. The orders and the final decision on the issue reside in the power of the General Headquarters.

25 March 1916

Minister of Internal Affairs
Talât

----- ----- -----

Ottoman Army Headquarters
28 January 1917

To the Ministry of Internal Affairs

Reply

The local administrative officials will deliver the money only to the nationals of the Enemy States. Please send in the results of the heavy penalties given to the officials who allow the secret distribution of money among the Armenians or the names of those who have been informed about the malpractices on time.

----- ----- -----

Adana Province:

It is understood that the director of the Haçin American School directress Ms. Von Vantelli is distributing the money coming from the United States, together with the company doctor, an Armenian Protestant Philip, along with an American subject Doctor Honey in Adana.

Halep Province:

It is understood that the American Council in Halep is distributing the money coming from the United States to the Armenians.

Elazığ Province:

The director of the German corporations Monsieur Ahman with the help of the American Consul, and an American missionary, Mr. Rigger, has been distributing money to the needy and poor Armenians, it has been locally claimed that the money was coming from the United States.

Diyarbakır Province:

It has been understood that no money has been sent from the United States for the Armenians' need.

Trabzon Province:

It has been locally declared that some money was sent by the United States for the Armenians through the mediation of Mr. Claircorde, the principal of the Trabzon American School.

Konya Province:

It has been understood from the declarations of the city officials that Doctor Dad is distributing the money received through mail and bank accounts to Armenians.

Bursa Province:

It has been locally declared that the money sent from the United States to Madam Allen, one of the teachers of the Bursa American School, is being distributed to the Armenians by her.

Ankara Province:

It has been understood that a special official from the Merzifon American School is giving money to Armenians.

Eskişehir:

It has been understood that money is being distributed to Armenians by Kagossian, one of the teachers of Eskişehir American School for Girls, and by Agop, a deputy Catholic delegate.

Afyonkarahisar:

It has been understood that no money has been sent from the United States to be given to the Armenians.

Kayseri:

It has locally been declared that the American missionaries are distributing money among the Armenians in prison.

Zawr:

It has been understood that neither money nor any person was sent to the Armenians from the United States.

Maraş:

The money sent by Pit, an American in İstanbul, to Mr. Vedley and Laymen, is being distributed among the Armenians by the same persons.

Samsun:

It could not have been determined whether any money was sent from the United States and distributed.

Niğde:

It has been understood that no money was sent to the Niğde sanjack from the United States to be distributed among the Armenians.

İzmit:

Although it could not have been determined whether any money has been distributed among the Armenians in the İzmit sanjack, it has been locally declared that the Armenians in the United States have sent money to Pit, in İstanbul, who was guided by Gregor Kasbarijan, an Armenian who is working at the Singer Corporation in Beyoğlu, İstanbul.

Kütahya:

It has been understood that grocer Agopyan, in Kütahya, has received some money from his brother Armenak Jagopyan who is working at the Cedidhan, Tahtakale, İstanbul; and, other than this, no account of distribution of money is recorded.

1 nci Ordu Komutanlığı
1 nci Şube 2 nci Kısım
Numara: 393

Nişantaşı'nda Ordu Karargâhından
11 Nisan 1916

Başkomutanlığa

1. Silâhlı 4 kişiden oluşan bir Ermeni çetesinin 7 Nisan'da Tosya'nın Çaykapı¹ köyünden 4 Müslüman kadını dağa kaldırdıkları, takip ve cezalandırılmaları için idarece tedbirlerin alındığı 5 nci Kolordu Asker Alma Heyeti Başkanlığından bildirilmiştir.

2. Civar jandarma birliklerinden hızla yararlanılarak ve bir merkezden takip edilerek söz konusu çetelerin mutlaka cezalandırılıp köklerinin kurutulması ile sonucun bildirilmesinin söz konusu heyet başkanlığına emredildiği arz olunur.

1 nci Ordu Komutanı

----- 80 ----- 83 -----

1st Army Headquarters
1st Division 2nd Section
Number: 393

From Army Headquarters at Nişantaşı
April 11, 1916

To the General Headquarters

1. The chief of the Recruitment Committee of the 5th Army Corps reports that an Armenian gang of five armed men have abducted 4 Muslim women from Çaykapı village of Tosya and headed towards the mountains on April 7, necessary precautions have been taken by the administrators and pursuit for the gang has been launched for the punishment of the gang members.

¹ Kastamonu, Tosya, Çaykapı.

2. The chair of the committee has been ordered that the local gendarmerie forces conducted from a single command should take up action at once and punish the gangs mentioned by all means, and that the results of the procedures realized should be reported to the army.

1st Army Commander

Bk. s. / See pp. 307-308

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü

Bursa Valiliğinden alınan 12 Nisan 1916 tarihli ve 154 numaralı yazının suretidir.

Gizli

1 Mart 1916 tarihli ve 1473 numaralı yazıya Ek'tir.

Amerika'da kurulmuş cemiyetler veya Ermeniler tarafından toplanıp, Osmanlı memleketlerinde yardıma ihtiyacı olan Ermenilere dağıtılmak üzere gönderilen para hakkında, şimdiye kadar elde edilen bilgi aşağıda arz olunur:

Buraya gönderilen para, İstanbul'da Amerika Hanı'nda Amerikalı Mister William Pitt tarafından her hafta düzenli olarak Osmanlı Bankası aracılığı ile Bursa'daki Amerikan Okulları Müdiresi Alen adına 150 lira gönderildiği delilleriyle haber alınmış ve bundan önce müdire olan Misis Çemis zamanında da her hafta 250 lira geldiği; bu konuda "Ekonomik" Mağazası Müdürü Amerikalı Mister Baldwin ile yanında bulunan tezgâhtar Ermeni Protestanı Hayk'ın da hizmet etmekte olduğu bu ay içinde Halep'te temsilci aracılığı ile Sülüzlü Şerab oğlu Agob Badohan'a 305 kuruş ve Şubat'ta Çorum'da Kale'de yaşamaya mahkûm Kirkor Huncuşyan'a 10 ve yine söz konusu kişiye 5 ve Halep merkezde Rozda kazasında Çemator Hanespan'a 20 ve Vapurcu Kirkor'a ise 10 lira Misis Alen adına postaneye teslim edilmesiyle anlaşılmıştır.

Misis Alen adına yine William Pitt tarafından, bazen bildikleri araç ve Viz Bank tarafından çekilmiş çekler ile Osmanlı Bankasından alınmak üzere para geldiği ve Misis Alen'e gelen paradan, ihtiyacı kadar bankadan alıp diğerleri adına bankada yedek olarak bulundurduğu görünmüş ve söz konusu kişinin Osmanlı Bankasında hesabı olup, mevcut paranın miktarı araştırılarak bulunmuştur.

İstanbul'da Amerika Hanı'nda bulunan Mister William Pitt'e Amerika'dan kimden ve hangi şirketten para geldiği hakkında bilgi almak mümkün olamadığından, bu konuda Mister Pitt ile ilişkileri anlaşılan Viz Bank'tan İstanbul'ca araştırılması iznimize bağlıdır.

Misis Alen, burada her cumartesi günü Muradiye'deki okulda Matmazel Partez aracılığı ile 10 ve Setbaşı'nda Madam Farsi aracılığı ile 3 ilâ 5 lira dağıtmaktadır. Bu para her ailenin ihtiyaç derecesine göre, 3 kuruştan 10 kuruşa kadar ve bazen daha fazla verilmekte olduğu ve dağıtımda daha fazla paranın sahillerden iç kısma nakledilen Rum

göçmenlerine verildiği ve Misis Alen'in gerekli gördükçe, İstanbul'da William Pitt'e yazacağı bir mektupla, istediği kadar para getirebileceği anlaşılmış ve sonradan hükûmet memurlarının aracılığı olmadıkça, bu şekilde dağıtım yapılmamasının sağlanmaya çalışıldığının arzı ile saygılarımı sunarım efendim.

----- ۛۛ ----- ۛۛ -----

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization

Following is the copy of a document from the Office of the Governor Hüdavendigar [Bursa] – dated April 12, 1916, numbered 154.

Secret

Attachment to the document dated March 1, 1916, numbered 1473.

Following is the recent information gathered about the money, sent by the Armenians or by the foundations in America, to be distributed among the needy Armenians in the Ottoman lands.

It has been understood and verified that Mr. William Pitt, an American at the American Commercial Building, has been sending 150 liras to Ms. Allen, the Directress of the American Schools in Bursa, via Ottoman Bank every week. It has also been found out that the former directress of the school Mrs. Chemisse has been receiving 250 liras every week. These transfers are being undertaken by the director of the "Economic" shop Mr. Baldwin and by an Armenian Protestant Hayk who works as a shop assistant at the same place. It has been found out that 305 kurush was sent to Ms. Allen by the post to be paid to Sherab's son Agop Badohan from Suluz, along with other payments such as: 10 liras in February to be sent to Kirkor Hunjusian who is sentenced to live at the Çorum Castle, and another 5 liras to be sent to the same person, 50 liras to be paid to [Chematore] Hanespan who lives in the Rozda district of Haleppo, and 10 liras to be paid to Kirkor the boatman this month. All of these payments were made on behalf of Ms. Allen via delegates.

It has been observed that Ms. Allen is receiving money from William Pitt, checks were prepared by Viz Bank to be drawn from the Ottoman Bank, via known means; and upon a careful investigation of the transfers it has

been concluded that, Ms. Allen has been sparing some of the money she received in her own account at the Ottoman Bank as reserve.

Any information pertaining to the source of the money sent from America could not have been obtained. The relationship between the Viz Bank and Mr. Pitt can only be investigated upon your approval in Istanbul.

Ms. Allen distributes 10 liras at the school in Muradiye via Mademoiselle Partése, and three or five liras via Madame Farsi in Setbaşı. The money distributed ranges between 3 to 10 kurus in accordance with people's need, though sometimes this amount varied. However, it has been found out that the most of the money is being given to the Greeks coming from the coastal regions and settling in the inner regions. It is understood that Ms. Allen is authorized to demand for more money from William Pitt in need. I here by would like to assert that, the distribution of money without the intervention of the government officials shall be interdicted. With my kindest regards.

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
2 nci Şube

5 Nisan 1916

Emniyet Genel Müdürlüğüne

1 Mart 1916 tarih 6992 gizli numaralı tezkereye cevaptır.

1. Agop Hovagyan hakkında Bükreş'ten aşağıdaki bilgiler geldi.

Söz konusu Ohannes Hovagyan, altı ay önce Rusya'dan gelerek Bükreş'te Krinolu sokağında 9 numarada oturan İnsaldi ile çok sık görüşmekte ve İngiliz Elçiliğine de çok gidip gelmektedir. 9 numaralı bir pasaportu olduğu gibi, bunda Osmanlı Polis Genel Müdürlüğü tarafından verilmiş 2772 numaralı ikamet evrakında fındık tüccarı olduğu da yazılmıştır. Doğum tarihi 1871 ve doğum yeri Trabzon'dur. Bükreş'te tüccarlık yapmış, bazen de Amerikan ve İngiliz gazetelerini gönüllü olarak dağıtmıştır. Hovagyan, 30 - 32 yaşlarında orta boylu, siyah saçlı, bıyıkları İngilizlerin biçiminde esmer renkli ve kara gözlüdür. İngilizceyi mükemmel konuşur. Bükreş'ten çok sık seyahate gider gelir. Geçen şubat ortalarında Köstence'ye¹ gitmiş ve geri dönmüştür. Birkaç sene önce Londra'ya seyahat etmiş ve şark halıları üzerine iş görmüştür. Londra'dan Mısır'a gitmiş, orada Ermeni Komite Başkanı Bogos Nubar Paşa ile irtibata geçmiş ve ondan sonra bütün Avrupa'yı dolaşmıştır. Kendisi akıllı bir adamdır. Fransızca, İngilizce, Almanca ve Türkçeyi çok iyi konuşur. Harbin ilânında Sofya'da iken, daha sonra Sofya'dan Bükreş'e gitmiştir.

2. Bükreş'te bir fotoğrafçının birçok Ermeni'nin resimlerini, gerekli açıklamalarla vereceğinden söz ederek, bunların Bükreş ataşemiz aracılığıyla tedariki müdürlüğünüzce istendiğinden, söz konusu ataşemizin bu konuda yaptığı müracaatta bahsedilen fotoğrafların, bir kopyasının daha o zaman Bükreş Almanya Konsolosluğu tarafından satın alınarak, Berlin'e gönderildiği ve orada çoğaltıldığı, bir kopyasının da İstanbul'a gönderildiği kendisine söylenmiştir. Bu fotoğrafların İstanbul'a kim tarafından gönderildiğinin soruşturulmakta olduğu.

3. Bükreş'te bulunan bazı Rus casus ve propagandacıların isimleri:

- a) Reç gazetesi muhabiri ve Ermeni – Rus propagandasını başlatan Libaryet Nazaryan,
- b) Rusya tarafından Bükreş'e gönderilen Jan Bazaryan,
- c) Görünürde sanatçı, fakat gerçekte Osmanlı – Alman aleyhinde bulunan Müşevvik ve Taşnaksütyun Partisine mensup Ermeni ihtilalci Jermak,
- d) Bükreş'te meşhur pastacı Derbederyan,

¹ Romanya, Köstence.

- e) İstanbul'da yatırımcı ve şu anda Bükreş'te oturan Agopyan,
- f) Rus imparatorluk sarayı banducusu, Bükreş'te oturan İvanof,
- g) Bükreş Konsolosluğu eski kâtibi Aris Lazar,
- h) Deşnik Ajansının adamı ve Rus gizli polisi Vantura.

----- 80 ---- 82 -----

15 Ağustos 1916

Genel Karargâh 2 nci Şube'ye

Agopyan Ohannes, World gazetesinin muhabiri olduğunu söylüyor. Söylediğine göre kendisi İstanbul'da doğmuş ve Amerika'ya göç etmiştir. Fizikî görünümü bilinmemektedir. Agopyan 17 Ocak 1916 tarihinde Atina'nın Amerikan Konsolosluğu'ndan alınmış Garel Droperis imzasını taşıyan ve 146 numaralı, Bulgaristan ile Romanya'ya gitmek üzere verilen üç ay geçerliliği olan bir pasaportu taşımaktadır. Kendisi Sofya'da Bulgaristan Kralı ve Meclis Başkanıyla görüşmek üzere kalmışsa da, Bulgar Hükûmeti tarafından sınır dışı edildiğinden Romanya'ya gitmiştir.

Osmanlı topraklarına girişine engel olunması uygundur.

----- 80 ---- 82 -----

Ottoman Army Headquarters
2nd Division

April 5, 1916

To the General Directorate of National Police Organization

In reply to the secret note dated March 1, 1916, numbered 6992.

1. Following information has been received about Agop Hovaghjian

Previously mentioned Ohannes Hovaghjian, has come from Russia six months ago and started visiting Insaldi frequently, who lives in the Krinolu Street number 9, in Bucharest, and he pays frequent visits the British Embassy. Though he has a number 9 passport, it bears the stamp of the Ottoman General Director of National Police Organization on the residential permit, numbered 2772, declaring that he is a hazelnut dealer. He was born in 1871, in Trabzon. He dealt with trade in Bucharest, and sometimes

distributed the American and English newspapers voluntarily. Hovaghijan is a man of 30-32 years of age, middle built, dark haired, with a mustache same as that of the English, dark-skinned, and black-eyed man. He is fluent in English. He frequently travels outside Bucharest. In the middle of last February, he went to Constanta and came back. He went to London a couple of years ago and dealt with the carpet trade. From London, he has gone to Egypt and got in touch with the Boghos Nubar Pasha, and later toured the whole Europe. He is personally a clever man. He is fluent in French, English, German and Turkish. Although he was in Sofia when the war was declared, he has gone to Bucharest from Sofia

2. Our directorate has demanded the obtaining of the photographs of the Armenians, which a photographer in Bucharest promised to give with necessary explanations, by our Attaché in Bucharest. Upon the application of our attaché, it has been claimed that those photographs had been sent to Berlin for reproduction via German Consulate, and that the copies were sent to Istanbul upon receipt. A research has been launched for the determination of the person who had sent those photographs to Istanbul.

3. Names of some of the Russian spies and propagandists in Bucharest:

- a) Libaryet Nazarijan, reporter of the Rech Newspaper and the initiator of the Armenian-Russian propaganda,
- b) Jan Bazarijan, who was sent by Russia to Bucharest,
- c) Germak, seemingly an artist, is fact a provocateur against the Ottomans and Germans, and an Armenian rebel affiliated to Daschnakzoutioun Committee,
- d) Derbederijan, a famous the maker of pastry in Bucharest,
- e) Agopijan, a well-to-do investor in İstanbul, now lives in Bucharest,
- f) İvanof, a member of the Russian Emperor's Band in the palace, now lives in Bucharest
- g) Aris Lassard, the former secretary of the Bucharest Consulate
- h) Vantura, he is a Russian secret police and the man of the Deshnik Agency.

----- ----- -----

August 15, 1916

To General Headquarters 2nd Division

Agopijan Ojannes declares that he is the reporter of the World Newspaper. According to his testimony he was born in İstanbul and had

immigrated to America. There is no information pertaining to his appearance. He is carrying a passport, numbered 146, issued by the American Consulate in Athens on January 17, 1916, valid only for a term of three months, bearing the signature of Garel Droperis, to travel to Bulgaria and Romania. Although Agopijan Ojannes has stayed in Sofia to talk to Bulgarian King and with the president of the assembly he was deported by the Bulgarian Government and went to Romania.

Banning of Agopijan's entrance to the Ottoman lands is appropriate.

Bükreş Büyükelçiliği
Askerî Ataşeliği

Sayı
815

Bükreş
24 Haziran 1916

İstanbul'da Genel Karargâh İstihbarat Şubesi Müdürlüğüne
9 numara bildiriyor.

Sanatçı ve besteci olan Hekim Cerman, Ruslara casusluk yapmakla suçlanarak Sofya'dan uzaklaştırıldığından 14 Aralık 1915 tarihinde Bükreş'e gelmiştir. Bükreş'te Trayan sokağında 195 numarada oturmaktadır. Bu da (Hekim Cerman) Rusya Büyükelçiliği adına casusluk etmekte ve daima cebinde Rusya Elçiliğinden aldığı rubleler bulunmaktadır. Bükreş'te Ermenilerden meydana gelen Rus casus komitesi kâtibidir. Her zaman Rus Konsolosluğu ve Askerî Ataşesi ile görüşmektedir. Hemen her gün Ermeni Taşnak Cemiyeti üyeleri söz konusu kişinin evinde toplanarak, Ermeni menfaatleri doğrultusunda kararlar vermektedirler.

Aris Lazar Bükreş'te Hurey sokağında 23 numarada oturmaktadır. Her zaman İtilâf Devletlerine, Osmanlı Devleti hakkında bildiklerini haber vermektedir. Son zamanlarda Rus casuslarıyla sıkı temasta bulunuyor. Son olarak kız kardeşini İstanbul'dan getiren eniştesi, Fransa'ya gönüllü sıfatıyla gitmiştir. Ermeni İhtilâl Komitesinin her toplantısında hazır bulunmaktadır. Fransa Büyükelçiliği casuslarıyla iyi ilişkidir. Osmanlı Konsolosunun pasaport vermediğinden söz ederek, pasaport çıkarmak için Osmanlı halkından para almakta ve nüfus kâğıtlarının isimlerini değiştirmekte ve bu suretle Osmanlı pasaportlarıyla ticaret yapmaktadır. Ermeni Taşnak Cemiyetine haber verebilmek üzere Bükreş Osmanlı Konsolosluğuna ara sıra gelmektedir.

Agop Küçükyan, Ermeni Taşnak Cemiyeti kâtibidir. Aynı zamanda Ermenilerin oluşturduğu Rus casus cemiyetinin kuryesidir. Her zaman, Bulgaristan'daki merkezî hükûmetleri ve müttefikleri hakkında gelen bilgileri almak üzere Pazarcık'a gitmektedir. Hekim Cerman ile Rus ve Fransız casuslarıyla gayet iyi ilişkidir. Taşnak Cemiyetinin en çalışkan üyelerinden biridir. Taşnak İhtilâl Cemiyetinin icra komitesinin 6 üyesinden biridir. Rusya'ya giden Ermeni gönüllülerinin pasaportlarını da söz konusu şahıs düzenlemektedir.

Bütün Rus şehirleri temsilcilerinin katıldığı Petersburg Ermeni Kongresine dair yakında bilgi vereceğim.

Hekim Cerman ve Aris Lazar hakkında bende mevcut bilgi ile yukarıda anlatılan bilgiler birbirine uymaktadır. Aris Lazar'ın Ruslara hizmet ettiği Bükreş Osmanlı Konsolosluğunca bilinmektedir. Agop Küçükyan hakkında bende bilgi yok idi.

Bükreş Askerî Ataşesi
Albay

----- 80 ----- 82 -----

Embassy of Bucharest
Office of the Military Attaché
Number
815

Bucharest
June 24, 1916

General Headquarters Directorate of Intelligence at Istanbul,
Number 9 is informing.

Doctor Germain is both an artist and a composer. He has come to Bucharest on December 14, 1915 for he has been driven away from Sofia as he was charged for spying for the Russians. He lives at number 195 on Trayan Street in Bucharest. This person (Doctor Germain) is spying for the Russian Embassy; he always carries rubles he received from the Russian Embassy. He is the secretary of the Russian spy committee composed of the Armenians. He always meets with the officers at the Russian Consulate and with the Russian Military Attaché. Almost everyday the members of the Armenian Daschnak Committee hold meetings at the mentioned person's house, and take decisions in line with the Armenian interests.

Aris Lassard lives on Hurey Street at number 23, in Bucharest. He always informs the Entente Powers about the Ottoman State. He has recently developed close relations with the Russian spies. Lastly, his sister's husband, who had brought her here from Istanbul, has left for France as a volunteer. He appears at every meeting of the Armenian Revolutionary Committee. He has also good ties with the French spies. Saying that the Ottoman Consulate does not issue passports, he takes money from the Ottoman citizens, and changes the names on the identity booklets to make trade using Ottoman Passports. He occasionally visits the Ottoman

Consulate in Bucharest in order to be able to inform the Armenian Daschnak Committee.

Agop Kujukijan is the secretary of the Armenian Daschnak Committee. He is also the messenger of the Russian Spy Committee composed of the Armenians. He frequently travels to Pazarcık in order to gather the information about the Bulgarian central government and about its allies. He has good relations with the Russian and French spies along with Doctor Germain. He is one of the active members of the Daschnak Committee. He is also one of the six members of the Daschnak Revolutionary Committee's administrative board. He also prepares passports for the Armenian volunteers heading for Russia.

I will soon give information about the Armenian Conference, realized with the participation of the Russian delegates, held in Petersburg.

The information I have gathered about Doctor Germain and Aris Lassard and the information written above are in accordance with each other. Ottoman Consulate in Bucharest is well aware of Aris Lassard's service to the Russians. I did not have any information about Agop Kujukijan.

Bucharest Military Attaché
Colonel

Osmanlı Hükûmeti
Dışışleri Bakanlığı

İdarî İşler Genel Müdürlüğü
Konsolosluk İşleri ve Karma Hukuk Müdürlüğü
Konsolosluk İşleri Şubesi
Sayı
85160-1179

Başkomutanlığa

Özet : Aris Lazar hakkında.
Gizlidir

26 Haziran ve 1 Temmuz 1916 tarihli ve 4764 ve 27301 / 3000 numaralı yazınıza cevaptır.

Bükreş Konsolosluğunun kuruluşundan beri "Aris Lazar" adında bir kimsenin konsolos sıfatıyla söz konusu görevde bulunmadığı, konsolosluğun özgeçmiş kayıtlarının incelenmesinden anlaşılmıştır. Yalnız Aris Lazar isminde bir şahsın 14 Eylül 1910 tarihinde söz konusu Konsolosluk kâtipliğine tayin edilerek 19 Mart 1915 tarihinde de suiistimallerinden dolayı görevinden alındığı söz konusu kayıtlardan öğrenilmiştir. Konsolosluk emrinde çalışan kâtiplerin görevden alınmaları ve tayinleri, konsolosların yetkileri dahilinde bulunduğundan, söz konusu şahsın durum ve kimliği buraca kaydedilmemiştir. Yazdığı eser hakkında da Bakanlığımıza şimdiye kadar herhangi bir malumat gelmemiştir. Aris Lazar'a dair gerekli soruşturmaların yapılarak, kimliği hakkında bilgi verilmesi ve yazdığı eserden bir nüshasının gönderilmesi hususu Bükreş Elçiliğine bildirilmiştir. Alınacak cevap bildirilecektir.

30 Temmuz 1916

Dışışleri Bakanı
Halil

----- ✂ ----- ✂ -----

Bükreş Büyükelçiliği
Askerî Ataşeliği
Sayı
1138

Bükreş
31 Temmuz 1916

İstanbul'da Genel Karargâh İstihbarat Şubesi Müdürlüğüne

Numara 9 dan:

Nazaryan'ın (Aslı Libaryet Nazaryan'dır. Şekerci Kaşpa'nın karşısında Grand Otelinde 2 numarada oturmaktadır.) kendisi Rusyalıdır. Ermeni Taşnak İhtilal Komitesinin en sözü geçen ve önemli üyelerindendir.

Avrupa harbinin başlangıcında, merkez Taşnak bürosu tarafından Türkiye'ye ve Orta Avrupa devletlerine karşı casusluk teşkilâtı kurmak üzere Sofya'ya gönderilmişti. Aynı zamanda Taşnak Merkez Komitesi tarafından Balkan Yarımadası Komiteleri 1 nci Başkanı sıfatını taşımaktaydı. Sofya'ya gelince Sofya Taşnak Yürütme Komitesini bir toplantıya davet etti ve şu kararları da aldırdı:

a) Ermeni çıkarlarını savunmak için Ermenice bir gazete yayınlamak ve Türkiye'ye karşı propaganda yapmak.

b) Türkiye'ye ve Orta Avrupa devletlerine karşı casusluk teşkilâtı kurmak.

Söz konusu Ermeni gazetesi yönetiminin sermayesi için para, Sofyalı Mösyö Gögas Minasyan tarafından gazeteye de Hayasdan ismi verildi. Osmanlı ordusuyla, Karadeniz kıyısındaki siperlere dair haber getiren özel kuryeleri vardı. Bu bilgileri sırasıyla Rus ve Fransız Elçiliğine veriyordu.

Bulgaristan'da, harbin başlamasıyla kendini güvencede görmeyerek Romanya'ya iltica etti. Burada da idare ettiği bir casusluk teşkilatını kurdu. Her zaman Fransız ve Rus Elçilikleriyle temas halindedir. Burada Taşnak Yürütme Komitesinin 1 nci başkanıdır. Tarafsız devletlere mensup kişiler aracılığıyla Türkiye'den haber almaya çalışıyor. Bugünlerde Fransız Elçiliğiyle sıkı temastadır.

Pek güvenilir bir kaynaktan aldığım habere göre; Ermeni ihtilâlcı başı Antranik'in komutasında ve Kafkas cephesinde savaşıyan Ermeni gönüllülerinin birçoğu izinle Tiflis'e geldiler. Ermeni gönüllüleri arasında çok sayıda ölü ve yaralı vardır. İyi beslenmemişler ve pek basit bir şekilde donatılmışlardır. Buradaki Ermeni komitelerinin Kafkasya'dan aldıkları mektuplarda, mümkün mertebe her türlü fedakârlığı yaparak, ticarî ortaklık

kurulmasını ve birikmiş paralarının Eçmiyazın¹ Ermeni Katogigosluğuna ulaştırılmasını rica etmişlerdir.

Bükreş'ten devamlı Ermeni gönüllüleri gidiyor. Önceki gün (Rapor tarihi 29 Temmuz 1916'dır) dokuz Ermeni gönüllüsü gitmiştir.

Bükreş Askerî Ataşesi
Albay

----- 20 ----- 22 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs

General Directorate of Administrative Affairs
Directorate of Consulate Affairs and Joint Jurisprudence
Department of Consulate Affairs
Number
85160-1179

To: Office of the Commander-in-Chief

Summary : About Aris Lassard.

Secret

In reply to your note dated June 26, and July 1, 1916, numbered 4764 and 27301 / 3000.

Through a close inspection of the consulate's biographical registries, it has been understood that no person in the name of "Aris Lassard" has been appointed as a consul ever since the establishment of the Bucharest Consulate. However, the same registries also revealed that a person named Aris Lassard had been appointed as a clerk at the aforementioned Consulate on September 14, 1910, and that he had been dismissed from the post for his malversation on March 19, 1915. As the appointments and the dismissals of the clerks working at the consulates resides in the power of the consuls his position and identity have not been registered here. Our ministry has not yet received any information about the work he has written. The execution of necessary investigations about Aris Lassard and sending of a

¹ Ermenistan, Eçmiyazın.

copy of the work he had written has been requested from the Bucharest Embassy. Reply to be received will be forwarded.

July 30, 1916

Minister of Foreign Affairs
Halil

----- ✂ ----- ✂ -----

Bucharest Embassy
Office of the Military Attaché
Number
1138

Bucharest
July 31, 1916

To: General Headquarters Directorate of Intelligence in İstanbul.

From Number 9:

Nazarijan (originally Libariet Nazarijan, and lives in number 11, at the Grand Hotel, across confectioner Kashpa) himself is a Russian. He is one of the most influential and important members of the Armenian Daschnak Revolutionary Committee.

He was sent to Sofia to set up a reconnaissance organization to work against Turkey and central European nations by the Daschnak committee at the beginning of the war in Europe. At the same time, he was given the title of the "First President of the Balkan Peninsula Committees" by the Tashnak Executive Committee. Upon his arrival to Sofia he called the Tashnak Executive Committee to a meeting and took the following resolutions as well:

- a) To publish a newspaper in Armenian in order to defend the interests of the Armenians and to lead propagandas against Turkey,
- b) To set up reconnaissance organizations to work against Turkey and the central European nations.

A Sofian, Monsieur Guegas Minasijan, gave the money for the administration of the aforementioned Armenian newspaper and the name given to the newspaper was Haijasdan. They had special couriers bringing new about the Ottoman Army and the trenches on the Black Sea coast. They were giving this information to the Russian and French Embassies respectively.

Seeing that he was in danger in Bulgaria, as the war begun, he took refuge in Romania. He set up a reconnaissance organization, which he himself run, here as well. He is always in touch with the French and Russian Embassies. He is the first president of the Daschnak Executive Committee. He is trying to collect information about Turkey via the citizens of the neutral states. He is n close contact with the French Embassy nowadays.

According to the information I received from a highly reliable source; most of the Armenian volunteers fighting on the Caucasus front under the leadership of rebel leader Antranik have come to Tbilisi with permission. There are lots of dead and wounded people among the Armenian volunteers. They have not been well nourished, and they are poorly equipped. In the letters received from the Caucasus, the Armenian committees here were requested to set up commercial partnerships, by displaying extreme devotion, and to send the money they have invested to the Achmijatzen Armenian Catheghikos.

Armenian volunteers are continuously leaving Bucharest. 9 Armenian volunteers have left the day before yesterday (report is dated July 29, 1916).

Bucharest Attaché
Colonel

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
2 nci Şube

20 Mart 1916

İstanbul Alman Askerî Temsilcisine

12 Ocak 1917 [11-12 Ocak 1916 (olmalıdır)] tarih ve 253 numaralı değerlendirmelerinizin bulunduğu Sofya'daki casusluk mevkisinin istihbarat haberine cevaptır.

Aslen İzmirli ve Osmanlı tebaasından olup, Fransa'da denizcilik öğrenimi gören ve 1914 yılı Nisan ayında Cemal Paşa tarafından deniz kuvvetlerine alındıktan sonra 1 Eylül 1915 tarihinde deniz kuvvetlerinden atılan ve elindeki belgesiyle Bulgaristan'a gitmiş olan Hanzadyan'ın 15 yıl önce kardeşi Dikran, diğer adı Diran ile Paris'e giderek, orada Diran marangozluk, kendisi de denizcilik bilimleri öğrenimi görmüştür. Seferberlikten önce Manisa'ya babalarının yanına gelerek 3-4 gün kaldıktan sonra Diran'ın Paris'e gittiği, Hanzadyan'ın da Osmanlı donanmasına katılmak maksadıyla İstanbul'a geldiği, ayrıca halen Antep'de askerlik hizmetini yapmakta olan Menyas isminde bir kardeşlerinin daha olduğu ve haklarında bir bilgi olmadığı anlaşılmıştır.

----- ✎ ----- ✎ -----

Bahriye Nezaretine

24 Haziran 1915

Bahriye Nezaretinde, müfettiş sıfatıyla hizmette bulunduğu, Manisa'dan kendisine gönderilmiş olan mektuptan anlaşılan Yüzbaşı Zadık Hanzadyan'ın kimliği ve vazifesi hakkında gerekli ayrıntılı bilginin bildirilmesi rica olunur.

----- ✎ ----- ✎ -----

Bahriye Nezareti
2 nci Daire
Şube

Genel: 35820
Özel: 289

Başkomutanlığa

Özet
Zadık Hanzadyan hakkında

Gizli

Başkomutanlık 2 nci Şube'den yazılmış 25 Haziran 1915 tarih ve 2584 numaralı tezkereye cevaptır.

İki sene süreyle, aylık 30 Osmanlı Lirası maaş ve yüzbaşı rütbesiyle sözleşmeli olarak 25 Nisan 1914 tarihli padişah kararnamesiyle donanmaya alınmış ve hâlâ işlenmemiş eşya anbar memur muavinliği ve anbarlar müfettişliği görevinde bulunan Zadık Hanzadyan Efendi ile yapılan sözleşmenin bir adet onaylı sureti arz ve takdim edilmiştir.

27 Haziran 1915

Bahriye Nazırı Vekili adına
2 nci Daire Başkanı

----- ✍ ----- ✍ -----

Bahriye Nezareti
2 nci Daire
3 ncü Şube

Bir taraftan Bahriye Nazırı Cemal Paşa ile diğer taraftan Fransa'da Deniz Bilimleri Okulunu bitirmiş olan İzmirli ve Osmanlı tebaasından Zadık Hanzadyan Efendi arasında aşağıdaki şartlar kararlaştırılmıştır.

Madde 1. Hanzadyan Efendi, iki yıl süre ile Bahriye Nezareti'nde çalışmayı kabul eder.

Madde 2. Birinci yüzbaşı rütbesinde olacaktır.

Madde 3. Aylık pul ve senet gibi bilinen masraflardan başka indirim yapılmamak şartıyla 30 lira maaş alacaktır.

Madde 4. Deniz subaylarının sahip oldukları bütün haklardan faydalanacağı gibi denizcilik kanunlarına da tabi olacaktır

Madde 5. Bahriye Dairesinin gerekli gördüğü her şubede hizmet etmeği kabul eder.

Madde 6. İstanbul'dan dışarı sevk edilirse birinci sınıf gemi kirasından başka günlük yarım lira alacaktır.

Madde 7. Hizmet esnasında ve vazifesi başında iken vefat ederse kanunî varislerine bir buçuk senelik maaşına karşılık para verilecektir. Fakat bir kaza neticesinde hizmet edemeyecek derecede sakat kalırsa, kendisine bir senelik maaşına karşılık para verilecektir.

Madde 8. Maaş işe başladığı günden itibaren başlayacaktır.

Madde 9. Fransa'daki işlerini bitirmesi için kendisine gidiş ve dönüş yol parası olarak bir defaya mahsus olmak üzere 50 Osmanlı Lirası verilecektir.

Madde 10. Senede bir ay izin hakkı olacaksa da bu müddeti geçirirse günlüğü kesilecektir. Eğer işe hastalık ve diğer geçerli sebeplerden dolayı gelemmezse günlüğü kesilmeyecektir.

Madde 11. İzninden fazla olarak, kanuna uygun fakat sebepsiz, bir aylık ayrılmadan sonra bu sözleşme feshedilecektir.

Madde 12. Bu sözleşme devam ettiği müddetçe gerek barış zamanında, gerekse savaş zamanında hizmet edecektir.

Madde 13. Sözleşmeyi yapan her iki taraf da bu sözleşmeyi yenilemeyi isterlerse, sözleşmenin bitiminden iki ay evvel birbirlerine haber vermeye mecburdurlar.

Madde 14. Ne bu sözleşme devam ettiği müddetçe ve ne de sonrasında, gerek gazetelerde, gerekse ilgisiz kimselere Donanma hakkında bilgi vermeyeceğine, namusu üzerine yemin eder, aksi taktirde böyle bir davranışta bulunduğu ortaya çıkarsa bu sözleşme feshedilecektir.

Madde 15. Savaş veya tatbikat zamanı yahut bir vazife ile bir yere gönderildiği zaman rütbesine uygun bir yer tahsis edilecektir.

Bu sözleşme iki nüsha olarak İstanbul'da hazırlanmıştır.

30 Nisan 1914

Bahriye Nazırı
Ahmet Cemal

Aslı gibidir. / 27 Haziran 1915

----- ----- -----

4 Temmuz 1915

Bahriye Nezaretine

27 Haziran 1915 tarih ve 35820/289 numaralı tezkereye cevaptır.

İki senelik anlaşma ile Bahriyede müfettiş olarak görevlendirilen Zadık Hanzadyan Efendiye verilen görevlerin olağanüstü önem taşıması ve şu sırada Ermenilerin Osmanlı Hükûmetine karşı fiilen gösterdikleri kin ve düşmanlık da sabit olduğundan, söz konusu kişinin görevlendirilmesinde bu noktaya dikkat edilerek gözetim altında bulundurulması rica olunur.

----- ----- -----

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
Genel:
Özel: 1660

Genel Karargâh İstihbarat 2 nci Şube Müdürlüğüne

Özet: Zadık Hanzadyan hakkında

27 Haziran 1916 tarih ve 27762 numaralı tezkerenin cevabıdır. Zadık Hanzadyan'ın yargılanmasına dair gönderilen gazete tercümeleri arz edilmiştir. 27 Temmuz 1916

Emniyet Genel Müdürü

----- ----- -----

Bulgar basınından
tercüme edilmiştir.

30 Haziran 1916

Sofya'da yayınlanan "Utro" gazetesinin 28 Haziran 1916 tarihli nüshasından : Rus casusu Hanzadyan'ın yargılanması : Varna'nın¹ Ruslar tarafından bombardıman edildiği sırada İtilâf Devletlerine casusluk etmekle suçlanan Ermeni Hanzadyan'ın yargılanmasına dün sabahtan itibaren Rusçuk² Askerî Mahkemesinde başlanmıştır. Hanzadyan, deniz kıyılarının savunmasıyla ilgili olarak filo komutanlığından hiçbir zaman bilgi istememiş olduğunu ifade etmiştir.

¹ Bulgaristan, Varna.

² Bulgaristan, Ruscuk.

Hanzadyan'ın çeşitli dönemlerde 3 pasaporta sahip olduğu mahkemede açıklığa kavuşmuştur. Hanzadyan, denizcilik öğrenimi yaptığına dair bir diploma gösterememiştir.

Suçlanan Hanzadyan, Fransız hayranı olduğunu söylemiş ve bunun için İtilâf Devletlerine karşı harp ortaya çıkınca ordumuzda görev yapamayacağını bildirmiştir.

Donanma komutanı olan şahit Albay aşağıdaki açıklamada bulunmuştur.

Hanzadyan, General Y. ile bana Türkiye'nin mahvına Çanakkale'nin düşmesine Almanların sebep olduğunu ve Bulgarların Almanlara tâbi olarak İtilâf Devletlerine karşı hareket ettikleri takdirde, topraklarımıza Fransız askerlerinin çıkarılacağını söyledi.

Hanzadyan, bu açıklamalarda bulunduğunu inkâr etmedi. Komutan Albay, Hanzadyan'ın subay olmamakla beraber şüpheli ve iki yüzlü bir adam olduğunu sonuç olarak ifade etti.

Şahitlerden Albay Kapol Masarob gizlice, Mühendis Lazarof da aleni olarak sorgulanmıştır.

Lazarof, Hanzadyan'ın ciddî olmadığını ve denizciliği bilmediğini söyledi. Bilirkişilerden Todorof, sanığa ait evraka atılan imzalardan birinin sahte olduğunu açıkladı. Diğer bilirkişilerden Teğmen, 7 yıl sürecektir öğrenimin 3 yılda bitirilmesinin mümkün olmadığını, matematik bilgisi olmayan Hanzadyan'ın 3 yılda deniz mühendisi olmasının mümkün olmadığını söyledi. Mencaylof ve Kara İvanof'un okunan ifadelerinden, sanığın düzenli bir öğrenimi olmadığı, hatta okuduğu bilimlerin öğretim üyelerini tanımadığı ortaya çıkmıştır. Sanık, Romanya Askerî Ataşesi ile görüşmediğini, şaşkın ve ürkek bir halde titreyerek Fransız Büyükelçiliğine bilgi aktarmakta olduğunu beyan etmiştir. Şahitler, sanığın yalanlarını ortaya koydular. Sanığın, Fransa ve Romanya Büyükelçileri ile ilişki içinde bulunduğu ortaya çıkmıştır.

----- ✍ ----- ✍ -----

Bulgar basınından
tercüme edilmiştir.

1 Temmuz 1916

Sofya'da yayınlanan "Utro" gazetesinin 29 Haziran 1916 tarihli nüshasından : Rusçuk Askerî Mahkemesinde yargılanan Zadık Hanzadyan, Fransa'nın girişimi ile Türkiye'de büyük bir görevde bulunmuştur. Hanzadyan, görevi sadece Türkiye'de casusluk etmek üzere kabul etmiştir. Bu amaçla Türkiye'de görevli olduğu da, Fransa'nın Sofya Askerî Ataşesine verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır.

Hanzadyan, Bulgar Askerî Ataşesi olmak üzere Bulgaristan'ın İstanbul Elçisine müracaat etmiştir. Sonradan Varna'da yerleşerek, casusluk yapmak amacıyla Bulgaristan'ın savunmasıyla ilgili hususlar ile ana hatlar üzerinde hareket eden katarların seyir ve hareketlerine dair bilgi toplamaya

başlamıştır. Hanzadyan, Varna'da bulunduğu sırada Fransa'ya bilgi vermeye devam etmiştir.

Hanzadyan'ın avukatı, müvekkilinin İstanbul'da bir ay ticaret yaptığını, ufak tefek şeylerle meşgul olduğunu, bu arada Türkiye'nin savunmasıyla ilgili haber toplama arzusunda bulunduğunu beyan ederek, beraatına karar verilmesini istemiştir. Rusçuk Askerî Mahkemesi, casusluktan dolayı Hanzadyan'ın beraatına ve 300 Frank ele geçirdiği için de üç ay zindan hapsine mahkum edilmesine karar verilmiştir.

----- ✂ ----- ✂ -----

Casusluğun Önlenmesi Dairesi
Numara: A 2303

Sofya, 5 Ocak 1917

Beyoğlu'nda Alman Askerî Temsilcisine

Türk tebaasından ve eski Fransız ve Türk Deniz Subayı Ermeni Zadık Hanzadyan, Rusçuk'daki askerî mahkeme tarafından casusluk suçuyla yargılanıp delillerin yoksunluğundan beraatına karar verildikten sonra, Lofça'da Bulgar memurları tarafından hapsedilmiştir.

Hanzadyan, Manisa'da (İzmir'de) 1886 yılında doğmuş ve kendisini "Deniz Kıdemli Yüzbaşı, Deniz Ölçme Mühendisi" olarak tanıtmaktadır. Üzerinde bulunan ve kısmen çarpıtılmış ve kısmen uydurma olduğu anlaşılan evraka ve soruşturma sırasında yaptığı açıklamalara göre Hanzadyan "Suveti Mesrop" İzmir'deki öğrenim süresini bitirdikten sonra 1906 – 1916 yıllarında Paris ve Brest'de¹ bulunmuş ve orada mekanik, seyr-i sefain gibi derslere devam etmiştir.

1911 yılında kısa bir süre ülkede bulunmuş, Fransız Deniz Kuvvetleri hakkında konuşmalar yaptıktan sonra, Paris'e dönmüş ve orada Fransız Deniz Kuvvetlerinin deniz ölçümü hizmetinde çalışmış ve Fransız Hükûmeti tarafından incelemelerde bulunmak üzere Lübnan'a gönderilmiştir. Döndükten sonra Anadolu'daki Ermeni illeri hakkında konuşmalar yapmıştır. 1914'te Bükreş yoluyla İstanbul'a dönmüş ve 20 Nisan 1914'te Deniz Ölçümü ve Torpil İşleri Müdürü olarak Türk Deniz Kuvvetlerine girmiştir. 1915 yılında, denenmek üzere Bulgar Deniz Kuvvetlerine tayin edildi, fakat kısa bir süre sonra azledildi.

Hanzadyan'ın sık sık değişen bir mesaisi vardır. Fransa'nın Delfas, Prens Bonapart, General Damad, Amiral Dolâmuta ve Amiral Marvel gibi

¹ Fransa, Brest.

büyük siyasetçileri ile olan ilişkileri ve haberleşmeleri, Fransız olmak konusundaki faaliyeti Türk deniz subayları toplantılarında Fransız taraftarlığını oluşturmak konusundaki çabaları, Türk Devleti tarafından aleyhine kovuşturma yapılmasını gerektirmiş, fakat dostlarının -Albay Hakkı Bey adında bir şahsın- nüfuzu sayesinde sonuçsuz kalmıştır. Buradaki Fransız ve Romen Askerî Ataşeleri ve Fransız Elçisi ile olan şahsî ve yazılı ilişkileri, nereden ve nasıl edindiği hakkında yeterli derecede bilgi vermediği yüklü miktardaki para dolayısıyla, Bulgar görevliler de Hanzadyan'ın Fransa lehinde casusluk yaptığından şüphelenerek, onu tutuklattırılmış ve vatana ihaneti dolayısıyla aleyhinde kanûnî kovuşturma yaptırmışlardır. Ancak daha önce de söylendiği gibi beraatına karar verilmiştir.

Yukarıdaki bilgilerin Türk görevlilerine yardımcı olacağını düşünürüz.

Hanzadyan hakkında orada ne gibi bir fikir mevcut olduğu ve ifadelerinin gerçeğe uygun olup olmadığı hakkında gönderilecek kısa bir bilgi için teşekkür edeceğimi arz ederim.

adına
Üsteğmen
Beyoğlu 12 Ocak 1917

İstanbul Almanya Büyükelçiliği
Askerî Delegatesi
Numara:253

Geri gönderilmesi ricasıyla

Genel Karargâh
2 nci Şube

Bilgi edinilmesi için arz edilir ve son cümle hakkında görüşlerin bildirilmesi rica olunur.

adına
Süvari Yüzbaşı

----- ✎ ----- ✎ -----

Ottoman Army Headquarters
2nd Division

To: German Military Representative, İstanbul

March 20, 1916

In reply to your evaluations, included in the intelligence report of the Sophia reconnaissance point, dated January 12, 1917 [(sic), January 11-12, 1916)].

Hanzadijan, who is originally from İzmir and an Ottoman subject, had received training in navigation in France. He was taken to the naval forces by Cemal Pasha in the April of 1914, and was dismissed from the navy on July 2, 1915. He later went to Bulgaria with the papers he had. Fifteen years ago he went to Paris with his brother Dikran, otherwise known as Diran. Diran received his training in carpentry, and he himself received education naval sciences. It has been reported that they have visited their father, in Manisa, on the eve of the mobilization; having stayed there for 3-4 days Diran went to Paris and Hanzadijan came to İstanbul with the aim of joining the Ottoman Navy. Moreover, it was understood that they have another brother, Menijas, in Antep, performing his military service; and that there no information about them other than those stated.

----- ----- -----

June 24, 1915
To Ministry of Navy

We hereby kindly request minute information about the identity and the responsibilities of Lieutenant Zadik Hanzadijan, who is said to be serving as an inspector at the Ministry of Navy, as understood from a letter sent to him from Manisa.

----- ----- -----

Ministry of Navy
2nd Department
Division

General: 35820
Private: 2889

To: Headquarters

About Zadik Hanzadijan

In reply to the note written by the 2nd Division of the Chief-of-Staff dated June 25, 1915, and numbered 2584.

Zadik Hanzadijan Effendi was commissioned as a captain in the navy with a monthly salary of 30 Ottoman Liras, for two years by a royal decree dated April 25, 1914. He is currently working as an assistant officer and as an inspector at the raw materials depot. Attached is the authorized copy of the contract. For your further considerations.

June 27, 1915

On behalf of the Deputy Minister of Navy
Chief of 2nd Department

----- ----- -----

Ministry of Navy
2nd Department
3rd Division

The following stipulations have been agreed and ratified between the Minister of Navy Cemal Pasha, and Zadik Hanzadian Effendi, an Ottoman citizen from Izmir, who has completed his education at the French Naval Sciences School.

Article 1. Hanzadian Effendi consents to work at the Ministry of Navy for two years.

Article 2. He will have the rank of First Captain.

Article 3. He will receive 30 liras of salary, and no other deductions will be made other than revenue and security stamps.

Article 4. He will benefit from all the rights of the naval officers, and will be subjected to the marine law.

Article 5. He hereby consents to work at every division he is appointed by the Naval Office.

Article 6. Should he appointed to any other place other than Istanbul, he will not only receive the First Class Cabin rent but also half a lira daily.

Article 7. Should he die while performing his duty, his legal inheritors will be given the sum equivalent to his one-and-a-half years of salary. However, should he become physically disabled, and will not be able to perform his duty, as a result of an accident he will receive the sum equivalent to a year's salary.

Article 8. He will have the right to receive his salary as of the day he begins work.

Article 9. He will be given 50 Ottoman Liras, only for once, for his travel expenses to and from France, where he will complete his personal affairs.

Article 10. Although he will have the right of a month's leave yearly, in the cases of breach of leave his daily allowance will be deduced from his monthly salary. However, should the breach result from an illness or from any *force majeure* his salary shall not be deduced.

Article 11. Should he not return to his post for a month, other than his yearly leave, may it be in accordance with the law, but without any reason, this agreement shall be annulled.

Article 12. He shall serve in times of peace and war alike, so long as this agreement remains in power.

Article 13. Should both sides want to renew this contract, the sides shall inform each other two months in advance of the end of this contract.

Article 14. He hereby takes an oath on his honor and declares that; he shall never give any information, in relation to Navy, to the newspapers nor to any other third person as long as this contract remains in power or even after the invalidating of this contract. If such a case is proved this contract shall be annulled.

Article 15. He shall be appointed to a post in accordance with the rank he bears, in times of war, or military drills, or even when he is sent on a mission.

This contract has been prepared as two copies in Istanbul.

April 30, 1914

Minister of Navy
Cemal

----- ----- -----

July 4, 1915

To Ministry of Navy

In reply to note dated June 27, 1915, numbered 35820/289

We kindly request the supervision of Zadik Hanzadijan Effendi, who is appointed as an inspector in the Navy with a two-year contract. As his contractual obligations are vitally important, and as the *de facto* hostility of the Armenians towards the Ottoman Government has been verified by numerous events, it has become necessary to bear these in mind before assigning him.

----- ----- -----

Ottoman Government
Ministry Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization
General:
Private: Special 1660

To: General Headquarters Directorate of Intelligence 2nd Division

Summary: About Zadik Hanzadijan

In reply to the note dated June 27, 1916, numbered 27762. Attached are the translations of the newspapers sent in relation to the trial of Zadik Hanzadijan. July 27, 1916

General Director of National Police Organization

----- ----- -----

Translated from the
Bulgarian media

June 30, 1916

From the "Utro" newspaper dated June 28, 1916, published in Sofia: Trial of the Russian spy Hanzadijan: The trial of Hanzadijan, Armenian, who is charged with spying for the Entente Powers while Varna was being bombed by the Russians, has started yesterday morning at the Ruse Military Court. Hanzadijan testified that he has never asked for information on the defense of the coastline from the fleet command.

It has been clarified at the court that Hanzadijan had three passports on various dates. Hanzadijan could not document a diploma in proof of his training in navigation.

Accused Hanzadijan said that he notified us declaring that being a French sympathizer he would not serve in our army when the war broke out against the Entente Powers.

----- S ----- R -----

Commander of the fleet, the Captain being an eyewitness, declared the following:

Hanzadijan, together with General Y., has told me that the Germans were responsible for the collapse of Çanakkale and the defeat of Turkey; and that if the Bulgarians would side with the Germans and started fighting against the Entente Powers, the French troops would land on our soil.

Hanzadijan did not deny that he has made these explanations. Consequently, Captain K. said that; although Hanzadijan is an officer, he is a suspicious and a hypocrite person.

Of the other eyewitnesses Captain Kapol Masarob has been interrogated secretly, and the engineer Lazarov has been interrogated publicly.

Lazarov has claimed that Hanzadijan was not serious and he did not know navigation. One of the consultative authorities, Todorov, declared that one of the signatures on the documents of the suspect was forged. One of the other consultative authorities, ensign, asserted that it was impossible to complete an education of 7 years in a three years' time; and that Hanzadijan, who did not have knowledge on mathematics, could not have become a naval engineer in 3 years. By the reading of the testimonies of Mengialov and Kara Ivanov it was understood that the suspect had not received a proper education and did not know the professors of the branch he was educated. The suspect has declared, in a bewildered and a timid way that he did not talk to the Romanian Military Attaché but that he had been giving reports to French Embassy. The witnesses have put forth the lies of the suspect. It has been clarified that the suspect was in contact with the French and Romanian embassies.

----- S ----- R -----

Translated from the
Bulgarian media

July 1, 1916

From the "Utro" newspaper dated June 29, 1916, published in Sofia: Zadik Hanzadijan who is being tried at the Ruse Military Court, had served at an important position in Turkey with the intervention of the French. Hanzadijan has accepted the task just to perform his task only in Turkey. The reports he has given in line with his mission to the French Military Attaché in Sofia stand in proof of his duty in Turkey.

Hanzadijan has applied to the Bulgarian Ambassador in İstanbul to become a Bulgarian Military Attaché. Later, settling in Varna, he started collecting information, and spying on the Bulgarian main defense lines, on the convoys movements and actions. Hanzadijan continued to convey information to France while he was in Varna.

----- ----- -----

Hanzadijan's lawyer, claiming that his client had indulged in trade in İstanbul for a month, that he dealt with small enterprises, and that in the mean time he had the desire to collect information on the Turkey's defense, has demanded the acquittal of his client. Ruse Military Court decided for the acquittal of Hanzadijan from the charge of espionage, and for his imprisonment in a dungeon for three months, as he had stolen 300 Franks.

----- ----- -----

Ottoman Army Headquarters
2nd Division

July 2, 1916

To: General Directorate of National Police Organization

Attached is the copy, to be returned, of the "Ütro" newspaper where the trial of Zadik Hanzadijan took place, dated June 28, 29, 1916, published in Sofia.

----- ----- -----

Department of Counter Espionage
Number: A 2303

Sofia, January 5, 1917

To: German Military Representative in Beyoğlu

Turkish citizen, Armenian, Zadik Hanzadijan, the former French and Turkish Naval Officer, after having been tried for the charge of espionage at the Ruse Military Court, has been acquitted due to lack of evidence, was taken to prison in Loveč, by the Bulgarian officials.

Hanzadijan was born in Manisa (İzmir) in 1886, and introduces himself as a "Naval Senior Officer, and Naval Survey Engineer". Under the light of the documents, which are found out to be partly distorted and partly fabricated, and his testimony during the trials, Hanzadijan, a "Suveti Mesrop" having completed his education in İzmir went to Brest, Paris, and attended mechanical, naval traffic courses between 1906-1916.

He has been in the country for short term in 1911, and having given conferences on the French Navy he returned to Paris where he worked at the Naval Survey Department of the French Navy; and was later sent to Lebanon for inspections by the French Government. After his return he lectured on the Armenian cities in Anatolia. He returned İstanbul via Bucharest in 1914, and was appointed as the Director of Naval Survey and Torpedo Affairs in the Turkish Navy, on April 20, 1914. He was appointed to Bulgarian Navy for a period of trial in 1915, but was dismissed soon.

Hanzadijan has an extremely varying working hours. His relations and connections with the great French politicians like Delface, Prince Bonaparte, General Damad, Admiral Dolamuta, and Admiral Marvel; his activities on becoming a French, and his efforts in trying to create French sympathizers in the meetings of the Turkish Navy officers, at last necessitated the initiating of a legal investigation; however, due to his friends' influences –someone called Colonel Hakkı Bey– they did not reach a conclusion. Due to his personal relations and correspondences with the French, Romanian Military Attachés, as well as with the French Ambassador here; and the great amount of money he had, of which he has never supplied adequate information on his having it, the Bulgarian officials had Hanzadijan arrested for his suspected espionage on behalf of France, and charged him legally with treason; however, he was acquitted of the charge as previously mentioned.

We believe that the aforementioned information will be of utmost help for the Turkish officials.

I would be grateful for the transmitting of brief information pertaining to Hanzadijan and their appropriateness to reality.

On behalf
1 Lt
Beyoğlu, January 12, 1917

İstanbul German Embassy
Military Representative
Number: 253

Please return the document

General Headquarters
2nd Division

We kindly present this document for your further considerations, and request the sharing of the ideas pertaining to last sentence.

On behalf
Cavalry Captain

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Army
Headquarters
2nd Division

January 23, 1917

To: General Directorate of National Police Organization
Directorate of Police

Attached is the copy of the report sent by the Department of Prevention of Espionage in Sofia to the Office of the Military Representative in German Embassy, İstanbul. I hereby request the sending of the information pertaining to the origins of Zadik Hanzadijan, of his family, and whether they have any relations with us.

Copy of the report is to be attached

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization

Summary: About Hanzadijan,
who was previously employed
by the Ministry of Navy.

General Headquarters, Directorate of Intelligence Division

In reply to the note dated February 4, 1917, numbered 35907: Under the light of the correspondences made with the General Directorate of Police and Ministry of Navy about Hanzadijan who was brought from France by Minister of Navy Cemal Pasha and employed at the Ministry of Navy it was concluded that he was from İzmir and of Ottoman origin. He received naval sciences education in France, and was appointed to the Navy as an honorary 1st Class Lieutenant with a 30 Ottoman Liras salary by a two-year contract signed on April 30, 1914; and was dismissed totally from the navy on July 17, 1915. As he was invited to draw maps on the Bulgarian seaports, he asked for a document, and the shipyards gave him another document, on September 1, 1915, stating that he might do whatever the service he wants as he dismissed. As a result of the investigations of the General Directorate of Police, Hanzadijan was permitted to return to Bulgaria upon a document

given by the Department of Intelligence on September 5, 1915. Aforementioned is the all information that the General Directorate of National Police Organization has on Hanzadijan. As he is originally from İzmir, a further investigation should be carried out in Aydın, the results will be forwarded as they come.

February 10, 1917
General Director of National Police Organization

----- ----- -----

İstanbul General Directorate of Police
Division of Politics

To: General Headquarters Directorate of Intelligence
Secret

In reply to the note dated February 4, 1917, numbered 35907. Zadi Hanzadijan who has been employed as the quartermaster depot official with a rank of Lieutenant at the raw material depots of the Ministry of Navy, is originally from İzmir, and went to France years ago. He had graduated from the Naval School, in Paris, as a naval engineer some 8, 9 years ago, and was employed at the shipyards of Marseilles and other places. His employment in the Ministry of Navy as a superintendent of the torpedoes purchased during the visits of the Ministry of Navy, Cemal Pasha, to France seemed appropriate; hence, he was brought to İstanbul in 1914 and was employed in the Navy until the June of 1915 when it was dismissed upon the orders of the General Headquarters, and he was allowed to leave the country. During his stay in İstanbul he stayed at a house across a streetcar station in Şişli, and frequently visited the French Union Club. He gained popularity by giving talks to the Armenians and on the application of the reforms in the places where he frequented. In Paris, he joined Boghos Nubar's party, and was elected a member of the committee to be sent to İslahiye, Anatolia. Colonel Hakkı Bey, who is said to be his protector in the report, is in fact Uzun Hakkı Bey who served as aide-de-camp to Hüseyin Rami Pasha. Attached is Hanzadijan's photograph, in his French Naval Officer uniform, taken upon his arrival to İstanbul from Marseilles, that was published in the *Servet-i Fünun* and quoted by the *Jamanak* newspaper. It is understood that there are no family members in İstanbul.

February 15, 1917

General Director of Police

----- ----- -----

Ottoman Army
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization
5th Division
General: 4

Summary: In relation to the
reply of the Office of Aydın
Governor about Hanzadijan

General Headquarters Directorate of Intelligence

Secret.

In reply to the note dated February 4, 1917, numbered 35907. Hanzadijan, is an Ottoman subject from İzmir. He has received an education on naval sciences in France, and was employed by Cemal Pasha in the Navy in the April of 1914, and upon termination of his contract on September 1, 1915, he went to Bulgaria. He is the son of 70 years-old Agop Veledi Asador Hanzadijan, living in the Older Armenian Bulcek district, who was formerly indulged in teaching, and quit for old age problems, and is now dealing with cloth weaving together with his wife and spinster daughter. 15 years ago he went to Paris with his brother Dikran. Dikran was educated in carpentry, and he himself was educated in naval sciences. On the eve of the mobilization they have come to Manisa to visit their father for 3-4 days, and later Dikran went to Paris; and Hanzadijan went to İstanbul to join Ottoman Navy. They have another male relative -other than their father, mother and sister- a forty-years-old Drunken Menijas who used to earn his living as a tailor in Karşıyaka, İzmir, and who is now completing his military service in Antep, his parents are still living in İzmir. The Office of the Governor of Aydın informs that Hanzadijan is now living in Deneven, Bulgaria, relying on a letter he has written to his father on the occasion of celebrating the New Year. Attached is the aforementioned letter.

March 5, 1917
General Director of National Police Organization

Bk. s. / See pp. 329-349

1 nci Ordu Komutanlığı
1 nci Şube 2 nci Kısım
Numara: 2588

Nişantaşı'nda Ordu Karargâhından
11 Eylül 1916

Başkomutanlığa

Özet: 5 nci Kolordu Asker Alma Heyeti bölgesinde yakalanan Ermeni firarileri hakkında.

Yozgat'a bağlı Sorgun nahiyesinin Dişli köyü civarında, takip müfrezeleriyle asker firarileri arasında meydana gelen çatışmada, değiştirilmiş mavzerlerle silâhlı bir er, Akdağmadeni¹ bölgesinde de Ermeni firarilerinden 5 erkek ile bir kadın ölü olarak ve bir kadın da canlı olarak yakalanmıştır. Bu ayın on dördüncü günü, Akdağmadeni'nin Kesriç² ve Demirci köylerinden 4 kişinin köylerine giderlerken Ermeni firarileri tarafından katledildikleri ve bunların takibine şiddetle devam edilmekte olduğu 5 nci Kolordu Asker Alma Heyet Başkanlığınca bildirilmesi üzerine arz olunur.

1 nci Ordu Komutanı

----- ----- -----

1st Army Command
1st Division 2nd Department
Number: 2588

From Army Headquarters at Nişantaşı
September 11, 1916

To: Office of the Commander-in-Chief

Summary: About the Armenian deserters caught in the responsibility area of the 5th Army Corps Recruitment Committee.

In the clashes that took place between the tracker teams and the deserters in the vicinity of Dişli Village of the Sorgun district of Yozgat a soldier with a modified Mauser rifle, and in Akdağmadeni region 5 Armenian deserters and a woman have been captured dead, and a woman alive. The Directorate of the 5th Army Corps Recruitment Committee informs that on the fourteenth day of this month 4 people from the Kesriç and Demirci villages of

¹ Yozgat, Akdağmadeni.

² Yozgat, Çayıralan, Kaletepe

Akdağmadeni have been massacred by the Armenian deserters; and that the tracking of the murderers is still continuing with all its urgency.

1st Army Commander

Bk. s. / See pp. 351-352

Türkler Hakkında Dalkavukluk

Son zamanlarda Amerikalılar birdenbire Türklere karşı dikkat çekici bir şekilde nezaket göstermeğe başlamışlardır. Amerika'nın İstanbul Elçisi İlkös, kendi vatandaşlarının menfaatlerinden çok, Türk dostlarının iyiliğini istediklerini, kendi heyet, okul ve diğer kurumlarıyla, yardım etmekten başka bir arzularının olmadığını birtakım süslü kelimelerle anlatmıştır. İngiltere veya Amerika'dan böyle insaniyet ve sevgi dolu sözlerle süslü kelimeler geldikçe herhalde bu durumdan şüphe edilir. Fikren birbiriyle uyuşan bu iki devlet, maddî olarak çok büyük menfaatlerini, görenlerin anlayamayacağı bir manevî örtü ile nasıl kapatmak gerektiğini çok iyi bilirler.

Amerikalıların okul ve hastaneleriyle, Türkiye'ye bazı iyilikler yaptıkları inkâr edilemezse de, acaba bu Amerikan heyetinin faaliyetleri faydadan daha çok zarar vermemiş midir? Önce şunu açıkça söyleyelim: Amerikan din yayıcıları mezheplerinin itikatları gereğince İngilizlerle benzer olduklarından, daima İngiliz menfaatine de çalışmaktadırlar. Fakat bunlar kendi menfaatleri için kusursuz bir şekilde çalışan, bir ruhanî memur, bir öğretmen ya da bir hekimin arkasında, servetini boş yere harcamayan ve kendi dinlerini tasdik etmekle birlikte, altın seslerini bekleyen maliyecilerdir. Özellikle, Amerikan din yayıcılarının Türkiye'deki faaliyetleri, pek az kimse tarafından anlaşılabilmiş birtakım siyasî maksatlar da gütmektedir.

Amerikan Heyetinin seçmiş olduğu yer Ermenistan'dır. Gerçi Amerika'nın İstanbul'da da iyi ve öğretici müesseseleri bulunmaktaysa da bunlar, temeli Ermenistan'da bulunan bir binanın çatısını teşkil etmektedir. Ne kadar tuhaf görülürse görülsün, senelerden beri devam eden Ermeni karışıklıkları orada bulunan Amerikan papaz ve öğretmenlerinin tesirleriyle alâkalıdır. Ancak bununla karışıklığı doğrudan doğruya Amerikalıların çıkarttırmış olduğunu demek istediğimiz anlaşılmasın. Gerçi bu da olmuştur. İşte daima ayaklanma halinde bulunan Ermenilerin çoğu Amerikan uyruğundan olduklarından, her zaman Amerikan din yayıcıları ve İstanbul'daki Amerikan Elçiliği tarafından himaye olunurlardı. Meselenin özeti de şöyledir: Amerikan okullarında akıl almaz bir surette Amerikan serbestisi ile zihinleri doldurulmuş olan Ermeni gençleri, Türk Devleti aleyhindeki gizli teşkilâtlara katılmaktadırlar. Devletçe takip edilen bu gençler, Amerika'ya firar edip Amerika Birleşik Devletleri'nin himayesine sığınarak Amerikan memurlarının da yardımıyla, kanunca belirlenmiş olan zamandan daha önce Amerika'ya tâbi olmuşlardır. Amerikan pasaportuna sahip oldukları halde, tekrar Ermenistan'a dönerek, memleketlerinin himayesine sığınıp açıkça Türk Devleti aleyhinde kargaşalıklar çıkarmaya çalışmaktadırlar. Hükümet nihayet sabrı tükenip de, bunlara karşı haşin elini uzattığı zaman, İngiliz – Amerikan tekeli altında bütün gelişmiş ülkelerde, Türklerin Hristiyan Ermenilere karşı yaptıkları mezalimden dolayı bir feryattır başladılar.

Çoğu defa Amerikan savaş gemileri, Türklerin Amerikan uyruklulara uygun gördükleri bu hücumdan dolayı özür dilemelerini istemek için Anadolu

kıyılarında görünürlerdi ve Türklere buna karşılık sürekli tazminat ödeme sözü verdirirlerdi. Zaten Türkler de böyle paralara borçlu kalmağa alışmışlardı.

Ermeni meselesi Amerikan basınında ve siyasetinde daimî bir rol oynadığından, artık Amerikan din yayıcılarının, Ermeni işleriyle uğraşmalarının önlenmesi ile buna bir son verilmesi hakkında tekrar Kongre’de taleplerde bulunulmuşsa da tabîi olarak önem verilmemiştir. Fakat bu sonu gelmez Ermeni meselesi Amerikan vatandaşlık yönergesinin değiştirilmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine Amerikan uyrukluların kendi vatanlarına döndükten iki sene sonra vatandaşlık haklarını kaybedecekleri hakkında bir karar alınmıştır. Böylelikle de bu bozgunculardan kurtulmak ümit edilmiştir. Tabîi bu meselede İngiltere daima gizliden gizliye, Ermenilere karşı yapılan bir olay karşısında onlara taraftar olarak meydana çıkmıştır. Kısacası bunu teşvik eden kuvvet, daima geride gizli olarak kalmıştır. Onun maksadı, Ermeni karışıklıklarının yaralarını Türkiye cesedi üzerinde açık bulundurarak bu vesile ile Türkiye’yi zayıf düşürmektir. Bu meselede, Fransa ve Rusya’nın pek hevesli yardımlarını görmüştür. Amerikan din yayıcıları bu maksada ulaşmak için iyi bir vasıta teşkil edip, bunlardan hiçbirisi birlik içinde, sağlam ve kuvvetli bir Türkiye’yi arzu etmediğinden, bu Amerikan din yayıcılarının ileri sürülmesiyle bütün dünyaya karşı Hristiyanlığın, dinsizlere ve Türklere karşı korunmakta olduğunu göstererek göz boyuyorlardı.

Bu arada doğal ayrıcalıklar kovalamak hususuyla, tazminat talebi iddiaları iyi bir vesile teşkil ediyordu. Amerika’nın şimdiki nezaketi de önemli bir ayrıcalık elde etmek içindir. Şimdi, Türkiye’nin paraya ihtiyacı olduğu ve savaştan sonra parasızlıktan kurtulamayacağı meselesi söz konusu olmaktadır. Amerika, Türklerin düşmanlarından ve müttefiklerinden kum gibi para kazanmıştır. Bu kazanılmış parayla şimdi Türkiye’den büyük ayrıcalıklar alarak demir yolları yapımı ve Anadolu’da maden ocakları satın alınması uygun değil midir? Elçi Morgontav kurnaz bir ticaret ehli olarak, bu hususta büyük menfaatler temin etmiş ve az bir para ile banka ayrıcalığı elde etmiştir. Kendisinden sonra yerine gelen İlkös de aynı ayrıcalığı almaya gayret ediyor. İşte bu bizim hepimize ve özellikle Bağdat demir yolu hattının geleceği için gözümüzü açmağa yeterli sebep teşkil eder.

2 nci Şube
31569

Bakana
İçişleri Bakanına
Dışişleri Bakanına } birer suret yazılmıştır / 8 Ekim 1916

bir sureti Bakana sunulmuştur.
15 Ekim 1916

d
3 ncü Kısım

----- ----- -----

Courting the Turks

Recently, the Americans have suddenly started showing an alarming tactfulness towards the Turks. American Ambassador, İlkös [Elkeus (?)] in Istanbul in his elaborate speech has asserted that they had no intentions other than helping the Turks with their own delegations, schools and with other institutions, and that they were full with the desire for serving the Turks more than their own citizens for the welfare of their Turkish friends. Hearing such words of compassion and love in an elaborate manner from the Americans and from the English one cannot help feeling anything but suspicion. Those two states, sharing the same ideologies, do really know how to cover up their gigantic economic interests with a spiritual veil so that no observer can even perceive.

Although America has been of great help to Turkey with its schools and hospitals, which cannot be denied, we must ask whether the American delegation's activities had caused some damage or not. Let's make one point clear. American missionaries, in line with their own beliefs that coincide with that of the English, always serve the interests of the English. But, behind those spiritual officers, teachers, and doctors there are financial experts who work for their own interests and do not invest even a dime for no profit, and who are eager to hear the resounding sound of gold in promoting their religion. On the other hand, the activities of the American missionaries in Turkey have certain political aims that have only been envisaged by very few people.

The place the American delegation has chosen is Armenia. Although there are decent and well-established American teaching institutions in Istanbul, they form the rough structure of a building whose foundation is laid in Armenia. No matter how strange it may seem, the Armenian civic turmoil that has been continuing for years is the consequence of the teachings of American priests and teachers. However, this should not lead to a misunderstanding, I do not mean to say that the Americans have solely instigated the turmoil. In fact, this also had happened. As the most of the rebellious Armenians are American subjects, they have always been protected by the American missionaries, and by the American Embassy in Istanbul as well. For short, the Armenian youth that is brought up with an American idea of freedom of education beyond consideration are joining the secret organizations against the Ottoman State. Those young people who have been kept under surveillance by the State, have taken refuge in America, under the protection of the United States of America and with the help of the American officials they have received their right to become American citizens much earlier than what the law urged. In consequence,

whenever the government has become satiated with the activities and extended her unforgiving hand over them, they would start raising their voices in all the civilized countries under American and English mandates and claim that the Turks were committing atrocities upon the Christians and Armenians.

Most of the time the American warships would frequently appear on the Anatolian coasts and would demand an excuse for the American citizens and thus force the Turkish people to promise to pay some amount of indemnification. Nevertheless, the Turks have already been accustomed to pay the required amounts.

As the Armenian issue started playing a continuous role in the American media and politics, the attempts to end the missionaries' tasks on the Armenians were rejected by the American congress. Furthermore, this unceasing Armenian issue has caused the changing of American citizenship regulations. A law, declaring that the American citizens would lose their rights pertaining to citizenship two years after their turning back to their native countries, was passed. Hence, it was hoped that the citizenship problems would come to an end. However, England has always, in secret, sided with the Armenians, although seeming in opposition, when such decisions were taken. For short, the inciting factor has always remained behind the doors. Her [England's] genuine aim was to weaken Turkey by simply putting the blame of the atrocities committed by the Armenians on the Turks. She has received considerable amount of fervent help on this issue from France and Russia. American missionaries have also helped them achieving their goal. Neither of those [nations] wanted a unified, well established, and a strong Turkey. By the implementation of the American missionaries, they were trying to show the entire world that, they were in fact defending Christianity against the heathens and the Turks.

Meanwhile, pursuing natural prerogatives and claims for indemnities were forming the bases of their argument. America's present tactfulness is being displayed for the gaining of important prerogatives. It is now evident that Turkey needs money, and that she will not be able to free herself from the pangs of poverty after the war. America has earned great amount of money from the allies and enemies of the Turks. Is it not wise to engage in constructing railways, and buying mines in Turkey with prerogatives and the money America has gained? Ambassador Morgenthau, being a cunning tradesman, has obtained great privileges, and even managed to obtain prerogatives, for little sum of money, to establish a bank. Elkeus (?) who replaced him is trying to obtain the same prerogatives. This is enough an

impulse for all of us to keep our eyes on the independence of our nation, and on the future of the Baghdad railroad.

To Ministry of Defense
To Ministry of Internal Affairs
To Ministry of Foreign Affairs

} a copy is sent
to each
October 8, 1916

2nd Division
31569

A copy is presented to the Minister of Defense
October 15, 1916

d
3rd Division

Bk. s. / See pp. 353-358

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

3 ncü Ordudan Başkomutanlığa gelen şifredir :

Bafra bölgesinde, Rum ve Ermenilerin oluşturduğu bir çete ile takip müfrezemiz arasında iki gün süren çatışma sonucunda, haydutlardan yirmi dokuzu ölü ve yedisi sağ olarak ele geçirilmek suretiyle, çete tamamen etkisiz hale getirilmiştir. Çeşitli cinsten 13 tüfek, 1 bomba ve 210 fişek elde edilmiştir. Çetenin bomba kullanmasına rağmen bir hafif yaralımız vardır. Bafra taraflarında dolaşan Çete Reisi Kara Yorgi, 6 arkadaşıyla teslim olmuş, diğer çete reislerinden bazılarının da teslim olmaları beklenmektedir. Bafra bölgesinin çeteden temizlenmesinden sonra, Çarşamba¹ taraflarında da takibatın hızlandırılacağı arz olunur.

12 Mart 1917
3 ncü Ordu Komutanı
Tuğgeneral
Vehip

----- ----- -----

Ottoman Army
Command Headquarters

Code sent from the 3rd Army to General Headquarters

A gang composed of the Armenians and the Greeks have been destroyed completely by our tracking battalion in a clash that took place two days ago in the Bafra region; 29 of the gang members were killed and seven were captured alive. Thirteen guns of different origin, a bomb, and 210 cartridges have been seized. Despite the gang's using of bombs we only have a slightly wounded personnel. The gang leader Black Yorgi, who used to dwell around Bafra, has surrendered with his six friends; and the surrendering of the leaders of the other gangs is expected. We here by would like to declare that, after the cleansing of the Bafra region, legal procedures will be accelerated in the Çarşamba region. May 12, 1917

Commander of the 3rd Army
Brigadier General
Vehib

Bk. s. / See pp. 359-360

¹ Samsun, Çarşamba.

İstanbul

Halep Valiliğine

Geçmişte Rusya'dan Van, Bitlis, Muş civarına gelerek haydutluk yapan ve Meşrutiyetin ilânından sonra da Muş Taşnaksütyun Kulübünde ve Ermeni Okul Müdürlüğünde 4 – 5 sene hizmet eden, birkaç dil bilen, orta boylu, tıknazca, kara gözlü ve kara kaşlı, yakışıklı, İran pasaportunu taşıyan 35 yaşında, Urfa'da nakliye müteahhidi kâtipliğinde çalışan Karz, diğer adı Yusuf Hârûn ismindeki şahsın, seferberliğin ilânından sonra Muş merkezine bağlı Akça nahiyesi Müdürü Süleyman Efendi ile 9 jandarma ve milis erlerini Hınis köyünde katlederek cesetlerini yaktığı, takiplerine çıkarılan Jandarma Üsteğmeni Ahmet Efendi ile üç jandarmayı öldürüp birçok eri yaraladığının haber verilmesiyle, söz konusu kişinin getirilerek sorgulamaya alındığı Urfa Mutasarrıflığından bildiriliyor. Bu olaylar ve söz konusu kişinin durum ve hüviyeti hakkında bilgilerinizin açıkça bildirilmesi.

14 Haziran 1917
Bakan Talat

----- 80 ----- 82 -----

İstanbul

To the Office of the Governor Aleppo

It has been stated from Urfa Governor's office that Karz, aged 35, otherwise known as Yusuf Hârûn, a black-eyed handsome man of middle built with black eye-brows, a polyglot, carrying an Iranian passport, who came from Russia has joined the gangs around Van, Bitlis, and Muş; after the declaration of the constitutional monarchy has served at the Muş Tashnaksutyun Club, and at the Directorate of the Armenian School in Muş for four or five years, and recently is working as a clerk for one of the shipping contractors in Urfa, is being accused for murdering and burning the corpses of Suleiman Effendi, Director of the Akça District of Muş, of the nine militias in the Hınis village, and of the murdering of Gendarme First Lieutenant Ahmet Effendi along with his three gendarmes and wounding many soldiers in pursuit of him, has been arrested for further interrogation. Further information on the events, position and the identity of this person is needed.

June 14, 1917
Minister Talat

Bk. s. / See pp. 361-362

1 nci Ordu Komutanlığı
1 nci Şube 2 nci Kısım
Numara 1029

Nişantaşı'nda Ordu Karargâhından
10 Temmuz 1917

Harbiye Nezaretine

Özet: Çat'taki çeteler hakkında.

26 Haziran 1917 tarih ve 911 numaralı yazıya Ek'tir:

Boğazlıyan'a¹ bağlı olup 55 km doğusunda ve Akdağmadeni'nin 25 km güneyinde bulunan Çat² civarındaki ormanlık ve kayalıklarda gizlenen ve geçimlerini çevre köylerden sağlayan 60 kadar silâhlı Ermeni ve Rum firarî çeteleriyle, Boğazlıyan'ın 45 km doğusunda bulunan Işıklı ve Sezir arasındaki Tenos müfrezeleri arasında meydana gelen çatışmada, müfrezelerden bir yaralıya karşılık, çeteden üç kişinin öldürüldüğü ve çetelere ait 800 fişegin alındığı; Kızılcaova'ya³ bir saat uzaklıkta bulunan Afşaralanı, diğer adı Çerçialanı⁴ köyüne söz konusu çeteler hücum etmişlerse de, Çat'ta oturan mültecilerin çatışmada çeteleri geri çekilmeğe mecbur ettikleri; fakat o civardaki yolculara söz konusu çetelerin her zaman saldırarak para ve eşyalarını gasp ettikleri; bu çetelerin silâhlı olarak dolaşmalarından dolayı Kayseri Takip Taburu Komutanlığının yapmış olduğu müracaat üzerine, yeterli miktarda cephane ile 30 piyade askeri gönderilerek, takibatın hızlandırılması gerektiğinin Kayseri Takip Taburu Komutanlığına yazıldığı, 5 nci Kolordu Asker Alma Heyeti Başkanlığının verdiği bilgilere göre arz edilir.

1 nci Ordu Komutanlığı

----- 80 ----- 82 -----

¹ Yozgat, Boğazlıyan.

² Sivas, Gemerek, Çatköy.

³ Yozgat, Akdağmadeni, Kızılcaova.

⁴ Yozgat, Akdağmadeni, Çerçialanı

1st Army Command
1st Division 2nd Branch
Number 1029

From Nişantaşı Army Headquarters
July 10, 1917

Ministry of Defense

Summary: About the gangs in Çat

In attachment to the message dated June 26, 1917 and numbered 911:

The Armenian and Greek deserter gang of sixty men who took shelter in the castle, in the forest and over the rocks near Çat –which is affiliated to Boğazlıyan and located at 55 km. east of Boğazlıyan and 25 km. in the south of Akdağmadeni– has been obtaining their provisions from the neighboring villages. After the clashes that took place at distance of 40 km. east of Boğazlıyan between the mentioned gang and the Tenos Detachment, which was responsible from the area between Işıklı and Seriz, three of the gang members were killed, one of our soldiers is wounded, and some 800 cartridges belonging to the gangs have been seized. Although the mentioned gangs attacked the Afşaralanı village, formerly known as Çerçialanı, that is at an hour's distance to Kızılcaova, the immigrants living in Çat have forced them to withdraw after a decisive clash. On the other hand, it has been told that these gangs were continuously attacking on the wayfarers, seizing their money and belongings by sheer force. Upon Kayseri Tracking Battalion Command's request thirty infantry soldiers with sufficient amount of ammunition have been sent to intercept these gangs carrying weapons in the region. The 5th Army Corps Draft Office Directorate declares that the Kayseri Tracking Battalion Command has been informed for the acceleration of the legal procedures.

1st Army Command

Bk. s. / See pp. 363-364

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
Özel Kalem
2 nci Şube
Genel: 1382
Özel: 91

Gizlidir

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığına

İzmit Amele Taburundaki Ermenilerin
eşkiya çetelerine yataklıkları devam
ettiğinden, bunların başka bir yere
nakledilmesine dair

21 Mayıs 1917 tarih ve 1273 numaralı tezkereye Ek'tir. Ermeni çetesinin dolaştıkları alan olan orman içinden, köylerine giderlerken kaybolan ve arattırılmakta oldukları daha önce bildirilen, Serindere¹ köyünden Hacı Bilâl'in kızı Hatice ve Aksığın² köyünden Süleyman'ın kızı Gülfedar isimlerindeki iki kadınla, Servetiye³ köyünden 13 yaşındaki Ahmet oğlu Cafer'in cesetlerinin yarı çürümüş bir halde Efraziye ve Şefkiye köylerinin alt tarafındaki dere içinde bulunduğu ve yapılan keşif neticesinde bunların enselerinden kesilmek ve yaralayıcı aletlerle parçalanmak suretiyle çete tarafından katledildikleri; kadınların elbiselerinin başka bir yerde bulunmasından, soyularak ırzlarına geçildiği de kesin olarak anlaşıldığından, söz konusu çeteyi koruyan ve yataklık eden İzmit Amele Taburlarındaki Ermenilerin başka yere nakillerinin gerektiği, İzmit Mutasarrıflığından en son gelen yazıda bildirilmesine ve daha önce alınan bilgilere göre gerekenin süratle yapılması ve sonucun bildirilmesine çalışılması hususunda tezkere yazıldı efendim.

28 Mayıs 1917

İçişleri Bakanı
Mehmet Talat

----- ----- -----

¹ Kocaeli, Bahçecik, Serindere.

² Kocaeli, Bahçecik, Aksığın.

³ Kocaeli, Bahçecik, Servetiye.

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization
Private Secretary's Office
Second Division
General: 1382
Private: 91

Secret

Ottoman Army Command Headquarters

On the issue of the harboring of the gangs by the Armenians in the Izmit Workers Battalion, and their transfers to other places.

In attachment to the note dated May 21, 1917, and numbered 1273. The corpses of two women –Hacı Bilâl's daughter Hatice from Serindere village, and Suleiman's daughter Gülfedar from Aksığın village– and of a thirteen-year-old boy, Ahmet's son Cafer from Şefkiye village, who were lost on their way to their villages and were being searched for ever since their disappearance in the forests near their villages, where an Armenian gang was prevailing. They have been discovered in the creek below Efraziye and Şefkiye villages, and after a close inspection of the corpses it has been observed that the victims were massacred by cutting their necks and by tearing them into pieces by means of piercing instruments. Finding of the women's clothing in a different place it is concluded that they have first been raped and then massacred. Thus, under the light of the information received from the Office of the Governor of Izmit, it became evident that the transfer of the Armenians, who harbored the members of the mentioned gang in the Izmit Workers Battalion, to other places is necessary. A note has been issued for the acceleration of the legal procedures and dispatching of the final results of the issue.

May 28, 1917

Minister of Internal Affairs
Mehmet Talat

Bk. s. / See pp. 365-366

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
2 nci Şube

28 Haziran 1917

(Tezkere)

Özlük İşleri Müdürlüğüne

Osmanlı Ermeni erlerinden olup, dil bilmeleri dolayısıyla tercüman olarak görevlendirilenlerin isimleriyle, görev yerlerini gösteren bir listenin gönderilmesini önemle rica ederim.

----- ✍ ----- ✍ -----

Savunma Bakanlığı
Özlük İşleri Müdürlüğü
Yabancı İşleri Şubesi
1743

Genel Karargâh 2 nci Şubeye

02 Temmuz 1917 tarihli ve 43155 numaralı muhtıraya cevaptır.

Osmanlı Ermeni erlerinden olup, dil bilmeleri sebebiyle tercüman olarak görevlendirilenlerin isimleriyle, görev yerlerini gösteren listenin ekli olarak gönderildiği bildirilerek bu muhtıra verildi.

24 Temmuz 1917

Ermenilere ait hususların sabit
bir talimata bağlanması gerekir.

----- ✍ ----- ✍ -----

Sûret

<u>Kayıt Numarası</u>	<u>İsmi ve Babasının İsmi</u>	<u>Görev Yerleri</u>
12	Kasap oğullarından Yeleros oğlu Kigork	6 ncı Ordu emrinde
54	Agop oğlu Kirkor	4 ncü Orduda şehir imarında görevli Huzcar Efendiye
85	Mikâil oğlu Artin	4 ncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde

91	Karabet oğlu Kirkor	4 ncü Ordu emrinde
92	Kigork oğlu Kenegam	4 ncü Ordu emrinde
94	Yervant oğlu Karakaşyan	6 ncı Kolordu emrinde
95	Artin oğlu Agop	5 nci Levazım Şubesi emrinde
96	Bogos oğlu Kirkor	5 nci Tayyare Bölüğü Komutanı Yüzbaşı Budkele emrinde
99	Aragil oğlu Vebrober	6 ncı Ordudaki Doktor Şitanke Bey'in emrinde
110	Antranik Arşavir	Top Fabrikasında Fen Müdürlüğünde Şidtsler Efendiye
136	Dikran oğlu Vahan	Tuna Osmanlı Lojistik Destek Müfettişliği emrine
165	Nişan oğlu Karabet	Köprülü Müfrezesi tercümanlığına
166	Abraham oğlu Leon Kirkor	4 ncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
167	Dikran oğlu Yervant Hayk	18 nci Ağır Topçu Alayında Üsteğmen Schmid Efendiye
169	Bogos oğlu Artur Mumcuyan	604 Numaralı Makineli Tüfek Bölüğü tercümanlığına
170	Nesrak oğlu Agop	Irak'a gidecek 36 Numaralı Avusturya Obüs Bataryasına
173	Viçen oğlu Oseb Çermikyan	4 ncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
174	Viçen oğlu Alir Çermikyan	4 ncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
175	Viçen oğlu Andon Çermikyan	4 ncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
177	Mercan Zenob oğlu Agop	Bavyera Bataryası tercümanlığında bulunmak üzere 5 nci Karargâh Şubesine
178	Onink Devletyan oğlu Nubar	4 ncü Orduda Makineli Tüfek Bölüğüne
180	Hayk oğlu Ohetersakyan	503 Numaralı Otomobil Kolu için Lojistik Destek Müfettişliği emrine

188	Dikran oğlu Bedros Tütüncüyan	4 ncü Orduya gidecek 300 Numaralı Alman Tayyare Müfrezesinde
190	Artin oğlu Andon	7 nci Batarya tercümanlığına
194	Oseb Gümüşyan oğlu Henri Artin	İzmir Maden Müdürü Yüzbaşı Senevezant Efendi emrinde
198	Bakdesaryan oğlu Seriraber	Tuna Lojistik Destek Müfettişliğinde görevli bataryaların tercümanlığı için M.
201	Kirkor oğlu Antranik	Tarsus'ta 516 Numaralı Otomobil Bölüğü tercümanlığına
206	Mikâil oğlu Remi Aşciyan	Ağır Osmanlı Bataryasına
207	Leon oğlu Vahram Herant	Köprülü Müfrezesi tercümanlığına
215	Çemator oğlu Aram Mardiksiyan	Depo birliklerinde Yüzbaşı Forivich Efendi emrinde
219	Masruf oğlu Aram Bedros Kurubalıkyan	Osmanlı Donanması Komutanlığı emrinde telefon işlerinde görevlendirilmek üzere
224	Agop oğlu Onink	6 ncı Kolordu emrine
229	Kigork oğlu Leon Ermenak	Albay Hevik Beyin subaylarına dahil olacak Teğmen Osrabdal Efendiye
233	Karabet Hamamciyan oğlu Bedros	Lojistik Destek Genel Müfettişliği emrine Tuna menzillerinde görevlendirilmek üzere
239	Markar oğlu Simak Mezub	16 ncı ve 17 nci İstihkâm Taburlarına
241	Bedros oğlu Oseb Ağanyan	Depo Müfettişliğinde Binbaşı Tavman Beyin emrinde
255	Viçen oğlu Kirkor Said Hekimyan	3 ncü Levâzım Şubesine
259	Agop oğlu Ohannes Simonyan	4 ncü Ordu için hazırlanan Paşa 352 Numaralı Lağımçı Müfrezesine

262	Avadis oğlu Karabet	Kaydı silinmiştir
263	Artin oğlu Kirkor	5 Numaralı 15 cm. lik Ağır Obüs Bataryası tercümanlığına 5 nci Karargâh Şubesi emrine
264	Ohannes Arslangel	60 Numaralı Alman Bataryası tercümanlığına (11 Eylül 1916)
267	Artin oğlu Liparidi	Robert nakliyatında görevlendirilmek üzere 5 nci Levâzım Şubesi emrine
269	Ohannes oğlu Esbegan Jirayer	8 Numaralı 15 cm. lik Seri Obüs Bataryası tercümanlığı için 5 nci Karargâh Şubesine
285	Bogos oğlu İstapan Hanliyan	513 Numaralı Otomobil Kolu tercümanlığına
286	Çemator oğlu Bogos	512 Numaralı Otomobil Kolu tercümanlığına
288	Edvar oğlu Alkarme	4 ncü Kolordu Ağır Topçu Komutanı Yerav Beyin emrine
292	Karan oğlu Agop Arekilyan	Doktor Bayer Efendinin emrine verilmiştir.
295	Avadis oğlu Emanuel Sedes	Esir Karargâhı tercümanlığında görevlendirilmek üzere Lojistik Destek Genel Müfettişliğine
302	Bogos oğlu Raul Canbaz	İbrâil'de Sıhhiye Okuluna gitmek üzere Sıhhiye Depo Taburuna 21 Ağustos 1917 ödenek ilmühaberi verilmiştir
311	Karabet oğlu Simakyan Suarşak	4 ncü Orduda görevlendirilmiş Üsteğmen Taar Efendinin tercümanlığına tayin edilmiştir.
312	Agop oğlu Kerupe Çizmeciyan	5 nci Levâzım Şubesinde İzmir'e kadar ödeme ilmühaberinin verileceği bildirilmiştir.
313	İmirze Onink oğlu İmirze Jozef	17 nci Kolorduda İzmir'de Bölge Komutanı Binbaşı Fonholli Beye
317	Aniyâ oğlu Bogos Azrunyan	Ödenek ilmühaberi Lojistik Destek Genel Müfettişliğine gönderilmiştir 20 Ocak 1917

321	Mıgırdıç oğlu Karabet Şikib	Resûlayn'da ¹ Lojistik Destek Genel Müfettişliği 3 Numaralı Avusturya Otomobil Kolu Üsteğmeni Gabrişik Efendiye
340	Karakin oğlu Nubar	Amanos Esir Garnizonuna tercüman tayin edilmiştir 22 Ağustos 1916
343	Nazarat oğlu Bedros Yervant	5 Numaralı Özel Şimendifer İnşaat Bölüğü tercümanlığına 15 Kasım 1916
346	Lehib oğlu Simon	Toros Demir yolu Hattında görevli 10 Numaralı Osmanlı Şimendifer İnşaat Bölüğü emrine 5 Temmuz 1917
348	Hayim oğlu Leon	Lojistik Destek Genel Müfettişliği emrine verilmiştir 23 Ağustos 1916
349	Serkis oğlu Hayk	2 Numaralı Avusturya Otomobil Koluna tayin edildiği Lojistik Destek Müfettişliğinin 20 Ağustos 1917 tarihli muhtırasından anlaşılmıştır.
350	Ohannes oğlu Yervant	Kastamonu Esir Garnizonu tercümanlığına tayin edildiği Lojistik Destek Müfettişliğinin muhtırasından anlaşılmıştır.
351	Artin oğlu Agop	505 Numaralı Otomobil Koluna verilmiştir.
358	Agop oğlu Pozant	Lojistik Destek Genel Müfettişliği emrinde esir garnizonunda görevlendirilmektedir. 16 Ağustos 1917
360	Bedros oğlu Karlev	5 Numaralı Özel Şimendifer İnşaat Bölüğü tercümanlığına 15 Kasım 1916
363	Ohannes oğlu Vahram Poskiyan	Uçak Okulu Mühendisi Teğmen Berkhavez Efendinin tercümanlığına 6 Ağustos 1917

¹ Urfa, Ceylanpınar.

368	Kirkor oğlu Deprih Markaryan	Merkez Kumandanlığında tutuklu İngiliz esirlerinin tercümanlığı için Lojistik Destek Genel Müfettişliği emrine
369	Kigork oğlu Vahan	4 ncü Orduda görevlendirilmek üzere sevki için Merkez Komutanlığına 6 Ekim 1916
385	Dikran oğlu Serkez	4 ncü Ordu emrinde tercümanlıkla görevlendirilmek üzere sevki için merkezde
390	Avakim oğlu Vahram	4 ncü Orduya gönderilmek üzere Merkez Komutanlığına 25 Eylül 1916
391	Agop oğlu Kirkor	4 ncü Orduya gönderilmek üzere Merkez Komutanlığına
392	Mihâil oğlu Yordan	4 ncü Orduya gönderilmek üzere Merkez Komutanlığına 25 Eylül 1916
393	Kirkor oğlu Ertaki	4 ncü Orduya gönderilmek üzere Merkez Komutanlığına
397	Kofas oğlu Kalost	6 ncı Ordu emrine gönderilmek üzere merkeze 25 Eylül 1916
398	Murad oğlu Karakin	6 ncı Ordu emrine gönderilmek üzere merkeze 25 Eylül 1916
405	Viçen oğlu Ohannes	Gümüşsuyu Hastanesi Sıhhiye Heyetince dört ay hava değişimine 22 Kasım 1916
406	Agop oğlu Nişan	4 ncü Ordu tercümanlığında görevlendirilmek üzere merkeze
413	Karnik oğlu Vahram	Tercümanlıklarda görevlendirilmesine lüzum olmadığından Ordu Dairesine iade edilmiştir. 31 Aralık 1916
415	Karabet oğlu Misak	Genel Karargâh Kurmay Başkanlığı emrine 27 Mart 1917
420	Bedros oğlu Hematyak	Tuna Lojistik Destek Müfettişliğinde görevlendirilmek üzere Lojistik Destek Müfettişliği emrine

425	Avadis oğlu Maksived	4 ncü Orduda 105 Numaralı Telsiz Telgraf Bölüğü için Lojistik Destek Genel Müfettişliğine verilmiştir
450	Aram oğlu Ohannes Vahe	Depo birliklerinde eğitim-öğretim görmek üzere Bakanlığın emri ile Ordu Dairesi emrine
467	Nazret oğlu Serkez Arşak	Depo birliklerinde eğitim-öğretim görmek üzere Bakanlığın emri ile Ordu Dairesi emrine
475	Haro oğlu Agop Oşin	Depo birliklerinde eğitim-öğretim görmek üzere Bakanlığın emri ile Ordu Dairesi emrine
477	Kirkor oğlu Kigork	Bunkalli Bey emrinde görevlendirilmek üzere Sahra Sıhhiye Genel Müfettişliği emrine 7 Ocak 1917
479	Ağya oğlu Mehran Vahram	Depo birliklerinde eğitim görmek üzere Ordu Dairesi emrine 17 Ocak 1917
480	Avakim oğlu Serkez	Depo birliklerinde eğitim görmek üzere Ordu Dairesi emrine 17 Ocak 1917
486	Onnik Ohannes Berviyen oğlu Serviyan	Depo birliklerinde eğitim görmek üzere Ordu Dairesi emrine 17 Ocak 1917
490	Kigork oğlu Bogos	Köstence ve Romanya askerî idarelerinde görevlendirilmek üzere Lojistik Destek Müfettişliği emrine
492	Artin oğlu Agop Yervant	Ordu Dairesinin 22 Ocak 1917 tarih ve 512 numaralı ilâmıyla gelmiştir.
500	Nişan oğlu Karabet	Osmanlı-Rumeli Köprü Müfrezesine götürülmek üzere merkeze gönderilmiştir
501	Kartik oğlu Vahram	Osmanlı-Rumeli Köprü Müfrezesine götürülmek üzere merkeze gönderilmiştir

502	Leon oğlu Vahram Herant	Osmanlı-Rumeli Köprü Müfrezesine götürülmek üzere merkeze gönderilmiştir
508	Karnik oğlu Agop Karabet	Suriye'ye gidecek sahra top ve sahra obüs eğitim heyeti nezdine verilmek üzere 5 nci Karargâh Şubesine
511	Hacı Karabet oğlu Serkis	Suriye'ye gidecek sahra top ve sahra obüs eğitim heyeti nezdine verilmek üzere 5 nci Karargâh Şubesine
512	Zakar oğlu Jirayer	İbrâil'de kurulan Sıhhiye Okuluna 20 Nisan 1917
522	Naum oğlu Simon	Toros Demir yolu Hattında görevli 10 Numaralı Şimendifer İnşaat Bölüğüne

----- ✎ ----- ✎ -----

Ottoman Army Headquarters
2nd Division

June 28, 1917

(Message)

To: Office of Personnel Affairs

I hereby request the list of the Ottoman-Armenian soldiers who are appointed as translators, for their language abilities, along with their positions.

----- ✎ ----- ✎ -----

Ministry of Defense
Office of Personnel Affairs
Foreign Affairs Branch
1743

To: General Headquarters 2nd Division

In reply to the note dated July 2, 1917, numbered 43155

Attached is the list of the Ottoman-Armenian soldiers who are appointed as translators, for their language abilities, along with their positions.

July 24, 1917

The issues pertaining the Armenians
ought to be restricted through strict instructions

----- ----- -----

Copy

<u>Registration Number</u>	<u>Name and his Father's Name</u>	<u>Position</u>
12	Yeleros' son Kigork, from the Kasapoğulları family	In the 6th Army
54	Agop's son Kirkor	Assigned to Huzcar Effendi, who is for city development, in the 4 th Army responsible
85	Mikâil's son Artin	Pasha in the 4th Army Machine Gun Company
91	Karabet's son Kirkor	In the 4 th Army
92	Kigork's son Kenegam	In the 4 th Army
94	Pervent's son Karakashijan	In the 6 th Army Corps
95	Artin's son Agop	In the 5 th Quartermaster Division
96	Bogos's son Kirkor	Assigned to Captain Budkele in the 5 th Flight Company
99	Aragil's son Vebrober	Assigned to Dr. Stange Bey in the 6 th Army
110	Antranik Arshavir	Assigned to Şchindsler Effendi at the cannon factory Directorate of Technology
136	Dikran's son Vahan	Assigned to Danube Ottoman Logistic Support Inspector's Office

165	Teşan's son Karabet	Assigned as translator to the Köprülü Detachment
166	Abraham's son Leon Kirkor	Pasha in the 4th Army Machine Gun Company
167	Dikran's son Pervant Hayk	Assigned to First Lieutenant Schmitt Effendi at the 18 th heavy artillery Regiment
169	Bogos's son Artur Mumcuyan	Translator at the 604 th Machine Gun Company
170	Nesrak's son Agop	Assigned to 36 th Austrian Howitzer battery destined for Iraq
173	Viçen's son Oseb Çermikyan	Pasha in the 4th Army Machine Gun Company
174	Viçen's son Alir Çermikyan	Pasha in the 4th Army Machine Gun Company
175	Viçen's son Andon Çermikyan	Pasha in the 4th Army Machine Gun Company
177	Mercan Zonub's son Agop	Assigned as translator to Baviera Battery in the 5 th Headquarters.
178	Onink Devletyan's son Nubar	Assigned to the 4 th Army Machine Gun Company
180	Hayk's son Ohetersekyan	Assigned to Logistic Support Inspector's Office for the 503 rd Automobile Column
188	Dikran's son Bedros Tütüncüyan	In the 300 th German Flight Company to join the 4 th Army
190	Artin's son Andun	Assigned as a translator to the 7 th Battery
194	Oseb Gumushijan's son Henry Artin	Assigned to Captian Senevzant Effendi, Director of İzmir Minerals
198	Bakdesaryan's son Seriraber	Assigned as translator to Danube Logistic Support Inspector's Office M....
201	Kirkor's son Antranik	Assigned as translator to 516 th Automobile Company in Tarsus

206	Mikâil's son Remi Aşciyan	Assigned to Heavy Ottoman Artillery
207	Leon's son Vahram Herant	Assigned as translator to the Köprülü Detachment
215	Çemator's son Aram Mardiksijan	Assigned to Captain Forivich Effendi at the Warehouse Units
219	Masruf's son Aram Bedrus Kurubalikijan	Assigned as telephone operator to Ottoman Naval Forces
224	Agop's son Onink	Assigned to 6 th Army Corps
229	Kigork's son Leon Ermenak	Assigned to Lieutenant Osrabdal Effendi who is to join Colonel Hevik Bey's officers
233	Karabet Hamamciyan's son Bedros	Assigned to Danube Logistic Support General Inspector's Office M....
239	Markar's son Simak Mezub	Assigned to 16 th and 17 Military Engineering Battalion
241	Bedros's son Oseb Ağanyan	Assigned to Major Tavman Bey at the Warehouse Inspector's
255	Viçen's son Kirkor Said Hekimyan	Assigned to the 3 rd Quartermaster Division
259	Agop 's son Ohannes Simonyan	Assigned to 352 nd Tunneling Detachment under Pasha who is preparing for the 4 th Army
262	Avadis's son Karabet	His record is erased
263	Artin's son Kirkor	Assigned to 5 th Headquarters Division as translator for the 5 th 15 cm Heavy Howitzer Battery
264	Ohannes Arslangel	Assigned as translator to the 60 th German Battery (September 11, 1916)
267	Artin's son Liparidi	Assigned to 5 th Quartermaster Division for transportation of Robert
269	Ohannes's son Esbegan Jirayer	Assigned to 5 th Headquarters Division as translator for the 8 th 15 cm Serial Howitzer Battery

285	Bogos's son İstepan Hanliyan	Assigned as translator to 513 th Automobile Column
286	Çematur's son Bogos	Assigned as translator to 512 th Automobile Column
288	Edvar's son Alkarme	Assigned to Yerav Bey, Heavy Artillery Commander in the 4 th Army
292	Karan's son Agop Arekilyan	Assigned to Dr. Bayer Effendi
295	Avadis's son Emanuel Sedes	Assigned to the Logistic Support General Inspector's Office to be appointed as translator at the POW Headquarters.
302	Bogos's son Raul Canbaz	Assigned to Medical Warehouse Battalion to be sent to Medical School found in Ibrâil (August 21, 1917). He is given certificate of allocation.
311	Karabet's son Simakyan Suarşak	Assigned as translator to First Lieutenant Taar in the 4 th Army
312	Agop's son Kerupe Çizmeciyan	We have been informed that certificate of allocation up to Izmir will be given by the 5 th Quartermaster Division
313	İmirze Onink's son İmirze Jozef	Assigned to Major Fonholli Bey, regional commander in İzmir, affiliated to 17 th Army Corps.
317	Aniyâ's son Bogos Azrunijan	His certificate of allocation has been sent to Logistic Support General Inspector's Office (January 20, 1917)
321	Mıgırdıç's son Karabet Şikib	Assigned to First Lieutenant Gabrisik Effendi at the 3 rd Austrian Automobile Column in Logistic Support General Inspector's Office in Resûlayn.
340	Karakin's son Nubar	Assigned as translator to Amanos Prisoner Garrison (August 9, 1916)
343	Nazara 's son Bedros	Assigned as translator to 5 th Special Railroad Construction

	Pervant	Company (November 15, 1916)
346	Lehib's son Simon	Assigned as translator to 10 th Ottoman Railroad Construction Company in charge of Taurus Railroad (July 5, 1917)
348	Hayim's son Leon	Assigned to Logistic Support General Inspector's Office (August 23, 1916)
349	Serkis's son Hayik	It has been understood, from the message of the Logistic Support Inspector, dated August 20, 1917, that he was appointed to 2 nd Austrian Automobile Column
350	Ohannes's son Pervant	It has been understood, from the message of the Logistic Support Inspector, that he was appointed as translator to Kastamonu POW garrison.
351	Artin's son Agop	He is given to the 505 th Automobile Column
357	Agop's son Pozant	He is working at the POW garrison for the Logistic Support General Inspector's Office (August 29, 1916)
360	Bedros's son Karlev	Assigned as translator to 5 th Special Railroad Construction Company (November 15, 1916)
363	Ohannes's son Vahram Poskiyan	Assigned as translator to Engineer Lieutenant Berkhavez Effendi at the Flight School (August 6, 1917)
368	Kirkor's son Depriğ Markaryan	Assigned as translator to Logistic Support General Inspector's Office for the English prisoners who are kept at the Central Headquarters.
369	Kigork's son Vahan	Assigned to Central Headquarters to be sent to 4 th Army (October 8, 1916)

385	Dikran's son Serkez	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 4 th Army as a translator
390	Avakim's son Vahram	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 4 th Army (September 25, 1916)
391	Agop's son Kirkor	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 4 th Army
392	Mihâil's son Peverdan	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 4 th Army (September 25, 1916)
393	Kirkor's son Ertaki	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 4 th Army
397	Kofas's son Kalost	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 6 th Army (September 25, 1916)
398	Murad's son Karakin	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 6 th Army (September 25, 1916)
405	Viçen's son Ohannes	He was sent for leave for four months by the Health Committee of Gümüşsuyu Military Hospital (November 22, 1916)
406	Agop's son Teşan	Assigned to the Central Headquarters to be sent to the 4 th Army as a translator
413	Karnik's son Vahram	As there were no need for translators he was sent back to Army Office (December 31, 1916)
415	Karabet's son Misak	Assigned to the General Headquarters Chief of Staff (March 27, 1917)
420	Bedros's son Hematyak	Assigned to Danube Logistic Support Inspector's Office

425	Avadis's son Maksiveme	Assigned to Logistic Support General Inspector's Office to be sent to the 105 th Radiotelegraphy Company at the 4 th Army
450	Aram's son Ohannes Vahe	Assigned to the Army Office to be trained and educated in the Warehouse Units upon the orders of the Ministry
467	Nazret's son Serkez Arşak	Assigned to the Army Office to be trained and educated in the Warehouse Units upon the orders of the Ministry
475	Haro's son Agop Oşen	Assigned to the Army Office to be trained and educated in the Warehouse Units upon the orders of the Ministry
477	Kirkor's son Kigork	Assigned to MASH General Inspector's Office to works with Bunkalli Bey (January 7, 1917)
479	Ağya's son Mehran Vahram	Assigned to the Army Office to be trained in the Warehouse Units (January 17, 1917)
480	Avakim's son Serkez	Assigned to the Army Office to be trained in the Warehouse Units (January 17, 1917)
486	Onnik Ohannes Perviyān's son Servilyan	Assigned to the Army Office to be trained in the Warehouse Units (January 17, 1917)
490	Kigork's son Bogos	Assigned to Logistic Support Inspector's Office to work at the Military Administrations of Köstence and Romania
492	Artin's son Agop Pervant	Arrived upon the orders of the Army Office dated January 22, 1917 numbered 512
500	Neşat's son Karabet	Sent to Central Command Office to be assigned to Ottoman- Rumelian Bridge Detachment
501	Kartik's son Vahram	Sent to Central Command Office to be assigned to Ottoman- Rumelian Bridge Detachment

502	Leon's son Vahram Herant	Sent to Central Command Office to be assigned to Ottoman-Rumelian Bridge Detachment
508	Karnik's son Agop Karabet	Assigned to the 5 th Headquarters Division, to take up duty in the field artillery and field cannon training committee to be sent to Syria.
511	Hacı Karabet's son Serkis	Assigned to the 5 th Headquarters Division, to take up duty in the field artillery and field cannon training committee to be sent to Syria.
512	Zakar's son Jirayer	Assigned to Medical School found in Ibrâil (April 20, 1917)
522	Neum's son Simon	Assigned to 10 th Railroad Construction Company in charge of Taurus Railroad

Bk. s. / See pp. 367-381

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Kafkas Orduları Grubundan Başkomutanlığa gelen 883 numaralı şifredir.

Erzincan'dan kaçarak Tunceli yoluyla gelen Müslümanlar, Rusların Erzincan'daki bütün Müslümanları toplayıp Ermeni komitelerine teslim ederek, bu komiteler aracılığıyla öldürttüklerini, ırza geçmenin ve her türlü hakaretin apaçık bir şekilde yapılmakta olduğunu ve Müslüman mallarının tamamen yağma edildiğini ifade etmektedirler. Rusların isteğiyle olduğuna şüphe olmayan Erzincan'daki bu mezalimin önüne geçilmesi konusunda gerekli yerlere siyasî teşebbüste bulunulması görüşlerinize bağlıdır.

9-10 Mayıs 1917

Kafkas Orduları Grubu Komutanı
Ahmet İzzet

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Army
Command Headquarters

Code, numbered 883, sent by the Caucasus Armies Group to the General Headquarters.

The Muslims who fled from Erzincan via Tunceli highway are reporting that the Russians are gathering the Muslims in Erzincan and turning them in to the hands of the Armenian committees, and having them killed by the committees. They also claim that rape and all kinds of insults are being committed openly, and that all Muslim possessions are being pillaged. The atrocities taking place in Erzincan, presented hereby are no doubt enticed by the Russians. The stopping of the atrocities being committed in Erzincan via necessary political platforms remains in your further considerations.

May 9-10, 1917

Caucasus Armies Group Commander
Ahmet İzzet

Bk. s. / See pp. 383-384

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kürmay Başkanlığı
1 nci Şube
3 ncü Kısım
Numara
939

3 ncü Ordu Karargâhı
4 Ekim 1917

Başkomutanlığa

2 Eylül 1917'de 36 ncı Kafkas Tümenine iltica eden 156 ncı Alay 12 nci Bölük Komutanı Teğmen Nikola'nın, Ruslar ve özellikle Ermenilerin Müslümanlara yaptıkları kötülükler ve alçaklıklar hakkındaki dikkate değer ifadesi aşağıda arz olunur:

Teğmen Nikola'nın bu konuda ayrıca Rusça olarak ifadesi de Ek'te sunulmuştur.

“Sarıkamış Harekâtı” sırasında Rusya'daki Müslümanlar arasında görülen karışıklıklardan dolayı Elizabetpol¹, Bakû, Ahıska² ve daha pek çok yerde Müslümanlar, Kazaklar tarafından katledilmişlerdir.

Şimdi Rus ordusunda Ermeniler, kendilerinden nefret edilen kişiler durumundadırlar. Bunlar savaş sırasında genellikle geriye kaçıp, köylerde istirahat ederler ve yalandan hasta olurlar. Kendi kendilerini vururlar, fakat yağma fırsatını kaçırmazlar. Düşman geri çekildiğinde, ilerleyip ellerine geçen tüfek, bomba vesaireyi toplayıp saklarlar. Gerek Türk, gerekse Rus cenazelerini soyarlar.

Savaşın başlangıcında, Horasan'da³ 39 ncu Tümen'e bağlı bir alaya ait olan ve Ermeniler tarafından toprağa gömülen altı makineli tüfek, araştırma neticesinde meydana çıkarılıp, suçlular askerî mahkemeye verilmek üzere geri gönderildi.

Ermeniler, Türkçe bildikleri için Erzurum'da kendilerini Kafkas Müslümanı olarak tanıtarak, bitmek bilmez tecavüzlere karşı daima korunmaya muhtaç olan zavallı Türklerden kızlarla evleniyorlar, daha sonra da basit bahaneler ve kavgalarla zavallıları boşuyorlar.

Gerek şehir, gerekse köylerde halktan, özellikle Müslümanlardan aldıkları malların parasını vermezler, ücra yerlerde ve köylerde her zaman namusa tecavüz ederler. Hatta asayişin sağlandığı zamanlarda bile Erzurum'un kenar mahallerinde birkaç defa bu gibi sarkıntılıklarda bulunmuşlar, fakat yakayı ele verenler cezalandırılmışlardır.

Bunların köylerdeki tavır ve hareketleri insanlığa sığmaz. Geçen kış; Erzurum'da odun pahalı olduğu için, Ermeniler Müslüman köylülerin evlerini yıkarak, ağaç ve kırımlarını şehre götürüp satıyorlardı. Bu kırımları yalnız

¹ Azerbaycan, Gence

² Gürcistan, Ahıska.

³ Erzurum, Horasan.

sakinleri göç eden evlerden sökmüyorlardı. Ermeniler, bir köye gidiyor, herhangi bir eve girerek, evin sahibine, bu odayı bana ver diyor, ya da ev halkını tamamen dışarıya atıp, bir-iki gün oturduktan sonra damını sökerek, yine aynı evin kağnısı ile şehre götürüp satıyorlardı. Müslümanların güzel kızlarını ve gelinlerini, sen önce Ermeniydin diye yakalayıp götürüyorlar. Eğer, kız veya kadın Ermeni değilim diyecek olursa dövüp, tehdit ediyorlar. Şayet bunlardan bazıları idarecilere şikâyet etme fırsatını bulabilirlerse, idareciler bunları Ermenilerin ellerinden alarak ailelerine teslim ediyor.

Ermenilerin köylerde ne gibi mezalim yaptıklarını aktarabilmek için, Erzurum'un içinde meydana getirdikleri kötülük ve yüz kızartıcı olaylardan bazılarını anlatmak yeterlidir.

Geçen yılın Haziranında [1916] Müslüman elbiseleri giyinmiş birkaç kişi, bir iki tüfek ve bir mitralyöz ile Karskapısı civarındaki yüksekçe bir evin üzerine çıkarak, buradan Erzurum Müstahkem Mevki Komutanının oturduğu yere ateş etmeğe başladılar. Tabii yakalandılar. Bunlar kendilerinin Müslüman olduklarını, din ve devlet uğrunda her türlü fedakârlığı yapacaklarını, bütün Müslümanların isyan ederek Rusları perişan edeceklerini, maksatlarının temini için gereğinden fazla asker ve silâhları olduğunu, bir kahraman edasıyla söylediler. Ruslar, bunların bu hareket ve ifadelerinden dehşete düştüler. O sırada Erzurum'da bulunan Yekastritagoravski Polk hemen Müslüman evlerini aratmaya başladı. Ermeniler de güya silâhları meydana çıkarmak ve aranacak yerleri göstermek bahanesiyle rasgelen evlere girdiler, bütün şehri yağma ettiler.

Para, gerdanlık, kemer, bilezik, halı, kumaş ne buldularsa götürdüler. Birçok kadına tecavüz ettiler. Arama neticesinde kalemtıraş ve ekmek bıçağından başka bir şey bulunamadı. Aramalar tamamlanınca Müslümanlar toplanarak komutanın yanına gittiler. Talandan, tecavüzlerden şikayet ettiler. Komutan Ermenilerin gasbettikleri mallardan bir kısmını geri alarak sahiplerine iade ettirdi. Türklerin isteği üzerine komutanın karargâhına ateş edenlerle Türkler yüzleştirildi. Haydutlardan birinin, zamanında Erzurum'da kuyumculuk yapan bir Ermeni olduğu anlaşıldı. Erzincan ve Trabzonlu iki Müslüman da diğer iki kişinin Ermeni olduğunu ispat etti. Bunun üzerine Rus idarecileri, Erzurum'da bulunan bütün Ermenilerle civarda bulunan Türkiye Ermenilerinden birçoğunu geri taraflara sürdü. Silâh kullanan söz konusu şahıslara ne yapıldığını iyi bilmiyorum.

Erzurum civarındaki köylerde Rus birlikleri bulunuyor. Ermeniler, Kân köyünde¹ geceleyin bir Rus nöbetçisini öldürdüler. Cenazeyi parça parça ederek sabahleyin çuval içine koyup, bir Müslüman hamala verdiler. Bu çuvalı, Müslüman ve memleketin ileri gelenlerinden biri olan belediye reisinin evinin önüne bırakmasını tembih ettiler. Hamala yolda rasgelen iki Rus askeri, çuvalda ne olduğunu sorarlar. Hamal, içinde ne olduğunu bilmediğini, götürüp belediye reisinin evinin önüne bırakacağını söyler. Askerler çuvalı açmasını, içinde kendilerine yarayacak şeyler varsa satın almak istediklerini

¹ Bayburt, Arslandede.

Erzincan'da, Ermenilerin katlettiği anne ve kızı (12 Şubat 1918)

A mother and her daughter massacred by the Armenians in Erzincan.
(February 12, 1918)

söylerler. Fakat hamal kendisine ait olmadığı için buna razı olmaz. Askerler, sen bize satmak istemiyorsun, götürüp Müslümanlara satacaksın diye çuvalı indirip açarlar. Hamal tutuklandı. Fakat yapılan soruşturma neticesinde katillerin Ermeni olduğu anlaşıldı ve askerî mahkemeye verilmek üzere geri gönderildiler.

Rusların, Erzurum'da gösterdikleri muhalefet ve dikkate rağmen işgalin başlangıcında son derece önemli yağma ve katliam yapıldı.

Namusuna tecavüz edilmedik ancak bir-iki yüz kız kaldı desem abartmış olmam. Şu olayı asla unutamam: Erzurum'un güneyinde bir mahallede bir eve giren Ermeniler, genç bir anneyi direğe, babayı da diğer bir direğe bağlayıp, bunların bir yaşında olan çocuklarını da sofa ortasına çaktıkları kazığa geçiriyorlar. Çocuğun cenazesini ben bizzat gördüm. Annesi delirmiş, Erzurum'da başıboş geziyordu. Bu durumundan dolayı kadını evine almak istemeyen kocasını, idareciler eve almaya mecbur ettiler.

Bizim Alayla Hasankale'ye¹ gideceğimiz sırada, kasabanın doğusunda yol üzerinde rastladığım, insanlık için silinmez leke olan, utanç verici bir manzarayı istemeyerek söyleyeceğim. Cinsel organına kocaman bir kazık çakılmış olarak yerde yatar vaziyette bulduğumuz, güzel ve genç bir Türk kadının cenazesini, gözlerden uzak olacak şekilde yolun uzağına götürüp bıraktık.

Ermenilerin bu hareketleri, Müslüman Türklere karşı duydukları kinden çok, yaratılışlarından kaynaklanmaktadır. Rus ordusundaki yolsuzlukların tamamını Ermeniler yapmışlardır. Meydana gelen kavga, hırsızlık, öldürme, fuhuş gibi olayların failleri mutlaka Ermenilerdir. Ruslar da bu düşüncededir. Herhangi bir Rus'a, hatta Kazak'a, Türk ile Ermeni mukayese ettirilse, Türk'ü daha ılımlı, medenî ve saygıdeğer bulur. Ermenilerin bu hallerinden bıkmış olan Kazaklar, şayet bir Ermeni'ye تنها bir yerde rastlar ve yakalanmayacaklarını da akılları keserse hemen öldürürler. Rus ordusunda Ermeniler hakkında, istisnasız şu şekilde lanet okunduğunu duyarsınız: "Ermeniler Cehenneme".

Bu konuda elde edilecek bilgilerin, sırasıyla görüşlerinize sunulacağı arz olunur.

3 ncü Ordu Kumandanı emriyle
Lojistik Destek Hizmet Müfettişi
Albay Muhittin

----- ----- -----

¹ Erzurum, Pasinler

3rd Army Command Headquarters
Staff Office
1st Division
3rd Branch
Number
939

3rd Army Headquarters
October 4, 1917

To: General Headquarters

Following is the testimony of Lieutenant Nikola, commander of the 12th Company of the 156th Regiment, who has taken refuge in the 36th Caucasus Division on September 2, 1917. Especially the parts about the Russians' and Armenians' vile atrocities directed to the Muslims are worthy of mentioning.

Lieutenant Nikola's testimony in Russian is also attached.

During the "Sarıkamış Campaign," Cossacks taking the tumultuous events between the Muslims in Russia for granted have massacred a lot of Muslims in Elizabetpol, Bakü, Ahıska, and else where.

Now the Armenians in the Russian Army are abhorred. They generally run away from the fronts and stay in the villages pretending to be ill during the war. They shot themselves, but they never miss the opportunity of pillaging. When the enemy withdraws they gather the guns and ammunitions and hide them away. They loot both the Turkish and Russian corpses.

In the beginning of the war, six machine guns that were hidden away by the Armenians affiliated to the 39th Division, in Horasan, were unearthed after the investigations; the felons were caught and were sent to Martial Court. Since the Armenians could speak Turkish, by introducing themselves as Caucasian Muslims they were marrying the poor Turkish girls who are desperately in need of protection from the never-ending attempts of rape. Then, by making up simple pretexts they are divorcing them.

They never pay for the goods they take either in the town or in the villages, especially for the goods they take from the Muslims, and they always rape people living in the remote areas, and in the villages. Even at the times when the public order was established, they have attempted rapes at the outskirts of Erzurum; however, those who were captured have been punished.

Their behaviors and actions in the villages cannot be considered humane at all. Last winter, because the wood was expensive, the Armenians were pulling down the Muslim houses and were selling their timber and beams in the town. They were not taking the beams from the deserted houses only. When the Armenians went to a village they would enter a house and claim a room for a night or two, or they would throw the household out, stay there for couple of days; and as they leave they would pull down the roof, load it on the oxcart of the house, take it to the town and

sell it there. They were taking away the beautiful Muslim girls by saying that they were previously Armenians. If they were to resist, the Armenians would beat them to death, or threaten them. If those women could find a way to complain about the events to the administrators, they are returned to their families by rescuing them from the hands of the Armenians.

In order to be able to narrate the atrocities committed by the Armenians in the villages better, it will be enough to mention some of the disgraceful events in Erzurum.

Last year, in June [1916], couple of people in disguise of Muslim climbed the roof of a house with two guns and a machinegun, and opened fire on the house where the Commander of Erzurum Fortified Rank dwelled. Of course they were caught. They claimed in a despising manner that they were Muslims, that they were ready to make sacrifices to do anything for the government, that all the Muslims were ready to rebel against the Russians, and that they had more than enough soldiers and arms to achieve their goals. Upon hearing these Russians fell into despair. Yekastritakoravski Polk who was in Erzurum then started a search on the Muslims' houses. Armenians under the pretext of showing where the weapons were hid entered the houses and pillaged the whole town.

They took away everything they could find like money, necklaces, belts, bracelets, carpets, and fabrics. They raped a lot of women. Nothing except pencil sharpeners and bread knives were found during the searches. When the searches were over Muslims gathered and visited the commander. They complained about the pillaging and the rapes. Commander by taking some of the stolen articles from the Armenians returned them to their owners. Upon the request of the Turks the ones who opened fire on the commander's headquarters were brought before the Turks. It was understood that one of the bandits happened to be an Armenian jeweler in Erzurum previously. Two Muslims from Erzincan and Trabzon proved that the other two were also Armenians. Upon this, the Russian administrators sent all the Armenians in Erzurum and some of the Turkish Armenians away into the rear regions. I am not sure about what happened to those who opened fire on the headquarters.

There are Russian Army Units in the villages neighboring Erzurum. Armenians killed a Russian guard in Kân village. They tore his body limb by limb, put in a sack, and gave it to a Muslim porter. They told him to leave the sack in front of the mayor's house, who was one of the leading men of the town and the Muslim community. Two Russian soldiers whom he met on the way asked him what was in the sack. He told them he was ordered to take the sack to mayor's house and leave it there. The soldiers told him to open the sack and if there were something they could purchase they would buy it. The porter saying that the sack was not his, refused their wish. But the soldiers saying that he was taking the sack to the Muslims to sell, opened the sack. Porter was arrested. Upon an interrogation it was understood that the murderers were Armenians, and they were sent to Martial Court.

Despite the Russians' utmost opposition and attention there have been extremely important pillaging and massacring in Erzurum. I would not be exaggerating if I said there are only one or two hundred girls left untouched. I can never forget this incident. Armenians who entered into a house in southern Erzurum, having tied a young mother to a beam of the house, and the father to another beam impaled their child of only a-year-old. I saw the child's corpse myself. His mother went mad, and she was wandering in Erzurum alone. Her husband who did not want to take her in the house was forced by the administrators to take her in.

I will not tell on a scene, which I believe is an inerasable shame for the mankind, we have met on the eastern part of the town with our regiment on our way to Hasankale. We found a body of a young and beautiful Turkish woman, lying on the road, who was impaled from her genitals at the site, and carried her off the way to somewhere out of side.

Those atrocities do stem not from Armenians' hatred towards the Turks, but rather from their very nature. The Armenians committed all the impropriety in the Russian Army. The instigators of the fights, pillaging, murders, and prostitutions are the Armenians. Russians are in the same belief. If one asks for a comparison between a Turk and an Armenian to any Russian or even to a Cossack, they will find the Turk more moderate, more civilized and respectful. Cossacks, who had enough of these Armenians' actions, would kill them without any hesitation at all if they find it plausible and meet them in lonely places. You can always hear a curse in the Russian Army on the Armenians. "Armenians to Hell"

Further information to be received, will be presented to your considerations.

Upon the orders of the 3rd Army
Logistic Support Services Inspector
Colonel Muhiddin

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kurmaylığı
1 nci Şube
3 ncü Kısım

3 ncü Ordu Karargâhı
20 Kasım 1917

Numara
1156

[Özet]
4/8 Ekim 1917 tarih ve
939 numaralı yazının ekidir.

Başkomutanlığa

Ruslar ve Ermeniler tarafından Müslümanlara ve esirlere yapılmakta olan muameleler hakkında, çeşitli tarihlerde 3 ncü Ordu'ya sığınan askerlerimizle, Rus mülteci ve esirlerinin ifadeleri Ek'te sunulmuştur.

3 ncü Ordu Komutanı emriyle
Lojistik Destek Hizmet Müfettişi
Albay
Muhittin

----- 80 ----- 82 -----

Ermenilerin Müslümanlar aleyhinde taşıdıkları düşüncelere dair, Rus ordusundan iltica eden Anton Nedelski ile Valenti Novak'ın açıklamaları:

Ermenilerin ana düşüncesi şudur: Türkiye topraklarından işgal edilen yerleri kendilerine ayırarak, bu yerlere Ermenileri yerleştirmek istiyorlar. Gerek bu maksatlarını hayata geçirmek ve gerek Gürcüler gibi kendilerine düşman olan milletlere karşı koymak maksadıyla bağımsız Ermeni taburları kuruyorlar. Erzurum'da şöyle bir olay meydana geldi. Birkaç Ermeni, Rus yöneticilere giderek, şehir halkının çeşitli cins silâhları saklamış olduklarını haber verdiler. Güya yerini göstermek bahanesiyle, silâhları arama ile görevlendirilen adamlarla birlikte giderek birçok kıymetli eşyayı yağmaladılar. Tabii ihbar edilen silâhlar bulunamadı. Bunun üzerine arama ile görevlendirilen amir: "Ey Ermeniler! Bu sefer artık yaptıklarınızın cevabını kendiniz verirsiniz çünkü sizin yaptıklarınızın cevabını vere vere Rus postu artık hırpalandı" dedi.

Erzurum'un ticareti tamamen Ermenilerin elinde olduğu gibi, Müslümanlara saldırmak için de, en ufak bir kıvılcımın meydana çıkmasını beklemektedirler.

Ben Novak, Oltu yolu üzerinde şöyle bir olaya tanık oldum: Arabadan sıçrayıp inen bir Ermeni Rus askeri, yolda rastladığı ihtiyar Müslümanları alabildiğine dövdü. Bildiğimiz başka bir şey yoktur.

Rus ordusundan iltica eden
Anton Nedelski Valenti Novak

----- ✎ ----- ✎ -----

25 Mart 1917 tarihinde Süyatovi Karast kasabasında Ermeniler, 3 Rus kadınının kestiler ve küçük çocuklarını kuyuya attılar. Tiflis İstasyonunda bir Ermeninin, trenin altına attığı bir Rus çocuğun başı, raylar üzerinde koptu.

1 Mayıs 1917 tarihinde Erivan'da gece nöbet tutan 3 askerden birini öldürdüler, birinin kolunu, bir diğerinin de cinsel organını kestiler. 3 Mayıs'ta mevziye gelirken şu olaya şahit oldum:

Rus kıdemsiz çavuşu olan Ermeni, yolda giden üç Kürdün üzerini aramak üzere emir verdiği Rus milletine mensup asker, emrini yerine getirmeyince, diğer üç askeriyle Kürtlerden 3 kama, 2 revolver ve 155 ruble para aldı. Bunu haber alan bizim Rus subayı, Ermenileri tutuklattı ve 13 gün hapis cezasına mahkum ettirdi.

Erzincan'da çarşıda şöyle bir olay meydana geldi:

Geçen senenin 25 Temmuzunda (1916), bir Müslümanın dükkânına girerek veresiye şalvarlık basma ve kumaş isteyen dört Ermeni bunları vermekten çekinen Müslümanı bağlayıp, ağzını tıkadıktan sonra istedikleri basmayı ve beş top kumaşı alıp gittiler ve dükkânı üstüne kilitlediler.

Vasili Korneyeviç Makugoşef

----- ✎ ----- ✎ -----

Ben hastaneye yatmadan evvel 8 nci Kafkas Alayında iken, Ermeniler hakkında şunu işittim: Bitlis'in işgali sırasında Ermeni gönüllüleri, Bitlis'te birçok yerli Türk'ü kesmişler. Bu olay 1916 yılı Haziranında olmuştur. Başka bir şey işitmedim.

19 ncu Türkistan Avcı Alayından
Nefer
Veçeslaf Belyayef

----- ✎ ----- ✎ -----

24 ncü Süvari Alayı 2 nci Bölüğünden Ruslara esir düşen, daha sonra firar eden, Zile'nin Alan köyünden, Koçanoğullarından Osman oğlu Ahmet'in Ermeni mezâlimine dair ifadesi:

Karaorgan'dan¹ Mamahatun'a² gelirken bir gece Erzurum'da kaldık. Erzurumlu bir Müslüman, Ermeniler hakkında bana şunları söyledi: Ermeniler, Erzurum'a geldikleri zaman pek çok Müslümanı kestiler, ağza alınamayacak kötülüklerde bulundular. Kapıları kırarak, duvarları delerek evlere girdiler, çoluk çocuğu bile kestiler. Bereket versin ki, Ruslar çok geçmeden Ermenileri durdurdular ve ele geçenlerini cezalandırdılar.

Rus işgali altına giren yerlerde, halkının büyük bir kısmı göç etmiş olan birkaç Müslüman köyü bir araya gelerek, Ermeni tecavüzlerine karşı toplu bulunmak istiyorlar. Rus Hükümeti de, bunların korunması için her köye iki Kazakla bir çavuş bırakıyor.

----- ۞ -----

1 Ocak 1914 tarihinde Nahcivan'da şöyle bir hadise oldu: Bir eve girerek oturanlarını katlettikten sonra paralarını alan 5 Ermeniye Rus askerleri yakalayıp astılar. 25 Mart 1914'te yine kurulan böyle bir Ermeni çetesi Tatarların bulunduğu yere gidip soygunculuğa başladı. Onları da Ruslar yakalayıp ağır hizmetlerde çalışmaya mahkum ederek Sibiry'a sürdüler. Ermenilerin sayısı toplam 45'ti. 13 Temmuz 1915'te de şöyle bir olay meydana geldi. Ermeniler, Peyatigorsuk şehri dışında, satmak üzere şehre yiyecek götüren Rusları öldürdüler ve yiyeceklerini gaz döküp yaktilar. Sonunda Rus askerleri Ermenileri çevre ormanlarda yakalayıp katlettiler.

156 ncı Alaya mensup Stavropol ilinin
Süyatukrastovski kazasına bağlı
Teodorromanofka köyünden
Vasil Kozneyeviç Makugonef

----- ۞ -----

¹ Kars, Sarıkamış, Karaorgan.

² Erzincan, Tercan.

Çalışırken çorbanın etli kısımlarını kendi askerlerine, sulu kısımlarını bizim esirlere veriyorlardı. Bizi burulmuş telgraf telleri ile dövüyorlardı.

96 ncı Alay 1 nci Tabur Komutanı Yüzbaşı Kâzım Bey bacağının beş yerinden yaralı olarak Sarıkamış'a getirilmişti. Kâzım Bey, Rusların bize yaptıkları muameleden çok acı duymuş ve bu muameleleri hükümetimize bildirelim demişti.

Ruslar, subaylarımıza bizim Rus askerlerine baktığımız kadar bakmıyorlar. Sarıkamış'ta subaylarımız yemeklerin kötülüğünden şikâyet ettikleri için, yalnız subayların yemekleri, o da bir dereceye kadar düzeltilmişti.

Biz askerler de bizzat şikâyet ettik. Bize "Almanlara gidiniz! Onlar size daha iyisini versinler" cevabını verdiler. İlk esir olduğumuz zaman bizi Pınakapan'a¹ götürmüşlerdi.

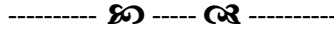
Rus askerleri; subaylarımız da dahil, herkesin parasını, subayların eşyalarını da aldılar. 96 ncı Alay 7 nci Bölük Üsteğmeni Osman Efendinin çizmesini bile ayağından çıkarttılar.

Ermeniler ıssız yerlerde ellerine düşen Müslümanları öldürüyorlar.

Ermeniler, Tirebolu yakınında bulunan Elevey köyünde, askerî telefon hattını kesmişler ve Ruslara da Türkler tarafından kesildiğini söylemişler. Ancak Hamsiköy'de² bulunan 5 nci Rus Kolordusu Komutanı, bunun Müslümanlar tarafından yapıldığına inanmamış, telefon hattının gözetim altında bulundurulmasını emretmiş. Sonunda telefon telinin Ermeniler tarafından kesildiği görülmüş ve suçlular yakalanmıştır.

Bu sözlerimin hepsinin doğru olduğuna yemin ederim.

Şakir Çavuş

Rusya'dan kaçışım:

İsmim Otto Fenşer. Gradons'da bulunan 141 nci Piyade Alayına mensubum. 27 Ocak 1914'te Doğu Prusya'da yaralanarak Ruslar tarafından esir edildim. Ruslar beni Obonisk'te bir hastaneye götürdüler. Burada altı hafta kaldıktan sonra, sağlık durumumun elverişli olmasından dolayı Sibiry'a'da Turkosfu'ya gönderdiler. Zarurî masraflarımıza karşılık günlük 10 kapik veriyorlardı. Açlıktan ve soğuktan çok etkileniyorduk. Bu husustaki şikayetlerimize, başımızdaki muhafızlar; "Alman domuzları her şeye katlanmalı!" diyerek, karşılık veriyorlardı. Rusların bize reva gördükleri bu muameleler, bize çok acı veriyor ve sabrımızı tüketiyordu. Arkadaşlarımdan birçoğu kaçmayı tasarlıyordu. Toplam 200 kişi bir barakadaydık.

¹ Erzurum, Aşkale, Pınakapan

² Trabzon, Maçka, Hamsiköy.

Barakamızın yanında, esir subayların ikameti için ayrılmış bir bina vardı. Bizimle beraber bulunan Avusturyalı esirler de kaçma fikrine katılıyorlardı. 20 Nisan 1915'te ilk defa kaçmaya teşebbüs ettik ve kaçış yönümüz Romanya hududu idi. İki Alman subayı, iki Avusturyalı subay adayı bir başçavuş ve bir de ben olmak üzere toplam altı kişi idik. Hudutta bulunan Onkoten kasabasına geldik. Burada bir nehirden geçmek gerekiyordu. Aramızda, ilk defa subayların geçmesi kararlaştırıldı. Onlar geçtiler, tam biz geçmek üzereyken, düşman devriyeleri üzerimize ateş ettiler. Durmaya mecbur olduk. Sonunda yakalandık ve çok kötü muamele gördük. Muhafızlar, çoğu defa kırbaçla üzerimize yürüyerek bizi dövüyorlardı. Hapishaneden hapishaneye gönderildik. Nihayet Rusya ihtilali, herkesin olduğu gibi bizim de imdadımıza yetişti. Bizim için de kurtulma vakti gelmişti. İlk fırsattan faydalanmaya hazırдық. Şansımız bu hususta bize yardımcı oldu ve kaçışımızı kolaylaştıracak fırsatlar ortaya çıktı. İhtilal sırasında, Volga nehri üzerinde bulunan Asizhan şehrinde idik. Geçim darlığımızı gören Rus idarecileri bize büyük bir iyilik yaptı ve kasabada amelelik yaparak para kazanmamıza izin verdiler. Bu fırsatı kaçırmadık. Önce kasabada oturan felâketzede hemşehrilerimizle tanıştık. Ruslar, Doğu Prusya'yı istilâları sırasında, oradan birçok genç kıızı beraberlerinde Rusya'ya getirmişlerdi. Birbirimize yaptığımız yardımlardan dolayı, duygulanıyorduk. Ruslar bu kasabada bulunan Alman ve Rus esirlerinden 80 kişiyi, ben de dahil olmak üzere çalışmak için Tiflis'e gönderdiler. Buradan kaçmak için tekrar fırsat aramaya başladım. Aslında Almanyalı olan bir Rus'tan pasosu ile elbiselerini satın aldım ve bir Rus askeri olduğumu iddia ederek trene bindim. Sarıkamış'a geldim. Sarıkamış İstasyonu'nda, ilk defa Ermenilerin Türklere gaddarca yaptıkları hareketlere şahit oldum. İstasyon civarında, 10 kadar Türk askeri odun taşımakta idiler. Bir gün önce yağmur yağdığından, nakliyat yeterince seri bir şekilde yapılamıyordu. Türk askerlerini gözeten bir Ermeni, bu duruma kızarak Türklere sövüp saymaya başladı ve elindeki sopayı Türklere birine vurarak, çaresiz Türk'ü toprağa serdi.

Sarıkamış'tan sonra Karaorgan'a geldim. Bu kasaba Sarıkamış'tan 30 km uzaklıktadır.

Karaorgan'da üç gün kaldım. Burada Ermenilerin Türklere karşı sürdürdükleri gaddarca hareketlere şahit oldum. Misafir olduğum evin sahibi Türk'tü. Ermenilerin, haftada en az iki defa evlerini aradıklarını, ellerine geçen kıymetli eşyaları aldıkları gibi, hiç yoktan bahanelerle kendilerini dövdüklerini anlattılar. Karaorgan'dan itibaren demir yolu hattından istifade ederek, Erzurum'a geldim. Burada da bir hafta kaldım. Şehir, harabe halinde idi. Camilerin tamamı hamam ve ambara dönüştürülmüştü. Gece saat 8'den sonra Türklerin dışarı çıkmaları kesinlikle yasaklanmıştı.

Bir akşam, üç Ermeninin bir Türk kızına sataştıklarını gördüm. Kızın feryadı üzerine, Ermenilerden biri, üzerinde taşıdığı bıçakla kıızı hemen öldürdü. Koşarak, civarda bulunan polislerden birine durumu bildirdim. Polis geldi, öldürülen kızın Türk olduğunu anladıktan sonra küçümseyerek omuzlarını kaldırdı ve "Zararı yok, Türk kızımı, Türkler tamamen mahvolmalı!" diye karşılık verdi. Erzurum'dan Mamahatun'a gitmek üzere

hareket ettim. Yolda taş kırmakla uğraşan Türk esirlerine rastladım. Benden tütün ve ekmek istediler. Mamahatun'da bir Türk dükkânına gittim ve birkaç kutu konserve satın aldım. Mağazaya aynı zamanda bir de Ermeni subayı geldi. 12 adet konserve aldı ve dükkân sahibine konserveyi fiyatını sordu. Fiyatının 27 ruble olduğunu öğrenince, küfretmeye başladı ve aldığı şeylerin parasını vermeden gitti. Dükkân sahibi, bu tür olayların sık sık meydana geldiğini ve Ermenilerin satın aldıkları malların paralarını ödemediklerini söyledi. Birkaç gün sonra, otomobille İrşensun'a hareket ettim. Şoför, birkaç gün evvel Kürtlerin cephede bulunan bir Ermeni taburuna taarruz ettiklerini, Ermenileri başlangıçta mevzilerinden uzaklaştırsalar da Ruslar tarafından gönderilen yardımcı kuvvetlerin karşı taarruzu üzerine geri çekilmeye mecbur olduklarını anlattı. Civarda bulunan bir Türk köyünün, kaçamayan kadın, ihtiyar ve çocukları, Ermeniler tarafından tamamen katledilmiş ve köydeki kıymetli eşyalar Ruslar tarafından yağma edilmişti. İrşensun'da 153 ncü Alaya kaydoldum ve birkaç gün sonra ileri karakolda görevlendirildim. Ancak ilk fırsattan istifade ederek Türklerin tarafına kaçtım. Beni iyi bir sûrette kabul ettiklerinden dolayı Türk subay ve askerlerine tekrar teşekkür etmeyi büyük bir borç bilirim.

Otto Fenşer

----- 80 ----- 82 -----

3rd Army Headquarters
Staff Office
1st Division
3rd Division
Number
1156

3rd Army Headquarters
November 20, 1917

(Summary)
Attachment of the letter
dated October 4/8, 1917
numbered 939

To the General Headquarters

Attached are the testimonies, pertaining to the atrocities committed to the Muslims and the prisoners, of the Russian immigrants, prisoners, and of our soldiers who took refuge in the 3rd Army on various dates.

Upon the orders of the 3rd Army Commander
Range Inspector
Colonel
Muhiddin

----- 80 ----- 82 -----

Explanations of Anton Nedelski and Valenti Novak -who fled from Russian Army- on the Armenians' ideas about the Muslims:

Main idea of the Armenians is: they want to separate the occupied lands in Turkey for themselves, and place Armenians in those territories. In order to realize their aims they are establishing independent Armenian battalions to fight against the nations like Georgians. An event occurred in Erzurum. Several Armenians have told the Russian administrators about the types of the weapons which the townsmen have hidden. They have plundered lots of valuable goods in the houses, entering in with the pretext of searching for weapons, and/or showing the hidden places. Of course, the guns that were denounced have never been found. Upon this, an administrator who was in charge of the searches said: "You, the Armenians, will have to answer yourselves about your doings, because answering all your doings on your behalf the Russian skin has worn out."

As all the trade in Erzurum is in the hands of the Armenians, they are in pursuit of a single spark to attack on the Muslims.

I, Novak, have witnessed an incident on the way to Oltu. A Russian-Armenian soldier, jumping out of the truck, has beaten all the senior Muslims he met on the way to death. We know nothing else.

Russian Refugees

Anton Nedelski

Valeni Novak

----- ----- -----

On March 25, 1917 Armenians have slaughtered 3 Russian women and threw their small children into a well in Suyotavi Karast. In Tbilisi train station an Armenian threw a Russian child on the tracks and a train chopped his head off.

On May 1, 1917 they have slaughtered one of the soldiers at guards in Erivan; they have cut an arm of another, and the genitals of yet another. I have witnessed an incident on my way to the trenches on May 3.

An Armenian sergeant in the Russian Army ordered a soldier to search the three Kurds whom they met on the way; upon the soldier's refusal of his order together with other three soldiers he took 3 daggers, 2 revolvers, and 155 rubles. Upon hearing this, our Russian officer has ordered the arresting of the Armenians and imprisoned them for 13 days.

Another incident occurred in Erzincan's shopping district:

On July 25 last year (1916), four Armenians entered into a Muslim's shop to buy some cloth on credit, on shopkeeper's hesitation they have tied him up, closed his mouth, and taking the printed cloth and five rolls of fabric they locked him in and went away.

Vasili Kormayevich Makugochev

----- ✎ ----- ✎ -----

Prior to my hospitalization, when I was in the 8th Caucasus Regiment, I heard these about the Armenians: during the occupation of Bitlis, Armenian volunteers have slaughtered many native Turks in Bitlis. This incident has happened in June of 1916. I heard nothing else.

From 19th Turkistan Fighting Regiment
Soldier
Vecheslav Beliayev

----- ✎ ----- ✎ -----

Following is testimony of Osman's son Ahmet, from Koçanoğulları family in Zile's Alan village, who was captured when he was serving at the 2nd Division of the 24th Cavalry Regiment and who fled from the Russian prison.

When we were coming from Karaorgan to Mamahatun we stopped in Erzurum for the night. A Muslim in Erzurum told me these about the Armenians: Armenians, when they arrived at Erzurum they have slaughtered a lot of Muslims, and performed despicable evil deeds, They have broken in the houses either through the door or the walls and slaughtered everybody including the children. Thanks God that the Russians have stopped them before long and punished the ones whom they have captured.

Several Muslim villages, although most of their people have migrated, decided to unite and resist the Armenian atrocities in the Russian occupied regions. In order to protect them Russian government is placing two Cossacks and a sergeant in every village.

----- ✎ ----- ✎ -----

An incident occurred in Nahchevan on January 1, 1914. Russian soldiers caught five Armenians and hanged them, for they have slaughtered the people of a house and took their money. Again on March 25, 1914 an Armenian gang was captured for plundering the fields and was sent to Siberia to work under heavy conditions. There were 45 Armenians. Another incident occurred on July 13, 1915. Armenians have killed the Russians who were taking food to sell in Peyatigorsk, and burned the food with kerosene. And later the Russians have captured and massacred them in the forests nearby.

Vasil Kozneyevic Makuganev

From Teodorromanovka Village,
Süyatukrastovski,
Stavropol Province affiliated to 156th Regiment

----- ----- -----

While working they were they were giving the meaty part of the soup to their own soldiers, diluted part to our prisoners. They were beating us with twisted telegraph wires.

Captain Kâzım Bey, commander of the 1st Battalion of the 96th Regiment, was brought to Sarıkamış with five wounds on his leg. Feeling distressed upon the Russians' treatment he said we should inform our government on the issue.

Russians are not taking good care of our officers as we take care of theirs. Upon our officers' complaining about the food they were served in Sarıkamış, only the food served to the officers was reformed, hardly if any at all.

We, the soldiers, complained as well. They said: "Go to the Germans! They can give you better food!" When we were first captured they had taken us to Pırnakapan.

Russian soldiers; have taken everybody's money, including our officers', and our officers' belongings. They have even taken off Osman Effendi's boots, first lieutenant of the 7th Company, 96th Regiment.

Armenians are killing the Muslims whom they capture in lonely places.

Armenians have cut the military telephone lines in the Elevey village near Tirebolu and claimed to Russians that the Turks were guilty of it. Nevertheless, the Commander of the 5th Russian Army Corps who was in Hamsiköy, not believing this, ordered the surveillance of the lines. At the end it was observed that the Armenians were cutting down the lines, and the criminals were captured.

I, hereby, swear that all my words are true.

Sergeant Şakir

----- ----- -----

My escape from Russia

My name is Otto Fensher. I am from the 141st Infantry Regiment in Gradons. I was taken prisoner after having been wounded in Eastern Prussia in January 27, 1914. Russians have taken me to a hospital in Obonisk. Six weeks later, having recovered, they have sent me Turkosfu in Siberia. They were paying 10 kapiks for our daily expenditures. We were affected by hunger and cold. When we voiced our complaints, the guards used to retort us by saying "German swines should endure everything!" These attitudes were giving us more and more pain, and we were losing our patience. Most of my friends were planning to escape. There were 2000 of us in a shed. There was a building for the prisoner officers near our shed. The Austrian prisoners among us were also agreeing our plans of escape. Our first attempt was on April 24, 1915 we headed towards Romania. There were six of us; two German officers, two Austrians, a sergeant major to be promoted an officer, and myself. We arrived in Onkoten on the border. We had to cross a river. We decided the crossing of the officers first. They have crossed the river, and just as we were about to cross the enemy patrols opened fire on us. We had to stop. At last we were caught and punished severely. Most of the time the guards were beating us with whips. We were sent from one prison to another. At last, the revolution in Russia came to our aid like everybody's. Our time for escape had come. We were ready to make use of the first opportunity. Our luck had turned and we had many opportunities to ease our escape. We were in Asizhan on Volga River. Russian administrators made a big favor by allowing us to work in the town and make some money for our expenditures, as we were extremely poor. We did not miss the opportunity. First we met with our fellow countrymen, victims of disaster. Russians had taken a lot of young girls from Eastern Prussia during the occupation and brought them to Russia. We were moved by the help we did for each other. Russians sent 80 of the German and Russian prisoners to work in Tbilisi. I sought for an opportunity to escape. In fact, I had bought the pass and clothes of a Russian who was of a German origin, and claiming to be a Russian soldier I got on a train and came to Sarıkamış. I witnessed the atrocities committed to Turks by the Armenians for the first time in the Sarıkamış train station. About 10 Turkish soldiers

were carrying wood. Because of the rain, that rained a day ago, the transporting of wood was not fast enough. An Armenian supervising the Turkish soldiers started to curse the Turks and knocked down a helpless Turk with his club.

I came to Karaorgan from Sarıkamış. This town is 30 km. away from Sarıkamış.

I stayed in Karaorgan for three days. Here, I witnessed the cruel atrocities the Armenians committed to Turks. My host was a Turk. They have told me that the Armenians came to search their house twice a week, took their valuable goods, and beat them for no apparent reason at all. I came to Erzurum from Karaorgan via railroad. I stayed there for a week. Town was in ruins. All of the mosques and the public baths were changed into barns and stables. It was definitely forbidden to Turks to be out in the town after eight o'clock in the evening.

One night, I witnessed three Armenians' annoying a Turkish girl. Upon her cry for help, one of the Armenians taking out his knife stabbed her to death. I ran to a police nearby and told him about the incident. He came to the spot, and upon seeing that she was a Turk, shrugging his shoulders he said: "Never mind! She was a Turk, all the Turks should be obliterated." I set on the road to Mamahatun from Erzurum. On the way I met Turkish prisoners breaking rocks. They asked for bread and tobacco. I went to a Turkish store in Mamahatun and bought several boxes of canned food. An Armenian officer came in the shop at that moment, bought 12 boxes of canned food and asked for the price. On learning that they cost 27 rubles, he started cursing and left without paying. Shopkeeper told me about the frequency of these incidents where the Armenians never paid for the goods they took. Couple of days later I set out for Iğsunsun with an automobile. The driver told me about an incident that took place two days ago when the Kurds attacked on an Armenian battalion on the front. Although they pushed them back, the Russians' sending of troops to help the Armenians, and the Kurds had to draw back. The Armenians massacred all the women, senior people; children who could not run away in a village nearby; moreover, the Russians plundered the valuable goods in the village. I have enrolled the 153rd Regiment in Iğsunsun, and a couple of days later I was assigned to a station at the front. Taking the first opportunity for granted, I fled to the Turkish side. I would like to extend my gratitude once again to the Turkish officers and soldiers for their kind attitudes.

Otto Fenschner

Erzincan'da katledilen çocuklar, kadınlar ve erkekler.

The massacred children, women, and men in Erzincan.

Harp Belgeleri Dosyası
Numara

Mezraa'dan¹
3 Ocak 1918
3 Şubat 1918

Suret

36 ncı Kafkas Tümeni Komutanlığına

1. 2 Şubat 1918 gecesi Erzincan'dan kaçmayı başaran 40 askerden 7'si Mezraa'ya ve geri kalanları Fırat'ın güneyindeki köylere sığınmışlardır. İfadeleri aşağıda arz olunur:

a. Ermeniler, sekiz günden beri evlerden dışarı çıkmayı ve bir köyden diğer bir köye gitmeyi şiddetle yasakladılar. Geceleri ve gündüzleri erkekleri toplayarak bilinmeyen bir yere sevk ediyorlar ve bunlar bir daha geri dönmüyorlar (Taşkilise civarında bulunan harabelerde öldürüldükleri, yaralı olarak kaçmayı başaranların ifadelerinden anlaşılmıştır). Kadın ve çocukları göz önünde öldürüyorlar, kilise meydanında ve yakınında gruplar halinde topluyorlar. Kısaca sekiz günden beri en adî cinayet ve rezaletler Müslümanlara şiddetle uygulanıyor.

b. Ermenilerin kuvveti: Erzincan ve civarında Ermenilerin bütün kuvvetlerinin mevcudu 3.500'den fazla değildir. (500 süvari, bu sayının içindedir.)

c. Ermenilerin cephanelikleri: Cephanelikler ile 3 dağ (cebel) topu kilise meydanındadır. Cephaneliğin yerini, yani bulunduğu binayı bilmiyorum.

d. Ermenilerin erzakları: Kalede, önceden Ruslardan kalma erzak vardı. Şimdi kilise meydanına çekiyorlar. Kilise meydanında dört büyük ambarda depolanan erzakları olduğu gibi, her evde gayet bol çeşitli erzak vardır. Ekmeklerini evlerde ve kendi bulundukları yerlerdeki fırınlarda pişiriyorlar. Başka hiçbir tarafta fırın çalışmıyor (Kilise meydanında depolanan erzak arasında 2.000 teneke gazyağı ile büyük miktarda şeker olduğu kesindir).

e. Ermenilerin şehir içindeki tertip, hareket ve yerleşimleri: Erzincan'da 100 kadar Ermeni ailesi vardır. Bunlar Ermeni mahallesinde oturuyorlar. Kilise meydanında daima 200 kadar toplu asker bulunuyor. Müslüman mahallelerinde devriye geziyorlar. Her evde (....) bulunmaktadır.

2. Kendi incelemelerim ve gördüklerim aşağıda arz olunur:

a. Köprüler: Kızılyazı'da Rusların yaptıkları köprü sağlamdır. Yalnız piyade ve süvarinin geçişine uygundur. Bu köprü'nün 7,5 km doğusunda Fırat üzerinde Apışdı² köyü civarında ve Ruslar tarafından yapılan köprü ağır topçunun geçişine uygun olarak yapılmışsa da köprü yaklaşık 10 gün önce

¹ Erzincan, Kemah, Alpköy, Mezraa.

² Erzincan, Kemah, Alpköy.

Ermeniler tarafından yakılmıştır (13 metrelik iki göz yanmıştır). Bu köprünün 6,5 km doğusunda ve ordumuz tarafından daha önce inşa edilmiş olan, Berzengân Çayırı ile Göletaşı arasındaki köprünün kuzey ve güney taraflarından birer göz tahrip edilmiştir. Bu köprü de üç sınıfın (topçu, piyade ve süvari) geçişine uygundur. Bu üç köprüden başka Fırat üzerinde harp sırasında köprü inşa edilmemiştir (Acem köprüsünden doğuya doğru).

b. Kemah Boğazı ile Çardaklı arasındaki köylerin asker iskânına yeterlilikleri:

<u>Adı</u>	<u>Yeterliliği</u>	<u>Durumu</u>
Kürtbrastik ¹	2.000	Kısmen tahrip edilmiştir. Ermenilerden Pekiçli Kalos komutasında 15 süvari asker vardır.
Ekrek ²	100	Tahrip olunmamış, yerli Ermenilerden 4 piyade askeri vardır.
Selüke ³	100	Kısmen tahrip olunmuş, bugün 4 Ermeni evi bulunuyor.
Şoha ⁴	100	Kısmen tahrip edilmiş, bugün 2 Ermeni ailesi oturuyor.
Silbisi ⁵	50	Kısmen tahrip edilmiş, oturulmuyor.
Hah ⁶	200	Kısmen tahrip edilmiş, oturulmuyor.
Aşağı ve Yukarı Çelibli	200	Tahrip edilmiş, oturulmuyor.
Sibyatağı ⁷	100	Tahrip edilmiş, oturulmuyor.
Göyne ⁸	300	Tahrip edilmiş, oturulmuyor.
Lardos ⁹	2.500	Tahrip edilmemiş, 80 haneli.

c. Hastalıklar: Erzincan ve civarında bulaşıcı hastalık yoktur.

d. Bu köylerden iâşe temin edilemez.

3. Toplanacak kuvvet: Bulunduğum köyden ve civardan 50 asker toplattırdım. Arz olunan durumdan dolayı süratle artırılması mümkün değildir.

¹ Erzincan,, Merkez.

² Erzincan, Merkez.

³ Erzincan, Yeşilçay.

⁴ Erzincan, Cevizli.

⁵ Erzincan, Merkez.

⁶ Erzincan, Bahçeli.

⁷ Erzincan, Çatalarmut, Elmaköy.

⁸ Erzincan, Çatalarmut, Göyne.

⁹ Erzincan, Çatalarmut, Tandırlı

4. Kızılyazı ve bunun 5 km doğusundaki Berçih köyünde, 15 kişilik kuvvete ihtiyaç vardır. Bunlar faaliyetimizi artırmaya hizmet etmekle beraber, geri kanatlarımızı ve köyleri de korurlar.

5. Sol kanatla irtibat kurulamadı. Sağ kanatla da gündüzleri, Kürtlerle göz irtibatı vardır.

6. Ermenilerin fikri: Ordunun ileri hareketinde şehir halkını mahvetmek; tasarladıkları bir yönden (Sipikör¹ uygun) kaçmak; bu hale maruz kalmadan önce aşiret tarafından kapatılan Sansa Boğazı'nı açmak; Tercan'dan gelen takviye birliklerini içeri almak (Takviye birliklerinin varlığı, güvenilir kesin ifadesiyle).

7. Kürtlerle Ermenilerin ilişkileri: Aşiretler, Fırat nehrinin güneyindeki köyleri ve halkını korumakla beraber, sekiz günden beri Sansa'da² Ermenilerle şiddetli ve ciddî biçimde savaşıyorlar (güvenmeye değer görüyorum). Gözeler köyü, Komrami ve civar köylerde toplanmış, silâhsız 300 kadar aşiret mevcuttur.

(Henüz harbe katılmamış Dersim aşiretlerinin duygu ve düşünceleri hakkında edindiğim bilgiler arza yeterli değildir).

8. Buradan sivil elbise sağlanması mümkün değil, hâlihazırda askerler kendi kıyafetleriyle.

9. Şimdi dört hayvan gönderildi. 50 tüfek ve 5.000 cephanenin acele olarak gönderilmesinin sağlanması için emir buyurulmasını arz ederim efendim.

Aslına uygundur.

Milis Komutanı
İsmail Hakkı

----- ----- -----

War Documents File
Number

From Mezraa
January 3, 1918
February 3, 1918

Copy

To the 36th Caucasus Division Command

1. The following are the testimonies of the 40 soldiers who have managed to escape from Erzincan in the night of February 2/3, 1918 to the

¹ Gümüşhane, Kelkit, Güzyurdu.

² Erzincan, Üzümlü, Tanyeri.

villages in the southern sector of the Euphrates River (7 of whom took shelter in the Mezraa):

a. Armenians have strictly forbidden the leaving of the houses and traveling from one village to another for the last eight days. They are gathering men day and night and sending them to an unknown place never to come back (this has become evident from the testimonies of the wounded people who ran away from among the dead in the ruins around Taşkilise). Although they are killing women and children openly, they are gathering them in groups in the church square. In brief, the most vulgar murders and outrageous acts are being committed upon the Muslims.

b. Armenian forces: The Armenians have not more than 3.500 men in and around Erzincan (500 cavalymen are included in the total).

c. Armenian ammunition depots: The ammunition and three howitzers are in the church square. I do not know where the ammunition depot, I mean the building used as the ammunition depot, is.

d. Armenians' supplies: There were some provisions in the fort, left previously by the Russians. They were bringing them to the church square nowadays. They have four large depots in the church square full of provisions; moreover, every house has large quantities of provisions of various kinds. They are making their own bread in their own houses and in the kilns in their own places. There are no other kilns working in the town (it is highly possible that there are 2.000 cans of kerosene and large quantities of sugar among the provisions kept in the depots in the church square).

e. The disposition, activities, and the positions of the Armenians in the city: There are some 100 Armenian families living in Erzincan. They are living in the Armenian district of the city. There is a group of 200 soldiers in the church square always. They are patrolling the Muslim districts. There are (...) in every house.

2. I here by present my own investigations and experiences:

a. Bridges: The bridge the Russians constructed in Kızılyazı is still strong. It is only suitable for the passage of the infantry and the cavalry. Although there is another bridge, suitable for the passage of the heavy artillery, constructed by the Russians, 7.5 km. in the east of the mentioned bridge, on the Euphrates near Alşıdı village, the bridge was set afire by the Armenians 10 days ago (two parts of 13 m. were burned completely). The bridge that was constructed by our army at a 6.5 km. distance from this bridge between Berzengân Çayırı and Göletaş has been partly damaged on the northern and southern parts. This bridge is also suitable for the passage of three classes (artillery, infantry, and cavalry). Other than these three bridges no other bridge was constructed on the Euphrates during the war (eastwards from the Acem Bridge).

b. The appropriateness of the villages between Kemah Strait and Çardaklı for settlement:

<u>Name</u>	<u>Capacity</u>	<u>Condition</u>
Kürtbrastik	2.000	Partly destroyed. There 15 cavalrymen under the command of Kalos from Pekerîç.
Ekrek	100	Not destroyed. There are 4 local Armenian soldiers.
Selüke	100	Partly destroyed, there are 4 Armenian houses today.
Şoha	100	Partly destroyed, there are 2 Armenian families living there.
Silbisi	50	Partly destroyed, uninhabited.
Hah	200	Partly destroyed, uninhabited.
Aşağı ve Yukarı Çelibli	200	Destroyed, uninhabited.
Sibyatağı	100	Destroyed, uninhabited.
Göyne	300	Destroyed, uninhabited.
Lardos	2.500	Not destroyed, there are 80 houses.

c. Diseases: There are no epidemics in or around Erzincan.

d. No provisions may be obtained from those villages.

3. The Number of forces to be gathered: I have gathered 50 men from the village where I am and from its environs. This number cannot be increased in a short period due to the circumstances I have presented above.

4. A force of 15 men is needed in Kızılyazı and in the Berçih village located at a distance of 5 km. in the east. They may help us in increasing our activities; and protect our rear flanks as well as the villages.

5. No connection could have been established with the left flank. There is visual-contact with the Kurds during the day.

6. Armenians' ideas: Should the army advance they are to annihilate the townspeople and to run away through a passage they have planned (Sipikür is appropriate), and prior to this they are aiming at opening the Sansa Strait that was closed by a clan, and to take the reinforcements coming from Tercan into the city (the existence of the reinforcements has been expressed in a decisive manner).

7. The relations between the Kurds and the Armenians: While the clans are protecting the villages and the villagers in the southern sector of the Euphrates they are also fighting severely and decisively with the

Armenians in Sansa (I found them reliable). There are some 300 unarmed clans gathered in Gözeler village, Komrami, and their environs.

(I do not have adequate and reliable information on the ideas and the feelings of the Dersim clans who have not joined the war yet.)

8. It is impossible to provide civilian clothes here; today the soldiers are in their uniforms.

9. Four livestock have been sent now. I hereby request the issuing of orders for the sending of 50 rifles and 5.000 ammunitions urgently, sir.

In unison with the original.

Militia Commander
İsmail Hakkı

Çıkışı: Savunma Bakanlığı

3572
20

Şifre çözümü

3 ncü Ordu Komutanlığına

18 Ocak 1918 tarih ve 369 numaralı şifreye Ek'tir.

Başkomutan Vekili tarafından Brest-Litowsk'ta İzzet Paşa'ya yazılan telgrafın sureti aşağıda arz olunur.

19 Ocak 1918

Genel Karargâh 1 nci Şube Müdürü
Yarbay
Feldman

Suret

Brest-Litowsk'ta İzzet Paşa'ya

Aşağıdaki konuyu gündeme getirmenizi rica ederim.

1. Ermeniler, Rus cephesi gerisinde Müslüman halka karşı devamlı zulmediyorlar ve yanlış işler yapıyorlar.

2. Tiflis civarındaki kuvvetli Ermeni ve Gürcü birliklerinin, bir bütün halinde teşkil edilmekte olduğu hakkında, belgelere dayalı bilgiler mevcuttur. Bununla beraber Ruslarla barış yapıldıktan sonra Ermeni ve Gürcülerin Rus mevzilerini işgal ederek her taraftan bize karşı düşmanca hareketlerde bulunacaklarına artık şüphe yoktur. Oysa ateşkes şartları, belirli ara çizgisi ile bizi ve halkımızı korumaktan, bu yeni teşkilâtın bir harp gücü haline gelmeden önce taarruz edilerek dağıtmasını engelliyor. Ermeni ve Gürcülerin şu çete hareketlerine bir son vermek ve ateşkese katılmış olan devletlere karşı, düşmanca fikirler besleyen bu gibi oluşumların ateşkes sırasında teşkil edilmemesine çalışmak, düşünceme göre Rus hükûmetinin görevidir. Bu konudaki görüşlerini almak üzere meseleyi Rus temsilcilerine ulaştırmanızı ve eğer kendi askerleriyle bu kötülükleri ve bu yeni teşkilâtı önleyecek durumda değillerse, cephemizde geniş ölçüde serbestçe hareket etme izni istemek zorunda bulunduğumuzu ilave etmenizi rica ederim. Özellikle iki taraf da oldukları yerde kalmaya mecbur iken Rusların kendi birliklerini geri çekmeleriyle, cephe gerisinde bize karşı yeni bir düşman gücü

teşkil edilmesi ateşkes şartlarının ruhuna uymaz. Teşebbüslerinizin sonucundan acele olarak bilgi vermenizi rica ederim.

Mustafa Nadir

Başkomutan Vekili
Enver

----- ✂ ----- ✂ -----

From: Ministry of Defense

Decoding

3572
20

To: 3rd Army Command

In attachment to the code dated January 18, 1918 and numbered 369.

Attached is the copy of the telegram to İzzet Pasha in Brest-Litowsk by His Excellencies Vice Commander-in-Chief.

January 19, 1918

General Headquarters Director of the 1st Division
Lt.Col.
Feldman

Copy

To: İzzet Pasha in Brest-Litowsk

I request your bringing the following issue to agenda.

1. Armenians are continuously are doing wrong in performing despicable atrocities towards the Muslims in the rear echelons of the Russian front.

2. There are documents proving that the strong Armenian and Georgian units around Tbilisi are being gathered together as a whole. Moreover, after the signing of the peace treaty with the Russians, there is no doubt that the Armenians and the Georgians will engage in hostile activities against us from all sides by occupying the Russian positions. However, on one side while the terms of the ceasefire agreement only secures the

welfare of our people, it keeps us away from launching a pre-emptive attack on those forces before they emerge as an organized fighting power. I believe, the preventing of the emergence of such organizations breeding hostility, and terminating the activities of the Armenian and Georgian gangs during the ceasefire resides only in the power of the Russian government in front of the states that have participated the ceasefire. Therefore, I request your conveying our desire, that we have no other choice but to ask for permission to act freely on a larger area if the Russians are not capable of putting an end to those atrocities and organizations with their own military power, to Russian delegates. At a time when both sides are to maintain their positions as stated in the ceasefire agreement, and while they are withdrawing their own forces, leaving a hostile force behind the front lines is totally against the spirit of the terms of ceasefire. I urge you to inform me on the results of your accomplishments.

Mustafa Nadir

Deputy Commander-in-Chief
Enver

Bk. s. / See pp. 413-416

13 Şubat 1918'de Erzincan'da Hacı Müştak Efendinin evinde katledilen çocuklar ve aile bireyleri.

The massacred children and the family members of Hacı Müştak Effendi. Erzincan, February 13, 1918.

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kumay Başkanlığı

Ordu Karargâhından
21 Ocak 1918

1 nci Şube 1 nci Kısım
Numara
Şifre
532

Başkomutanlığa
İkinci Ordu Komutanlığına

1. Bir hafta önce Kemah cephesinden Erzincan'a gönderilen ve geri dönen üç kişinin ifadelerinin özeti aşağıda arz olunur:

1 nci Kafkas Kolordusu, 4 ncü Türkistan Tümen Karargâhları 13 Ocak 1918 tarihinde Erzincan'dan Erzurum'a hareket etmişlerdir. Erzincan'da araç muhafızı olarak bulunan ve henüz nakledilmeyen yalnız 150 Rus askeri kalmıştır.

Erzincan'da asker ve başıbozuk kıyafetli, genç, ihtiyar 1.000 kadar Ermeni gönüllüsü görülmüştür. Bunlar Taşnak reislerinden Marat tarafından idare edilmektedir. Erzincan'da Ermeniler arasında Gürcü yoktur. Ermenilerin düzenli bir teşkilata sahip olup olmadıkları anlaşılamamıştır. Erzincan'da, kilise meydanında 3 dağ topu görülmüştür. Ermeniler tarafından Müslümanlara karşı gizlice yürütülen katliamlar ve yağmaların yanı sıra, ırza tecavüzler de yapılmaktadır.

Ermeniler, yakında Amerika'dan 20.000 Ermeni gönüllüsüyle beraber, Ermeni Hükûmeti adına basılmış çok miktarda nakit paranın Erzincan'a geleceğini herkese duyurmaktadırlar. Ruslar tarafından önceden hastane olarak kullanılan Ermenilere ait büyük bir bina, tahliye esnasında Ruslar tarafından yakılmıştır.

Ruslar Erzurum'da bulunan birliklerini peyderpey Kafkasya'ya nakletmekte imişler.

2. Yaklaşık bir hafta önce, bir Ermeni çetesince Ardasa'nın¹ 3 km güneybatısındaki Müslüman Foska² köyünün basılarak evlerin yakıldığı, malların yağmalandığı ve Müslüman kadınlara tecavüz edildiği; Erzincan'ın 18 km güneydoğusundaki Zekgenç köyünün ve orada yaşayanların da aynı akıbete uğradıkları öğrenilmiştir.

3. Birinci ve ikinci maddelerde anlatılan mezalimi bildirerek, Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Odeshelitze ve Rus Kafkas Orduları

¹ Gümüşhane, Torul.

² Gümüşhane, Torul.

Başkomutanı General Perjevalski'ye bunun önlenmesi ve bu mezalimi yapanların cezalandırılmasını yazdığımı arz ederim.

Şifre Edildi
22 Ocak
(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

3rd Army Command
Staff Office

From Army Headquarters
January 21, 1918

1st Division 1st Section
Number
Code
532

To: The Office of Commander-in-Chief
The 2nd Army Command

1. The following are the summaries of the testimonies of the three people who were sent to Erzincan from Kemah a week ago:

The Headquarters of the 1st Caucasian Corps 4th Turkestan Division have departed to Erzurum from Erzincan on January 13, 1918. There are only 150 Russian soldiers who could not have been transported yet; they are guarding the vehicles.

Some 1.000 soldiers, young and elderly Armenian volunteers in irregular uniforms have been observed in Erzincan. They are under the command of Marat, one of the Daschnak leaders. There are no Georgians among the Armenians in Erzincan. Whether the Armenians have an orderly organization or not could not have been determined. Three howitzers have been observed in the church square in Erzincan. Other than the massacres, and pillaging and plundering committed by the Armenians the rapes are still being committed to the Muslim population.

Armenians are publicly declaring that some 20.000 Armenian volunteers will be coming shortly from America to Erzincan along with a large amount of money printed in the name of the Armenian Government. The Russians set the large building that was formerly used as a hospital by them to fire during their withdrawal.

We have been informed that the Russians are gradually withdrawing their units from Erzurum to Caucasus region.

2. It has also been heard that an Armenian gang had raided the Muslim Foska village, situated at a distance of three kilometers in the southeast of Ardasa, set the houses afire, plundered the houses, and raped the Muslim women; the people of the Zekgenç village, 18 kilometers in the southeast of Erzincan, have met the same end.

3. I hereby would like to declare that I have informed the Commander of the Russian Caucasus Army General Odichelidze, and the Commander-in-Chief of the Russian Caucasus Armies General Perjevaliski on the atrocities listed above, asking for the punishment of the guilty and prevention of such incidents.

Coded
January 22
(Signed)

Şifre çözümü
Refahiye
564/100

3 ncü Ordu Komutanlığına

1. Çeşitli tarihlerdeki muharebelerde esir düşen çeşitli birliklere mensup üç erle iki başıbozuk 20 Ocak 1918 günü Mezekler deresi istikametiyle, Hınzoru'da¹ bulunan 36 ncı Tümen ileri karakollarına sığınmışlardır. Bunlar, 18 Ocak 1918 günü Erzincan'dan çıkmışlar ve dağ yolu ile bu tarafa geçebilmişlerdir.

2. Söz konusu kişilerin 36 ncı Tümen tarafından yapılan sorgulamalarında alınan ifadelerinin Erzincan'la ilgili kısımları, haber toplayıcılarımızın 21 Ocak 1928 tarih ve 56 numara ile arz edilen ifadelerini doğrulamaktadır.

3. Erzincan'da Ermenilerin Müslüman halka karşı yaptıkları mezalim hakkında bu kişilerin şahit oldukları ve bildikleri olaylar aşağıdadır:

a. Ermeniler, aslen Zazalar² halkından olup Erzincan'da oturan Kara Mehmet'in oğlu ile dört arkadaşını gecenin birinde -tarihi bilemiyorlar- haşhaş deşirmesinde parçalamışlardır.

b. Erzincan'ın Karakilise köyünden olup Erzincan'da oturan Dursun Ağa, izin alarak, sığırlarının altına sermek üzere bir gübre deposundan arabasıyla gübre alırken, üç beş küçük çaplı Rus piyade tüfeği ortaya çıkmış ve oradan geçen Rus devriyeleri tarafından adı geçen kişi tüfek çalmakla suçlanmış ve tutuklanmıştır.

c. Erzincan'da Demirciler civarında Ermeniler, Kürt Mehmet Ağa adında bir başıbozuğa saldırmışlardır. Aynı yerde oturmakta olan ismini bilmedikleri bir Müslüman kadını da zorla alıp götürmüşlerdir.

d. Hangi mahallede oturduğunu bilmedikleri Belediye Kâtibi Mehmet Efendi'yi esir alarak, Erzincan'dan alıp bilinmeyen bir yere götürmüşlerdir. Mehmet Efendinin annesini, eşini ve dört yaşındaki çocuğunu parçalamışlardır. 10 gün önce, 10 kadar Kürt'ün bulunduğu Cencige³ köyüne gelen Ermeni gönüllüleri, köyü basmışlar ve burada akşama kadar çarpışmışlardır. Bu çarpışmada Ermenilerden dokuzu ölmüştür.

5. Ermeniler, elde edeceklerine inandıkları bağımsızlıkları için, bu sıralar Dersim Kürtlerine her hususta yardım etmektedirler. Kürtler tarafından kendilerine yapılan saldırıları da Kürtlere mâl etmeyerek, Türklere yüklemektedirler.

¹ Erzincan, Kemah, Doğanbeyli, Akbudak

² Erzincan, Çatalarmut, Baltaş.

³ Erzincan, Çağlayan.

6. Söz konusu kişilerin Kolordu Karargâhına gelişlerinden sonra alınacak ifadelerinden, kayda değer olan maddeler ayrıca arz edilecektir.

7. İşbu şifre Birinci Şubeden "62" numara ile yazılmıştır.

22 Ocak 1918

1 nci Kafkas Kolordusu
Komutan Vekili
Rüştü

1 nci Şube 23 Ocak 1918

Paşa Hazretleri gelinceye kadar toplanalım.
Bugün Rus Komutanına yazarız.

Raporun tarihi 25-26 Ocak 1918

Mülteci askerlerden birisi, Polathane¹ ile Yeros burnu² arasında Ermeniler tarafından soyulmuştur. 20 gün önce Ermeniler, Çavuşlu'nun³ 7,5 km güneyindeki Kırıklı⁴ köyü ile haritada ismi olmayan ve Görele'nin doğusunda Filtiroğlu (?) ile Göğeli arasında bulunan Aralikos⁵ adındaki köyü basmış ve yağmalamışlardır. 10 gün önce iki Rus askeri Yeros burnunun 5 km güneyindeki Yeniköy'ün Muhtarı Salih'i şehit etmişlerdir.

----- S ----- R -----

Decipher
Refahiye
564/100

To: 3rd Army Command

1. Three orderly soldiers and two irregulars of different units, who had fallen captive during the battles that took place on various dates, have taken refuge in the forward stations of the 36th Division positioned in Hanzori via

¹ Trabzon, Akçaabat.

² Trabzon, Fener burnu.

³ Giresun, Görele, Çavuşlu.

⁴ Giresun, Görele, Kırıklı.

⁵ Giresun, Görele, Aralıközü.

Mezekler Creek. They left Erzincan on January 18, 1918 and took the mountain paths to cross over this side.

2. Their testimonies, taken by the 36th Division, on Erzincan confirm our messengers' depositions recorded on January 21, 1918, with number 56.

3. The atrocities committed to Muslims by the Armenians in Erzincan those soldiers have witnessed are as follows:

a. One night Kara Mehmet's son, who originally happens to be a member of the Zazalar, and his four friends were taken to poppy mill and pulled to pieces there (they cannot remember the date).

b. Dursun Agha, originally from Karakilise Köyü, who happens to be living in Erzincan, takes permission to take manure to lay under his cattle from a manure depot, while he was taking manure he comes across a couple of small caliber Russian infantry rifles, and upon being seen by the Russian patrols he was condemned for stealing the rifles and was imprisoned.

c. Armenians have attacked Kurd Mehmet Agha, an irregular, around Demirciler, Erzincan. They have also abducted a Muslim woman, whose name is not known, by force.

d. Although they have taken Mehmet Effendi captive, the former clerk of the municipality, and took him from Erzincan to an unknown place and they have slaughtered his mother, his wife, and four-year-old child. 10 days ago, Armenian volunteers have attacked Cencige village where some 10 Kurds were living, the clashes lasted all day long. Nine of the Armenians were killed during the clashes.

5. Armenians, in order to find support for the independence they longed for, are helping by all means to the Kurds in Dersim, and they even blame the Turks for the atrocities committed by the Kurds to the Armenians.

6. Other information to be obtained from the interrogations of the above mentioned soldiers at the Corps Headquarters will later be presented.

7. This code is written by the 1st Division, under number "62"

January 22, 1918

1st Caucasus Corps
Deputy Commander
Rüştü

1st Division January 23, 1918

Let's meet before His Excellencies the Pasha comes.
We shall write to the Russian commander today.

Date of the Report: January 25-26, 1918

One of the refugee soldiers was robbed by the Armenians between Polathane and Yeros Cape. 20 days ago the Armenians have attacked and pillaged a Aralıkos village, not seen in the maps, between Filtiroğlu (?) and Göğeli in the east of Görele, and the Kırıklı village which is located at a distance of 7.5 kilometers to the south of Çavuşlu. 10 days ago two Russian soldiers have martyred Salih, the mukhtar of Yeniköy which is located 5 km to the south of Yeros Cape.

Bk. s. / See pp. 421-424

3 ncü Ordu Komutanlığına

1. Esarettten firar eden bir er ile aileleri ve Ordu kazasında göçmen olarak bulunan iki çocuk, 37 nci Kafkas Tümeni 109 ncu Alay cephesine 21 Ocak 1918'de iltica etmişlerdir. Düşmanın durumuna dair bu üç kişiden alınan bilgilerin özeti aşağıda arz edilmiştir:

a) Ruslar, altı yedi ay önce Kalenüma deresinin doğusundaki Karaabdal'a kadar devam eden bir hattı sağlamlaştırmışlar ve bu hattı üç sıra tel örgü ile korumaya almışlardır. Görele'de 2 piyade taburu ile 6 dağ (cebel) topu varmış. Son bir ay içinde Görele'ye 10 posta vapuru gelmiş, asker, erzak ve malzeme alıp geri dönmüştür.

b) Gürcülerle Ermeniler arasında geçici bir anlaşma vardır. Gürcüler, teşkilatlarını kurmaya çalışmaktadırlar. Silâh çok para ediyormuş. Bir Osmanlı mavzeri 2.000 Manat'a, bir fişek 5 Manat'a kadar satılıyormuş. Osmanlılar eski sınırları muhafaza ile yetinirlerse, Gürcülerin hiçbir teşebbüste bulunmayacakları, hududu geçmek isterlerse o zaman her neye mal olursa olsun kendilerini savunacakları söylentileri dolaşmaktadır.

c) Rusların boşalttıkları bölgelerde emniyet ve asayiş tamamen bozulmuştur. Sığınan erlerden birisi Polathane ile Yeros burnu arasında Ermeniler tarafından soyulmuştur. Ermeniler, 20 gün boyunca Çavuşlu'nun 7.5 km güneyindeki Kırıklı köyü ile haritada ismi olmayan ve Görele'nin doğusunda Filtiroğlu (?) ile Göğeli arasında Aralıkos adıyla anılan bir köyü basmışlar ve yağmalamışlardır. On gün önce iki Rus askeri Yeros burnunun 5 km güneyindeki Yeniköy'ün Muhtarı Salih'i şehit etmişlerdir. Bu sırada muhtarın yeğeninin karşılık vermesi üzerine Rus askerleri atları bırakarak kaçmışlardır. Bu atları, Görele Direniş Komutanı Çakır Çavuş almıştır. Ertesi gün Ermeni oldukları anlaşılan 40 kişilik bir Rus müfrezesi tekrar Görele'ye gelerek Görele Türk direnişçileriyle çarpışmışlar ve çarpışma sonunda Türk Direniş Reisi Çakır Çavuş kolundan yaralanırken, Ruslardan dört er yaralanmış, bir er de ölmüştür. Bu Rus kuvvetinin Görele'ye dönüşünde, izinsiz olarak köylülerle çarpıştıklarından dolayı Rus Komutanı çeteyi azarlamış ve o gün Görele'ye gelen iki buharlı gemiye bindirerek Trabzon'a göndermiştir.

2. Esarettten kaçarak 20 Ocak 1918 de 37 nci Tümen 11 nci Alay Cephesine sığınan üç erimizin ifadelerinin özeti ise aşağıda arz olunmuştur.

a) Zigana üzerinden aşarken, Ardasa'nın yakılıp yağma edildiğini duymuşlar ve çok sayıda tüfek ve bomba sesleri işitmişlerdir.

b) Ermeni ve Gürcüler Trabzon'dan Batum'a gönderilmekteymişler.

c) Yaklaşık bir hafta önce Ruslar, Trabzon'da iç düzeni sağlamak için Türk, Rum ve Acemlerden oluşacak bir jandarma teşkiline başlamışlardır.

d) Sevkıyat için son zamanlarda Trabzon'a beş tabur gelmeye başlamıştır.

3. Bu telgraf 25 Ocak 1918 tarih ve 245 numara ile 1 nci Şubeden yazılmıştır.

Gelişi 25-26 Ocak 1918

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Şevki

----- ✂ ----- ✂ -----

To: 3rd Army Command

1. A soldier who escaped from captivity, and two children, whose families are immigrants in Ordu province, have taken shelter in the 109th Regiment of the 37th Caucasian Division on January 21, 1918. The summary of the information obtained from them pertaining to the enemy's positions is as follows.

a) Russians have fortified the line extending up to Karaabdal on the east of Kalemene Creek and reinforced the line with three rows of fence some six or seven months ago. It is said that there are two battalions and six howitzers in Görele. It has also been said that 10 cargo ships anchored in Görele and picked up soldiers, provisions, and equipment during the last month.

b) There is a temporary agreement between the Armenians and the Georgians. Georgians are trying to restructure their organizations. It is said that weapons worth high value. An Ottoman Mauser rifle cost 2.000 Manat, and a cartridge cost 5 Manats. It has been declared that the Georgians will not take any action against us as long as the Ottomans keep to their former borders; otherwise, they were determined to defend themselves no matter what it would cost.

c) Complete order has been established in the region evacuated by the Russians. One of the refugee soldiers was robbed by the Armenians somewhere between Polathane and Yeros Cape. They have been pillaging and plundering the Kırıklı village, 7.5 kilometers to the south of Çavuşlu, and the Aralikos village, not seen on the maps, which is located between Filtiroğlu (?) and Göğeli for the last 20 days. Ten days ago, two Russian soldiers have martyred Salih, the mukhtar of Yeniköy which is situated five kilometers to the south of Yeros Cape. Upon mukhtar nephew's retaliating them Russian soldiers ran away leaving their horses in the back. The Görele Resistance Forces Commander, Çakır Çavuş, took the horses. Next day, a

Russian detachment of 40, which later was understood to be composed of Armenians, came back to Görele and fought with the Görele Turkish forces, and the end of the firing the Leader of the Turkish Resistance, Çakır Çavuş, was wounded on the arm and four Russian soldier were wounded and lost a soldier. Upon this gangs return to Görele the Russian commander reprimanded them for engaging in a gunfight with the villagers and sent them to Trabzon with the two steamboats that came to Görele same day.

2. Following is the summary of the testimonies of our three soldiers who have taken refuge in the 11th Regiment, at the front, affiliated to the 37th Division, on January 20, 1918.

a) While they were crossing over Zigana they have heard that Ardasa was pillaged and set to fire and they have also heard rifle and bomb shots over a distance.

b) Armenians and Georgians were being sent to Batum via Trabzon.

c) Russians started to organize a gendarmerie force composed of Turks, Romaic people, and Caucasians to set order and peace in Trabzon a week ago.

d) Recently, four-five battalions arriving Trabzon for transportation.

3. This telegram numbered 245 was written on January 25, 1918, by the 1st Division.

Received on January 25-26, 1918

Commander of the 2nd Caucasian Corps
Şevki

Erzincan'da Harbiye Kışlasıyla Geçit yolu üzerinde katledilen çocuklar.

Children massacred on the road between Harbiye Barracks and Geçit, Erzincan.

Şifre çözümü
803
aceledir

Refahiye
30 Ocak 1918
Gelişi: 31 Ocak 1918
Saat 01:45

3 ncü Ordu Komutanlığına

36 ncı Tümen Komutanlığından Erzincan ve çevresindeki durum hakkında 30/01/1918 saat 23.30'da aldığım raporu aynen sunuyorum. Bu rapora ve bugün Kemah'a gelen sekiz köylünün ifadelerine göre, Ermenilerin Erzincan'da serbestçe, diledikleri gibi faaliyete geçtikleri kanaati oluşmuştur. Ateşkes anlaşmasını bozmuş olmamak için, izin almadan asker göndermek suretiyle yardım edilmesini uygun bulmadım. Yalnız bu iki köylüye, iki silâh ve bir miktar cephane verdirdim. Uygun görüldüğü takdirde, köylü kıyafetine girmiş iki üç özel görevlinin sevk edilmesi için gerekli iznin verilmesi arz olunur.

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Kâzım Karabekir

Suret

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığına

Erzincan'da Ördkendi köyü Muhtarı İsmail oğlu Feyzi ile Gözeler¹ köyü Muhtarı Mustafa oğlu Halil Efendi, atlı olarak Kemah'a geldiler. Bunların verdikleri ifadeler aşağıdadır:

Daha önce elde edilen bilgileri doğruladıktan sonra şunları söylediler: Erzincan'da iki günden beri Ermeniler Müslümanları katlediyorlar. Kapılarını kıramadıkları evlere bomba atıyorlar. Evleri gaz yağ dökerek yakıyorlar. Yeni Camiye bugün yedi tane bomba atılmış. Erzincan'da bulunan Ermenilerin sayısının 500'den fazla olmadığı tahmin ediliyor. Mamahatun'da toplanmış 2.000 kadar Ermeni ile Erzurum-Erzincan arasını kesen Kürtler arasında şiddetli çatışmalar oluyor. Mamahatun yönünden top sesleri işitiliyor. Ermenilerin, Erzincan'da bulunan üç toptan başka Harbiye Kışlası'nda da iki topları bulunuyormuş.

Cebice Boğazı'nda, Kelek Köyü'nde 500 ve Pülümür'de² 700 Kürt varmış. Kürt Muhsin Ağanın oğlu 80 kişi ile Sipikör Cephesinde bulunmaktadır. Erzincan'da yalnız göze görünmüş erkekler kalabilmiştir.

¹ Erzincan, Gözeler.

² Tunceli, Pülümür.

Kadın ve çocukların durumu belli değildir. Kaçmak isteyen Ermeni çete reisi Marat ve yandaşlarının, yalnız Kemah Boğazı ve Çardaklı yoluyla kaçabileceklerini, diğer yolların ise tamamen sarılı olduğunu söylüyorlar.

Kemah-Erzincan yolundan üç sınıf geçebilir. Ancak köprülerin korunması şarttır. Üç gün önce Ermeniler, Ruslar tarafından Prastik¹ karşısında yapılmış olan köprüyü yakmışlardır. Acele bir miktar kuvvet gelemezse, bütün köyleri ve köprüleri yakma ihtimalleri çok yüksektir. Bize 60 kadar asker veya 100 kadar silâh ve yeteri kadar asker verirsiniz, Erzincan'ın batısında bir saatlik mesafeden itibaren bütün köyleri kurtarmış olacaksınız. Bütün çocuklar, kadınlar ordudan yardım bekliyorlar. Eğer yardım gelmezse hepimizi parçalayacaklar, diyorlar ve bu yardımı dört gözle bekliyorlar. Ben bunlara 60 kadar silâh ve yeteri kadar cephane vermek taraftarıyım. Daha sonra bu silâhları toplayacağım. Toplayamazsam bütün sorumluluğu ben üstleneceğim. Emirlerinizi bekliyorum.

31 Ocak 1918
Saat: 02:30

36 ncı Kafkas Tümeni Komutan Vekili
Yarbay
Recep

----- ✂ ----- ✂ -----

Deciphered
803
Urgent

Refahiye
30 January 1918
Received: 31 January 1918
At : 01:45

To: 3rd Army Headquarters

I here by present the report, as it is, I have received from the 36th Division Headquarters, on 30/01/1918, at 23:30, pertaining to the situation in Erzincan and its environs. Under the light of this report and the testimonies of the eight villagers who came to Kemah today it has been concluded that the Armenians in Erzincan have been acting freely, and that they have been indulged in various activities. In order not to break the cease-fire, I did not find it convenient to send troops without permission. However, I have ordered of giving two guns and some ammunition to those villagers. Should you find it appropriate, I would like to send two or three irregulars disguised as villagers to the area prior to your approvals.

Commander of the 1st Caucasus Army Corps
Kâzım Karabekir

¹ Erzincan, Kemah, Alpköy, Esimli.

Copy

To: 1st Caucasus Army Corps Headquarters

The mukhtar of Örddekendi village, İsmail 's son Feyzi, and the mukhtar of Gözeler village, Halil Efendi's son, has just arrived in Kemah, Erzincan, on horseback. Their testimonies are as follows:

Aside from corroborating the previous information, the Armenians have been murdering the Muslims in Erzincan. They are bombing and setting the houses afire, of which they cannot get in, with kerosene. Seven bombs have been thrown in the Yeniciami today. It is estimated that there are no more than 500 Armenians in Erzincan. There is severe fighting between the 2.000 Armenians who gathered in Mamahatun, and the Kurds who blockaded the road between Erzincan and Erzurum. Gunfire can be heard from the Mamahatun Front. It has been claimed that the Armenians have two more guns in Harbiye Barracks aside from the three in Erzincan.

It has been claimed that there are 500 Kurds in Kelek village, and 700 Kurds in Pülümür, in the Cebeci Pass. The son of Kurd Muhsin Agha is situated at the Sepikür Front with 80 men. Only the captivated men have stayed in Erzincan. The states of women and children are not known. They are also claiming that Marat Pasha and his followers are trying to run away via Kemah strait and Çardaklı road, for all directions have been blockaded thoroughly.

Three units can pass from Kemah-Erzincan road. However, the bridges must be protected. Armenians have set the bridge, constructed by the Russians across Prastik, afire three days ago. There is a very high probability of their burning down the villages and the bridges unless some armed forces arrive soon. Should you give us 60 soldiers, or 100 weapons and sufficient number of soldiers, we will be able to defend all of the bridges in the west that are at an hour's distance to Erzincan. All of the women and children are expecting help from the army. Otherwise, they claim, we will all be torn apart. And they want help whole-heartedly. I would like to give 60 weapons and a sufficient amount of ammunition to their use. I will later collect those weapons. If I cannot collect them, I am willing to take all the responsibility. I am waiting for your orders.

31 January 1918

At: 02:30

Deputy Commander of the 36th Caucasus Division
Lt. Colonel
Recep

Bk. s. / See pp. 431-434

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube 1 nci Kısım

Ordu Karargâhı
2 Şubat 1918

Başkomutanlığa

Şifre
7

Rus Kafkas Orduları Başkomutanı General Perjavalski ile Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Odeshelitze'ye yazdığım Ermeni mezalimine dair öğrenmiş olduğum olayları içeren, mektupların bir suretini aynen bilgi için arz ediyorum.

2 Şubat 1918 – Harekât – 777

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

Kapatıldı 2-3 Şubat 1918

----- ✎ ----- ✎ -----

Genel Karargâh
319

11-12 Şubat 1918

3 ncü Ordu Komutanı Vehip Paşaya

General Odeshelitze'ye tarafınızdan yapılacak tebliğlere ek olarak, şunu da tebliğ ediniz. Güvencenize rağmen Ermenilerin Müslümanlara karşı devam edegelmekte olan alçaklıklarına son vermek üzere, ordumla ilerliyorum.

Enver

Cevap

Başkomutanlığa

General Odeshelitze'ye yazdığım telsiz telgrafın suretini tarih ve numara ile arz etmiştim. Cevap olarak aldığım telsiz telgraf suretinin tercümesi aynen aşağıda arz edilmiştir.

Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanı Korgeneral Vehip Mehmet
Paşaya

31 Ocak 1918 tarih ve 15195 numaralı telgrafa Ek'tir.

Albay Morel'in Erzincan olaylarına dair yaptığı araştırmalara dayanarak verdiği son rapora göre, size gelen bilgilerin abartılı olduğunu aşağıda arz etmekten şeref duyarım. Örneğin, Erzincan'dan 650 Müslümanın götürülmesi ve Vahit Bey'in konağında 1500 kişinin, aynı şekilde bir kışla ile üç eve kadın ve çocukluğun doldurulup yakılmasıyla, 1000 kadar evin yakılması kesinlikle gerçeğe uymamaktadır. Bu olaylar Erzincan'da olmamıştır. 15-16 Ocak olayları kabul edilemez. Fakat Albay Morel'in şahsınıza sunduğu kayıplardan fazla bir şey yoktur. Bundan başka Zekgenç köyü yakılmıştır. Buna dair rapor aldım. Gayet tarafsız görüşüm bu işi araştırarak tekrar arz ederim ki, benim için üzüntü verici olan Erzincan olayının başlıcasını Kürtlerin ve çoğunlukla da Türklerin asker ve nakliyata saldırıları teşkil etmekte ve buna karşılık gerekli tedbirler alınmaktadır. Kürtlerin haydutça saldırılarının ne derecelere ulaştığını aşağıdaki olay pek güzel ispat eder:

Ocak ayı başında, tarafımdan Erzincan'a albay rütbesinde bir askerî mühendis gönderildi. Yolda giderken Fırat'ın sol kıyısından geçen Kürtler, söz konusu kişiyi çırılçıplak soyduktan sonra salıvermişler. Yukarıdaki arz ettiklerim 12 Şubat 1918 tarih ve 1020 numaralı telgraf ile alınacağı bildirilen olağanüstü tedbirlerin bir ihtiyaç ve bunun için temel sebepler olmadığını şahsınıza arz etmeme hak vermektedir.

Her ne sebeple olursa olsun savaşın başlangıcından beri her iki tarafın çokça döktüğü kanı durdurmak, samimi arzusuyla bütün düşüncelerimin; ruhen yıpranmış olan milletlerimizi, yakın gelecekte her iki taraf için şerefli bir barışa ulaştıracak olan iyi ilişkilerin kurulmasına yönelik olduğuna inanılmasını rica ederim. Bundan dolayı ordularımız arasında kabul edilmiş ateşkesin bozulmasını arzu etmediğimden, şahsınızdan iyi ilişkilerin korunması adına 12 Şubat 1918 tarih ve 1020 numaralı telgrafın içeriğinin uygulamaya konulmaması ve şayet bu konuda olağanüstü bir durum meydana geliyorsa, bu gibi tedbirlerin hangi yönde ve nerede alınmasının kaçınılmaz bir gereklilik olduğunun bildirilmesine izin verilmesini rica ederim. Osmanlı Müslümanlarının hayat, namus ve mallarının korunması hususunu dikkate alarak, şahsınızın yasal isteklerine belki itiraza değer bulmam. Ayrıca namus ve vicdanı unutarak kendi halinde yaşayan Osmanlı Müslümanlarına saldırgan ellerini kaldırmağa cesaret edenleri gerek tek başına olsun, gerekse diğerleri olsun başkalarına ibret olmak üzere cezalandırırım. Bununla beraber askerime karşı haydutça saldırıların önlenmesi bakımından Kürtler üzerinde kuvvetli bir etkide bulunmanızı arz ve istirham ederim. Eminim ki, bu şartlar altında yakın bir gelecekte en sıkı komşuluk ilişkilerini kurmakta başarılı olacağız. En derin saygılarımin kabulü

ve bununla beraber işgal edilmiş topraklarda bulunan Osmanlı halkına karşı en parlak iyilikseverlik duygularıyla dolu bulunduğuma inanılmasını arz ve istirham eylerim. Numara / 15202

1 Şubat 1918
Odeshelitze

----- 80 ---- 82 -----

15 Şubat 1918

Rus Kafkas Ordu Komutanı General Lyotnan Odeshelitze'ye

1 Şubat 1918 tarihli ve 15202 numaralı telgrafınızı aldım. Rus komuta heyetlerinin kurtuluşu adına, Ruslar ile Osmanlılar arasında sarsılmaz bir dostluğun devamındaki yükselen arzuya yeni bir delil olan yazılarınızdan dolayı pek derin teşekkürlerimi ve minnetlerimi şahsınıza tekrar arz ve göndermeme izin vermenizi rica ederim.

Erzincan'da Ermeni haydutları tarafından yapılmış ve yürütülmüş olan mezalimin görüntüsünü ve boyutunu gördükten sonra 13 Şubat 1918 tarih ve 1021 numaralı telgrafta arz ettiğim maddelere uygun olmayan kısımları aynen şahsınıza yazmayacağıma inanmanızı dilerim.

Yine söz konusu telgrafta bahsettiğim gibi bu hareketin Rus ordusuna ve hükûmetine karşı husumetin ortaya çıkması ve düşmanlık boyutunda anlaşılmasını, Rus ordu birlikleri ve askerleriyle kesinlikle çarpışılmayarak, rastlanılması halinde son derece dostça ve barışçı davranış içinde olunması hakkında, emrim altındaki komutanlara kesin şekilde emir verdiğimi arz ederim. Ermenilerin gerek Fem¹ ve gerekse Mamahatun taraflarında ve bu yerler ile Erzincan arasındaki kısımlarda bazı Kürt köylerini tahrip ettiklerini, halkını hapsederek yok ettiklerini haber vermiş olmalarından dolayı heyecanlanarak, ara hatta tecavüz ile ambarlara ve birliklerinden ayrılmış erlere de saldırılarda bulunduklarına ihtimal verdiğim Kürtlerden, bu gibi edepsizliklere cesaret edenler hakkında da en şiddetli cezayı uygulayacağımı ve bunu şimdiden ilgililere emretmiş olduğumu şahsınıza arz eyler ve en derin saygılarımın kabulünü rica ederim.

Ömer Lütfi

----- 80 ---- 82 -----

¹ Bingöl, Yedisu, Kabayel.

17 Şubat 1918

Numara
1500

Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Lyotnan Odeshelitze'ye

1 Şubat 1918 tarih ve 15202 numaralı telgrafınıza cevap olarak aşağıdaki açıklamaları bilgilerinize ulaştırmaktan şeref duyarım. Erzincan'da bizzat kendi gördüklerim ve incelemelerim sonucu elde ettiğim gerçeği, size arz etmeyi, gösterdiğiniz iyi niyetinizden dolayı görev olarak kabul ediyorum.

15 – 16 Ocak (1918) olaylarında Ermeniler tarafından katledildikten sonra, etraftaki evlerden, dükkanlardan, bahçelerden ve ahırlardan toplattırılarak yarın gömüleceklerden fotoğrafları alınmış olanların sayısı 312 dir. Bunların 20'si kadın, 71'i on dört yaşına kadar çeşitli yaştan çocuklar, 19'u apak sakallı ihtiyarlar, 202'si de bu yaşların dışında kalan erkeklerdir. Öldürüldükten sonra kuyulara atılanlardan, çürüyenlerin tarafımızdan çıkarılmasına imkân kalmadığından, kuyuların toprak ile kapatılması suretiyle hastalıklara yol açması önlenmiş olanların sayısı, bu toplama katılmamıştır. Rahatsız olduğundan dolayı Erzincan'da kalmış olan Yüzbaşı Vekili Kazmir'in ifadesine göre, yalnız Erzincan'da katledilenlerin sayısı 800'den az değildir. Gerçekten, Erzincan'dan 650 Müslümanın Ermeniler tarafından Sarıkamış'ta amelelik yapacakları söylenerek sevk edildiklerini, bunların hayatta olup olmadıklarının bilinmediğini, yine Yüzbaşı Vekili Kazmir'in ifadesiyle doğrulanmaktadır. Erzincan'ın köylerinde yapılmakta olan araştırmanın sonucunu da ayrıca arz edeceğim. Yalnız bizzat gördüklerime dayanarak yazdığım aşağıdaki konuyu şimdilik söylemekle yetiniyorum. Çardaklı Boğazı'ndan Erzincan'a kadar olan bütün köyler, istisnasız tahrip edilmiş ve bunların içinde sağlam tek bir kulübe bile kalmamıştır. O köylerde kalan Müslümanların yerinde, genel ve mutlak bir boşluk vardır. Şehir dışındaki kışlaların tümüyle yakılmış olduğunu ve yalnız kasabadaki kışlaların yangından kurtulduğunu gördüm.

Erzincan'da yakılmış, yıkılmış evlerin sayısının, en aşağı tahmin ile 1.000'den fazla olduğunu gördüm. Bunların da haritası çıkarılmakta ve işlem sona erdiğinde, katledilenlerin fotoğraflarıyla beraber size de gönderilmesi düşünülmektedir.

Önceden Vahit Beyin konağı ile hükûmet dairesinin yakıldığından söz etmiştim. Bu söylediklerimi düzeltiyorum. Hükûmet konağı ile Vahit Beyin evi yakılmamıştır. Yalnız önceki bilgilerde hata vardır. Bu iş olmamış değildir. Yakılan ev Hüseyin Beyin evidir. Yakılan daire de askeri daire ile hükûmet dairesi arasındaki Zeki Paşanın dairesidir.

Albay Morel'in insanî çalışmaları Ermenilerin hunharlığının önünde ne yazık ki, sonuçsuz kalmıştır. Yalnız Erzincan hakkında arz ettiğim şu görüntü, 12 Şubat 1918 tarih ve 1020 numaralı telgrafım ile arz ettiğim

Ermeniler tarafından kuyulara atılmış ve vücutlarının çeşitli yerleri balta ile parçalanmış şehitler. (10 Şubat 1918)

Martyrs, axe butchered and thrown in the wells by the Armenians. (February 10, 1918)

tedbirleri almakta, ne derece haklı ve mecbur olduğumu, sizin gibi yüce tabiatlı bir komutanın onaylayacaklarına dair bir şüphem yoktur. Yüce duygularınızı ve samimi arzularınızı büyük bir saygı ile karşılıyorum. Benim de hiçbir sebep ve anlamı olmayan sınırsız kan akıtmaya son vererek, gerçekten yıpranmış ve ezilmiş milletlerin acılarını süratle azaltacak, her iki taraf için şerefli bir barışın mutlak aşığı olduğuma sizin de inanmanızı isterim. Yapılan ileri harekâtın, yalnız sahipsiz ve korumasız kalarak ölmeğe mahkum olmuş halkımızın her ne ad altında olursa olsun ırz, mal ve canını kurtarmak suretiyle insanlığa ve medeniyete hizmet etmek amacından başka bir maksadı olmadığına da inanılmasını rica ederim. Kaldı ki ateşkes ara hattının doğusunda ve özellikle sahil kısımlarında, Ermenilerin Müslümanlara karşı her an işlemekten geri kalmadıkları mezalime karşılık olarak Müslümanların teşkilatlanmaları sonucu, kargaşanın büsbütün artmaya başlamasıyla, ülkenin harap olmaya doğru gitmekte olduğunu ve bunun üzerine bu yerlerdeki Hristiyan halkın, her gün tecavüz ve taarruza karşı korunmaları, Müslümanları korumadaki mecburiyete denk bir mecburiyettir. O bölgedeki Hristiyanları temsil eden heyetlerin gelerek yardım istemeleri, bu mecburiyetin önemini artırmıştır. Bunun üzerine Rus orduları ile temas edinceye kadar ilerleyerek, Rus ordusunun çekilmesiyle boş kalan bölgede asayişin temini ve düzenin sağlanmasına dair emir verilmiştir. Her türlü yanlış anlamaya meydan vermemek için Osmanlı birliklerinin karşılaştıkları Rus birliklerine kesinlikle düşmanca bir tavır almaları her şekilde yasaklanmış, bunun üzerine bu temas sağlanıncaya kadar Osmanlı halkının oturduğu (harp sonucu ile önceden Rus ordusunun işgali altına girmiş olan) bölge içinde bildirilen şekilde hareket edileceğine arz ve söz veririm. Bu münasebetle size saygıyla arz etmeyi bir görev bilirim ki, ordularımın ileri harekâtında hedefleri Rus birlikleri değildir. Rus birlikleriyle olacak ilk temas ile bu ileri harekâttan takip edilen asayişin tesisi durumu temin edilmiş oluyor. Derin saygılarımın kabulünü rica ederim General hazretleri.

Telsiz telgrafla yazılmıştır.

----- ✎ ----- ✎ -----

Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları
Komutanlığı
Sayı

Ordu Karargâhı

Rus Kafkas Orduları Başkomutanı General Perjavalski'ye

General Hazretleri!

Rus ara hattı gerisindeki arazide bulunan Rus askerî birliklerinin geri çekilmiş bulunması, arz edilen bölgedeki halkımızın Ermenilerin mezalimine terk edilmesine ve buralarda asayişin tamamen bozulmasına sebep oldu.

Çeşitli tarihlerde Ermenilerin cinayetleri ve alçakça hareketleri hakkındaki arzıma şunu da eklemek isterim. Asayişsizlik günbegün artmakta ve elde edebildiğim bilgilere göre, Erzincan, Ardasa, Gümüşhane, Vakfıkebir, Polathane bölgesi birer katliam sahnesi olmaktadır. Kurmay Albay Morel tarafından Erzincan askerî komutanına ve Refahiye Mütareke Kurulunun Rus üyelerine gönderilen, Yüzbaşı Çaplıken imzasıyla Refahiye'den telefonla bize verilen telgrafın içeriğinden, 15 – 16 Ocak (1918) gecesi Erzincan'da pek elim olayların cereyan ettiğini, büyük bir hüznün ve matemle öğrendim. Arz edilen mektupta, silâh saklandığı zannedilen bir evin aranması sırasında, güya bir Müslüman tarafından bir askerin yaralanmış olmasının olaya sebep olduğu ve Erzincan'daki askerlerin sınırlarının bozularak, Müslümanlardan (bana göre suçsuz) 100'ü geçen nüfusun katli edildiği, bir evin yakıldığı itiraf edilmektedir. Bugün Erzincan'da Rus birliklerinin bulunmamasına, 25 yıldan beri Erzurum, Van ve özellikle Bitlis illeri dahilinde ihtilalci hareketlerinden dolayı, Devletin huzur ve rahatını bozarak, defalarca karşılıklı saldırılara sebep olan ve gıyabında Osmanlı mahkemeleri tarafından idama mahkum edilen eski Ermeni çete reislerinden Sivaslı Marat isimli bozguncunun yanına topladığı çetesiyle idareyi ellerine almış olmasına, Albay Morel'in bu şekilden başka bir durumu emretmeye ve yasaklamaya gücü bulunmadığına göre, bu son olayın da 24 Aralık 1917, 22 Ocak 1918, 29 Ocak 1918, 2 Şubat 1918 tarih ve 1322, 632, 188, 816 numaralı yazılarımda ayrıntılı olarak bildirdiğim olayların sonuncusu olup, Ermenilerin tertiplenen bir plan içinde birbirini sahiplenerek, takip ettiğine ve edeceğine de şüphe olmayan, evlerin yakılması, nüfusun katli, malların yağmalanması ve ırza geçme gibi cinayetlerle Osmanlı Müslümanlarının yok edilmesini tasarladıkları, Rus komuta heyetinin suçsuz olduğunun tam olarak ortaya çıkmasını bütün kalbimle itiraf etmekle beraber, ne yazık ki elde olmayan sebeplerden dolayı, bu anarşinin şimdi önüne geçmeye gücünün yetmediğini, bu olayların artması ve devam etmiş olması, sağlam ve açık olarak göstermektedir.

Albay Morel'in Yüzbaşı Çaplıken'e gönderdiği telgrafın bir bölümünde aynen şöyle yazmaktadır: "Erzurum-Erzincan yolu üzerinde Kürtlerin askere, nakliyata, ambarlara devamlı taarruzlarından dolayı, yol tarafında bulunan ve Kürt eşkıyalarına yataklık eden köyleri tahrip ederek, cezalandırma tedbirleri almaya mecburum". Harp ve askerliğin gerektirdiği tedbirlere karşı bağırarak şikayet etmek akla gelen meselelerden değilse de, köylerin yakılması durumunun askerliğin gerekleri ile uzlaşmayı kabul eder bir tarafı yoktur. Bu

köylerin, önceki yazımda arz ettiğim ve açıkladığım gibi, Ermeniler tarafından yapılmış ve sebeplerinin bu şekilde gösterilmesi icap etmiş olan olaylardan ibaret olduğu kanaatini beslediğimden, Ruslarla Osmanlılar arasında sonsuz ve sarsılmaz bir samimiyete doğru ortak adımlar atılırken, Ermeniler tarafından işlenen bu gibi cinayetlerin ve tahriplerin, yanlış anlama ile Rusların üzerine atılacağı aşikardır. Bu sebeple yerel halkta oluşacak güvensizlik ve ümitsizliğin genelleşeceği ve yayılacağı da açıktır. Bununla, tesisine çalışılan uyumun zayıflatılması doğal olup, bunun açıkça yalanlanması gerekli olduğuna inandığımdan dolayı beni haklı ve mazur görmelerini sizden rica ederim.

Kelkit'teki, Karma Mütareke Kurulunun Osmanlı ve Rus üyelerinden aldığım bir telgrafta da, kolordu ve tümen komutanlarının 4 Şubat 1918'de saat 15:00'da Kelkit'i terk ederek hareket ettikleri, komutanların Ermeniler tarafından mazlum Müslüman halka yapılmakta olan zulümden dolayı son derecede ıstıraplı oldukları bildirilmektedir. Bugün Kelkit'te tek bir Rus askeri kalmadığından, kurul üyelerinin Kelkit ve civarındaki halkın hayatını, Kelkit içinde ve civarında bulunan eşya ve erzak mağazalarını eşkıyaya karşı korumak üzere yeterli sayıda Osmanlı birliklerinin gönderilmesi, Karma Mütareke Kurulu üyelerinin ortak olarak düzenleyip imzaladıktan sonra gönderdikleri mazbata ile istenmektedir. Bu mazbatanın ne gibi bir mecburiyetle yazıldığı apaçıktır.

Gerek Albay Morel'in Yüzbaşı Çaplıken'e gönderilen telgrafı ve gerek Kelkit Karma Mütareke Kurulunun bahsettiğim, suretleri Ek'te gönderilmiş yazısıyla Rus askerlerinin tahliye ettikleri yerlerdeki durumun acil tedbirler ile düzeltilmesinin insaniyet ve medeniyet adına şart olduğu anlaşılmıştır. Rus komuta heyetinin bütün iyi niyetine ve samimi arzusuna rağmen, zulme uğramakta olan Osmanlı halkının mal, can ve namuslarının korunması, Rus birlikleri tarafından boşaltılan bölgelerde asayişin temini için, komutam altında bulunan iki ordudan bazı birlikleri ileri sürmek zorunda olduğumu size arz ederim. Bu harekât Rus ordusuna karşı düşmanlık gösterme anlamı taşımamaktadır. Rus ordusu birlikleriyle kesinlikle çatışmaya girilmemesini ve her nerede Rus askerlerine rastlanırsa, dostlukla muamele yapılmasını kesin bir dille komutanlara emrettiğimi de eklemek isterim.

Bu sebeple, Erzincan ateşkes anlaşmasının, Rus birliklerinin çekilmiş olmasından dolayı geçerliliğini kaybeden ara hatta ait maddelerden başka, bütün maddelerinin önceden olduğu gibi geçerli olacağını ve bu harekâtın, zarurî olarak, medenî bir duygu ve insanlık adına yapıldığını, başka bir anlamının olmadığını, asker dili ve asker kalemıyla açıklar, iyi niyet ve samimiyetinden tamamen emin olmalarını ve saygılarımın kabulünü rica ederim, General Hazretleri.

Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

----- ----- -----

Başkomutanlığa

Ermeni çetelerinin son olarak Erzurum'a doğru çekilirken Müslüman halka yaptıkları mezalim aşağıya çıkarılmıştır.

1. Tazegül¹ köyü halkından 30 kadar kadın, çocuk ve erkek katledilmiş, 25 kadar erkek de bilinmeyen bir yere götürülmüş ve köyün bir kısmı da yakılmıştır.

2. Tilkitepesi'nin 2 km güneyindeki, Cinis² köyünde 600 küsür erkek ve kadından 13'ü hariç olmak üzere, geri kalanları yakılmak, süngülenmek, hamile kadınların karınları yarılarak çıkarılan çocuklar, kucaklarına verilmek suretiyle en aşağılık bir şekilde katledilmek suretiyle şehit edilmişlerdir.

3. Evreni³ köyü bütünüyle yakılmıştır.

4. Alaca⁴ köyünü tümüyle yakmışlar; bu köy halkından çocuk ve kadın olmak üzere 365 biçâreyi pek feci bir şekilde katletmişlerdir. Birçok erkeği, bir eve doldurarak diri diri yakmışlardır. Bu cinayetlerin ve kötülüklerin kurbanı olan 200 kadar cenaze henüz ortadadır. Bu ölülerin arasından 15 kadın yaralı olarak bulunmuştur. Fotoğraflar çekilmek üzere emir verilmiştir. Söz konusu köyden, Ermenilerin zalim ellerinden kurtulmuş birkaç çocuk ile civar köylere kaçmayı başarmış 15 erkekten başka kimse kalmamıştır. Ilıca'dan kaçıp gelen bir Müslümanın ifadesine göre Ermeniler, 15 gün önce bu köyde de katliam yapmışlardır.

3 Mart 1918

----- 80 ----- 82 -----

21 Şubat 1918

General Lyotnan Odeshelitze'ye

Aşağıdaki telgrafın Rus Kafkas Orduları Başkomutanı General Liyedinski'ye arz edilmesini rica eder, saygılarımı sunarım.

¹ Erzurum, Aşkale, Kandilli, Tazegül.

² Erzurum, Aşkale, Kandilli, Ortabahçe

³ Erzurum, Ilıca, Atlıkönak.

⁴ Erzurum, Ilıca, Alaca.

Erzurum'un Alaca köyü sakini 250 Türk çeşitli binalara doldurulmuş ve benzin dökülerek yakılmışlardır. Sabah 06.00 da fotoğraf çekildiğinde, şehitler cenaze tarlası gibi görüntülenmiştir.

The settlers of of the Alaca village, Erzurum. 250 Turks were gathered in various houses and set afire with kerosene. A view of field of martyrs as seen at the time of photographing, 06:00.

Suret

General Hazretleri

Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Lyotnan Odeshelitze'nin 2 Şubat 1918 tarih ve 15206, 1639 ve 1639 numaralı telgraflarını aldığıımı arz etmekten şeref duyarım.

Ermenilerin işledikleri katliamlar hakkında duyduklarımdan, ancak kaynağımın güvenilirliğine inandıklarımı devamlı olarak arz ettim. Erzincan'da bizzat gördüklerim, Odeshelitze'ye telsizle bildirdiğim 17 Şubat 1918 ve 1500 numaralı telgrafta bulunmaktadır. General Odeshelitze'nin benim anlattığım olaylardan sizi bilgilendirdiğini zannediyorum. Bu konuda ayrıca bilgi verilmesini lüzumsuz görüyorum. Barış haline dönülmediği ve bunun üzerine Rus askeri işgali altına girmiş olan Osmanlı topraklarının akıbetinin belli olmadığı bir zamanda, elimizdeki resmî belgelerden anlaşıldığı üzere, Osmanlı Ermenilerinden birlik teşkili ile hizmet için ilerilere sevk edilerek emir altına alınmak, intizamdan tamamıyla mahrum olan bu Ermenilerin işledikleri faciaları, fiilen önleyememek ve özellikle işgal edilen bölgelerdeki Osmanlı Müslümanlarının korunması ve kurtarılması, o bölgedeki başıboş asayişin ve düzenin sağlanması maksadıyla yapılan ve Rus birlikleriyle çatışmayı gerektirmeyen ileri hareketimizin, o civardaki Müslüman halkın durumunu kötüleştireceğini doğrudan açıklamakla, Ermenilerin somut olarak tespit edilen bu hunharlıklarını meşru göstermek hususlarını her iki hükûmetin elde etmeye çalıştığı barış gayeleriyle uygun görmediğimi size bildirmeyi gerekli görüyorum. Bunun üzerine, hâlâ Ermeni zulmü altında bulunan yerlerdeki Osmanlı Müslümanlarına karşı, bundan sonra tatbik edecekleri yok etme siyasetinin kaynağını, bu kanaatten alacaklarını da düşündüğümü söylemeden geçemeyeceğim.

Çeşitli tarihlerde şimdiye kadar uzun uzadıya anlattığım değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere, üç senelik bir harp süresinde, uygar dünyanın ibret almasını gerektiren medenî, doğru, insanî bir tarz ve şerefle bizimle harp etmiş olan Rus ordusuna karşı saygıyla karışık olan takdirlerimizi korurken teferruat kabilinden, olayların bu takdir ve kanaati ortadan kaldırmayacağını bir kere daha ifade etmeye değer görürüz. Ancak Rus ordusunun çekilmesiyle, Ermenilerin merhametsiz kılıçlarının insafına ve zulümlerine terk edilen Müslümanların da göz göre göre yok olmasına seyirci kalmanın elden gelmediğini ifade ediyor, ben ve ordum, barış yapılmadığı halde de Rus ordusunu dost sayıyoruz. Bu ordunun bulunmadığı yerde ölen ve ezilen Osmanlı vatandaşlarının kurtarılmasını da bir görev olarak telakki ediyorum. Son söz olarak bilmenizi isterim ki, gerçek amaç ve düşüncelerimin tarafınızdan kötü yorumlanmasıyla, meydana gelecek beklenmedik bir durumun, tarih ve insanlık karşısında sorumlusu ve muhatabı ben değilim. Bu soru ve azap, elim olayların baş göstermesine ve devamına engel olunamayan ve olunamayacağı anlaşılan tarafa aittir.

Kafkas Cephesi Genel Rus Komutanlığı görevinde bulunmanızı fırsat bilerek, anlayışınız sayesinde kamuoyu vicdanında artan barış ve huzur arzularının olumsuz sonuçlarla kutsallığını kaybetmeyeceği ümidini taşıyarak, saygılarımın kabulünü arz ederim.

----- 80 ---- 82 -----

3rd Army Headquarters
Staff Office
1st Division 1st Section

Army Headquarters
February 2, 1918

To the Headquarters

I here by present my letters to the Commander-in-Chief of the Russian Caucasus Armies, General Perjavalisky, and to the Commander of the Russian Caucasus Army, General Odishelitze, for further information.

February 2, 1918 – Campaign – 777

Commander of the 3rd Army
Brigadier General
Vehip Mehmet

----- 80 ---- 82 -----

General Headquarters
319

February 11 – 12, 1918

To: Vehip Pasha, Commander of the 3rd Army

Please forward the following information in attachment to your notification. In order to put an end to the atrocities still being committed on the Muslims by the Armenians, despite your guarantee, I am moving with my army.

Enver

Rejoinder

To the Headquarters

I had previously presented the copy of the telegram, which I have sent to General Odichelidze with date and number. The following is the translation of the telegram I have received in reply.

Vehip Mehmet Pasha,

Commander of the Ottoman Armies on the Caucasus Front

In attachment to the telegram dated January 31, 1918, and numbered 15195

Relying on the latest report pertaining to Colonel Morel's investigations about the events in Erzincan, I have the honor of informing you that the information you have is exaggerated as follows. For example, taking of 650 Muslims away from Erzincan, burning of 1.500 people at Vahit Bey's mansion, likewise burning of the women and children who were gathered in barracks and in three houses, and the setting up of some 1.000 houses do not reflect the truth. These events have not taken place in Erzincan. However, the events that took place on January 15-16 (1918) are beyond any objection. But there are no losses other than those mentioned in Colonel Morel's report, in which he takes a special pride. Other than those, Zengiç village has been set afire. I have received a report on this. In the most neutral point of view possible, I would to claim that the initiators of the incidents in Erzincan, which has deeply affected me, are the Kurds, mainly the Turks, who have been launching attacks on the soldiers and the military transportation, severe measures are being taken for the punishment of the accomplices. The following incident serves as a definite proof for how wild the Kurds got.

I have sent a military engineer, a colonel, to Erzincan at the beginning of January (1918). On his way, the Kurds happened to be passing from the eastern banks of the Euphrates have stripped this engineer naked and set him free. I have the privilege of asking you not to put the extraordinary measures to be applied, which you have presented in a telegram message dated February 13, 1918, and numbered 1020, in practice as they have been proved to be unnecessary under the light of the above-mentioned events.

I hereby request your believing in me for my sincere belief for the betterment of our mutual relations to be realized by an honorable peace between our nations, which have been spiritually damaged since the beginning of the war for whatever the reasons there might have been, in the near future. Thus, as I do not favor the breaking of the truce signed between

our armies, in the name of protecting the mutual relations, I would like to ask for not putting the measures listed in the content of the telegram message dated February 12, 1918, and numbered 1020 in to practice; and should there be any extraordinary circumstances requiring the application of the measures please inform me about the causes, the measures to be taken, the necessities, and about the regions where they will be applied. I might not even object to your legal measures pertaining to the protection of the lives, virtues, and professions of the Ottoman Muslims; furthermore, I hereby declare that I will personally punish any attempt of assault beyond shame and conscience, may it be individual or group, to be made towards the Ottoman Muslims who are living in quietude to form an example. Taking this opportunity for granted, I would like to ask for your effective commendation of the armed bandit Kurds for stopping their attacks on my soldiers. I believe that, under these circumstances, we will be able to establish close ties in the near future. With the hope of acceptance of my deepest respects, and forwarding of my best wishes and genuine feelings to the Ottoman peoples living in the occupied lands.

Number: 15202

February 1, 1918
Odichelidze

----- ----- -----

February 15, 1918

To: Lieutenant General Odishelitzé,
Commander of the Russian Caucasus Army

I have the honor of receiving your telegram dated February 1, 1918, and numbered 15202. Please allow me to present my gratitude once more for your support for the establishment and continuation of everlasting and distinguished sincerity between the Russians and the Ottomans for the welfare of the Russian command.

Having witnessed the consequences of the atrocities committed by the Armenian gangs in Erzincan, I would like to assert that I will never attempt to perform any practices out side the scope of the articles stated in my telegram dated February 13, 1918, and numbered 1021.

Consequently, the information I have stated in the above-mentioned telegram should not be considered as an enmity towards the Russian forces; moreover, I would like to declare once more that I have already issued orders not to engage in any clashes with the Russian forces when encountered, but to treat them in the most hospitable manner. Furthermore, as far as I am concerned, the Kurds have heard that the Armenians have

demolished the Kurdish villages in the regions of Fem, Mamahatun, and in the regions towards Erzincan, and that the Armenians have killed all the people in those villages having imprisoned them; upon this information Kurds with upsurging of emotions have crossed the intermediate zone and launched attacks on the depots; however, I shall severely punish the Kurds who dared to indulge in those kinds disgraceful events. With the hope of acceptance of my kindest regards.

Ömer Lütfi

----- ✂ ----- ✂ -----

Number
1500

February 17, 1918

Lieutenant General Odichelidze,
Commander of the Russian Caucasus Army

I have the honor of forwarding the following information in reply to your telegram dated February 1, 1918, numbered 15202. I feel obliged to narrate the reality, which I have witnessed and perceived at the end of my inspections in Erzincan, in the presence of your good will.

The number of the victims of the massacres committed by the Armenians during January 15-16 (1918) has reached to 312; all of whom were gathered from the houses, shops, farms, and from the stables in the region, and were photographed and are prepared for burial. 20 of these were women, 71 children of various ages under 14, 19 senior citizens with long white beards, 202 were men that were out of the mentioned age ranges given. The number of the massacred, who were thrown and putrefied in the wells, and whom we were unable to reach have been buried in the wells in order to prevent epidemics, has not been included in these figures. According to the testimony of the Deputy Captain Kazmir, who had to stay in Erzincan due to his illness, the number of the massacred only in Erzincan was more than 800, and again his assertion that the unknown fates of the 650 Muslims who were taken away from Erzincan to work in Sarıkamış proves the information we have gathered on the issue. I will write about the investigations being carried out in the villages of Erzincan in my next letter. However, I will be contented to write the following, which I have witnessed, for the time being. All of the villages, from Çardaklı Strait to Erzincan, have been utterly destroyed and not a single hut was left unharmed. There is an absolute vacuum in the place of the Muslims who used to reside in those villages. I have witnessed that all the military barracks outside the city had been demolished, but only the ones in the neighboring towns had survived the flames.

I have observed that the number of the burned, and demolished houses is more than 1.000, with a minimal guess. We are planning to send you the photographs of the massacred along with the maps that are being drawn.

I have previously noted that the courthouse and the Vahiy Bey's house had been set afire. I am now correcting what I have said. The courthouse and Vahit Bey's house had not been set afire. There is a mistake in the previous information. That does not mean that they did not happen. The house that was set afire was Huseyin Bey's house. The government building that was set afire was Zeki Pasha's office, which was standing between the military office and the administrative building.

Unfortunately, Colonel Morel's humane attempts have proved to be vain before the bloodthirsty atrocities committed by the Armenians. Pertaining the panorama which I have described in relation to Erzincan, I have no doubt that any commander who possesses your eminent characteristics will approve the measures I had to take which I have previously mentioned in my telegram dated February 12, 1918, and numbered 1020. I yield before your august and sincere feelings with gratitude. I would like to assure you that I am also deeply in love with the idea of an honorable peace that would put an end to this meaningless bloodshed, and subdue the turmoil that prevails over the nations living in misery. Moreover, I assure you that, this forward operation is only intended to secure the honor, riches, and the lives of our citizens, who were left to die without any protection; and thus to serve the humanity and civilization. Furthermore, the Muslims living in the eastern side of the intermediate ceasefire line, and especially in the coastal regions have resorted to arms as a result of the endless atrocities committed by the Armenians over the Muslims, hence another dimension has been added to the ever increasing anarchy; consequently, as the country is moving into devastation, the securing of the lives of our Christian citizens against the attacks has become a priority equal to that of Muslims'. The importance of this priority has increased as a result of visitations of the representatives of the Christian community living in the region to ask for help. Thus, orders to move forward as far as the Russian lines, and to secure peace and order in the regions evacuated by the Russian Forces have been issued. I hereby would like to declare that, the Ottoman forces are strictly warned by all means for not engaging in any kind of hostility against the Russian forces, but to act in accordance with the procedures mentioned previously in the regions that came under the control of the Russian Forces as a result of war. Taking this opportunity for granted, I would like to assert once more that the aim of these campaigns of my armies is not the Russian units. The first encounter with the Russian forces will enhance the establishment of peace and order. With the hope of your highness' accepting my deepest regards, Sir.

Wireless telegram message.

----- ✂ ----- ✂ -----

Ottoman Army Caucasus Front
Command Headquarters
Number

Army Headquarters

To: General Perzavalisky Commander-in-Chief of the
Russian Caucasus Armies

Dear General!

The withdrawal of the Russian armed forces from the field behind the Russian ranks has jeopardized the public order and left our people face to face with the Armenian atrocities in the mentioned region.

In addition to the massacres and vileness committed by the Armenians on various dates I would like to add a further point. Under the light of the information I have gathered public disorder is increasing day by day; and Ardasa, Gümüşhane, Vakfikebir, Polathane region have become scenes of massacres. I have learned in great grief and despair from Captain Chapliken's telegram, which was sent by Colonel Morel to Erzincan's Military Commander and to the Russian members of the Refahiye Armistice Commission, the content of which was read to us on a telephone from Refahiye, that a despicable event took place in the night of January 15-16, 1918, in Erzincan. In the mentioned letter, it has been confessed that, during a search carried in a house, where, it is allegedly claimed that, weapons were stored, more than 100 Muslims (whom, I believe, were innocent) were massacred and a house was set afire by the frustrated soldiers upon an alleged wounding of a soldier by a Muslim during the search. Today, in spite of the existence of the Russian troops in Erzurum, the gangs, which had incited rebellious actions in Erzurum, Van, and especially in Bitlis to disturb the peace and security of the state for over 25 years and which have always caused war, are still practicing their despicable atrocities. Marat of Sivas, one of the former Armenian gang leaders, who was sentenced to death by default by the Ottoman Courts, started to control the region together with his accomplices. Colonel Morel does not have the power to do anything other than this. This is the final event of sequence of events I have previously written on various dates – letters dated December 24, 1917, January 22, 1918, January 29, 1918, February 2, 1918; and numbered 1322, 632, 188, 816 consecutively. Armenians, in accordance with a devised plan are wide spreading their atrocities – setting the houses aflame, pillaging and plundering, raping, and massacring – in order to obliterate the Ottoman Muslims, which seem to be following each other and without doubt will never cease. I here by would like to admit whole-heartedly that, the Russian command headquarters will be proven to be innocent by all means; however, I am afraid that because of the extenuating circumstances they do

not have the power to stop the anarchy in the region which is strongly proven by the prevalence of the events still continuing.

In Colonel Morel's telegram to Captain Chapliken it is stated that: I have to take severe measures by setting the villages aflame that are harboring the Kurdish gangs who continually attack upon the soldiers, transportation, provisions on the Erzurum Erzincan highway. It is not rational to rail and rebel against the written rules of war and military profession at all. Moreover, setting up of the villages aflame does not match with the standards of the military profession. I believe that there was no other choice, as I have mentioned in my previous letter, other than presenting the burning down of the villages by the Armenians in such a manner. I am sure that all these atrocities and vileness committed by the Armenians will be imputed upon the Russians just because of misunderstandings at a time when a genuine and an invulnerable friendship is about to be established between the Russians and the Ottomans. Hence, it is very obvious that the insecurity and hopelessness that will dawn upon the people will eventually spread over the region. Thus, it seems very plausible that they will jeopardize the peace and security that are being tried to be established in the region; therefore, I hope you will find my belief in the urgent necessity of declaring those actions to be false pertinent.

In a telegram I have received from the Russian and Ottoman members of the Joint Border Commission it is clearly stated that the Army Corps Commanders as well as Division Commanders had left Kelkit on February 4, 1918, at 15:00; and that they were deeply moved by the atrocities committed by the Armenians to the innocent Muslim people. Today there is not a single Russian soldier in Kelkit. In a official report signed and submitted unanimously by the members of the Joint Border Commission we have been asked to send adequate number of Ottoman Army Units in order to protect the lives of the people in and around Kelkit as well as the stores of goods and provisions in the same area from the gangs. The circumstances under which this report is written is extremely evident.

Under the light of Colonel Morel's telegram to Captain Chapliken as well as the attached writ of the Joint Border Commission, which I have mentioned earlier, both for humanitarian reasons and for the welfare of the civilization, application of urgent measures and reforms in the regions evacuated by the Russian troops have become inevitable. The atrocities are still being committed, despite the Russian Command Headquarters' good will and sincerity. I, here by would like to express that I am obliged to send some of my troops from the two armies under my command to the regions evacuate by the Russian Troops in order to protect the Ottoman people's riches, lives, and honors. I would like to add further that this mission will not be carried out to incite enmity towards the Russian troops; and that I have given strict orders to the commanders so as to be in friendly terms to any Russian soldier where ever they were met. For this reason all of the articles of the Erzincan Armistice, except for the articles pertaining to buffer zones evacuated by the Russians. I would like to assert, in words and pen of an

officer, once more that this movement was inevitable under the prevailing circumstances, and that it has no intention other than the humanitarian and civilian needs. I would like to assure you with my deepest sincerity and good will. With the hope of acceptance of my deepest regards.

The Commander of the Ottoman Armies
On the Caucasus Front

Major General Vehip Mehmet

----- ✂ ----- ✂ -----

To: Headquarters

The latest atrocities committed by the Armenian gangs, during their withdrawal to Erzurum, upon the Muslim people are registered and presented below.

1. Some 30 women, children, and men have been massacred in the Tazegöl village; and some 25 men have been taken away to an unknown destination from the same village.

2. In Hınıs village, which is not located on the maps, situated two kilometers in the south of Kağnıtepe, excluding some 600 men and 13 women, some people have been burned, bayoneted, and feticides have been committed by tearing of the wombs of the pregnant women in the most vulgar manner.

3. They have burned down the Evreni village thoroughly.

4. They have burned down the Alaca village completely; and massacred 365 helpless and innocent people of the village in the most despicable manner. They have burned many men alive by putting them in a house. Some 200 bodies of those victims are not even buried yet. Among the victims of those atrocities, massacres 15 women were found wounded. Orders have been issued for the taking of pictures. The only survivors are a few children and 15 men who have managed to run away and taken refuge in the neighboring villages. According to the testimony of a Muslim who ran away from İlica, Armenians have carried out those massacres in the mentioned village 15 days ago.

March 3, 1918

----- ✂ ----- ✂ -----

February 21, 1918

To: Lieutenant General Odichelidze

I here by request, with my deepest gratitude, the submission of the following telegrams to General Liyedinsky, Commander-in-Chief of the Russian Caucasus Armies.

Copy

Dear General,

I have the honor of declaring that I have received Lieutenant General Odichelidze's telegrams dated February 2, 1918 numbered 15206, 1639.

Article 1. I have continuously narrated the atrocities committed by the Armenians about which I have been informed by the sources whom I have confidence in. The atrocities I have witnessed in Erzincan takes place in my telegram to Odichelidze dated February 17, 1918 numbered 1500. I believe that General Odichelidze has already informed you about the events I have narrated. I believe any repetition of the issue will prove to be unnecessary. We are living at a time when peace could not have been established and the future of the Ottoman lands under the occupation of the Russian troops is uncertain. As it will be understood from the official documents we have, a unit to be composed of Ottoman Armenians will be send to the front lines for service under command. Since the murderings committed by the Armenian gangs lacking control could not have been stopped; in order to protect, free the Ottoman Muslims as well as to bring order, peace and security into the region a further operation has started. This operation does not necessitate clashes with the Russians. By declaring that the situation of the Muslims in the region will get even worse, if the bloodthirsty atrocities that were concretely proven to be true are overlooked; therefore, I would like to assert the fact that these cannot be found in accordance with the peace efforts that are being tried to be established by the two governments. Moreover, I cannot keep myself from asserting my conviction that they will take this opportunity for granted and will base their policies for the atrocities they will perform upon the Muslims on this belief.

Under the light of the evaluations I have made on various dates at length, we believe it is worthy of mentioning once more that these events will never mar our appreciation, blended with respect, towards the Russian Army with whom we have engaged in war against each other in a manner in which

all the countries of the civilized world should take as an example both in terms of honesty and humaneness. However, I would like to express that I just cannot watch the blatant massacring of the Muslims under the Armenian swords upon the withdrawal of the Russian armies; hence, although the peace treaty has not been signed yet my army and myself deem the Russian Army as a friend. Furthermore, I feel myself responsible for freeing of the Ottoman citizens who have been trying to endure the atrocities in the lands which were not under the control of this army. Consequently, I cannot be held responsible, in the face of history and humanity, for any unexpected consequences that may arise from misinterpretation of my genuine aim and belief by your side. The whole responsibility of those questions and despicable atrocities relies on the side who was unable to stop the continuation of the events, and who was proven to be incapable of stooping them in the future. By taking your being the General Commander of the Russian Caucasus Armies for granted, and your being perceptive about the increasing public desire in establishing peace and security in the region, the sacredness of which, I believe, will not be threatened by the negative outcomes, I would like to present my deepest gratitude.

3 ncü Ordu Komutanlığına

Ermeni çetelerinin Erzincan ve civarında yaptıkları mezalime ve 20 nci asrın “medenî”liği ile bağdaşmayan kan dökücülüklerine, Aşkale’den Erzurum’a kaçarken daha fecilerini ekleyerek, Ekbertos’un mezâlimini bile aratmışlardır. Merdivenköy’de¹ 45, Aşkale’de 17, Tilkitepesi’nin 2 km güneyinde, haritada ismi yazılı olmayan Cinis köyünde 600 küsür nüfustan, 13’ü hariç olmak üzere, geri kalanının yakılmak, süngülenmek ve hamile kadınların karınları yarılarak çocukları kucaklarına verilmek suretiyle şehit edildiklerini arz ederim.

2 Şubat 1918

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Albay
Kâzım Karabekir

----- ----- -----

To: 3rd Army Command

The Armenian gangs have added more and more on to their bloodthirsty atrocities they have committed in and around Erzincan, which does not match with the twentieth century’s concept of “civilization,” as they were running away from Aşkale to Erzurum; they have even exceeded the atrocities committed by Ekbertos. They have massacred 45 people in Merdiven village, and 17 in Aşkale; they have committed massacres in the Cinis village that is not located on the map, 2 km in the south of Tekli hill, having some 600 residents, they have martyred them all, save for thirteen, by burning, bayoneting, and slitting the wombs of the pregnant women and placing the fetuses in their arms. I remain...

February 2, 1918

1st Caucasus Army Corps Commander
Colonel
Kâzım Karabekir

Bk. s. / See pp. 459-460

¹ Erzurum, Aşkale, Kandilli, Merdivenköy.

Bayburt'ta katliamdan kaçamayan Türkler...

Turks who could not escape from the massacres in Bayburt...

3 ncü Ordu Komutanlığı
1 nci Şube

Ordu Karargâhı
2 Şubat 1918

Sayı
Resmî Yazı
1509

Başkomutanlığa

8 Şubat 1918 harekât 891 }
9 Şubat 1918 harekât 921 } numaralı şifre ile bildirilenlere Ek'tir:

Ermenilerin Bayburt'ta işledikleri cinayetler hakkında, Bayburt'a ilk önce giren 13 ncü Kafkas Alayı Komutanı tarafından verilen raporun örneği, bilgi edinilmek üzere Ek'te arz olunmuştur.

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

----- ✎ ----- ✎ -----

Suret

Bayburt
21 Şubat 1918

1. Dün saat 16:30'da, Bayburt'a varılmıştır. Bugün yapılan araştırmalar ve halk arasında yapılan soruşturmalar sonucunda, Ermenilerin Bayburt'ta Müslümanlara reva gördükleri ve bizzat şahit olduğum vahşeti ve işledikleri cinayetleri aşağıda arz ediyorum.

2. Ermeniler Bayburt'u terk ettikleri gün, kasabanın en güzel konak ve mağazalarından 400 kadarını yakmışlardır.

3. Ermeniler 15 Şubat 1918'de, un dağıtılacağı bahanesiyle fakir kasaba halkından bir kısım kadın, erkek ve çocukları daha önce hapishane olan büyük bir binaya sokarak zalimce yakmışlar ve aynı zamanda sokaklarda rastladıkları çocuk, kadın, kız ve erkekleri de süngüyle, kurşunla şehit ederek her türlü alçaklığı yapmışlardır.

4. Ermeniler bu mazlum halkı yakarken, bunlardan yükselen imdat feryatlarını bir şarkı gibi dinlemişler, bununla da yetinmeyerek, ocaklardan bomba atmak, kapılardan tüfikle ateş etmek suretiyle hainliklerini ve cinayetlerini sergilemişlerdir. Yakılanların içinde pek çok kız çocuğu da vardır. İnsanlığın ve medeniyetin, şimdiye kadar şahit olmadığı ve tarihin

yazmadığı bir şekilde yakılan, katledilen ve türlü işkencelerle imha edilen Müslümanların sayısı 250'yi geçmektedir.

5. Bunlardan başka kasabada 30 kadar kadın, erkek ve çocuk kalmış, ilk tedavileri alay doktorları tarafından yapılmıştır.

6. Tüfek, top mermisi ve bomba ile dolu bulunan Binbaşı Hanı da Ermenilerin canı ellerinden kurtulamamış ve yakılmıştır. Ermenilerin kaçarken ateşe verdikleri bazı yerler de, halk tarafından söndürülmeye çalışılmıştır. Bazıları hâlâ yanmakta ve top mermileri patlamaktadır.

7. Ermenilerin, kaçarken iki makineli tüfek ile iki adî dağ (cebel) topunu da beraberlerinde götürdükleri söylenmektedir. Arz olunur.

13 ncü Kafkas Alayı Komutanı
Yarbay
Ahmet Rıza

Aslına uygundur.

----- ✂ ----- ✂ -----

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube
Özel :645
Genel :2600

Kelkit
23 Şubat 1918

3 ncü Ordu Komutanlığına

Ermenilerin Bayburt'ta yaptıkları mezalim hakkında, Bayburt'ta bulunan 13 ncü Alay Komutanlığından gelen mektup sureti Ek'te sunulmuştur.

Bu konuda, çeşitli olayların ve faciaların fotoğraflarının çekilmesi ve tutanaklar düzenlenmesi, halktan vahşi cinayetlere şahit olanların ifadelerine başvurularak, raporlar düzenlenmesi suretiyle belgeler elde edilmesine çalışılması gerektiğinin Tümen'e emredilmiş olduğu arz olunur.

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Tuğgeneral
Şevki

----- ✂ ----- ✂ -----

3rd Army Command
1st Division

Army Headquarters
February 2, 1918

To the Office of the Commander-in-Chief

February 8, 1918 campaign 891 } in attachment to the coded
February 9, 1918 campaign 921 } messages listed here

Attached is the copy of the report submitted by the Commander of the 13th Caucasus Regiment, who first entered Bayburt, about the massacres committed by the Armenians in Bayburt.

3rd Army Commander
Brigadier General
Vehip Mehmet

----- ----- -----

Copy

Bayburt
February 21, 1918

1. We have arrived in Bayburt at 4:30 P.M. yesterday. The results of the investigations and interrogations carried out in the town among the townspeople, the atrocities and murders deemed worthy of being committed upon the Muslims by the Armenians the brutal examples of which I have witnessed are presented below.

2. Armenians have set some 400 of the most beautiful mansions and shops of the town afire the day they evacuated Bayburt.

3. Armenians, under the pretext of distributing flour, on February 15, 1918, have gathered some of the poor women, men and children in a large building, which was formerly have been used as a prison, and burned them alive tyrannically; they have also martyred the women, men, and children whom they met on the streets by gunfire, bayonets and performed despicable and most vicious deeds.

4. The Armenians listened the cries of the victims as if they were listening to music, and even opened gunfire from the wells and threw bombs through the loopholes as set those silent and innocent people afire; and thus displayed their treacheries and murderous intentions. There are lots of girls among the burned people.

The number of the Muslims who have been burned, tortured, and massacred beyond imagination, as history of mankind and of civilization had never had recorded or witnessed, exceeds 250.

5. Apart from the people mentioned above only some 30 women, men and children have remained alive. The doctors of the regiment gave their first medical treatments.

6. Major Zâti who had lots of infantry and artillery ammunitions and bombs could not even have escaped from the Armenian murderers and was burned alive.

People have been trying to extinguish some of the places, which the Armenians had set afire as they were running away. Some of them are still burning, and explosion of the artillery ammunitions can be heard.

7. It has been claimed that the Armenians have taken two machine guns and a mountain gun along. I remain.

Commander of the 13th Caucasus Regiment
Lieutenant Colonel
Ahmet Rıza

It is in unison with the original.

----- ۞ ----- ۞ -----

2nd Caucasus Army Corps Command
Staff Office
1st Division

Private : 645
General : 2600

Kelkit
February 23, 1918

To the 3rd Army Command

Attached is the letter from 13th Regiment Command in Bayburt pertaining to the atrocities committed by the Armenians in Bayburt.

We here by declare that the orders for photographing of the atrocities and various events, arrangement of minutes, recording of the testimonies of the surviving witnesses, and thus for collecting of information have been issued in the Division.

Commander of the 2nd Caucasus Army Corps
Brigadier General
Şevki

Bk. s. / See pp. 461-466

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube
Özel: 375

Alucra'dan¹
2 Şubat 1918

3 ncü Ordu Komutanlığına

Kişiyeye özeldir

13 Ocak 1918 tarih ve 89 numaralı şifre ile düşman tarafına sevk edildiği bildirilen Yüzbaşı İbrahim, 28 ve 29 Ocak 1918 tarihlerinde Vakfıkebir'in 3-4 km güneydoğusundaki Düzlük² köyünden üç rapor yazmıştır. Bunlardan birisi, 27-28 Temmuz 1917 tarihinde casuslukla düşman tarafına sevk edilen, 5 nci Kafkas Tümeni 13 ncü Alay 4 ncü Tabur Yedek Subay Vekili Şevket Efendinin, Ruslara teslim olduğuna dairdir. Bu mektup ulaştığında işleme konacaktır.

Diğer iki mektubun içeriği özetle aşağıda arz olunmuştur:

1. Polathane'nin doğusunda denize dökülen Kale deresinin doğusunda Ruslar, Türk direnişçilerine karşı ara sıra top ve makineli tüfek ile ateş etmektedirler. Yeros burnunun güneybatısında denize dökülen İskefye deresinin denize döküldüğü yere ve halka, 27 Ocak 1918'de bir Rus torpidosu 40 mermi atmıştır. Derenin daha batısındaki kısımlara makineli tüfek ateşi açtıktan sonra Trabzon'a geri dönmüştür.

2. Akçaabat kazasında ve kazaya bağlı yerlerdeki Rumlar da, tamamen Trabzon'a çekilmişlerdir. Trabzon'da hastalık yaygındır. Trabzon ve civarındaki Müslümanlar pek çok tehlikeyle karşı karşıyadırlar. Kazaya bağlı yerlerdeki Rumların Trabzon'da toplanmalarına karşılık, kasabadaki Müslümanlar da dağ köylerine kaçmaktadırlar.

3. 28 Ocak 1918 günü Gürcü, Ermeni ve Rumlardan oluşan 2.000 kişilik bir çete Polathane'yi işgal etmişler, çevrede çadırlar kurmuşlar ve buradaki Müslümanları vahşice katletmişlerdir. Müslüman kadınların başlarını kesmişler, yüzlerini parçalamışlar ve erkeklerle kadınların parçalanmış cesetlerini ve çeşitli uzuvlarını, çok alçakça ve utanç verici bir şekilde teşhir etmişlerdir.

¹ Giresun, Alucra.

² Trabzon, Vakfıkebir, Düzlük.

4. 28-29 Ocak 1918 gecesi, Polathane'nin 16 km güneydoğusundaki Orus köyü, Ermeni ve Rum çetelerinden oluşan bir kuvvet tarafından basılmış ve burada yaşayan bütün halk katledilmiştir.

2 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Tuğgeneral
Şevki

----- ✂ ----- ✂ -----

2nd Caucasian Corps Command
Office of the Chief of Staff
1st Division
Private: 375

From Alucra
February 2, 1918

Personal

To: 3rd Army Command

Captain İbrahim Effendi, who was sent to the enemy lines upon the code numbered 89, and dated January 13, 1918, has written three reports from the Düzlük village, located 3-4 kilometers towards the southeast of Vakfıkebir on January 28 and 29, 1918. One of these pertains to Candidate Reserve Officer, of the 4th Battalion of the 13th Regiment of the 5th Caucasian Division, Şevket Effendi's, who was sent to the enemy lines for reconnaissance on May 27-28, 1917, surrendering to the Russians. This letter will be put into effect upon its arrival.

The contents of the other two letters are briefly presented below:

1. Russians are occasionally firing at the Turkish resistance forces with their guns and machine guns on the eastern banks of the Kale Creek that flows into the sea on the eastern sector of Polathane. A Russian torpedo boat had fired 40 shots over the people on the mouth of the İskefiye Creek where it joined the sea on the southwestern sector of the Yeros Cape on January 27, 1918, and opened machinegun fire on the further western banks of the creek, and later retreated to Trabzon.

2. The Romaic people living in Akçaabat province and in the villages in its environs have completely withdrew to Trabzon as well. The Muslim population in Trabzon and in its environs is in great danger. As the Romaic

people flock in Trabzon, the Muslim population of the town is taking refuge in the mountain villages.

3. A gang of 2.000 – consisting of Georgians, Armenians and of Romaic people – have occupied Polathane on January 28, 1918, set up their tents, and brutally massacred the Muslim people living there. They have decapitated Muslim women, tore their faces apart and exhibited their torn bodies and various organs to men in a vicious and shameful manner.

4. Orus village, located 16 kilometers in the southeastern sector of Polathane, was attacked by a force composed of Armenian and Romaic people at the night of January 28-29, 1918, and massacre all the people living there.

Commander of the 2nd Caucasian Corps
Brigadier General
Şevki

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
Şube

3 Şubat 1918

Dış Ükelere Bildiri

-Millî Yayınla-

Kafkas Cephesindeki Rus Orduları Başkomutanlığı ile ateşkes ilanından sonra iki tarafın Brest-Litovsk'da yapılan barış görüşmeleri devam ederken ateşkes maddelerine tamamen uyulması şart koşulmuş olduğu halde, Rus-Kafkas orduları birliklerinin cephemizin ilerisinden ve belirlenen ara hattını boşaltarak karargâhlarıyla beraber, peyderpey geri çekilmeğe başladıkları görülmüştür. Bu birliklerin kara ve deniz yolu ile Rusya içlerine nakledilmekte bulunduğu sağlam deliller ve gözlemler ile ortaya çıkmıştır. Rus düzenli ordularının, bu şekilde işgal ettikleri yerleri boşaltmaya başlamalarından yaralanarak, gerek yerli Ermeni halk ve gerek Rus ordusunda iken birliklerini silâhlı olarak terk eden ve söz konusu yerlerde kalan Ermeni askerlerin, diğer Osmanlı halkına ve özellikle Müslümanlara tecavüzle, mezâlim yapmaya başladıkları aşağıda ayrıntılı olarak yazılmıştır. Gerek esirken firar ederek birliklerimize sığınan erlerimiz tarafından, gerek yerli halktan olup Ermenilerin eziyet ve zulmünden kurtularak tarafımıza geçmeyi başaran halkımız tarafından ve gerekse bulundukları yerlerden kaçmayı başaranlardan, hâlâ Ermenilerin fecî ve korkunç cinayetlerine hedef olan köylüler adına, ihtiyar heyetleri tarafından gönderilen imdat heyetleri aracılığıyla alınan bilgilerden tam ve kesin olarak anlaşılmıştır.

Durumun taşıdığı önem dolayısıyla konu birçok kez, hemen Rus Kafkas Orduları Başkomutanlığına bildirilerek, bu zulme izin verilmemesi ve tecavüzlerin önlenmesi istenmiştir. Buna cevap olarak, söz konusu komutanlıktan alınan telgraf ve yazılarda, bahsedilen zulmün derhal ortadan kaldırılması için etkili tedbirler alınacağı bildirilmiş olmasına rağmen, Müslümanlara reva görülen eziyet ve zulüm, aksine gittikçe yayılmakta ve bunun da Rus Ordusu Komutanlığınca verilen sözü yerine getirecek muktadir Rus kuvvetlerinin, katliam bölgelerinden tamamen çekilmiş olmasından ileri geldiği anlaşılmaktadır. Yalnız bize komşu bölgelerde meydana gelen ve Rus Ordusu Komutanlığına da bildirilen üzücü olayların en önemlilerinden bir kaçını özetliyoruz:

İlk önce Ermeniler, Erzincan'da Belediye Kâtibi olan Mehmet Efendiyi alarak götürmüşler, annesi ile eşini ve dört çocuğunu parçalamışlardır.

Gülbahar oğlu Veysi'nin eşini zorla almak isteyen Ermeniler, Veysi'yi öldürmüşlerdir.

12 Ocak'ta (1918) Kelersen köyünü basan Ermeniler, 15 Müslümanın kollarını bağlayarak kurşuna dizmişlerdir.

7 Ocak'ta (1918) Rus asker elbisesi giymiş olan Ermeniler, Karadeniz sahilindeki Fol¹ kasabasından sayısı 50'yi aşkın kadın ve erkeği Trabzon tarafına sürmüşlerdir. Daha sonra bunlardan bir kısmının cesetleri Fol deresinde görülmüştür. Şarlıpazarı'nın² güneyindeki Kızılağaç köyünde, Müslümanların elleri, kolları bağlanmış ve süngülenmiş olduğu halde cesetleri görülmüştür.

Ermeniler Görele³ ve Erikli köylerine komşu köylerdeki Müslümanları öldürmüş ve bu sırada kadınlara alenen tecavüz etmişlerdir.

Bir aydan beri çok kalabalık Ermeni çeteleri Şarlıpazarı, Akkilise, Eynesil⁴ köylerinin Müslümanlarını katlederek mal ve eşyalarını yağmalamışlardır.

50 kişilik bir Ermeni çetesi, Ardasa'yı basarak, kasabayı yağmalamış ve çarşığı yakmış, Rus ordusunca Trabzon, Sarpu, Sadak⁵, Köse⁶, Ardas, Gümüşhane, İkisu, Bayburt, Tercan ve Erzurum'da halka bırakılan çok miktardaki erzak bu çete tarafından zorla alınmıştır.

Erzincan'ın dışarı ile olan ulaşımını kesen Ermeniler, halkı, evlerinin içinde yakmaya başladıktan sonra, bir kısmını da kilise meydanında toplayarak yakmışlardır. Erzincan'daki Yeni Cami ve hükümet dairesini bombalayarak yıkmışlardır. Çevredeki iki köyün camilerini de yakmışlardır. Erzincan yakınlarındaki köy halkından 500 kişiyi bağlayarak Erzincan'a götürmüşler ve orada kurşuna dizmişlerdir.

Tunceli halkından Mir Hüseyin Ağa ile 800 Müslüman, Ermenilerin ellerinden kurtularak Osmanlı ordusuna sığınmışlardır.

Özet olarak aktarılanlar, zulüm ve felaketlerin yalnız bize ulaşan olayların bir kısmıdır. Bize yakın olmayan ve imdat çıgılları henüz Osmanlı ordusuna kadar ulaşamayan çaresiz ve masum halkın, kadın ve çocuklarının acıklı durumları henüz tarafımızdan bilinmemektedir.

Karagâhını Erzurum'un 28 km batısındaki bir köyde kuran bir komutanımızın, bu köyde tanık olduğu Ermeni zulmüne dair verdiği raporlardan özet bilgiler sunulmuştur. Ermeniler bu köyde ele geçirdikleri 278 Müslümanı evlerine kapatarak hepsini öldürmüşlerdir. Ayrıca 42 Müslüman, evlerinde ağır yaralı olarak bulunmuştur. Öldürülenler arasında, tecavüz edildikten sonra öldürülerek ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri akıtılmış ve vücutlarına benzin dökülerek yakılmış çocuklar ve erkekler bulunmaktadır.

¹ Trabzon, Vakfikebir.

² Trabzon, Beşikdüzü.

³ Giresun, Görele.

⁴ Giresun, Eynesil.

⁵ Gümüşhane, Kelkit, Sadak.

⁶ Gümüşhane, Köse.

17 Mart 1918

Basın-Yayın Müdürlüğüne

Ermeni zulmüne ait 3 ncü Ordu Komutanlığından gelen telgrafların özetidir:

Kime:

Bir suretinin Millî Yayınla dışarıya
Bir suretinin yerel gazetelere
Bir suretinin Dışişleri Bakanlığı Özel Kalemine verilmesini rica ederim.

1. Ermeniler Hoşan ve Kalçık'taki Müslümanlardan 50 kadarını Gümgüm'de¹ şehit etmişlerdir. Yol yaptırmak bahanesiyle Magalısor'dan götördükleri sayısı bilinmeyen Müslümanlar geri dönmemişlerdir.

Ermeniler, Erzurum'un kuzeyindeki Erkinis² köyünden kaçarken 60 kadar Müslümanı şehit etmişlerdir.

Erzurum'da Karskapısı yakınında korkunç şekilde öldürülmüş 250 kadar Müslüman cenazesi bulunmuştur.

Hasankale ve civarındaki köylerde de korkunç katliamlar olduğu, Ermenilerin erkek, kadın ve çocukları kurşun, balta ve hançerle öldürdükleri, bir kısmını beraberlerinde götördükleri, kasabayı işgal eden süvarilerimiz tarafından görülmüştür. Ermeniler, Hasankale'yi tamamen yakmışlar ve oturulacak bir yer bırakmamışlardır.

Ermeni çetelerinin arkasından Bayburt'a giren emniyet müfrezelerimiz canice bir manzara ile karşı karşıya kalmışlardır. Çetelerden korkarak bir aydan beri evlerinde kapanıp kalan ihtiyar, erkek, kadın ve çocuklar kısmen evleriyle beraber yakılmış, sokakta yakalananlar süngülenmiştir. Bu iki gün içinde sokaklardan ve yanan evlerden 200'den fazla ceset toplanıp gömülmüştür.

2. Geçenlerde konaklamak için Rize'ye giren bir Gürcü müfrezesi, Ermenilerin burada yaptıkları zulümden geriye kalanlara bizzat şahit olmuşlardır. Gerek bu vahşetten duydukları nefret ve gerekse Müslüman halkın çığlıklarından etkilenmişler ve kasabada konaklamaktan vazgeçerek, halkın yardım isteklerine rağmen kasabadan ayrılmışlardır.

¹ Muş, Varto.

² Artvin, Yusufeli, Demirkent.

Millî Yayınla Dışarıya

Kafkas Cephesinde, Rus birliklerinin çekildiği bölgelerde ortaya çıkan Ermeni çetelerinin, Müslüman halka reva gördükleri ıstırapların gün geçtikçe pek kanlı bir şekilde yayılmakta olduğu, aşağıdaki belgelerden anlaşılmaktadır:

1. En son olarak Rus Kafkas Ordu Komutanı General Odeshelitze, telsiz telgrafla Üçüncü Ordu Komutanımıza aynen şu bilgileri verdi: Aşağıdaki üzücü olayları size büyük bir üzüntüyle bildirmeyi görev olarak kabul ettim. Güya Müslümanların ihtilâl çıkaracağı hakkında, bazı bozguncuların söylenti çıkarmaları üzerine, 15-16 Ocak 1918'de Erzincan'da bulunan askerî birlikler tarafından Müslümanların evlerinde arama yapılmasına kalkışılmış ve bu esnada tabanca ateşiyle bir erin yaralanması sonucu, şehrin çeşitli noktalarında aramalara direnen Müslümanlara karşı silâh kullanmaya sebebiyet verilmiş, sonuçta iki taraftan çok sayıda ölen ve yaralanan olmuş ise de sayıları henüz belli olmamıştır. Subayların müdahalesiyle kan akıtmaya son verilmiş ve çatışmanın genişlemesine engel olunmuştur. Önyak olanların ve Müslümanlar hakkında bozguncu haber yayanların haklarında kesin tedbirler alındığını arz ederim.

2. Generalin bu telgrafından önce, İngiliz veya Fransız olduğu tahmin edilen ve bu ay içinde Ermeni teşkilâtını idare için Erzincan'a geldiği güvenilir kaynaklardan haber alınan Kurmay Albay Morel, Erzincan Mevki Komutanı imzasıyla gönderdiği mektubunda ise, Kürtlerin Erzincan-Erzurum yolu üzerinde Rus askerî kabilelerine ve yakında Erzincan'a saldıracaklarına dair haber aldığından ve Erzincan'da bir evden atılan bir tabanca kurşunuyla, bu şahısların yaralanmasından dolayı, garnizon askerleriyle halk arasında 15/16 Ocak 1918'de meydana gelen çatışmada, 100'den fazla Müslümanın öldürüldüğünü, ateş edilen evin yakıldığını, Erzurum-Erzincan yolunun iki tarafında Kürtlere yataklık eden Müslüman köylerin tahribi için emir verdiğini açıklamıştır.

Aynı olaya dair bu iki komutanın raporu arasında, olayın ortaya çıkışı hakkındaki yorumlarda çelişkiler görülmektedir. Aynı bilgileri vermek üzere Erzincan'dan ateşkes hattımıza kanlı elbiseleriyle yaralı, yanık ve çıplak vücutlarıyla sığınan halkımızın ifadelerine bakılınca, Albay Morel hakkında alınan bilgilerin doğruluğuna kuşku kalmıyor. Albay Morel'in Rus ordusundaki kargaşadan yararlanarak, terkedilmiş yerlerde Ermeni teşkilâtına hız vermek, bunların bu bölgede bulunan Müslüman nüfusunu kırmak hususundaki emellerini uygulamalı bir şekilde kolaylaştırmak üzere Erzincan'a gelmiş olduğuna karar vermemek mümkün değildir. Albayın kendi ifadesinde, bir erin yaralanmasıyla bütün şehri, erkekleri, kadınları evlerinde ve elleri bağlı olarak meydanlarda yakıp, kurşuna dizdirmeğe izin vermesi, sonra bu uygulamaları yeterli görmeyip, daha gerilerdeki İslâm köylerini tahrip ettirmek için emir vermesi, tarihin en büyük mezalim sayfasına

Erzincan'da su kuyusuna atılarak şehit edilen ve daha sonra kuyudan çıkartılan 54 yaşındaki Mahmut Ağa.

Mahmut Agha, aged 54, who was martyred in a well by the Armenians in Erzincan.

kaydedilecek vahşî olaylardandır. General Odeshelitze'nin olayın ortaya çıkış sebebi ve oluşumundaki kayıtları Albay Morel'i tamamıyla mahkûm edecek bir resmî belgeyi içermektedir.

Fransız veya İngiliz Albayı Morel'in, garnizon askeri demek istediği askerlerin, doğrudan doğruya Ermenilere bağlı ve çete reisi eşkıya Marat'ın komutasında oluşmuş, Rus askerî elbiselerini, silâh ve teçhizatını kuşanmış bir alay kuvvetinde, Ermeni askerleri olduğuna dair Osmanlı Ordu Komutanlığında çeşitli belgeler mevcuttur.

Kelkit'te Rus temsilcilerinin hayatını koruyacak seviyede, elde ve civarda bir Rus birliği yoktur. Erzincan Garnizon Komutanı Albay Morel'in garnizon birliklerinden söz etmesi ve Erzincan'ın altı saat kuzeyindeki Kelkit'e bir askerî kuvvet sevk etmesiyle, Erzincan-Erzurum yolundaki köylerin tahribine emir vermesi de dikkate değer bulunmuştur. Bu olayın meydana gelmesinden 23 gün sonra, Kelkit'te temsilcilerin hayatını korumak için sevk ettiğimiz müfrezenin dönüşünden sonra bildirilmesi, Albay Morel'in tamamıyla sahte Rus kisvesi altında gizlenmiş, Ermeni çete reisinden başka bir şey olmadığını ispatlamıştır.

3. Erzincan'daki bu mezâlimden kaçarak sığınan dört kişinin özet ifadeleri şöyledir:

Ermeni çete reisi "Marat" gezdirdiği devriyelerle, bütün Müslümanların kilise meydanında toplanmalarını emretti. Bunun sebebini anlamak için toplu olarak müracaat eden muhtarlar, çete reisi Marat tarafından tutuklanarak idam edildiler. Diğer taraftan Ermeni devriyeleri de halkı evlerinden çıkararak, grup halinde telgrafhaneye ve oradan da kasabadaki Vahit Bey'in konağına götürdüler. Geceleyin Ermeni çeteleri konağı ateşe verdiler. Yangından kaçanlar, pencerelerden kendilerini atanlar, konağı saran Ermenilerin ateşleriyle ve süngüleriyle öldürüldüler. Aynı zamanda Ermeniler şehir içindeki Kale Kışlası'na ve üç büyük konağa doldurdukları 1000'e yakın kadın ve çocuğu yaktilar. Bundan başka, birçok evi de ateşe verdiler.

Bir gün sonra sığınan Erzincanlı Hulûsi Efendi evlerine kapatılarak yakılan kadınların çığlıklarına kendisinin tanık olduğunu söylemiştir. Bayburt'taki Ermeni çete reisi Arşak, yakın köylerdeki halkın Bayburt'ta toplanmalarını emretmişse de, Erzincan olayından haberi olan halk emre uymayıp, kadın ve çocuklarıyla karlı dağlara kaçmışlardır.

----- 80 ----- 82 -----

Office of the Commander-in-Chief of the Ottoman Army
Division

February 3, 1918

Declaration to Foreign Countries
-via National Press-

Upon the declaration of the ceasefire agreement reached with the Commander-in-Chief of the Russian Armies on the Caucasian Front, and while the Brest-Litowsk peace talks were underway, it has been reported, without any hesitation and with definite proofs, that the Russian-Caucasian armies are evacuating their position across out front and withdrawing from the determined intermediate line along with their headquarters gradually, and that these units are being transported to Russia via boats and vehicles. It has been understood from the testimonies given – of our soldiers who ran away from captivity in the enemy zones, of the local people who saved their lives running away from the Armenian oppressions and atrocities, of our citizens who fled their homes, of the members of the village councils who were sent to inform us about the outrageous murders being committed in the villages – without any question that the Armenians, who left the Russian army with their weapons as well as the local Armenians, taking the withdrawal of the Russian regular troops from the occupied lands for granted, have indulged in committing atrocities and massacres on the Ottoman subjects and especially on the Muslim population as reported in detail below.

In relation to the importance of the issue the Commander-in-Chief of the Russian Caucasian Armies was informed frequently for not allowing such atrocities, and preventing of the molestations. Although the letters and the telegrams received guaranteed the taking of necessary measures against the mentioned atrocities, the oppression and the atrocities directed against the Muslims is spreading continuously. It has been understood that there is no sufficient force in the regions evacuated by the Russian units to meet the words given by the Russian Army Command. We here by are summarizing some of the sad important events, about which the Russian Army Command was informed, that have taken place in our neighboring regions.

First of all, the Armenians have abducted Mehmet Effendi, the clerk of the Erzincan municipality, and slaughtered his mother, wife, and four children.

Armenians who wanted to take Gülbahar's son Veysi's wife by force killed him.

Armenians, who attacked the Kelersen village on January 12, 1918, sent 15 Muslims to firing squad as their arms tied.

Armenians dressed in Russian military clothing have pushed more than 50 women and men from Fol (Vakfikebir / Trabzon) township to

Trabzon on January 7, 1918. Some of their corpses were later seen in the Fol Creek. In the Kızılağaç village, to the south of Şarlıpazarı, corpses of the Muslims, hands and arms tied, were found bayoneted.

Armenians have killed the Muslims in the villages neighboring Görele and Erikli villages, and meanwhile they have raped women publicly.

Crowded Armenian gangs have been massacring the Muslim population in the Şarlıpazarı, Akkilise, Eynesil villages and plundering and pillaging their properties and belongings.

An Armenian gang of 50 men have raided Ardasa, pillaged the town and set the shopping district afire. They have taken all the provisions left by the Russian army to the people of Trabzon, Sarpu, Sadak, Köse, Ardas, Gümüştane, İkişu, Bayburt, Tercan and Erzurum by force.

Armenians, who blockaded Erzincan's connection with the outside, started to burn people in their own houses, and gathered some in the church square and burned them there. They demolished the Yeni Mosque and the government building in Erzincan by bombs. They also brought 500 people from the villages around Erzincan and set them against the firing squad.

Mir Hüseyin Agha from Dersim and 800 Muslims managed to escape from the hands of the Armenians and took refuge in the Ottoman army.

The briefly narrated events are only few of the incidents reached us. We do not have any information about the outcome of the desperate and innocent people, and the tragic condition of the women and children, living in our neighboring regions, whose cries for help could not yet reached the Ottoman army.

One of our commanders, who had set up his headquarters in a village at a distance of 28 km. in the west of Erzurum, witnessing Armenian atrocities in the village reported the following briefly. Armenians have killed 278 Muslim in their homes. On the other hand, 42 Muslims have been discovered heavily wounded. Among the massacred there were teenager girls whose lungs were hung upon the walls after being raped, pregnant women whose wombs have been butchered, children and men whose brains were drained and whose bodies have been burned with kerosene.

March 17, 1918

To: Directorate of Press

Following is the summary of the telegram received from the 3rd Army Command:

I hereby request its distribution to:
A copy abroad via National Press
A copy for the local newspapers
A copy to the Private Secretary of the Ministry of Foreign Affairs

1. Armenians martyred some 50 of the Muslims living in Hoşan and Kalçık in Gümgüm. The Muslims, number is not known, who were taken from Magalisor for so-called road construction did not return.

Armenians, while running away from the Erkinis village in the north of Erzurum have martyred some 60 Muslims.

Some (250) corpses of the outrageously massacred Muslims were found near the Karskapısı, in Erzurum

Our cavalry troops who have captured the town have witnessed that men, women, and children of Hasankale and of the villages surrounding have been massacred by bullets, axes, and daggers; and yet some were taken away by them. Armenians have completely demolished Hasankale and did not leave any shelter.

Our security detachments that have entered Bayburt after the Armenian gangs have come across a despicable scene. The senior people, men, women, and the children who have taken shelter in their homes, with the fear of the Armenians for longer than a month, have been burned in their homes partially, those who were caught in the streets were bayoneted. In the last two days, more than 200 corpses have been collected and buried from the streets and burnt houses.

2. A Georgian detachment that entered Rize for encamping couple of days ago has witnessed the remnants of the Armenian atrocities. Upon hearing the Muslims' cries for help, and not being able to stand the aversions they have witnessed, could not stay in the town; and they left the town despite the people's begging for help.

Abroad via National Press

At the Caucasus Front: The following documents clearly reveal that the atrocities committed on the Muslim population by the Armenian gangs,

emerged in the regions evacuated by the Russian units, are increasingly wide spreading in their most outrageous and bloodiest forms.

1. The Russian Caucasian Army Commander, General Odichelidze, has given the following information to our 3rd Army Commander via wireless telegram message. I feel obliged to narrate the following sad events to you. Upon the rumors spread by certain defeatists claiming that the Muslims were preparing for a rebellion, army units in Erzincan attempted to launch a thorough search on January 15-16, 1918 in the Muslim houses in various sections of the town, however, as a result of wounding of a soldier by a revolver fire, fire power was used against the Muslims who resisted the searches and in the clashes both sides lost lives, and have numerous casualties, the numbers of which is not known. Upon the intervention of the officers the clashes and the bloodshed had ceased, and spreading of the clashes was prevented. I here by would like to declare that definite measures are taken against the instigators, and for those who spread defeatist rumors about the Muslims.

2. Before the General's telegram given above, it has been reported by reliable sources that Staff Colonel Morel, presumably English or French, came to Erzincan for conducting the Armenian organization this month. In a report he signed as the Erzincan Area Commander says that that he had received information on Kurds' planning attacks on the Russian military convoys o Erzincan Erzurum road, and that soon they would attack Erzincan; and upon wounding of these people with a pistol shot clashes broke out between the garrison soldiers and the civilians on January 15-16, 1918. He moreover claims that more than 100 Muslims were killed and the houses from which the fire opened were burned down. Furthermore, he declared that he had ordered the destruction of the villages, on the either side of the Erzincan-Erzurum road, that were harboring the Kurds.

There are differences between the reports of these two commanders pertaining to the breakout of the incident. Taking the testimonies of our people who came to our cease-fire line wounded in their bloody clothes, burned and naked bodies from Erzincan to provide more information, it became clear that the information obtained about Colonel Morel was without doubt true. Moreover, it is evident from the fact that Colonel Morel's accelerating the foundation of the Armenian organization, by taking the anarchic situation in the Russian army for granted, and easing their desires for de facto breaking down the Muslim population in the evacuated regions serve as proofs for the motive behind his coming to Erzincan. Colonel's orders, upon wounding of a soldier, his allowing the burning down of all the houses in the city, burning men and women in the church square; and, furthermore, not being satisfied with these practices his giving of orders to demolish the other Muslim villages in the distant rear regions are epitomes of most vulgar barbarism to be recorded in the history's greatest atrocity page. The records of General Odichelidze pertaining to the outbreak of the incidents are all official documents enough to sentence Colonel Morel.

There are various documents in the Ottoman Army proving that the “garrison soldiers” whom Colonel Morel, who is either French or English, attributes is composed of the Armenian soldiers, equivalent to the force of a regiment, who were dressed in Russian military uniforms, bearing Russian arms and gears, under the command of the gang leader Marat, who is known to be directly affiliated to the Armenians.

There are no sufficient Russian units in Kelkit to protect the Russian delegates in or around Kelkit. Colonel Morel's, Erzincan Garrison Commander, talking of garrison soldiers, and his giving of orders for sending a military force to Kelkit, located at a distance of six hours to the north of Erzincan, as well as his giving of orders for the destruction of the villages along the Erzincan-Erzurum road are found to be worthy of attention. The report the detachment we had sent to Kelkit, 23 days after the incident, for the protection of the delegates, proved that Colonel Morel was nothing but an Armenian gang leader disguised in a Russian uniform.

3. The testimonies of the four people, who have taken refuge in our side running away from the atrocities, are summarized below.

The Armenian gang leader Marat ordered his patrols to bring all the Muslims to the church square. The mukhtars who wanted to know the reasons for his orders were arrested and executed upon the orders of Marat. Meanwhile, the Armenian patrols brought all the Muslims first to the telegraph office, than to Vahit Bey's mansion in the town. Armenian gangs set the mansion afire at night. Those who tried to escape from the fire, jumped out of the windows, were either killed by Armenian arms fire or bayoneted. Likewise, the Armenians burned some 1.000 women and children in the Kale barracks, and in the three big mansions. Other than this, they set many houses afire.

Hulûsi Effendi who had taken refuge a day later said that he had witnessed the screaming of the women and children burned alive. Although the gang leader in Bayburt, Arshak the Armenian, ordered the bringing of the people of the neighboring villages, the people who were well informed about the incidents in Erzincan not consenting the orders ran away into the snow covered mountains with their wives and children.

Bk. s. / See pp. 471-491

Şifre çözümü
Numara
241

2 nci Ordu
3 Şubat 1918

3 ncü Ordu Komutanlığına

1. Bu hafta Ordu cephesinde harbe dair bir olay meydana gelmemiştir.

2. 27 Ocak 1918 de Erzincan'dan, Doğu Dersim'e kaçan Şevket Efendi tarafından; Erzincan'daki düşmanın tamamen Sarıkamış yönünde çekildiği bildirilmektedir. Erzincan'daki Ruslar tarafından hazırlanan bir miktar erzak, silâh ve cephaneden başka üç ağır (?) top, dört dağ topu, yedi makineli tüfek ve 3.000 Ermeni mevcuttur. Şehirde sürekli devriye gezen Ermeniler, her gün birkaç Müslümanı şehir dışına çıkararak öldürüyorlarmış. Önceden gönderilen istihbaratçılarımızdan alınan bilgilere göre de Ermeniler, Erzincan civarındaki Müslüman köylerinde bulunan Ermeni kuvvetlerini şehir civarına topluyorlarmış. Balaban deresi güneyinde Rus ve Ermeni kalmamıştır. Yalnız Morpayrah (?) ile civarında ve haritada ismi yazılı olmayan iki yerde toplam 210 erden ibaret bir Ermeni müfrezesi bulunmaktaymış. Ocak ayı ortasında Keleraş¹ köyüne baskın yapan Ermeniler 15 Müslümanı kurşuna dizmişlerdir.

3. 2 nci Kolordu bölgesinde hava açık, 4 ncü Kolordu bölgesinde karlı, sisli ve son zamanlarda açık gitmiştir. (İstihbarat: 241)

2 nci Ordu Komutanı
Nihat

----- ----- -----

Decipher
Number
241

2nd Army
February 3, 1918

To: 3rd Army Command

1. There are no incidents to be reported pertaining to the war on the Army front this week.

2. Şevket Effendi, who ran away to Eastern Dersim from Erzincan on January 27, 1918, reports that the enemy forces in Erzincan are retreating thoroughly in the direction of Sarıkamış. There are some amount of

¹ Erzurum, Tekman, Yalınca.

provisions, weapons and ammunition, and three heavy (?) artillery guns, four howitzers, seven machineguns, and 3.000 Armenians in Erzincan. It has been reported that the Armenian patrols in the town are killing several Muslims by taking them out the town everyday. According to the information provided by our spies, who were sent earlier, Armenians were gathering the Armenian forces in the Muslim villages around the city. There are no Russians or Armenians in the southern sector of the Balaban Creek. However, it is said that there is an Armenian detachment of 210 men in Morpayrah (?) and in two neighboring settlements, whose names are not seen on the maps. The Armenians who attacked the Keleraş village in mid-January sent 15 Muslims to the firing squad.

3. The weather condition in the 2nd Corps's region is clear, and in the 4th Corps area it has been snowing, foggy, and recently it is clear. (Intelligence: 241).

2nd Army Commander
Nihat

Bk. s. / See pp. 493-494

3 ncü Ordu Komutanlığına

1. İki gün önce Erzincan'dan ayrıldığı söylenen Onbaşı Bozok, 3 Şubat 1918 günü saat 19:00'da 36 ncı Tümen Karargâhına gelmiş ve Çulhasa¹-Gözeler imamı ve muhtarı tarafından gönderilen açık mektubu getirmiştir. Rus mezaliminden bahseden bu mektup karargâha geldiğinde arz edilecektir.

2. Erzincan'ın kuzeyine gönderilen özel kuvvetimizdeki subay, Erzincan'da 3.500 Ermeni'nin bulunduğunu 36 ncı Tümen Komutanına 3 Şubat 1918 tarihinde haber vermiştir. Haberin, ayrıntılı bilgi verilmiş olmasından dolayı, atlı özel haberciyle Refahiye'ye gönderilmekte olduğu anlaşılmıştır. Şimdiye kadar alınan haberler çelişkili ve tedirgin edici olduğundan, sizce uygun görüldüğü takdirde, yapıldığı ihbar edilen mezalimi araştırmak amacıyla, buradaki Rus ateşkes kurulu üyelerinden biriyle Kurmay Yüzbaşı Talat Beyi Erzincan'a göndermek ve Talat Beyin Erzincan'da göreceği Ermeni eşkiya reislerine, işgalleri altındaki bölgelerde bulunan Müslümanlara iyi davrandıkları ve Osmanlı Devleti'ne sığınmak istedikleri takdirde, affedilip kendilerine sahip çıkılacağını söylemesini uygun görüyorum. Siz de uygun gördüğünüz takdirde, gerekli emir ve iznin verilmesini, arz ve rica ederim.

4 Şubat 1918

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Kâzım Karabekir

----- ✍ -----

To: 3rd Army Command

1. Corporal Bozok, who is said to have left Erzincan two days ago, has arrived at the 36th Division Headquarters on February 3, 1918 at 9 P.M. and has brought the secret letter sent by the imam and the mukhtar of the Çulhasa Gözeler village for your attention. This letter containing information about the atrocities committed by the Russians will be presented to the headquarters upon its arrival.

2. An officer who was sent to the north of Erzincan had reported the presence of 3.500 Armenians to the 36th Division Command on February 3, 1918. It has been understood that a mounted messenger is taking the report to Refahiye as it holds detailed information. As the information gathered so

¹ Erzincan, Çağlayan, Soğukoluk.

far is controversial and worrying, I would like to send Staff Officer Talat Bey together with one of the members of the Russian Cease-Fire Commission here, upon your approval, in order to investigate the atrocities that are allegedly being claimed to have been committed. I believe Talat Bey's telling the Armenian leaders that they will be forgiven and protected by the Ottoman Government, if they treat the Muslims in the regions under their control better and if they would like to take refuge in the Ottoman State will be favorable. Should you approve, I hereby request the giving of necessary orders and permission.

February 4, 1918

1st Caucasus Army Corps Commander
Kazım Karabekir

Bk. s. / See pp. 495-496

3 ncü Ordu Komutanlığına

Erzincan ve civarında Müslümanların, Ermeniler tarafından katliamı devam ediyor. Erzincan ovasının hafif Ermeni birliklerinden temizlenmesi ve şehrin ele geçirilerek oradaki Müslüman halkın kurtarılması konusunda, Dersimlilerle kesin bir harekât yapılmasını mümkün ve uygun görüyorum. Daha önce arz ettiğim şekilde, böyle bir harekât için ateşkes süresince nizamiye birliklerinin ayrılmasına imkân olmadığı takdirde, bu emri yalnız Dersimliler ile gerçekleştirmek de mümkündür. Ordunun henüz ileri hareket edememesi yüzünden, Erzurum'dan gelen önemli Ermeni kolları Dersimlilerle mümkün olduğu kadar çarpışarak, bölgeye hakim olmaya çalışıyorlar. Bununla beraber böyle bir durumda başarısızlık ihtimaline karşı, halkın tekrar Ermenilerin eline düşüp mahvolmamaları için Erzincan'ın kurtarılmasından sonra, oradaki halk kendi topraklarımıza nakledilerek kurtarılabilir. Harekât için 4 ncü Kolordu Doğu ve Batı Dersim milislerinden kıyafet değiştirerek, gerektiği kadar asker ve subay ayrılabilir. Bu konudaki görüşlerinizin bildirilmesini rica ederim.

Harekât 92

4 Şubat 1918

2 nci Ordu Komutanı
Nihat

----- ----- -----

To: 3rd Army Command

The massacring of the Muslims by the Armenians in and around Erzincan is still continuing. I find it possible and feasible to conduct a definitive attack together with the people of Dersim in order to push the light Armenian units prevailing in the Erzincan plains back, and to take the town for the welfare of the Muslim population living there. As I have mentioned earlier should there be no possibility for the maneuvering of the regular forces during the cease-fire, it is possible to realize the task only with the Dersim forces. As the army cannot move forward yet, the Armenian groups coming from the direction of Erzurum are fighting with the Dersim forces to take the control of the region over. Furthermore, against any possibility of failure, to keep the towns people free from the any future Armenian atrocities, we may relocate the people in the lands under our control. It is

possible to raise sufficient amount of soldiers and officers from the Eastern and Western Dersim militia forces of the 4th Corps. Looking forward to hearing your opinions on the issue.

Operations: 92

February 4, 1918

2nd Army Commander
Nihat

Bk. s. / See pp. 497-498

Harp Belgeleri Dosyası
Numara
Şifre çözümü
Numara: 268/2

1 nci Kafkas Kolordusu Karargâhı
6 Şubat 1918
Gelişi 7 Şubat 1918
Saat 01:35

Suret

3 ncü Ordu Komutanlığına

6 Şubat 1918, saat 20:30'da, 36 ncı Tümen Komutanlığına gelen ve söz konusu komutanlıktan saat 23:30 da, Seyit Ali Ağanın oğlu Emir Hüseyin ve arkadaşları tarafından imzalanmış, telefonla bildirilen bir mektuba göre, Kürtlerle Ermeniler arasında 3 Şubat 1918'de Peteriç¹ civarındaki Vahit Bey Hanı yakınında meydana gelen çatışmada, Kürtlerin Ermenilerden iki mitralyöz, dört at ele geçirdikleri ve bunları Doğu Dersim Komutanı Hasan Bey'e teslim ettikleri; Erzincan'da erkek ve çocuk ne kadar insan varsa katledildiği ve şehirde kimsenin kalmadığı; köylerdeki halkın topa tutulduğu, şu bir iki gün içinde kuvvet gelmezse kimsenin kalmayacağını ifade edildiği arz olunur.

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı adına
Kurmay Başkanı Vekili
Avni

----- ----- -----

¹ Erzincan, Üzümlü, Bayırbağ.

Harp Belgeleri Dosyası
Numara

Giresun
6 Şubat 1918

3 ncü Ordu Komutanlığına

Numara
37

5 Şubat 1918 tarih ve 376 numaralı emre verilen cevap yazısıdır:

1. Kelkit istikametinde hareket edenlerden, buraya gelen Todor oğlu Penayot ve Haralambo oğlu Penayot'la Trabzon'da kalan arkadaşları İstanyos oğlu Kirbako'nun, Alucra'ya gelişlerinde Kolordu Karargâh Komutanı Süleyman Efendi tarafından 36 saat tutuklanarak kötü muamele gördüklerini, 21 Ocak 1918'de ileri hattı geçerek aynı günün akşamı Kelkit'e geldiklerinde, fırıncı ve ambar bekçilerinden başka kimseyi görmediklerini, Kelkit'te kalan askerlerin genel sayısının 200-300 civarında olduğunu, yollar üzerinde hiçbir hareket bulunmadığını söyleyerek, 5 Şubat 1918 tarih ve 35 numaralı örneği önceden verilen şifreli bilgileri anlattılar.

Harekâtın başlangıcında Rusların 18 nci ve 23 ncü Alaylarının Kelkit'e girdiğini, 8 nci ve 16 ncı Alayların geride yedekte bulunduğunu ve söz konusu alayların bağlı olduğu 2 nci Kolordu mevcudunun 64.000 asker ve 4.500 atlı Kazaklardan meydana geldiğini, her alayda sekiz topun mevcut olduğunu ve Bolşeviklerin ayaklanmasında alaylarda bulunan 18 mitralyözün 24'e yükseltileceğini işitmişlerdir. Ayaklanma yüzünden, işgal edilen bölgelerde kargaşanın hüküm sürdüğünü görmüşler. Askerlerde itaatin kaybolduğunu, düzenin tamamen bozulmuş olduğunu, subay ve askerler arasında kıyafet ve yetki olarak bir fark kalmadığını, hiçbir subayın rütbe işareti taşımadığını, askerlerin silâhlarını, hayvanlarını sattıklarını hatta top bile satıldığını işittiklerini, Bolşeviklerin ötede beride havaya tüfek, top atışı yaptıklarını, her şeyin çığırından çıktığını ve geçtikleri işgal altındaki yerlerde, Rus askerlerinin hiç kalmadığını, yalnız Ermenilerin bir kısmının günde 200 – 300 asker kadar, Erzincan istikametine doğru gittiklerini, Trabzon'a gelen Rus birliklerinden Ermenilerin ayrılarak geri gönderilmekte olduklarını ifade etmişlerdir. Kelkit'te bulundukları zamanda, işgal edilen bölgelere üç Osmanlı istihbaratçısının (ki kendileridir) geçtiğini, bunların Gümüşhane ve Ardasa'da yakalanmaları için haber verildiğini işitmişlerdir.

Ermenilerin Müslümanlara mezalimi pek çoktur. Artvinli bir Ermeni komitecisinin ağzından Türkleri yok etmek niyetinde bulunduklarını duymuşlardır.

Gümüşhane civarında Teke köyünde iki Müslüman ile bir Rum'un, Tandırlı'da 20 ilâ 25 Müslümanı arabalarında kestiklerini, Daltaban'da¹

¹ Gümüşhane, Merkez.

bırakılan birkaç martini tüfeğin Müslümanlar tarafından alınması üzerine, burada bulunan Ermeni ve Gürcüler tarafından Dalataban yakınında Ranha muhtarına işkence edilerek yüzünün ve başının yaralandığını, Ermenilerin, muhtarın kızını zorla aldıklarını daha sonra kızın ırzına geçtiğini görmüşlerdir. Ertesi gün, 15 kadar Ermeni, muhtarın kızını tekrar alarak tecavüz etmişlerdir.

Ermenilerin tek emeli Müslümanları yok etmektir. Müslümanlardan ırzına geçilmemiş kadın-kız kalmamış gibidir. Bolşevikler saldırırsa bunun yalnız yağma ve eğlence maksadıyla yapıldığını, Müslüman ve Rumların Türk ordusunun gelmesini beklediklerini söylediler.

Kelkit'ten hareketlerinden sonra Gümüşhane'ye 25 Ocak 1918'de geldiklerinde, birlikleri görememişlerdir. Kelkit Metropolit Vekili bunların asker kaçağı olduklarını bildiğinden, Giresun Metropolit'i'nin kardeşi ve vekili kendilerine yardımda bulunmuş, yerli asker kaçağı adında belge vermiş ve Ardasa'da Ermeni ve Gürcüler tarafından yakalanmaları ihtimaline karşı o yoldan gitmemelerini söyleyerek, Trabzon'a gitmelerini kolaylaştırmış ve bu belge Trabzon'da kalan arkadaşlarının yanında bırakılmıştır.

Gümüşhane ve Ardasa'da asker bulunmadığını ve bulunanların da Kelkit'tekiler kadar olduğunu söylediler. Buradaki 5 nci Kolordu ve 6 ncı, 7 nci, 9 ncu ve 17 nci Alaylar ile 18.000 yaya, 1.000 atlı Kazak'ın bulunduğu ve alayların genel mevcudunun 64.000 olduğunu söylediler. Söz konusu birliklerin Gümüşhane ve Ardasa'da, ayaklanmanın başlamasından itibaren buralardan geri gittiklerini söylediler. Trabzon'dan Cevizlik'e¹ kadar olan kısımda tren işlemekte ve Ruslar bu hat üzerinden ağır yüklerini geriye taşımaktadırlar. Söz konusu kişiler, Trabzon'a gelişlerinde Görele'ye gönderilen Leonida ve arkadaşlarıyla tanışmışlar. Burada iken tanınırız diye kimse ile temasta bulunmamışlarsa da, önceden Giresun'da ve Ordu'da bulunmuş olan Bayburtlu Pavlaki Batınidi'yle görüşmüşler ve kendisini ümitsiz görmüşler. Trabzon'da onları tanıyanlara kaçtıklarını, bizim tarafımızda bulunan Rumlardan göç ettirilenlerin yerlerine iade edilmekte olduklarını söylemişlerdir. Giresun Rumlarının eski evlerine döndüklerini, ayrıca kendilerinin gerilerde olmalarından dolayı, asker durumundan haberlerinin bulunmadığını söylemişlerdir. Buraya geri dönerlerken, kayığın küçük olmasından dolayı ve hepsinin topluca dönmemelerine ilişkin emir gereği, durum hakkında daha fazla bilgi almak üzere arkadaşları İstanyos oğlu Kırako'yu Trabzon'da bırakmışlar ve ancak üç günde gelebilmişlerdir. Kırako'nun daha sonra gelecek olanlarla, belki bir haftaya kadar gelebileceğini söylediler. Trabzon'da bulunduklarına dair teslim ettikleri "Farosdis Anadolis" gazetesinden iki adedi Ek'te arz edildi.

2. Kayıkla Görele'ye gidenler, vardıklarında Görele'de Rus komitesinin yanına getirildiler. Leonida ve arkadaşları iki gün bir gece askerî yetkililerce gözetim altında bulundurulmuş ve kasabaya bırakılmamıştı. Bu esnada Rum milletinden bir Rus askeriyle tanışarak 5 Şubat 1918 tarih ve 36

¹ Trabzon, Maçka.

numaralı sureti Ek'te verilen yazıda Görele'ye ait bilgileri almakla beraber, durumu görmüşlerdir. Leonida ve arkadaşları Görele'de iken gördükleri subay ve erleri birbirinden ayıramadığını ve hepsinin kıyafetinin bir olduğunu, subayların rütbe işaretlerinin bulunmadığını söylediler. Rus askerinin bulunduğu yerde, halk arasında asayiş bozacak bir durum olursa, kasabanın bombardıman edileceği halka bildirilmiş. Görele ve civar köylerde Ruslar, hayvanlarıyla birlikte, kasabada da birçok erzak bırakmıştır. Leonida ve arkadaşları Trabzon'a hareket eden bir motorun arkasına kayıklarını bağlayarak gitmeyi başardılar. Yolda iken Görele'ye gelmekte olan nakliye vapuruna rastladıklarında, motorcular tarafından "Görele'de bir şey kalmadı!" denmesi üzerine, geminin Trabzon'a geri döndüğünü görmüşlerdir. Leonida, Tiflis'te kurulan hükûmetin 10 bakanının Gürcü Kekecgore başkanlığında bulunduğunu, hükûmetin idaresi için İngiliz bankasından para verildiğini, Leonida'nın arz ettiği bilgilerin Giresunlu Ermeni komitecisi tarafından verildiğini, Erzincan tarafına giden Ermeniler hakkında bilgi almasının mümkün olmadığını söylüyor. Ancak bütün cephelerde 60.000 kadar Ermeni askeri bulunduğunu ve bunun daha sonra 19 – 45 yaşına kadar olan erkeklerin silâh altına alınmasıyla 150.000'e ulaşacağını işitmiştir.

Cevizlik'te Gürcülerin 300 kadar askeri vardır. Burada bulunan 20 – 30 Ermeninin de yakında, Erzincan tarafına gideceklerini, Gürcülerin Cevizlik'te çok miktarda erzakı yaktıklarını, Hamsiköy'de Gürcülerle Ermenilerin bir tepeye top yerleştirdiklerini, topların adedini bilmediğini söyledi. Leonida, bizim 100 kuruşluk banknotu 16.5 Manat'a bozdurmuştur. Harpten altı ay sonra verilecek banknotumuz da 24 ilâ 25 Manat'a bozduruluyormuş. Bir Osmanlı altını iki ay evvel 130 – 150 Manat'a satılmıştır. Bunları alanlar özellikle Acemlerdir. Şimdiki piyasa değeri 70 – 75 Manat'tır.

Trabzon'da liman yapılmış ve yaptırılan iki gemi aracılığı ile küçük bineklerin sığınmasını sağlayacak bir koy yapılmıştır. Müslümanların Trabzon'daki teşkilatı hakkında bilgisi olamamıştır. Trabzon'dan aldığı altı adet gazete ile Rusların ayaklanması hakkında Rusça bir mektubu Ek'te arz edilmiştir.

Aslına uygundur.

4 ncü Bölge Müfettişi
Ali Rıza

----- 80 ----- 82 -----

War Documents File
Number
Decipher
Number: 268/2

1st Caucasian Corps Headquarters
February 6, 1918
Received: February 7, 1918
At : 01:35

To: 3rd Army Command

In a letter signed by Seyit Ali Agha's son Emir Hüseyin and his friends, who had visited the 36th Division Command on February 6, 1918, at 20:30, and which was forwarded to our Command at 23:30 by the phone, it is claimed that; following a clash between the Armenians and the Kurds on February 3, 1918 near Vahit Bey's Inn in the environs of Peteriç, Kurds have confiscated two machineguns, four horses, and handed them over to Eastern Dersim Forces Commander Hasan Bey. It has also been said that all the people in Erzincan, men and children, have been massacred, that there was no body in the town, and that people in the villages have been subjected to artillery fires; if no forces arrived in the coming two days there will be no alive person.

On behalf of the 1st Caucasian Corps Commander
Vice Chief of Staff
Avni

----- ----- -----

War Documents File
Number

Giresun
February 6, 1918

To: 3rd Army Command

Number
37

In reply to the order dated February 5, 1918, and numbered 376.

1. Of the people who were heading towards Kelkit, Todor's son Penayot and Haralambo's son Penayot, and their friend Stanios's son Kibako who arrived here declared that, upon their arrival in Alucra they were

held under arrest for 36 hours, and were maltreated by the headquarters commander of the Corps Süleyman Effendi; they have also said that they had crossed the forward lines on January 21, 1918 and arrived in Kelkit in the evening of the same day and that they have seen no body except bakers and storehouse guardsmen; that the number of the soldiers remained in Kelkit were 200 – 300; hat there were no movements on the roads; and hence they verified the coded information dated February 5, 1918, and numbered 35.

They had overheard that at the beginning of the operations the 18th and the 23rd Regiments of the Russians entered Kelkit, the 8th and the 16th Regiments were in reserve in the rear areas, and that the 2nd Corps to which these forces were affiliated to was composed of 64.000 soldiers, and 4.500 Cossack cavalrymen, that each regiment had eight guns, and that after the upheaval of the Bolsheviks the number of the machineguns in the regiments was to be increased to 24. They have seen that anarchy was prevailing in the occupied regions as a result of the revolution. Disobedience and subordination was thoroughly dissolved, there were no differences between the officers and the soldiers in terms of authority and clothing, none of the officers were bearing epaulets; they had also heard that the soldiers were selling their weapons and livestock, and even more that they were selling the artillery guns. They claimed that the Bolsheviks were firing into the air without any particular reason at all and everything was virtually in a state of chaos. In the places where they passed, they said there were Russian soldiers at all, but that some Armenian groups composed of 200-300 soldiers were advancing through Erzincan daily, the Russian troops coming in to Trabzon were separating the Armenians were sending them back. While they were in Kelkit they had also heard that an order was issued for the arresting of three Ottoman spies (they are themselves) who passed from the occupied areas in Gümüşhane and Ardasa.

Armenians are performing lots of atrocities on the Muslims. They heard an Armenian komitadji from Artvin saying that they intended to annihilate the Turks. They have witnessed two Muslims' and a Romaic's killing of 20-25 Muslims in their carriages in Tandırılı. They have witnessed beating and torturing of the Ranha's mukhtar near Daltaban by the Armenians and the Georgians as a revenge for seizing of couple of Martini rifles by the Muslims. Armenians having abducted mukhtar's daughter raped her. The next day some 15 Armenians took her again and raped her.

The only desire of the Armenians is to annihilate the Muslims. There are almost no Muslim women or girl who had not been raped. They said that the Bolsheviks attacked for the purposes of pillaging and entertainment; and claimed that the Muslims and the Romaics were waiting for the arrival of the Turkish army.

When they arrived in Gümüşhane on January 25, 1918, after leaving Kelkit, they have not seen any units. On their arrival, as the Deputy Kelkit Metropolitan knew that they were deserters, Giresun Metropolit's brother

and his deputy helped them to receive a document stating that they were local deserters and warned them for not taking the Ardasa road against the possibility of getting arrested by the Armenians and the Georgians, and eased their traveling to Trabzon, they gave the documents to their friend in Trabzon. They said that there are no soldiers in Gümüşhane and in Ardasa, if there were any they were as much as the ones found in Kelkit. They said the overall sum of the units composed of the 5th Corps, 6th, 7th, 9th, and the 17th Regiments, together with 18.000 Cossack infantries and 1.000 Cossack cavalry soldiers, reached 64.000. They said that the mentioned units withdrew from Gümüşhane and Ardasa after the break of the revolution. There is a train running between Trabzon and Cevizlik, Russians are carrying their heavy gears back via this railroad. The mentioned people on their coming to Trabzon have met with Leonida and his friends who were sent to Görele earlier. Although they have not contacted any one for fear of being recognized, they talked to Pavlaki Batinidi, who has been to Giresun and Ordu previously, and found him hopeless. They told the ones who recognized them that they ran away, and that the Romaics who have been subjected to relocation were returning to their homes. As the Romaic citizens of Giresun were returning to their homes, and as they were in the rear areas they said they do not know much about the number of soldiers. As they were coming here, in accordance with the orders they received, the boat they had to take was too small to carry all three of them; as a result they decided to leave Stanios's son Kiryako, their friend, behind for further information, but still they could come from Trabzon in three days. They said Kiryako might be able to come in a week's time together with the newly arriving people. Two issues of "Parosdis Anadolis" newspaper are attached as a proof for their stay in Trabzon.

2. The ones who went to Görele were brought in front of the Russian Committee in Görele. Leonida and his friends were kept under detention by the military authorities for two days and a night, and were not left into the town. In the meantime a Romaic person meeting a Russian soldier obtained the information on Görele, conveyed with in the message dated February 5, 1918, and numbered 36, a copy of which is attached. Leonida and his friends said that they could not differentiate between the soldiers and the officers in Görele as their uniforms were all the same and that the officers did not bear any epaulets. The people were warned that any attempt to disturb the prevailing peace atmosphere among the people would be punished by bombing of the town. Russians have left their livestock along with large amount of provisions in Görele and surrounding villages. Leonida and his friends managed to tie their dinghy to a boat cruising towards Trabzon. On their way to Trabzon they met a ship cruising towards Görele, upon the boat personnel's telling them "There is nothing left in Görele!" the ship returned to Trabzon. Leonida says that the 10 ministers of the government established in Tbilisi were directly affiliated to Georgian Kekecgore, and an English bank financially supported the government, and that the information Leonida presented was provided by the Armenian Committee in Giresun; further, he claimed that it was impossible to obtain

any information about the Armenians heading towards Erzincan. However, he heard that there were some 1.000 Armenians at the front and with the calling of the people ageing between 19 and 45 years old into military service this number would reach to 150.000.

There are some 300 Georgian soldiers in Cevizlik. He said that 20 – 30 Armenians living here would be moving towards Erzincan soon, and that the Georgians had burned a large amount of provisions in Cevizlik, that the Georgians and the Armenians had positioned an artillery guns on a hill near Hamsiköy, the total number of which was not certain. Leonida exchanged our 100 kuruş banknote for 16.5 Manats. Our banknote to be given six months later, after the war, is being exchanged for 24 to 25 Manats. An Ottoman gold coin was exchanged for 130 – 150 Manats two months ago. Caucasian people are especially buying them. Their market price is now 70 – 75 Manats.

A port was built in Trabzon, and a harbor was constructed enough to shelter small boats with the help of two ships made. He could not obtain enough information on the Muslims' organization in Trabzon. Six newspapers he bought in Trabzon and a letter on the Russian revolution, written in Russian, is presented attached.

In unison with the original.

Inspector of the 4th Region
Ali Rıza

Bk. s. / See pp. 499-507

Harp Belgeleri Dosyası
Numara
Şifre
834

Ordu Karargâhı
6 Şubat 1918

Suret

Başkomutanlığa
4 ncü Kolordu Komutanlığına

1- Erzincan'dan 6 Şubat 1918'de Kemah'a gelen Dersim reislerinden birisi, Erzincan'da 100'ü atlı olmak üzere 3.000'den fazla Ermeni askeri gördüğünü, süvari kıışlasında Ruslardan alınmış 4.000 silâh ve o kadar sandık cephane bulunduğunu, Ermenilerin fazla miktarda erzakı olduğunu işitmiştir. Adı geçen kişi, geçen sene Erzincan civarında pek çok miktarda tarla ekildiğini de ifade etmiştir.

2- 37 nci Kafkas Tümeni cephesi ilerisinden 31 Ocak 1918 tarihiyle aşağıdaki bilgiler veriliyor:

Polathane'de toplanan Ermeni, Rum ve Gürcü çetelerine, Rusların silâh verdikleri, para ile top ve makineli tüfek sattıkları, bu top ve makinelilerin Müslüman direnişçilere karşı kullanılmak üzere Polathane civarına gönderildiği; Ardasa-Trabzon yolundan Trabzon'a doğru nakliyatın devam ettiği; Zigana'daki erzakın Rumlara satılmakta olduğu; Ermeni, Gürcü ve Rum çetelerinin Rus elbisesi giydikleri işitilmiştir.

6 Ocak 1918 Harekât 834

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

Aslına uygundur.

----- ----- -----

War Documents File
Number
Code
834

Army Headquarters
February 6, 1918

Copy

To: Office of Commander-in-Chief
4th Corps Command

1. One of the chiefs of Dersim, who came to Erzincan on February 6, 1918, reported that he observed over 3.000 Armenian soldiers, 100 of whom were mounted, 4.000 weapons and same amount of ammunition in the cavalry barracks, he also heard that that Armenians had large amount of provisions. The same person has also declared that large amount of farming was made around Erzincan last year.

2. The following information is transmitted by the forward lines of the 37th Caucasian Division as of January 31, 1918.

It has been claimed that the Russians are giving weapons to the gangs of Armenians, Romaics, and Georgian, that they are selling guns and machine guns, which are being sent over to the environs of Polathane to be used against the Muslim resistance forces; that the transportation is continuing on the Ardasa –Trabzon road, towards Trabzon, that the provisions in Zigana is being sold to the Romaics. The Armenian, Georgian, and Romaic gangs are wearing Russian uniforms.

January 6, 1918 Operations 834

3rd Army Commander
Lieutenant General
Vehip Mehmet

In unison with the Original.

Bk. s. / See pp. 509-510

Harp Belgeleri Dosyası
Numara

Ordu Karargâhı
7 Şubat 1918

Suret

Şifre

4 ncü Kolordu Komutanlığına

5 Şubat 1918 tarihli şifreye Ek'tir:

1- Ermeniler, Erzincan'da katliam yaptıktan sonra şimdi de civar köyleri imha ediyorlar.

2- Bu cânilerin elinden zulüm gören halkımızı kurtarmak ve memleketin asayişini tekrar sağlamak üzere, 3 ncü Ordu 1 nci ve 2 nci Kafkas Kolordularının ileri birlikleriyle, başlangıçta Erzincan – Köse – Ardasa – Görele hattını işgal etmek üzere 11 Şubat 1918'de hareket edeceklerdir.

3- Birinci Kafkas Kolordusu birlikleri Erzincan'ı kurtarmak için 13 Şubat 1918 sabahı taarruza başlayacaktır. Batı Dersim birliklerinden Dersim ve Elazığ Jandarma Taburlarından başkasının mevsimin zorluklarını anlayarak, 12 Şubat 1918 tarihinden itibaren Sultanseydi üzerinden aynı zamanda kuzeye sarkması pek faydalı olacaktır. 1 nci Kolordu birliklerinin Erzincan'ı kurtarışı sırasında ve sonrasında söz konusu Batı Dersim birlikleri sevk ve yönetim açısından bu kolordu emrine girecektir.

Doğu Dersim birlikleri önceden kararlaştırıldığı gibi, Sansa ve Cebice Boğazlarını kuvvetli olarak tutmak üzere takviye olunacaktır.

7 Şubat 1918 tarih Harekât 870

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

Aslına uygundur.

----- 80 ----- 82 -----

War Documents File
Number
Copy

Army Headquarters
February 7, 1918

Code

To: 4th Corps Command

Rider to the code dated February 5, 1918:

1. Armenians having committed massacres in Erzincan, they are now demolishing the villages in the vicinity.

2. The forward echelons of the 1st and the 2nd Caucasian Corps of the 3rd Army will move forward to control Erzincan-Köse-Ardasa-Görele line, in order to free our people from the atrocities of those murderers and to re-establish order in the country, on February 11, 1918.

3. 1st Caucasian Corps will launch an attack to free Erzincan in the morning of February 13, 1918. It will be extremely convenient for the units other than the Western Dersim Units and the Elazığ Gendarmerie Battalions to move north via Sultanseydi on February 12, 1918, taking the seasonal characteristics in consideration. During and after the 1st Corps's taking control of Erzincan Western Dersim units will enter the command of the same corps.

The Eastern Dersim units shall be reinforced in order to hold the Sansa and Cebice Straits forcefully as previously decided.

February 7, 1918, Operations 870.

3rd Army Commander
Lieutenant General
Vehip Mehmet

In unison with the original.

Bk. s. / See pp. 511-512

Bayburt'ta Ermenilerin katlettiği siviller.

Civilians massacred by the Armenians in Bayburt.

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube
Sayı

Ordu Karargâhı

Başkomutanlığa

Şifre
Kişiyi özeldir

1- Ermeni mezaliminden kaçarak Tilek¹ köyüne sığınan dört kişi, Erzincan hakkında aşağıdaki bilgiyi vermişlerdir. 31 Ocak 1918 günü Erzincan'da bulunan Ermeni çete reislerinden Sivaslı Marat'ın emriyle, şehir içinde gezdirilen devriyeler bütün Müslümanların kilise meydanında toplanmasını duyurdular. Sebebini anlamak için toplu olarak başvuran muhtarları, çete reisi Marat derhal tutuklattırarak idam ettirdi. Bunun arkasından Ermeni devriyeleri, halkı evlerinden çıkararak kısım kısım telgrafhaneye ve oradan da Vahit Bey'in konağına götürdüler. Gece saat 20'ye doğru Vahit Bey'in konağında 1500'e yakın Müslüman toplanmıştı. Ermeniler konağın her tarafını ateşe verdiler. Yanmamak için kendilerini pencereden atmak isteyenler, konağı sarmış olan Ermenilerin kurşun ve süngüleriyle öldürüldü. Aynı zamanda Ermenilerin, Erzincan'ın içindeki Kale Kışlası'na ve üç büyük konağa kadınları, çocukları doldurarak yaktıklarını, 1000'e yakın evi tahrip ve yakmış olduklarını bu kişiler ifade etmektedirler.

2- Aynı gece içinde firar edip sığınan Hulusi isminde diğer birisi ise Ermenilerin, Erzincan'da bulunan ileri gelenleri ve muhtarları toplayarak yaktıklarını, kapıları kırarak evlere saldırdıklarını, rastladıkları Müslümanları evlere doldurarak yaktıklarını, 4 evin korkunç bir şekilde yandığına bizzat şahit olduğunu, Erzincan'da bulunan 1000 kadar Ermeni'nin Müslümanları tamamen imhaya başladıklarını söylemiştir.

3- Bayburt'ta bulunan Ermeni çete reislerinden Arşak, civardaki Müslüman köylerine 7 Şubat 1918'de Bayburt'ta toplanmaları hakkında haber göndermiş. Bundan korkan Pulur Dağlarının güneyindeki Hayık² köyünün imam ve muhtarı, firar ederek Kelkit'teki mütareke komisyonuna durumu bildirip silâh istemişlerdir. Buna göre Ermenilerin o civarda pek büyük mezalim ve katliam yaptıkları anlaşılmış ise de, yapılış şeklinin henüz öğrenilemediği arz olunur.

8 Şubat 1918 – Harekât - 891

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

----- ----- -----

¹ Erzincan, Çağlayan, Derebağ.

² Bayburt, Demirözü, Kalecik.

3rd Army Command
Office of the Chief of Staff
1st Division

Army Headquarters

To: Office of the Commander-in-Chief

Code
Personal

1. Four people, who refuge in the Tilek Village, running away from the Armenian atrocities, have given the following information on Erzincan. The Armenian patrols in Erzincan have spread the orders of Marat, an Armenian gang leader who was in Erzincan, for the gathering of the all Muslims in the church square on January 31, 1918. Mukhtars who inquired about the reason of the gatherings were arrested and murdered upon the orders of the gang leader Marat. Then, Armenian patrols started taking the people out from their houses and took them in groups first to telegraph office and then to Vahit Bey's mansion. Some 1.500 Muslims were gathered in the mansion by 20:00. Armenians set the mansion afire. Those tried to run away from the fire by the windows were either shot to death or were bayoneted to death by the surrounding Armenians. Those villagers are claiming that Armenians had also gathered women and children into Kale Barracks in Erzincan, and in the three big mansions, and burned them alive, that some 1.000 houses were either demolished or were set afire.

2. Another person named Hulûsi, who took refuge on our side running away the same night, said that the Armenians' gathering all the noblemen and the mukhtars in Erzincan and burned them alive, that they have attacked the houses breaking their doors, and burned the Muslims they found in the houses, that he had witnessed the burning of four houses in the most vulgar way. He also said that some 1.000 Armenians in Erzincan started complete annihilation of all the Muslims in Erzincan.

3. Arşak, one of the Armenian gang leaders in Bayburt, ordered the gathering of all people of the Muslim villages in Bayburt by February 7, 1918. The mukhtar and the imam of the Hayık village, on southern skirts of the Pulur Mountains, running away informed the armistice commission in Kelkit about the prevailing circumstances, and required for weapons. Under the light of these testimonies it has been understood that the Armenians are committing wide spread atrocities and massacres in the region; however, the methods employed could not have been determined yet.

February 8, 1918 – Operations – 891

3rd Army Commander
Lieutenant General
Vehip Mehmet

Bk. s. / See pp. 513-516

Harp Belgeleri Dosyası
Numara

4 ncü Kolordu Karargâhından
9 Şubat 1918

Suret

3 ncü Ordu Komutanlığına

Şifre çözümü

1- Ermeniler, 3-4 Şubat 1918 gecesi Cimin'in¹ güneyindeki Vahit Beyin Hanına, yaklaşık 400 piyade askeri, iki seri ateşli top ve iki makineli tüfek getirerek 4 Şubat 1918 sabahı Cimin ve Peteriç'te bulunan Bako'nun milislerine, yerli halka saldırmışlar ve Cimin'deki camiye top ateşiyle tahrip etmişlerdir. Bako'nun etrafta dağınık halde bulunan diğer milislerinin de yetişmesiyle, akşama kadar devam eden çatışma sonucunda, Ermeniler Vahit Bey Hanına kadar sürülmüşlerdir.

2- Ermenilerden iki makineli tüfek, 12 tüfek, at, sekiz sandık cephane elde edilmiştir.

3- Düşmandan iki subay, 38 asker ölü ve 20 asker yaralı, milislerimizden dört şehit, bir yaralı vardır.

4- Ölü ele geçirilen düşman subaylarının kılıçlarıyla, rütbeleri ve makineli tüfekleri Kolordu Karargâhına getirilmiştir.

5- 3 ncü Ordu Komutanlığına arz, 1 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığına bilgi için arz olunur.

Numara 1436
1 nci Şube

4 ncü Kolordu Komutanı
Ali İhsan

Aslına uygundur.

----- ✂ ----- ✂ -----

¹ Erzincan, Üzümlü.

War Documents File
Number

4th Corps Headquarters
February 9, 1918

Copy

To: 3rd Army Command

Deciphering

1. Armenians bringing some 400 infantry soldiers, two rapid fire guns, and two machineguns to Vahit Bey's Inn in the south of Cimin, during the night of February 3-4, 1918, attacked Bako's militia forces in Cimin and Peteriç as well as the civilians there, and have demolished the mosque in Cimin with gun fire. Upon gathering of Bako's forces that were spread over a wide area the clashes continued until evening and the Armenians were repulsed as far back as Vahit Bey's Inn.

2. Two machine guns, 12 rifles, a horse, and eight boxes of ammunition have been seized from the Armenians.

3. The enemy lost two officers, 38 soldiers, and have 20 wounded soldiers; our militia has four martyrs, and a wounded personnel.

4. The swords, epaulettes, and their machineguns are brought to the Corps Headquarters.

5. This document is here by submitted to the attention of the 3rd Army Command; and presented to the 1st Caucasian Corps for information.

Number 1st Division 1436

4th Corps Commander
Ali İhsan

In unison with the original.

Bk. s. / See pp. 517-518

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube
Numara

Ordu Karargâhından

5 nci Ordu Komutanlığına
4 ncü Ordu Komutanlığına
6 ncı Ordu Komutanlığına
7 nci Ordu Komutanlığına
2 nci Ordu Komutanlığına

Şifre
Kişiy e özeldir

İşgal altındaki toprakların geri alınması esnasında Ermenilerin Müslümanlara reva gördükleri muameleler, tarihin benzerlerini lanetle hatırladığı iğrençlikler ve cinayetlerle doludur. Bundan biraz bahsetmeyi faydalı gördüm.

1- Erzincan'ın doğusunda, Zekgenç köyünde Türk kuvvetlerinin toplandığı bahanesiyle köy tamamen yakıldı ve oturan Müslümanlar öldürüldü.

2- Ermeniler, 15-16 Ocak 1918'de Erzincan'da silâh arama bahanesiyle bir katliam düzenleyerek 1500'e yakın çocuk, kadın ve erkeği katlettiler. Yollarda çalıştırılacakları ilân edilerek, topladıkları 650 Müslümanı kasaba dışında aynı şekilde katlettiler. Erzincan'ın kurtarılmasından sonra Erzincan'a girdim. Çardaklı Boğazı'ndan Erzincan'a kadar olan bütün köyleri, bir kulübe bile sağlam kalmamak üzere tahrip edilmiş gördüm. Kasaba içinde ötede beride öldürölüp de henüz gömölmemiş birçok cenaze toplattırıldı. Şehit edilen bu günahsız ve suçsuz halk arasında memeden kesilmemiş çocuklar, doksan yaşını geçmiş ihtiyarlar, parçalanmış kadınlar vardı.

3- Pirahmet¹, Gümüşhane, Ardasa ve Polathane birer katliam sahnesi halini almıştı.

4- Tandırlık'ta² 25 Müslüman, feci bir şekilde ve gaddarca Ermeniler tarafından öldürüldü.

5- Ermeniler, Bayburt'u terk ettikleri gün, kasabanın seçkin konak ve mağazalarından 400 kadarını yakmışlardır. 15 Şubat 1918'de Bayburt'ta un dağıtılacağını söyleyerek, kasaba halkından bir kısım kadınları, erkekleri ve çocukları önceden cezaevi olarak kullanılan yere doldurarak zalimce yakmışlar ve sokaklarda rastladıkları çocukları, kadınları, kızları ve erkekleri

¹ Gümüşhane, Pirahmet.

² Gümüşhane, Kale, Tandırlık.

sümgü ve kurşunla şehit etmişlerdir. Bu şekilde öldürülenlerin sayısı 800'ü geçmektedir.

6- Ermeniler, Mamahatun'dan kaçarken, kasabadan 100 ve civar köylerden topladıkları 200, ki toplam 300 Müslümanı sümgü ve kurşunla şehit etmişlerdir.

7- Madenhanları'nda¹ sekiz ve Aşkale'de 35 Müslüman cenazesi bulundu.

8- Ermeniler, Tazegöl köyü halkından 30 kadar kadın, çocuk ve erkeği katlederek, 25 kadar erkeği de beraberlerinde götürmüşler ki, bunların da katledildikleri şüphesizdir.

9- Tilkitepe'nin 2 km güneyinde, haritada ismi yazılı olmayan Cinis köyünde 600 küsur erkek ve kadından 13'ü istisna olmak üzere, geri kalanı yakılmak ve süngülenmek, hamile kadınların karınları yarılarak çıkarılan çocukları kucaklarına verilmek suretiyle şehit edilmişlerdir.

10- Ermeniler Alaca köyünü tamamen yaktılar ve odalara doldurarak öldürmeyi kararlaştırdıkları Müslümanlardan 278'ini şehit ettiler. Burada çoğunluğu ağır olmak üzere 48 yaralı da, ölüler arasından çıkarıldı. 278 şehit içerisinde, ırzlarına tecavüz edildikten sonra öldürülerek, ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri akıtılmış veya vücutlarına benzin dökülerek yakılmış çocuklar ve erkekler mevcuttur. Cümlesinin ruhuna fatiha!

12 Şubat 1918 – Harekât

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

Şifre edildi. 13 Şubatta
İmza

----- ✍ ----- ✍ -----

¹ Bayburt, Maden.

3rd Army Command
Office of the Chief of Staff

From: Army Headquarters

1st Division
Number

To: 5th Army Command
4th Army Command
6th Army Command
7th Army Command
2nd Army Command

Code
Private

The atrocities the Armenians committed on the Muslims in the occupied territories are full of outrageous murders and loathsome incidents whose examples history remembers with strong sense of reprobation. I found it useful to mention of these briefly.

1. Under the pretext of Turkish Forces' gathering in the Zeğgenç village on the east of Erzincan, the whole village was completely burned down and the Muslim inhabitants were murdered.

2. Armenians have massacred and slaughtered some 1.500 women, children, and men under the pretext of searching for weapons in the evening of January 15-16, 1918. They have likewise massacred 650 Muslims whom they gathered under the pretext of having them work in road construction outside the town. I have entered Erzincan after it was freed. I saw that all the villages located between the Çardaklı Strait and Erzincan were completely demolished to the hut. Lots of unburied corpses were gathered here and there in the city. Among those sinless and innocent martyred people were unweaned infants, senior people over 90, and slaughtered women.

3. Pirahmet, Gümüşhane, Ardasa, and Polathane were scenes of massacres.

4. 25 Muslims were killed outrageously, and cruelly in Tandırlık by the Armenians.

5. The day the Armenians left Bayburt, they demolished some 400 of the illustrious mansions and stores of the town. They have gathered some women, men, and children in a place that was formerly used as a prison, under the pretext of distributing flour in Bayburt, and burned them alive cruelly on February 15, 1918; they have martyred the children, women, young girls, and men they met in the streets with bayonets and bullets. The number of the murdered people this way exceeds 800.

6. While the Armenians running away from Mamahatun they have martyred 300 Muslims, 100 of whom they gathered from the town and 200 from the neighboring villages, with bayonets and bullets.

7. Eight Muslim corpses were found in Madenhanları, and another 35 were found in Aşkale.

8. Armenians have massacred some 30 women, children, and men of Tazegül village; and took some 25 men along with them; it is no doubt that they are also massacred.

9. In the Cinis village, which is not recorded in the maps, located two kilometers in the south of Tilkitepe, they have massacred 600 men and women, save for 13, by burning alive, and bayoneting, pregnant women were martyred by taking their fetuses from their torn wombs and placing them to their bosoms.

10. Armenians have completely burned the Alaca village. They have martyred 278 of the Muslims whom they decided to kill in the rooms. 48 wounded people, most of them in heavy condition, died. Among the 278 martyrs there were teenage girls whose lungs were hung on the walls after first being raped; pregnant women whose wombs were torn; children and men whose brains were drained, or bodies burned with kerosene. Let's all recite Fatiha for their souls.

February 12, 1918

3rd Army Commander
Lieutenant General
Vehip Mehmet

Ordu Karargâhından
12 Şubat 1918

Refâhiye'de¹, Karma Ateşkes Kurulu Üyelerinden
Kurmay Yüzbaşı Talat Beye

Espiye'de², Karma Ateşkes Kurulu Üyelerinden
Yüzbaşı Recep Beye

Sureti aşağıda yazılı maddeleri Rus üyelere tebliğ ediniz!

İşgal edilen topraklardaki Rus askerî birliklerinin Rusya içlerine çekilmesinden dolayı, buradaki halkımız, maalesef Ermenilerin zalim ellerine bırakılmış oldu. Erzincan, Ardasa, Gümüşhane, Vakfıkebir ve Polathane bir katliam sahnesi halini aldı. Özellikle Erzincan ve Bayburt'ta bulunan Ermeni çete reislerinden Marat ile Arşak, son günlerde, binlerce Müslümanı evlere doldurarak yaktılar. Ateşten kaçmak isteyenleri süngülediler. Kadınları, ve çocukları feci ve gaddarca öldürdüler. Bu kötülükleri çeşitli tarihlerde Rus Kafkas Orduları Başkomutanı Piyade Generali Perjevalski ve Rus Ordusu Komutanı General Lyotnon Odishelitze'ye bildirdim. Bu feci olayların önüne geçilmesini tekrar tekrar rica ettim. Rus komuta heyetinin iyi niyetini bütün kalbimle itiraf etmekle beraber, yazık ki ellerinde olmayan sebeplerden dolayı, bu katliam ve zulmün halen önlenemediği, öncekinden kat kat artarak devam etmekte olan olaylarla doğrulandı. Bundan dolayı zulme uğrayan Osmanlı tebasının mal, can ve ırzlarını korumak, Rus birlikleri tarafından tahliye edilen bölgelerde asayişî sağlamak için, komutam altında bulunan iki ordudan bazı birlikleri ileri sürmek zorunda kaldım ve bunu Rus Kafkas Orduları Başkomutanı General Perjevalski ve Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Odishelitze'ye yazıyla ve telsiz telgrafla bildirdim. Bununla birlikte bu harekâtın gayesi, Ermeni çetelerinin uzaklaştırılması ve söz konusu bölgelerde oturan mazlum halkın emniyetini temin olup, Rus ordusuna ve hükûmetine karşı dostça ve barışçı hislerimizin sarsılmaz olduğunu, Rus birliklerine karşı kesinlikle düşmanca tavır gösterilmeyip, her nerede Rus askerlerine rastlanırsa sevgi ve dostlukla muamele edilmesi hususunu da kesin olarak birlik komutanlarına emrettim. Bu sebeple, Erzincan Ateşkes Sözleşmesinin, Rus birliklerinin çekilmesinden dolayı hükmünü kaybeden yalnız ara hatta ait maddelerinin değil, bütün maddelerinin eskiden olduğu gibi devam ettiğini ve geçerli olduğunu size de bildirmekten şeref duyarım.

12 Şubat 1918 – Harekât - 980

Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

----- ✍ -----

¹ Erzincan, Refahiye.

² Giresun, Espiye.

3 ncü Ordu Kumandanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube
Sayı

Şifre

4 ncü Ordu Kurmay Başkanlığına

Cevap. 10 Şubat 1918 İstihbarat

Çeşitli kaynaklardan alınan bilgilere göre işgal edilen topraklardaki Müslümanlara, Ermeniler tarafından yapılan mezalimin özeti aşağıdadır:

1. Ermeniler, Erzincan'da silâh arama bahanesiyle 200'ü aşkın Müslümanı katletmişlerdir.

2. Ermeniler, Erzincan'da 1.500 kadar Müslümanı kasaba dahilindeki Vahit Bey Konağına doldurarak, konağı her tarafından ateşe vermişler ve kendilerini kurtarmak için pencereden atlayanlar, evi kuşatan Ermeniler tarafından süngü ve kurşunla öldürülmüşlerdir.

3. Ermeniler, Erzincan dahilindeki Kale Kışlası'na yüzlerce çocuğu ve kadını doldurarak yakmışlardır.

4. Yollarda çalıştırılacakları bahanesiyle 650 Müslümanı götürmüşler ve bunlar da katledilmişlerdir.

5. İşgal edilen topraklarda, namusuna saldırılmayan Müslüman kadın ve kızına çok az rastlanmaktadır.

6. Polathane, Vakfıkebir, Bayburt birer katliam yeri olmuştur.

7. Erzincan'daki cinayetleri tertip eden, Ermeni reislerinden Sivaslı Marat'tır. Arşak isimindeki diğer reis de Bayburt'ta Marat'ı örnek almaktadır.

8. Daha önce meydana gelen olaylar, Rus Kafkas Ordusu Komutanlığına devamlı bildirilmiş ve bunun biraz faydası görülmüştür.

9. Sırası gelmişken şunu da arz ederim ki, bildirilen harekât, bugün Ermenilere yönelik olup, çoluk çocuk, kadın ve ihtiyarlara karşı, Osmanlı askerine özgü asil ve şefkatli bir tavırla muamele edilmekte, yalnız silâhlı olarak askerî karşılıkla Müslümanlara zulüm ve kötülük eden Ermeni çeteleri mahvedilmektedir.

15 Şubat 1918 – Harekât – 1070

3 ncü Ordu Kurmay Başkanı
Albay
(imza)

----- ----- -----

From Army Headquarters
February 12, 1918

To:

Staff Capt. Talat Bey
Member of the Joint Ceasefire Commission in Refâhiye

Captain Recep Bey
Member of the Joint Ceasefire Commission in Espiye

Please convey the articles copied below to the Russian members! Because of the reasons of withdrawal of the Russian troops in the occupied lands to the inner Russia our people in those regions have unfortunately been left to the cruel hands of the Armenians. Erzincan, Ardasa, Gümüşhane, Vakfıkebir, and Polathane have become the scenes of massacres. Especially, Erzincan and Bayburt, where the Armenian gang leaders Marat and Arshak burned thousands of Muslims alive by gathering them in the houses recently. They have bayoneted those who wanted to run away from the fires. They have massacred women and children outrageously. I have notified the Russian Caucasian Armies Commander-in-Chief Infantry General Perzevalisky, and the Russian Army Commander General Odichelidze about these atrocities on various dates. I have asked them to put an end to those outrageous events over and over again. Although I have to admit wholeheartedly that the Russian command echelons are truly good willed, because of the circumstances beyond their control, it was proven by the ever evolving of those tragic events that massacres and atrocities could not have been stopped. For those reasons, to protect the welfare of the Ottoman subjects, their properties, lives, and honors, and to set security in the regions evacuated by the Russian units, I felt obliged to send some of the units affiliated to two armies under my command to those regions; and I have notified the Commander-in-Chief of the Russian Caucasian Armies General Odichelidze by a written message and wireless telegram. Moreover, the aim of this operation, is the repulsing of the Armenian gangs and securing the well-being of the innocent people living in the mentioned regions; I have ordered the unit commanders that Russian troops, and the Russian government, for whom we have unyielding ties of friendship and respect, should not be met with any sign of hostility whatsoever, and wherever a Russian troop is met they should be entertained with due respect. Hence, I have the honor of declaring that all the terms of the Erzincan Ceasefire Agreement are still valid as they always

were, including the terms relating to the intermediate zones that are invalidated with the withdrawing of the Russian units.

February 12, 1918 – Operations-980

Commander of the Ottoman Armies at the Caucasian Front
Lieutenant General
Vehip Mehmet

----- ----- -----

3rd Army Command
Office of the Chief of Staff
1st Division
Code

From Army Command

To: 4th Army Chief of Staff

C. February 10, 1918 Intelligence

The summary of the atrocities, obtained from various sources, committed by the Armenians on the Muslims in the occupied regions is as follows:

1. Armenians have massacred more than 200 Muslims in Erzincan under the pretext of searching for weapons.
2. Armenians have gathered some 1.500 Muslims in Vahit Bey's mansion in the town and set the mansion afire from all sides, those who tried to save their lives by jumping out of the windows were shot and bayoneted to death by the surrounding Armenians.
3. Armenians have gathered hundreds of children and women in the Kale barracks in Erzincan and burned them alive.
4. They have taken 650 Muslims under the pretext of working them at a road construction and massacred them all.
5. There are hardly any Muslim women and girls whose honors were left untouched.
6. Polathane, Vakfikebir, and Bayburt have become scenes of massacres.
7. The organizer of the murders in Erzincan is Marat from Sivas, an Armenian gang leader. The other gang leader, in Bayburt, Arshak, takes Marat as his example.
8. The Russian Caucasus Army Command was informed about the previous incidents continuously, and this proved to be useful hardly any if at all.

9. I hereby would like to stress that, the operations mentioned are only targeted to obliterate the Armenians gangs who took up arms and indulged in committing atrocities and malicious deeds on the Muslims; all the children, women, and the senior people are entertained with due respect proper to the nobility, and kindness and compassion of the Ottoman soldier.

February 15, 1918 – Operations - 1070

3rd Army Chief of Staff
Colonel
(Signed)

Bk. s. / See pp. 525-531

Harp Vesikaları Dosyası
Numara

Suret

Başkomutanlığa

Şifre

Kişiyeye özeldir

Ermenilerin Müslümanlara uyguladıkları mezalim hakkında güvenilir muhbirlerin son olarak bildirdikleri bilgiler aşağıda arz edilmiştir.

1. İşgal edilen topraklarda kalıp da, namusu ayaklar altına alınmadık Müslüman kadın ve kızına çok az rastlanmaktadır.

2. Gümüşhane'nin doğusundaki Teke köyünde, iki Müslüman feci bir şekilde parçalanmıştır.

3. Tandırılık'ta 25 Müslüman arabalar içinde kesilmiştir.

4. Gümüşhane'nin kuzeybatısındaki Zanca köyünün muhtarına işkence edildikten sonra, kızının ırzına tecavüz edildiği gibi, ertesi gün söz konusu köye gelen 15 Ermeni yine muhtarın kızına tecavüz etmişlerdir. Bu bilgileri veren muhbir Rum'dur.

12 Şubat 1918 – Harekât-1049

Aslı gibidir.

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral
Vehip Mehmet

----- 88 -----

War Documents File
Number

Copy

To: Office of the Commander-in-Chief

Code
Private

The latest information given by the reliable informers about the atrocities being committed against the Muslims by the Armenians in Erzincan are as follows:

1. There are hardly any Muslim women or girls whose honors have not been touched in the occupied lands.
2. Two Muslims have been torn apart outrageously in the Teke village on the east of Gümüşhane.
3. 25 Muslims were massacred in carriages in Tandırlık (S 54)
4. They have tortured the mukhtar of the Zanca village (S 57) on the northwest of Gümüşhane, and raped his daughter; the 15 Armenians who came to the same village the next day also raped her. This information was given by a Romaic informer.

February 12, 1918 – Operations-1049
In unison with the original.

3rd Army Commander
Lieutenant General
Vehip Mehmet

Bk. s. / See pp. 533-534

Alucra
13 Şubat 1918

1 nci Şube
3 ncü Kısım
Numara
537

Telefon
Çok gizli

3 ncü Ordu Komutanlığına

1. 3 numaralı özel kuvvetten alınan 9 Şubat 1918 tarihli haberdan çıkarılan bilgilerin özeti:

- a. 3 numaralı özel kuvvetin mevcudu silâhlı 149 kişiye ulaşmıştır.
- b. Özel kuvvet 8-9 Şubat 1918 gecesi Gümüşhane'yi işgal etmiş, Bayburt, Trabzon ve Gümüşhane'ye gelen yolları kesmiştir.
- c. Gümüşhane, Trabzon yolunu kesmekle görevli olan kuvvet, Köprübaşı Hanları ile Zigana Hanları arasında Trabzon'a geçmek isteyen 10-15 kişilik bir Ermeni çetesine rastlamış, çete ile girişilen çatışma sonucunda beşini öldürmüştür. Geri kalan 5-10 Ermeni de firar etmiştir. Çetenin sayısı henüz anlaşılamamıştır. Bir miktar eşya ve hayvan ele geçirilmiştir.

2. 10 ncu Kafkas Alayına iltica eden Dağıstanlı bir Müslüman ile esaretten kaçan bir mültecimizin Tümeninden gelen ifadesi:

- a. İki ay önce Erzurum'da 200 erle, 3 makineli tüfekten meydana gelen bir Ermeni çetesi varmış.
- b. Bayburt'ta 15 gün önce Arşak komutasında, büyük bir kısmı çok genç ve 300'ü atlı olmak üzere 1000 kadar Ermeni varmış. Bu Ermenilerin çoğunluğu da Kafkasya'dan gelmişlerdir. Bazılarının aileleri yanlarındadır. Bayburt'ta hastalık yoktur. Ruslar, Bayburt erzak ambarını Ermenilere bırakmıştır.
- c. Mülteciler, Bayburt'ta 5-10 Rus askeriyle, Ruslar tarafından vasıtasız olarak terkedilmiş olan 7-8 kadar topu götürmüşlerdir.
- d. Yaklaşık 45 gün önce Bayburt'un doğu mahallesinde Süleyman Ağa isimindeki Müslümanın evine giren bir Ermeni müfrezesi, Süleyman'ın kızına tecavüz etmek istemiş. Ermeniler, buna engel olmak isteyen Süleyman'ın başını birkaç yerden bıçakla yaralamışlar. Dışarıdan yetişen üç Müslüman, Süleyman Ağayı kurtarmışlardır.
- e. Pulur dağları yaylasının güneyinde bulunan Hayık köyünde, Aşıkoğlu Ahmet, Hasan ve Hüseyin isimindeki üç kişi, erzak almış dönerken, yolda Ermeniler tarafından katledilmişlerdir. Olayın günü belirlenememiştir.

3. 1 ve 2 numaralı özel kuvvetlerden alınan bilgilerin özeti: 7 Şubat 1918 tarihli raporda, Cevizlik'in 5 km güneybatısında bulunan İspele¹ köyünde, Müslümanlara saldıran bir düşman çetesinin püskürtüldüğü, ancak bir Müslümanın şehit olduğu bildirilmiştir. Olayın tarihi bildirilmemiştir.

13 Şubat 1918 – Harekâttan 537

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Tuğgeneral
Şevki

2 nci Kafkas Tümeni tercümanlarından alınmıştır.

----- ----- -----

Alucra
February 13, 1918

1st Division
3rd Section

<u>Number</u>	Telephone
537	Classified

To: 3rd Army Command

1. Summary of the information deduced from the report of the Special Forces numbered 3, dated February 9, 1918:

a. The armed strength of the Special Forces numbered 3 has reached to 149 men.

b. Special Forces has captured Gümüşhane in the evening of February 8-9, 1918, and blockaded the roads leading to Bayburt, Trabzon, and Gümüşhane.

c. The unit to blockade Gümüşhane-Trabzon road met an Armenian gang of 10-15 men, wanted to pass over to Trabzon, between Köprübaşı Inns and Zigana Inns. They have killed five of the gang members during the skirmish. The remaining 5-10 Armenians fled away. Total number of the members of the gang could not have been determined yet. Some belongings and animals were seized.

¹ Trabzon, Maçka, Ocaklı.

2. Following are the testimonies of a Muslim from Dagestan who took refuge in the 10th Caucasian Regiment, and of a refugee who escaped from captivity, as received from the Division:

a. There was an Armenian gang of 200 men, and 3 machine guns in Erzurum two months ago.

b. There were some 1.000 very young Armenians, 300 of which were mounted, in Bayburt under the command of Arshak 15 days ago. Most of those Armenians had come from Caucasus. Some have their families with them. There are no epidemics in Bayburt. Russians handed the Bayburt Provisions Depot to the Armenians.

c. Refugees have seen 5-10 Russian soldiers, and 7-8 guns left by the Russians without carriages.

d. Some 45 days ago an Armenian detachment entered the house of a Muslim, called Süleyman Agha, in the eastern district of Bayburt, and tried to rape Süleyman's daughter. Armenians wounded Süleyman Agha, who wanted to save his daughter, in the head with their knives. Three Muslims passing by saved Süleyman Agha's life.

e. Three people – Aşıkoğlu Ahmet, Hasan, and Hüseyin, from Hayık village in the southern side of the Pulur Mountain Plains – who went for buying provisions were massacred on their way back by the Armenians. The day of the incident could not have been determined.

3. The summary of the information received from the Special Forces numbered 1 and 2: In the report dated February 7, 1918, it is stated that an enemy gang attacking the Muslims was repulsed in the İspele village, located at a distance of 5 kilometers to the southeast of Cevizlik, and that a Muslim was martyred. (The date of the event has not been mentioned).

February 13, 1918 – Operations 537.

2nd Caucasian Corps Commander
Brigadier General
Şevki

Received from the 2nd Caucasian Division Translators

Bk. s. / See pp. 535-538

13 Şubat 1918

3 ncü Ordu Komutanlığına

1. Ermeni çetelerinin, şehrin batı çıkışında karşı koymalarına rağmen, 108 nci Alay 2 nci Tabur saat 17:30 da hücum ederek Erzincan'a girmiştir. Şehir içinde hafif çatışmalar devam ediyor.

2. Bugünkü olaylar şu şekilde cereyan etmiştir:

a. 36 ncı Tümeden 100 kişilik seçilmiş askerler, hava aydınlamadan önce Kürtbrastik'te bulunan Ermeni çetesini bastırarak, ikisini öldürmüş, ancak diğerleri kaçmıştır. Bu arada Ermeniler, yakın köylerin halkından Kürtbrastik'te hapsedtikleri 10 kişiyi şehit etmişlerdir. Erlerimizden iki hafif yaralı vardır.

b. 36 ncı Tümen Harekât Müfrezesinin büyük bir kısmı Erzincan Ovası'na hakim sırtları işgal etmişlerdir.

c. Yalnızbağ'da¹ aynı zamanda 9 ncu Tümeden yaklaşan birliklerimizle 15 atlı Ermeni arasında çatışma çıkmış, bunlardan birisi öldürülmüş, diğerleri firar etmişlerdir. Bu sırada, 80 kadar Ermeni süvarisi Çukurkuyu'da² ve 100 kadar piyadesi de Kırklar Tepesi'nde görülmüştür.

d. Öğleden sonra keşif için Erzincan istikametine gönderilen 108 nci Alay 2 nci Tabur, saat 15:00 de Erzincan'ın (batı?) çıkışındaki evlerin yakınlarından ateş eden ve 150 kadar oldukları tahmin edilen Ermeni eşkiyasının direnişini kırarak, 1 nci maddede arz olunduğu gibi Erzincan'a girmiştir.

3. Batı Dersim birliklerinden bilgi alınamamıştır.

4. Erzincan'a giren kuvvetimiz takviye edildi. 13/14 Şubat 1918 gecesini Erzincan'ın doğu çıkışı ele geçirilecektir. 9 ncu Tümeden sevk olunan kuvvetli bir müfreze de Horan'da³ bulunacak, Kırklar Tepesi ve Serçe Boğazı istikametlerini keşfedecek ve gözetleyecektir.

5. Erzincan'da bir, kırsal tarafında iki yerde yangın görüyorum.

6. Kolordu Karargâhı 13/14 Şubat 1918 gecesini Kürtbrastik'te geçirecektir.

¹ Erzincan, Yalnızbağ.

² Erzincan, Çukurkuyu.

³ Erzincan, Demirkent.

7. Bu rapor 3 ncü Ordu, 2 nci Kafkas Kolordusu, 4 ncü Kolordu, 9 ncu Tümen ve 10 ncu Tümen Komutanlıklarına yazılmak üzere 13 Şubat 1918 saat 19:30 da, Kürtbrastik'ten telefon merkezine verilmiştir.

Telefonla yazılmıştır.

13 Şubat.H.

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Albay
Kâzım Karabekir

----- ✂ ----- ✂ -----

February 13, 1918

To: 3rd Army Command

1. Despite the Armenian gangs' resistance on the western side of the town, the 2nd Batalion of the 108th Regiment launching an attack at 17:30 entered Erzincan. Skirmishes are still continuing in the town.

2. The events of the day developed as follows:

a. A group of 100 soldiers chosen from the 36th Division has raided an Armenian gang in Kürtbrastik before the daylight and killed two of them, others managed to run away. Meanwhile, the Armenians have martyred 10 people whom they have gathered from the neighboring villages and imprisoned in Kürtbrastik. There are only two slightly wounded soldiers.

b. Later, the Operations Detachment of the 36th Division captured the hills over looking the Erzincan Plains.

c. On the other hand, in Yalnızbağ, a skirmish took place between our approaching units affiliated to the 9th Division and 15 mounted Armenians, one of them was killed and the others ran away. Meanwhile, some 80 mounted Armenians were seen in Çukurkuyu, and some 100 Armenian infantries on the Kırklar Hill.

d. In the afternoon, 2nd Battalion of the 108th Regiment was sent towards Erzincan for reconnoitering. This Battalion breaking the resistance of some 150 Armenian bandits, who have opened fire from the houses located in the western exit of the town, entered Erzincan as mentioned in Article 1 above.

3. No information could have been obtained from the Western Dersim units.

4. Our forces that entered Erzincan have been reinforced. Eastern exit of Erzincan will be captured in the night of February 13/14, 1918. A strong detachment from the 9th Division will be positioned in Horan, and will reconnoiter and observe the directions of Kırklar Hill and Serçe Strait.

5. I can see a conflagration in Erzincan, and two others on the direction of the barracks.

6. Corps Headquarters will spend the night of February 13/14, 1918 in Kürtbrastik.

7. This report has been given to the telephone center from Kürtbrastik on February 13, 1918, at 19:30 to be written to the Commands of the 3rd Army, 2nd Caucasian Corps, 4th Corps, 9th Division, and to the Command of the 10th Division.

Written on the telephone.

1st Caucasian Corps Commander
Colonel
Kâzım Karabekir

Başkomutanlığa

Acele ve özeldir.

Bugün Erzincan'a geldim. Çardaklı Boğazı'ndan Erzincan'a kadar olan bütün köyleri, bir kulübe bile sağlam kalmamak üzere tahrip edilmiş gördüm. Bahçelerin ağaçları kesilmiş, köylülerden bir kişi bile sağ kalmamıştır. Ermenilerin Erzincan'da yaptıkları faciayı dünya tarihi bugüne kadar kaydetmemiştir.

Üç gündür, Ermeniler tarafından öldürülen ve açıkta kalan Müslümanların cenazeleri toplattırılmaktadır. Şehit edilen günahsız ve masum halk arasında, memeden kesilmemiş çocuklar, doksan yaşını geçmiş ihtiyarlar, parçalanmış kadınlar vardır. Bunların fotoğrafları çekilmektedir. Olaylar hakkında da tutanaklar tutturulacaktır. Haber alınacak (acil?) ve önemli olaylar sırasıyla arz edilecektir.

(İmza)

Kapatıldı 16 Şubat 1918

----- ----- -----

To: Office of Commander-in-Chief

Urgent and Private

I have arrived Erzincan today. I saw that all the villages extending from Çardaklı Strait to Erzincan have been demolished thoroughly not even to save a hut. All the trees of the orchards have been chopped down, not a single human was left alive. The world history did not record such tragic outrageous massacres committed by the Armenians in Erzincan to day.

For the last three days the corpses of the Muslims massacred by the Armenians, left in the open, are being collected. Among the innocent and guiltless people martyred are children unweaned, senior people over 90, and butchered women. Their photographs are being taken. Minutes will be drawn about the events. The urgent and important events to be obtained will be presented in due time respectively.

(signed)

Closed February 16, 1918

Bk. s. / See pp. 543-544

Görölmüştür
İmza

Erzincan
37

24 Şubat 1918
Saat 18:30

3 ncü Ordu Komutanlığına

1-Kolordu cephesinde sessizlik vardır.

2- Bugün (24 Şubat 1918) Yavi¹, Yeniköy, Aşkale taraflarına kuvvetli birer subay keşif kolu gönderilmiştir.

3- Ermeni çeteleri Mamahatun'dan kaçarken buradan 100, civar köylerden toplanılan 200 toplam 300 Müslümanı süngü ve kurşunla şehit etmişlerdir. Mühimmat dolu camiyi, hükümet konağını, Han sıhhiye istasyonunu ve erzak bulunduğu haber alınan 60 kadar evi yakmışlardır. Civar köylerden erzak depoları da yakılıp tahrip olunmuş, yalnız Boyacı kolunda yerel halk tarafından yağma edilenlerden 3,5 ton çeşitli erzak ile Mamahatun'dan 8 ton kadar etlik konserve bulunabilmiştir. Köylerde ve Mamahatun'da dağınık olarak rastlanılan cephane ve atış maddeleri toplatılarak miktar ve cinsinin belirlenmesine çalışılmaktadır. Kolordunun takip ettiği güzergâh Ermenilerin kaçtığı yolla aynı olduğundan, haydutlar kaçarken mevcut erzakı yakmakta ve yakılamayan az bir (kısmı da?) yerli halk tarafından yağma edilmektedir. Görevli birliklerimiz Beyman ve Mamahatun bölgesine ilk ulaştığında Dersim aşiretlerinden ve milislerinden hiçbir kimseye rastlamamışlardır. Yerli halkın elindeki yağma edilen erzakın toplanmasına, bir taraftan da satın alınmasına çalışılmaktadır.

4- Hava açıktır.

5- Bu rapor 3 ncü Ordu, 2 nci Kolordu ve 4 ncü Kolordu Komutanlıklarına arz edilmek üzere 24 Şubat 1918 saat 18'de Erzincan Telgraf Merkezine verilmiştir. 24 Şubat 1918

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı

Kâzım Karabekir

----- ✍ ----- ✍ -----

¹ Erzurum, Çat, Yavi.

Erzincan

37

February 15, 1918

At: 18:30

To: 3rd Army Command

1- The Corps front is all-silent.

2- Today (February 24, 1918) strong reconnaissance patrols composed of officers have been sent over to Yavi, Yeniköy, and Aşkale.

3- While the Armenian gangs were fleeing from Mamahatun they have martyred 300 Muslims, 200 of whom were gathered from the neighboring villages, either with bullets or with bayonets. They have set the mosque full of ammunition, government building, Han medical station, and some 60 houses that were said to be keeping provisions. Provision supplies of the neighboring villages were also set afire and demolished; however, on the Boyacı side 3.5 tons of various types of provisions along with 8 tons of canned meat, which were plundered by the local people, were found. The amount and the type of the ammunition found in the open are being collected and grouped. As the itinerary the Corps is following is the same with the road the Armenians took for fleeing, the gang members are setting the provisions they can find afire as they pass, and some that could not have been burned are plundered by the local people. Our units did not meet any member of the Dersim tribes and militiamen when they first reached Beyman and Mamahatun regions. Units are trying to collect the plundered provisions from the locals, and on the other hand they are trying to purchase some more provisions.

4- Weather is clear.

5- This report is given to the Erzincan Telegraph Center on February 24, 1918, at 18:00 to be submitted to the Command Headquarters of the 3^d Army, 2nd and 4th Corps. February 24, 1918

Commander of the 1st Caucasian Corps
Kâzım Karabekir

Bk. s. / See pp. 545-547

1 nci Şube
3 ncü Kısım
Sayı 679

27 Şubat 1918 Kelkit
150

3 ncü Ordu Komutanlığına

Cevap. 23 Şubat 1918. Harekât 1239 numaralı yazıyla ...'dan ricat eden Ermenilerin geri çekilmeleri esnasında Avcımadenhanları'nın 4 km güneydoğusundaki Harorti köyü¹ halkından olmak üzere toplam 8 Müslümanı katlettikleri anlaşılmıştır. Bu şahısların kimliklerinin belirlenmesi ile bu olayların ve diğer cinayet olaylarının mümkün oldukça fotoğraflarının çektilmesi hakkında birliklere emir verilmiştir. Elde edilebilecek sonuçların peyderpey bildirileceği arz olunur.

26 Şubat 1918 Harekât 679

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Şevki

----- ✍ ----- ✍ -----

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube 1 nci Kısım
Sayı

Ordu Karargâhı

Başkomutanlığa

Şifre

Kişiy e özeldir

1- Ermenilerin Madenhanları civarında katlettiğini 26 Şubat 1918 tarih ve 1337 numara ile arz ettiğim 5 Müslümandan başka Madenhanları'nın güneydoğusundaki Harorti köyü halkından da 3 Müslümanı katletmişlerdir.

2- Ermeni çeteleri Yeniköy'de 20 evi yakmışlardır.

3- Ermenilerin Aşkale'den firarlarından önce halktan 35 kişiyi şehit etmiş oldukları arz olunur.

27 Şubat 1918 - Harekât - 1378

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral

Vehip Mehmet

----- ✍ ----- ✍ -----

¹ Bayburt, Maden, Kıratlı.

1st Division
3rd Section
Number 679

February 27, 1918 Kelkit
150

To: 3rd Army Command

As understood from the message C. dated February 23, 1918 numbered operations 1239, that, while withdrawing from..., the Armenians have massacred 8 Muslims from the people of Harorti village, located at a distance of 4 kilometers in the southeast of Avcımadenhanları. The units have been ordered to identify the bodies and to picture this event and the other events of massacres as much as possible. The results to be obtained shall be submitted in due time.

February 26, 1918 Operations 679

2nd Caucasian Corps Commander
Şevki

----- ----- -----

3rd Army Command
Office of the Chief of Staff
1st Division 1st Section

Army Headquarters

To: Office of Commander-in-Chief

Code
Private

1- Other than the 5 Muslims massacred by the Armenians in the environs of Madenhanları, with I have informed about earlier with a message dated February 26, 1918, and numbered 1337, they have massacred 3 Muslims from the Harorti village in the southeast of Madenhanları.

2- Armenian gangs have set 20 houses in Yeniköy.

3- Prior to their fleeing from Aşkale, the Armenians have martyred 35 local people.

February 27, 1918 – Operations –1378

3rd Army Commander
Lieutenant General
Vehip Mehmet

Bk. s. / See pp. 549-551

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kürmay Başkanlığı
1 nci Şube
Sayı

Ordu Karargâhından

2 nci Kafkas Kolordu Komutanlığına

Cevap. 7 Şubat 1918 tarih ve 448 numaralı telefona.

Telefon

Kelkit'e gelen Hayık köyü imam ve muhtarına istedikleri silâhları verebilirsiniz. Gerek bu köy halkının ve gerekse civarlarında bulunan Müslüman köylerin halkının şimdiden yiyecekleriyle beraber Sadak'ın batısına aldırılmalarını önemli görüyorum.

Arşak'ın, Müslümanları Bayburt'ta toplaması, onları yok etmek amacına yöneliktir. Nitekim Erzincan katliamı bu şekilde olmuştur. Ermenilerin davetine uymamalarının gerektiğini çabuk ve güvenilir araçlarla kendilerine duyurulmasını rica ederim.

28 Şubat 1918 – Harekât 895

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral

----- 80 ----- 82 -----

3rd Army Command
Office of the Chief of Staff
1st Division

To: 2nd Caucasian Corps Command

In reply to the telephone message. Rejoinder, dated February 7, 1918 and numbered 448.

You may give the required weapons to the imam and the mukhtar of the Hayık village, who came to Kelkit in pursuit of arms. I find it convenient and important to move the people of this village and of the other Muslim villages in its neighborhood to the western sector of Sadak with their provisions as of today.

Arshak's gathering of Muslims in Bayburt aims at their obliteration. The Erzincan massacres were performed likewise. I urge you to inform the citizens, via reliable and urgent means, on not attending to the Armenians' invitation.

February 28, 1918 – Operations 895

3rd Army Commander
Lieutenant General

Bk. s. / See pp. 553-554

2 nci Kolordu

1 Mart 1918

3 ncü Ordu Komutanlığına

Aceledir

Mürettep Süvari Alayından 1 Mart 1918 saat 19:30 da yazılan ve şimdi alınan haber özeti aşağıda arz edilmiştir:

1- Karabıyık¹ bölgesindeki Ermeniler, bugün sabaha karşı Erzurum'a doğru çekilmişlerdir. Alaca köyü istikametine sevk edilen keşif kolumuz, Ermenileri takip etmektedir. Bu keşif kolunun Evreni köyünden yazdığı haberde, köyün yanmakta olduğu bildirilmiştir.

2- Ermeniler Tazegül köyü halkından 30 kadar kadın ve çocuğu katletmişler, 15 gün önce de 25 kadar erkeği bilinmeyen bir yere götürmüşler ve köyün bir kısmını yakmışlardır.

3- Çoruh nehrinin kaynağına doğru sevk edilmiş olan keşif kolumuz, geri dönerek alayına katılmıştır. Verdiği haberde, bölgede Ermeni görülmediği, Paşa köyünde Rusların bırakmış olduğu çeşitli cins erzakın köylüler tarafından yağmalanarak paylaşıldığı ve bu bölge halkının oldukça iyi durumda olduğu bildirilmiştir.

1 Mart 1918

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Tuğgeneral
Şevki

----- ----- -----

Kelkit
2 Mart 1918

Aceledir.

3 ncü Ordu Komutanlığına

Mürettep Süvari Alayının bulunduğu Ekemansur² köyünden 2 Mart 1918 günü öğleden sonra saat 18.15 de verilen haberin özeti arz olunur.

¹ Erzurum, Kandilli, Karabıyık.

² Erzurum, Aşkale, Kandilli, Çayköy.

1- Erzurum'a doğru çekilen Ermenilerle temasın devam etmesi için Ağa-Hoçkis istikametlerinde birer keşif kolu bulunmaktadır.

2- Ermeniler Alaca köyünü yakmışlar. Bu köyün halkından 400 kadar kadın, çocuk ve erkeği de, bir eve doldurarak yakmak suretiyle katletmişlerdir. Meydanda 200 kadar ceset vardır. Köyde yanmış bir ambar bulunmuş ve içinden ancak 15 çuval kadar un çıkarılabilmektedir.

3- Karabıyıkhanları'nda¹ bulunan erzakın da 4.000 çuval un, 3.000 sandık et konservesi, 1.000 çuval arpa, pek çok peksimet, bulgur, kırma vesairden ibaret olduğunu, Süvari Alayı Komutanı tarafından haber veriliyor. Bu ambarlar (....) memuru tarafından teslim alınmaktaymış.

4- İleri sürülen keşif kollarından henüz haber gelmediği arz edilir.

2 Mart 1918

2 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Tuğgeneral
Şevki

1nci Şube 2 Mart 1918

Lojistik Destek Şubesine ve 4 ncü Şube (?) erzak için bilgi verelim.

İmza

----- ✍ ----- ✍ -----

2nd Corps

March 1, 1918

3rd Army Command

Urgent

Following is the summary of the report written by the Special Cavalry Regiment on March 1, 1918, at 19:30.

1- The Armenians in the Karabıyık region retreated towards Erzurum early in the morning today. Our reconnaissance team sent over to Alaca village is pursuing the Armenians. In a report they have written in the Öreni village they stated that the village was in flames.

¹ Erzurum, Aşkale, Kandilli.

2- Armenians have massacred some 30 women and children of the people of Tazegül village; and have taken some 25 men to an unknown place 15 days ago and set the village afire partly.

3- A reconnaissance team sent towards the source of the Çoruh River having completed its duty joined its regiment. In the report they have presented, they stated that there were no Armenians in the region, and the provisions left by the Russians in the Paşa village were all plundered by the villagers; and they have also mentioned that the people of the region were quite rich.

March 1, 1918

2nd Caucasian Corps Commander
Brigadier General
Şevki

----- ----- -----

Kelkit

March 2, 1918

To: 3rd Army Command

Urgent

Following is the summary of the report written by the Special Cavalry Regiment in Ekemansur village on March 2, 1918, at 18:15.

1- There are reconnaissance teams on the directions of Aga and Hoçkis to keep contact with the Armenians retreating towards Erzurum.

2- The Armenians who have set the Alaca village afire, burned some 400 women, children, and men alive by gathering them in a house. There are some 200 corpses in the village square. A burned depot was found in the village; and only 15 sacks of flour could have been gathered from the depot.

3- The commander of the cavalry regiment declares that the provisions found in Karabıyıkhanları included 4.000 sacks of flour, 3.000 boxes of canned meat, 1.000 sacks of barley, large quantities of hard bread, pounded wheat, and embden groats. These depots are being taken over by the warehouse official.

4- No reports have been received from the reconnaissance teams sent forward.

March 2, 1918

2nd Caucasian Corps Commander
Brigadier General
Şevki

1st Division March 2, 1918

Please inform Logistic Support Department and the 4th Department (?) for provisions.

(Signed)

Bk. s. / See pp. 555-559

Alaca
100

3 ncü Ordu Komutanlığına

Kolordu Karargâhının Alaca'ya gelişinde, Ermenilerin elinden kaçarak kurtulabilen 48 kişiden başka, iki odaya doldurarak öldürmeye teşebbüs ettikleri Müslüman halktan 278'ini şehit ve 42'sini, çoğunluğu ağır olmak üzere, yaralı buldum. Yaralıların tedavi ve istirahatlarına çalışılmaktadır. 278 şehit içinde, ırzlarına tecavüz edildikten sonra ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri süngülenmiş veya vücutlarına benzin dökülerek yakılmış çocuk ve erkeklerin oluşturduğu pek hazin manzara vardır. 2 nci Kolordudan gelirken Arapgir¹ ve Eğin'de² 3-4 bin Ermeni'nin kısmen Müslüman olma perdesi arkasında büyük bir hürriyet ve tam bir eşitlikle mutlu bir hayat geçirmekte olduklarını hatırlayınca, gördüğüm bu iki şaşılacak durum arasındaki zıtlıktan doğan üzüntü ve kederimi size bu zavallı şehitlerin başucundan arz etmeyi vicdanî bir sızıyla hissettiğimi arz ederim.

10 Mart 1918 Harekât 397

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Kâzım Karabekir

----- ✎ ----- ✎ -----

Alaca
100

To: 3rd Army Command

Upon Corps Headquarters's arrival in Alaca, I found 278 martyrs who were gathered in two rooms, 42 heavily wounded Muslims, other than the 48 people who managed to get away from the hands of the Armenians. Among the 278 martyrs there were raped young girls whose lungs were hung on the walls, pregnant women whose wombs were ripped, children and men whose brains were drained with bayonets or whose bodies burned with kerosene. It was an extremely tragic scene. Remembering that some 3.000 – 4.000 Armenians I have seen in Arapgir and Eğin were living in happiness in great

¹ Malatya, Arapgir.

² Erzincan, Kemaliye.

freedom, and with equal rights, under the disguise of being partially Muslims, I could not help myself but to express my deep sorrow and heartfelt grief, right in front of the corpses, arose from this dichotomy, as I was coming from the 2nd Corps.

March 10, 1918 Operations 397

1st Caucasian Corps Commander
Kâzım Karabekir

Bk. s. / See pp. 561-562

3 ncü Ordu Komutanlığına

Ermenilerin Erzurum'da da mezalim ve katliam yapıp yapmadıklarının bildirilmesi.

19 Mart 1918 İstihbarat

4 ncü Ordu Komutanı
Cemal

----- ✂ ----- ✂ -----

3 ncü Ordu
Kurmay Başkanlığı

Erzurum
21 Mart 1918

Başkomutanlığa

Şifre

Cevap. 13 –14 Mart 1918 Harekât 1156 numaralı şifrenin ikinci maddesi.

Son olarak işgalden kurtardığımız Erzincan ve Erzurum'un mevcut durumu aşağıda arz edilmiştir:

Uğradıkları felâket ve harap olmaları itibariyle birbirine çok benzeyen bu iki şirin şehrimizin, özenle yapılmış resmî ve özel binaları, Ermeniler tarafından tamamen ve kasten yakılmıştır. İkinci derecedeki evler ve kurumlar, iki seneden beri Rus ordusunun yerleşmesi ve işgaliyle harabeye döndürülmüştür.

Denilebilir ki, her iki şehir de yeniden canlandırılmaya ve imar edilmeye muhtaç bir haldedir. Erzincan'ın bütün kışlaları, Erzurum'un süvari kışlası, hükûmet ve kolordu daireleri, yanan resmî binalar arasındadır. Kısacası her iki şehir de yakılmış, yıkılmış, ağaçları kesilmiş ve gerçek anlamıyla bir yangın yerine çevrilmiştir.

Bu şehirlerin halkına gelince:

Bunların da eli silâh tutanları, başlangıçta yol yaptırmak bahanesiyle toplanmış ve Sarıkamış istikametinde sevk edilerek ortadan kaldırılmışlardır. Şehirde kalan halk ise Rus ordusunun çekilmesiyle başlayan Ermeni katliamı ve mezalimi ile kısmen ortadan kaldırılmış, kuyulara atılmış, evlere doldurulup yakılmış, süngü ve kılıçtan geçirilmiş ve mezbaha olarak

kullandıkları yerlerde karınları deşilmiş, ciğerleri çıkarılmış; kızlar ve kadınlar her türlü kötülüğe uğradıktan sonra saçlarından asılmışlardır. Engizisyon mezalimini aratacak derecede alçakça olan bu mezalimden saklanabilmiş az sayıda halk ise sefalet ve gariplikten, bu manzaranın kendilerine verdiği dehşetten dolayı kısmen ölü gibi duruyor, kısmen de geçici cinnet halinde bulunuyorlar. Bunların sayısı çoluk çocuk dahil olduğu halde şimdilik Erzincan'da 1.500'ü, Erzurum'da 30.000'i geçmemektedir. Erzincan ve Erzurum'da tarlalar ekilmemiş, halkın elinde ne varsa alınmış, aç ve çıplak bir halde bulunmuştur. Bugün bu halk açlık yüzünden, işgali takiben Rusların bıraktığı ambarlardan ele geçirdikleri bir kısım erzak ile karınlarını doyurmaktadırlar.

Erzurum ve Erzincan civarındaki köyler daha çok acınacak durumdadır. Güzergâh üzerindeki köyler, tümüyle yıkılmış ve halk, kedisine varıncaya kadar kesilmiş, taş üzerinde taş bırakılmamıştır.

Ermeni güzergâhından uzak olan köyler ise kısmen varlığını muhafaza etmekte, fakat halkı açlıktan her gün topluluklar halinde orduya müracaat etmektedir. Mezalim tarihinin, henüz böyle feci bir olayı kaydetmemiş olduğunu büyük bir üzüntü ile size bildirir, sağ kalanların canlarının korunması için çeşitli tarihlerde, gerek Bakanlığınıza ve gerekse İçişleri Bakanlığı'na yazdığım arz yazısının süratle onaylanıp yerine getirilmesi için gerekli özenin gösterilmesini rica ederim. Harekâta başlayalı 40 gün olduğu halde, bu çaresiz, aç ve acınacak durumda olan millet için hiçbir şey yapılmadığını görerek, Osmanlı Hükûmeti'nin, yerine getirdiği cankurtaran vazifesi ile Ermenilerin zulüm kılıcından kurtardığı Müslümanları, açlığın korkunç kollarına attığını da ilâve ederim efendim.

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral

23 Mart 1918 Harekât

----- ✎ ----- ✎ -----

4 ncü Ordu Komutanlığına

1 Nisan 1918

Şifre

Cevap. Mart 1918 şifreye

Erzurum'un kurtuluş tarihi olan 12 Mart 1918 tarihinden 20 Mart 1918 tarihine kadar geçen zaman içinde, yalnız Erzurum içinde Ermeniler tarafından gaddarca şehit edilmiş 2.127 Müslüman erkek cesedi tespit

Erzincan'da Ermeni mahallesinde hapsedildikten sonra, 12 Şubat 1918 tarihinde yakılan Türklere ait cesetler, defnedilmek üzere taşınırken.

The corpses of the martyrs, captivated in Erzincan's Armenian district and later burned alive on February 12, 1918, are being carried to a cemetery.

edildiği ve araştırmaya devam edilmesinden dolayı bundan sonraki tespitler hakkında da ayrıca bilgi verileceği arz olunur.

İmza

Kapatıldı 1 Nisan 1918

----- ✎ ----- ✎ -----

To: 3rd Army Command

Information on whether the Armenians have committed atrocities and massacres in Erzurum is required.

March 19, 1918 Intelligence

4th Army Commander
Cemal

----- ✎ ----- ✎ -----

3rd Army
Office of Chief of Staff

Erzurum
March 21, 1918

To: Office of the Commander-in-Chief

Code

Rejoinder. Pertaining to the second article of the code dated March 13-14, 1918, and numbered Operations 1156.

The present situations of Erzincan and Erzurum, which we have recently rescued from occupation, are as follows:

Carefully constructed governmental and private buildings of these two formerly charming cities have been thoroughly set afire on purpose by the Armenians; these cities are now very similar to each other in terms of the catastrophes they had met and ruins they share. The settling and occupation of the Russian army troops ruined the other houses and institutional buildings in the last two years.

It can be said that both cities need to be reconstructed and re-enlivened. All the barracks of Erzincan, the cavalry barracks of Erzurum,

governmental and corps offices are among the burned official buildings. Consequently, both cities are completely burned, destroyed, trees cut, and both cities are turned in to a genuine places of calamity.

As to the people of these cities:

Those who were old enough to be drafted were first gathered under the pretext of working for road construction then were sent to the direction of Sarıkamış and annihilated. Those who remained in the city were partially annihilated by the Armenian massacres and atrocities, thrown in to the wells, burned in the houses, bayoneted or stabbed with swords, their abdomens were ripped in the places formerly used as slaughterhouse, lungs taken out; girls and women were hanged by the hair after being subjected to all means of evil activities. Few, who could hide themselves from those atrocities that would fail to match the atrocities committed by the inquisition, were looking like living dead because of poverty and unprotectedness, and because of the terror the scene exhibited; moreover, they are partially in a state of temporary insanity. The number of these people, including all the people, does not exceed 1.500 in Erzincan, and 30.000 in Erzurum for the time being. The farms in Erzincan and Erzurum have not been cultivated, all the provisions the people had were taken from them, and they were found suffering in hunger and naked. Today, those people are trying to satisfy their hunger with small amount of provisions they found in the depots left by the Russians.

The villages around Erzincan and Erzurum are in a more tragic situation. The people in the villages on the way are thoroughly exterminated to the cat, and destroyed completely.

The villages away from the Armenian route are partially keeping their well being, but their inhabitants are applying to the army in groups for provisions. I here by would like to assert in deep grief that the history of atrocities had never recorded such a tragic incident, and request the putting of the measures I have proposed earlier on various dates, in writing, to your Ministry and to the Ministry of Interior for the protection of the living in to practice, immediately, prior to your approval. Although it has been 40 days since the beginning of the operations, seeing that nothing has been done for those people living in great despair, hunger, and in misery I urge the Ottoman Government, who served as a lifeguard and rescued its Muslim subjects from the pangs of Armenian atrocity and sword, not to throw them in to the terrifying hands of hunger, Sir.

3rd Army Commander
Lieutenant General

----- ----- -----

To: 4th Army Command

April 1, 1918
Code

Rejoinder. In reply to the code dated March 1918

During the days passed since March 12, 1918, the date of liberation of Erzurum, to March 20, 1918, corpses of 2.127 martyred Muslim men, outrageously massacred by the Armenians, were found only in Erzurum, and as the searches are still under way the corpses to be found will be reported in due time.

Bk. s. / See pp. 563-570

İstanbul'da Genel Karargâh 2 nci Şube Müdürü
Seyfi Bey'e

Erzincan

1 Mayıs 1918

Trabzon'dan Erzincan'a kadar bütün köyler birer harabe halindedir. Büyük bir kısmı, Rusların tahliyesi esnasında, Ermeniler tarafından tahrip edilmiştir. Bu tahribata Rumlar da iştirak etmişlerdir. Halk, Ruslardan çok, gayrimüslim vatandaşlarının mezaliminden bıkmıştır. Trabzon Müslüman mahallesi de yerle bir edilmiştir. Mezarlıklar, Ruslar tarafından tiyatro yapılmıştır. Camilerin duvarlarına en utanç verici resimler yapılmış, içleri gübrelerle dolu halde duruyor. Trabzon-Erzincan yolu üzerinde meyve ağaçları kesilmiş, evleri yıkılmış aç kadınlar, yollarda eski püskü giyecekler içinde dileniyorlar. Hristiyan köyler aynen korunmuştur. Erzincan, faciaların bir sahnesidir. Kuyular Müslüman ölüleriyle doludur. Viran evlerin bahçelerinde, arsalarda hâlâ etleri üzerinde duran insan cesetleri, eller ve ayaklar bulunuyor. En süslü Ermeni evlerinin kapı yolları, tamamen kanla sıvanmıştır. Rusların şehri tahliyesi esnasında Müslümanlardan birçoğu Ermeniler tarafından hapsedilmiş, taşlık önlerinde kütükler üzerinde katledilmiştir. Bütün şehir harabedir.

Genel Karargâh 2 nci Şubeye Memur
Yüzbaşı
Ahmet Refik

----- 80 ----- 82 -----

Genel Karargâh 2 nci Şube Müdürü Seyfi Bey'e

Erzincan

2 Mayıs 1918

Erzincan'da iki aydan beri, Müslüman cenazelerinin defniyle uğraşılıyor. Şimdiye kadar kuyulardan çıkarılan veya hendek kenarlarında katledilenlerin toplamı 606 kişidir. Bunlar, Rusların Erzincan'ı işgâl etmeleri üzerine Anadolu'ya çekilemeyen fakir halktır. Birçoğu, elleri telefon telleriyle bağlanarak katledilmiştir. Kuyudan çıkarılanlar tamamen çürümüştür. Bazılarının göğüslerinde süngü yaraları, boğazlarında tel izleri görülüyor. Şimdiye kadar kuyularda bulunabilen cesetler cami meydanına getirilmiş, halk tarafından teşhis edilenler ailelerine teslim edilmiştir. Şu anda Erzincan'ın nüfusu üç dört binden fazla değildir. Bunların büyük bir kısmı da yalın ayak, aç, sefil ve perişan bir haldedir. Erzincan'da kaldığımız dört gün içinde muhabirler ancak yarım saat kadar, mezalim sahnelerini gezdiler. O esnada da Ermeni kilisesiyle, mezarlığını ziyaret ettiler. Cesetleri vesaireyi görmeye önem vermiyorlar. Çıkan ceset başlarının ve harap yerlerin fotoğraflarını tamamen çektirdim. Erzurum'un Alman Eski Konsolosu Anders'in yanımızda bulunması, muhabirleri incelemeye değer yerlere

götürmeme engel olmaktadır. Muhabirlerin en çok ilgilendikleri yerler çarşılardır. Malûmat olarak arz edilir.

4 ncü Kolordu 2 nci Şubeye Memur
Ahmet Refik

----- ✎ ----- ✎ -----

To: Seyfi Bey, Director of the 2nd Division at the General Headquarters in
İstanbul

Erzincan

May 1, 1918

All the villages extending from Trabzon to Erzincan are all in ruins. Most of them were destroyed by the Armenians during Russians' withdrawal. Romaics have also contributed in the demolishing of the villages. People had had enough of the non-Muslim citizens rather than the atrocities committed by the Russians. The Muslim district of Trabzon is thoroughly destroyed. The Russians have converted cemeteries in to theatres. Extremely shameful paintings are hung on the walls of the mosques that are filled with manure. All the trees bearing fruit have been cut on the Trabzon-Erzincan road, hungry women whose houses were set afire are begging in rags along the roads. Christian villages are saved. Erzincan is a scene of catastrophe. Wells are full of Muslim corpses. In the orchards of the ruined houses and in the building sites, there are still corpses whose flesh still hanging on the bones, cut hands and feet. The roads leading to the most beautiful Armenian houses are covered with blood thoroughly. During the Russians' evacuation of the city, most of the Muslims were imprisoned by the Armenians, and were massacred in front of the courtyards on the chopping block. The entire city is in ruins.

General Headquarters 2nd Division Official
Captain Ahmet Refik

----- ✎ ----- ✎ -----

To: Seyfi Bey, Director of the 2nd Division at the General Headquarters

Erzincan

May 2, 1918

People are busy with burying the Muslim corpses in Erzincan for the last two months. The number of the corpses taken out of the wells and the corpses found in the ditches is 636. These are the poor people who could not have been drawn to the inner regions of Anatolia during the Russian invasion of Erzincan. Most of them were massacred by being tied with telephone wires. Those who were taken out of the wells are completely putrefied. There are bayonet wounds on the chests of some of the corpses, and wire cuts on the necks of some of the corpses. The corpses found in the wells are brought to the mosque square, and those that could have been identified are given to their relatives. The number of people in Erzincan is not more than 3.000 – 4.000 for the time being. Most of them are barefooted, hungry, and living in misery. During our four-day stay in Erzincan the newspaper correspondents visited the sites of atrocities only for half-an-hour at the most. They have only visited the Armenian Church and the Armenian cemetery. They do not give any importance to observing the corpses. I had the photographers to take pictures of the heads found and the sites of clashes. The existence of Anders, the former German Consul of Erzurum, prevents me from taking the correspondents to the places worthy of inspection. The correspondents are mainly interested in the shopping districts. For your further information.

4th Corps 2nd Division Officer
Ahmet Refik

Bk. s. / See pp. 571-575

Genel Karargâh 2 nci Şube Müdürü Seyfi Beyefendiye

Tercan

Ermeniler tarafından tamamen tahrip edilmiştir. Kasabada sağlam hiçbir bina yoktur. Rusların cephane ambarı olarak kullandıkları cami, dinamitle uçurulmuştur. Mamahatun Türbesi yakılmıştır. Kasaba adeta bir viraneliktir. Her taraf Müslüman ölüleriyle doludur. Yalnız Mamahatun'da, Ermenilerin öldürdükleri çocukların sayısı 700'e ulaşmıştır. Cesetlerin bazılarını bina içinde, bazılarını hendek kenarında kolları bağlı olarak bırakmışlardır. Birçoğunun başı balta ile kesilmiştir. Halk, Ruslardan hiçbir kötülük görmemiştir. Bütün cinayetler ve yıkımlar Rusların çekilmesinden sonra Ermeniler tarafından yapılmıştır. Rusların bıraktıkları erzak, cephane ve malzeme, şehri savunan Ermeniler tarafından yakılmıştır. Kasabada birçok istihkâm aletleri ve kereste mevcuttur.

4 Mayıs 1918

Karargâh // 2 nci Şube Görevlisi
Yüzbaşı Ahmet Refik

----- ✂ ----- ✂ -----

Genel Karargâh 2 nci Şube Müdürü Seyfi Bey'e

Erzurum

8 Mayıs 1918

Erzurum, Ermeni mezaliminden dolayı harap bir haldedir. Ermeniler, Erzurum'dan çekilmeden önce 300 kadar Müslümanı bir konağa doldurmuşlar, üzerlerine benzin dökerek yakmışlardır. Konağın enkazı arasında hâlâ yığınlarla insan cesetlerine ve parçalanmış insan beyinlerine tesadüf ediliyor. Ermenilerin, içlerini bu şekilde, yüzlerce Müslümanı doldurarak yaktıkları konakların sayısı pek çoktur. Mezalimi idare edenler Antranik ile Fransız Albayı Morel'dir. Erzurum'un içinde toplanan cenazelerin miktarı 4000'dir. Bu sayıya birçok kadın ve çocuk da dahildir. Ermenilerin yalnız Ilıcalar'da katlettikleri erkek, kadın ve çocuk sayısı 2000'e yakındır. Ermeniler, halkı evlere doldurup yaktıkları gibi, yol yaptırmak bahanesiyle götürdükleri şehir dışında da katletmişlerdir. Erzurum'da bu şekilde kaybolanlar 111 kişidir. Bu can kaybına köyler dahil değildir. Muhabirle, mezalim yerlerini Vali Beyle beraber yarım saat gezdiler. İki üç gün sonra

Kars-Batum yoluyla geri dönüyoruz. Erzurum'da mezalim sahnelerinin, harap yerlerin fotoğraflarını çektim. Malûmat olarak arz edilir.

Genel Karargâh 2 nci Şubeye Görevlisi
Yüzbaşı Ahmet Refik

----- ✎ ----- ✎ -----

To: Seyfi Bey, Director of the 2nd Division, General Headquarters

Tercan

The town is completely demolished by the Armenians. There are no undamaged buildings in the town. The mosque that was used by the Russians as the ammunition depot had been demolished by using dynamites. Mamahatun Shrine has been set afire. The town is in complete ruins. Every corner of the town is covered with Muslims' corpses. The number of the people massacred by the Armenians reached to 700. Some of the corpses are found in the buildings, beside the ditches as their arms are tied. Most of them were decapitated with axes. People have not been subjected to maltreatment by the Russians. All the murders and the destruction were made by the Armenians after the withdrawal of the Russians. All the provisions, ammunition, and the equipment were destroyed by the Armenians defending the town. There are lots of fortification tools and lumber in the town.

May 4, 1918

Officer at the Headquarters 2nd Division
Captain Ahmet Refik

----- ✎ ----- ✎ -----

To: Seyfi Bey, Director of the 2nd Division, General Headquarters

Erzurum

May 8, 1918

Erzurum in ruins as a result of the Armenian atrocities. Prior to their withdrawal from Erzurum, the Armenians have gathered some 300 Muslims in a mansion, and set it afire with gasoline. Among the ruins of the mansion, piles of corpses, smashed human brains can still be seen. There are lots of mansions that were set afire with hundreds of Muslims in them. The instigators of the atrocities are Antranik and the French Colonel Morel. The number of the corpses gathered in Erzurum is 4.000. This number also includes women and children. The number of the massacred – including men, women, and children – in Ilıcalar is close to 2.000. As the Armenians gathered the people in the houses and set them afire, they have also massacred the ones whom they have taken from the town, under the pretext of road construction, in the outskirts of the town. The number of the missing people in Erzurum is 111. The villages are not included to the above given numbers. The newspaper correspondents toured the scenes of massacre for half-an-hour together with the governor of the town. Two or three days later we shall return via Kars-Batum road. I had the scenes of massacres and of ruins in Erzurum photographed. For your further information.

Officer at the Headquarters 2nd Division
Captain Ahmet Refik

Bk. s. / See pp. 577-582

Adana'dan
25 Mayıs 1918

2 nci Ordu Komutanlığına

Sayı
581

Çok önemli ve aceledir:

İslahiye'de¹ Sabunsuyu civarında ortaya çıkan, otuz veya kırk kişilik Ermeni çetesinin, halktan dört ve jandarmadan iki olmak üzere toplam altı kişiyi feci bir şekilde katlettikleri, Cebel-i Bereket² Jandarma Tabur Komutanlığının adına Jandarma Alay Komutanlığından bildirilmiştir. Genel jandarma kuvvetinin sevkiyle, haydutların uzaklaştırılması, Mutasarrıflığa yazılmıştır. Askerî yönden gerekli müfreze kuvvetinin tertip ve sevki için, ilgili yerlere süratle tebliğlerde bulunulması istenmektedir. 12 nci Kolordu Komutanlığına da yazılmıştır.

Adana Valisi
Nazım

----- ----- -----

İslahiye'den
24 Mayıs 1918

2 nci Ordu Komutanlığına

22 Mayıs 1918'de İslahiye'nin dokuz saat güneydoğusunda bulunan Hacılar³ ve Burunsuz⁴ köyleri arasında, 40 kişilik bir Ermeni çetesinin ortaya çıkarak, pusuya düşürdükleri 7 jandarma erini öldürdükleri ve meselenin araştırılarak ve takip edilmesi için bu sabah kuvvetli bir müfrezenin sevk edildiği arz olunur.

Emniyet Bölgeleri Komutanı
Yarbay
Akif

----- ----- -----

¹ Gaziantep, İslahiye.

² Osmaniye.

³ Kilis, Musabeyli, Hacılar.

⁴ Gaziantep, İslahiye, Burunsuzlar.

From Adana
May 25, 1918

To: 2nd Army Command

Number
581

Extremely Important and Urgent

It has been reported by the Gendarmerie Regiment Command, on behalf of the Cebel-i Bereket Gendarmerie Battalion Command, that an Armenian gang of 30 or 40 men has outrageously massacred four civilians and two gendarmerie soldiers in the environs of Sabunsuyu, İslahiye. The Office of the Mutessarif has been informed on the repulsing of these bandits by sending general gendarmerie force. It has been required that a necessary armed detachment should be prepared and sent forward, and that the other related echelons should be informed immediately. This message has also been written to the 12th Corps Command.

Governor of Adana
Nazım

----- ✂ ----- ✂ -----

From İslahiye
May 24, 1918

To: 2nd Army Command

I here by would like to report that a strong detachment has been sent out to investigate and pursue the issue of killing of 7 gendarmerie soldiers in an ambush laid by an Armenian gang of 40, between the Hacılar and Burunsuz villages, located at a distance of nine hours in the southeast of İslahiye, on May 22, 1918.

Security Regions Commander
Lt. Col. Akif

Bk. s. / See pp. 583-585

3 ncü Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1 nci Şube

2070
2328

Ordu Karargâhından
31 Mayıs 1918

Başkomutanlığa

Erivan¹ bölgesindeki Ermenilerin Müslümanlara yaptıkları mezâlim hakkında Bakû Müslüman Yardımsever Cemiyetinin Kağızman² Temsilcisi tarafından gönderilmiş olan mektup sureti arz olunur.

3 ncü Ordu Komutanı
Korgeneral adına
Kurmay Başkanı

imza

----- ✍ ----- ✍ -----

Kağızman
7 Mayıs 1918

36 ncı Kafkas Tümeni Komutanına

Suret

İki aydan fazladır ki Kafkasya'da meydana gelen Ermeni - Müslüman çatışmalarından dolayı, Erivan'da da Müslümanlar ile Ermeniler arasında düşmanlık artmaya başlamıştır. Bugüne kadar Ermeni eşkıyaları, Müslümanları kesmekte, köyleri birer ikişer yakıp yıkmaktadırlar. Erivan'da, Ermeni zalimleri tarafından 30'dan fazla Müslüman köyünün halkı kesilmiş, köyler tahrip edilip yakılmıştır. Bu felâketten dolayı Erivan vilayetindeki Müslümanlar çok feci bir hayat sürmektedirler. Söylentilere göre Erivan şehrindeki Müslümanlar, Ermeniler tarafından kuşatılmıştır. Her gün Erivan tarafından çok sayıda hasta, yaralı, ihtiyar, kadın-kız göçmenler Kağızman'a gelmektedirler. Göçmenlerin hepsi, açlıktan ve yersizlikten dolayı ölüyorlar. Tek başına kaçmayı başarmış olan göçmenler, yiyecek için çok şeylere ihtiyaç duyuyorlar. Rastladıkları adamlara yalvarmaya başlıyorlar. Erivan'daki Müslümanların bu acıklı durumlarının Türkiye'ye haber verilmesi

¹ Ermenistan, Erivan.

² Kars, Kağızman.

rica olunur. 36 ncı Kafkas Tümeni Komutanının göçmenlere maddî ve manevî yardımda bulunmalarını ve oturacak yerler göstermelerini rica ederim.

Bakû Müslüman Yardımsever Cemiyeti Harpzedelere Yardım
Heyetinin Kağızman Kazası Vekili ve Kafkas Cephesi Müftüsü
İdris: Âhundzâde Genceli

----- ✎ ----- ✎ -----

3rd Army Command
Office of Chief of Staff
1st Division

2070
2328

From Army Headquarters
May 31, 1918

To: Office of the Commander-in-Chief

The copy of the letter sent by the Kağızman representative of the Philanthropic Association of the Baku Muslims on the atrocities committed by the Armenians on the Muslim population in the environs of Erivan is here by presented.

On behalf of the 3rd Army Commander
Lieutenant General
Chief of Staff

----- ✎ ----- ✎ -----

Kağızman
May 7, 1918

To: 36th Caucasian Division Commander

Copy

As an outcome of the clashes developing between the Armenians and the Muslims in the Caucasus for the last two months, the enmity between the Muslims and Armenians in Erivan is gradually evolving. The Armenian

gangs have been slaughtering the Muslims and setting the villages afire. Cruel Armenian gangs have slaughtered the people of more than 30 Muslim villages, and demolished the villages by setting them afire. Consequently, the Muslims in the Erivan wilayet are leading a miserable life. The rumors reveal that the Muslims in Erivan have been besieged by the Armenians. Lots of sick, wounded, senior people, women-girls, and refugees are coming to Kağızman from the direction of Erivan. Most of the refugees are dying from hunger and homelessness. The refugees who managed to run away by themselves are in need of plenty of provisions. They are begging anybody whom they come across. Please inform Türkiye about the tragic situation of the Muslims in Erivan. I here by request from the Commander of the 36th Caucasian Division to provide spiritual and material help for the refugees, as well as showing them appropriate places to settle.

The Deputy of the Aid Committee of the War Veterans of the
Philanthropic Association of the Baku Muslims in Kağızman Province
and the Mufti of the Caucasian Front Idris: Âhundzâde Genceli

Telefon

Yukarıtalin
20 Haziran 1918

1 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığına

Numara
40

Erivan'ın 26 km kuzey doğusundaki Karakale¹ ve 20 km doğusundaki Ekrek ve 11 km doğusundaki Kirpikli² ve civarındaki Müslüman köylerin halkından, Erivan'a gelen birkaç kişi, oradan da bugün buraya gelmişlerdir. Bu kişiler, Erivan'ın doğu ve kuzeydoğusunda bulunan 22 köy halkından kurtulabilenlerin Lezved Bayezid'in 20 km batısındaki Üçtepeler dağının yaylalarında bulunduklarını söylemişler ve halkın çoğunluğunun bizim tarafa geçmek istediklerini bildirmişlerdir. Erivan'daki Ermeni komutanına Erivan'da bulunan Müslümanlar göç için müracaat etmişlerse de, komutan uygun bulmamıştır. Şimdi Ermenilerin Müslümanları katle devam ettikleri, Erivan'ın 10 km doğusundaki Akçakale köyünden Şurbulak yoluyla Erivan'a göç eden 20 hane Müslüman halkın, 17-18 Haziran 1918 gecesini Şurbulak³ ile Tokmakent⁴ arasında Ermeniler tarafından katledildiğini, bu gibi katliamların her zaman olduğunu söylüyorlar. Erivan bölgesindeki Müslüman halkın, bizim tarafa göç etmek istemelerinden dolayı, kendilerine, Erivan'daki Ermeni komutanı tarafından müsaade edilmesi için yardım edilmesini, Erivan bölgesindeki köylerde bulunan Müslüman halkın köylerine dönemeyerek dağlarda bulunduklarını, Ermenilerin saldırıları devam ettiğini ve bunların önlenmesini istemekte oldukları arz olunur.

29 Haziran 1918 Harekât

9 ncu Kafkas Tümeni Komutanı
Rüştü

----- ✂ ----- ✂ -----

¹ Ermenistan, Karakale.

² Ermenistan, Kirpikli.

³ Ermenistan, Şurbulak.

⁴ Ermenistan, Tokmakent.

Telephone

Yukarıtalin
June 20, 1918

To: 1st Caucasian Corps Command

Number
40

Several people from the villages of Karakale, 26 kilometers on the northeast; Ekrek 20 kilometers on the east; Kirpikli situated 11 kilometers on the east of Erivan; and several others from the other neighboring Muslim villages have first come to Erivan, then here. They have said that the survivors of the 22 villages situated on the east and northeast of Erivan had taken refuge on the plains of Üçtepeler Mountain, 20 kilometers to the west of Lezved Bayezid. They have stated that most of the people wanted to pass on our side, and that they have appealed to the Armenian commander in Erivan to allow the Muslims to migrate; however, the commander did not find it appropriate. They are claiming that the Armenians are continuing to massacre the Muslims. They are also saying that the Armenians had massacred 20 migrating families – who were coming from Akçakale village situated 10 kilometers on the east of Erivan via Şurbulak to Erivan – between Şurbulak and Tokmakkent in the evening of June 17-18, 1918; and that these kinds of massacres are occurring frequently. It is here by requested that the Armenian should be contacted to allow the Muslim population in the environs of Erivan to migrate on our side; and that the stopping of the Armenian assaults to the villages, in the environs of Erivan, whose population are still in the mountains.

June 29, 1918 Operations

9th Caucasian Division Commander
Rüştü

Bk. s. / See pp. 591-592

Gömrü
27 Haziran 1918

Telsiz

Ermeni Kolordusu Komutanı General Nazarbekof'a

Numara
79

26 Haziran 1918 tarihli telgrafınızı aldım. Gösterilen dostluktan dolayı memnun olduğumu bildiririm. Ermenistan Cumhuriyeti topraklarında meydana gelen ve 20 Haziran 1918'de arz ettiğim, Müslümanlara saldırı meselesi şöyledir; Kızılkalé¹, Kiyankiyan², Karakale'de Müslümanlar oturmaktadır. Köyleri yakılmış ve kendileri sıkıştırılmış olduğundan dağlara kaçmış olan bu Müslüman halk, 14 Haziran 1918'de Erivan'a gelerek oradan Osmanlı topraklarına geçmeye izin isteyeceklerdi. Yollarda birçokları katledilmiş, kadınları kaçırılmış ve malları ellerinden alınmıştır. Müslüman kadınlarından birçoğu şimdi de Ermeni çetelerinin elindedir.

Aşağıhanota'da meydana gelen olaydan hiçbir bilgi alamadım. Hacıtarak ve Hacıilyas köyleri Müslüman halkının başına gelenler şöyle cereyan etmiştir: Arbat köyünün³ civarındaki Ermeni köylüleri, mallarını Arbat tarlalarına bırakmışlar ve Arbatlı Müslüman köylülerinin ürünlerinin yedirilmemesini rica etmişler. Sonunda iş atışmaya kadar varmış ve birkaç Müslümanın ölmesiyle çözümlenmiştir. Bu meselede zarar gören Ermeniler değil Müslümanlardır. Durumun bu şekilde araştırılması.

Osmanlı Hükûmetiyle Ermenistan Cumhuriyeti arasında kurulan ve devamı arzu edilen dostane ilişkilerin devamı için, bu gibi olaylara sebep olunmaması için ilgililere kesin emir verilmesini rica ederim.

İki hükûmet arasındaki dostluğu devamlı kılmak ve daha sonra da böyle uygun olmayan hallere meydan verilmemesi için, Ermeni Cumhuriyeti topraklarındaki Müslümanların, Osmanlı Devleti ve Osmanlı ordularına, yeni işgal edilen topraklardaki Ermenilerin de Ermeni Cumhuriyeti topraklarına geçmeleri bizce uygun görülmüş ve yanımızdaki Ermeni kuruluna da teklif edilmiştir. Bu konunun da acele olarak uygulanmasını saygılarımı bildirerek rica ederim.

Osmanlı Danışma Kurulu Başkanı
1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı
Albay

Kâzım Karabekir

----- ----- -----

¹ Ermenistan, Kızılkalé.

² Ermenistan, Kiyankiyan.

³ Ermenistan, Arbat.

Gümrü

June 27, 1918

Radio

To: Commander of the Armenian corps General Nazarbekhov

Number

79

I have received your telegram dated June 26, 1918. I am appreciated for your friendship. The incident I have written you about, the attack on the Muslims, occurred in the territory of the Armenian Republic on June 20, 1918. It occurred as follows: Kızılkale, Kiyankiyan, Karakale belongs to the Muslim settlers. This Muslim population who were subjected to oppression and whose villages had been set afire have taken refuge in the mountains. Their intension in Erivan was to ask permission to cross over the Ottoman territories on June 14, 1918. Most of them were massacred on their way, their wives were kidnapped and their belongings were confiscated. Most of the Muslim women are now in the hands of the Armenian gangs.

I could not receive any information on the incident that occurred in Aşağıhanota. The events that the Muslim people of Hacitarak and Hacilyas villages encountered had developed as follows: Armenian villagers neighboring Arbat village had sent their livestock to the farms of Arbat, and the Muslim villagers of Arbat asked them not to feed their animals on their crops. T last the talks ended up in a quarrel and the issue was settled after the death of several Muslims. In this quarrel it is not the Armenians who suffered but the Muslims. Therefore, I request the pursuing of the issue taking this information in consideration as well.

I here by request the issuing of definite orders to the authorities in order to protect the occurrence of such incidents for the welfare and the future of the relations based on friendship between the Ottoman Government and the Armenian Republic.

In order to render the ties of friendship between the two governments permanent, and to prevent the occurrence of such events in the future, the Muslims in the territories of the Armenian Republic should be enabled to pass on Ottoman State and to the side of the Ottoman armies; and the Armenians living in the recently acquired lands to the territory of the Armenian Republic seems extremely convenient for us, and the proposal

was conveyed to the Armenian commission working with us. I here by would like to request the taking of this issue in to consideration urgently in due respect.

Chief of Ottoman Consultative Commission
1st Caucasian corps
Colonel Kâzım Karabekir

Bk. s. / See pp. 593-594

Erzurum Olayları

Erzurum'daki genel katliam General Odeshelitze'nin Erzurum'u terk etmesinden sonra başlıyor. Yani Türk birliklerinin Erzincan'ı kurtarma tarihi olan 10 Şubat 1918 tarihinden itibaren Erzurum'un içinde ve dışında genel katliam yapılıyor.

General Odeshelitze'nin Erzurum'da bulunduğu sırada ferdi katliamların yapıldığı ise dosyanın incelenmesinden sonra anlaşılıyor. Hatta Rus Ermeni subaylarından Piyade Teğmen Karagayef tarafından çarşı ve pazardan toplanan 300 kadar Müslüman, üzerlerindeki para ve kıymetli eşya gasp edildikten sonra, imha amacıyla süvari kışasına sevk ediliyor. Yarbay Toberdahilof tarafından haber alınarak faciaya engel olunduğu görülüyor. Toberdahilof'un Odeshelitze'ye söz konusu olayla ilgili şikâyeti üzerine Karagayef'in tutuklandığı ve sonradan Erzincan'dan Erzurum'a gelmiş olan Albay Morel tarafından tahliye edildiği anlaşılıyor.

Erzurum katliamını Antranik ve Hekim Azariev yaptırıyor. Bu uygulamaya 10 Şubat 1918'de başlanıyor. Erzurum'un bütün mahalleleri devriyelerle sarılıyor. Çarşı pazarda dolaşan çocuk, ihtiyar, kadın ve erkekler yol yaptırmak bahanesiyle toplanıyorlar. Toplanan bu masumlar kafile kafile Karskapısı dışına götürülüyorlar. Üzerleri iyice aranarak para ve kıymetli eşyaları tamamıyla gasp edildikten sonra Aziziye Tabyası civarındaki vadilerde balta, süngü ve kurşunla feci bir şekilde katledildikten sonra, hazırlanmış çukurlara dolduruluyorlar. Daha sonra Erzurum garnizonlarında bulunan bütün Ermeni askerleri, evlere saldırmaya başlıyorlar. Yağma, katliam, ırza tecavüz gibi iğrençlikler ve vahşet bütün şiddetiyle uygulanıyor. Bu feci durum, Türk birliklerinin Erzurum'u kurtarma tarihi olan Şubat 1918 tarihine kadar devam ediyor. Erzurum'a giren Türk birlikleri, şehir içinde 2.127 erkek cenazesi defnediyor. Ayrıca Karskapısı dışında 250 ceset görülüyor. Üzerinde balta, süngü, mermi yarası olan, ciğerleri çıkarılmış, gözlerine sivri kazık sokulmuş cesetlerle karşılaşılıyor.

Özet : Erzurum katliamına maruz kalan ihtiyar, kadın, çocuk ve erkeğin toplamı 8.000'i buluyor. Erzurum'un Türk çarşısının tamamen yağmalanmış ve yakılmış olduğu anlaşılıyor.

Ermeni birliklerinin yaptığı vahşete lânet ederek söz konusu birliklerde subaylık yapmak istemeyip, Erzincan'da kalmış olan 13 ncü Türkistan Avcı Alayından Yüzbaşı Vekili Kazmir'in mezalime ait yazdığı rapor, yapılan kötülüğü bütün çıplaklığı ile ortaya koyuyor. Yüzbaşı Vekili Kazmir'in hatıralarında aynen şu cümleler görülüyor: "Ermeniler Müslümanları Sarıkamış'ta çalıştırmak bahanesiyle topladılar ve şehirden 2 km uzaklaşınca katlettiler. Ermeniler arasında Rus subayları bulunmasaydı, mezalimin daha geniş ölçüde uygulanacağı doğaldı. Bir gecede 800

* Türk Ordusunun Erzurum'u düşman işgalinden kurtarışı milâdî 12 Mart 1918 tarihidir.

Müslümanın kesildiğini, kendim bizzat Ermenilerden duydum. 15/16 Ocak 1918 gecesi, Ermeniler Erzincan'da yerel halkı katlettiler. Albay Morel'in aldığı tedbirler sonuçsuz kaldı. Zulüm ve yağma devam etti.”

Aynı şekilde Erzincan'da kalmış olan Madam Passe ile Er Aleksandr yukarıdaki olayları aynen anlatıyorlar. Özellikle 1 nci Kafkas Kolordusu tarafından esir edilen Ermeni istihkam subayı Tiflisli Morzof Mıgırdıç, Erzincan katliamının başlamasını ve uygulanış şeklini anlatan, kendi el yazısıyla yazdığı Fransızca raporda katliamı şu şekilde ifade ediyor: “Bir taraftan tek tek askerlerin, Ermeniler tarafından saldırıya uğraması, diğer taraftan Kürtlerin genel bir ayaklanma hazırlığında bulundukları hakkında bir söylentinin dolaşması, Albay Morel'i Ruslara karşı saldırıya çıkacak bütün halkın tutuklanması için emir vermeye mecbur etmişti. Bu andan itibaren, hiçbir taraftan emir verilmeksizin katliam başladı. Katliama gönüllüler ile beraber düzenli askerler de katılmaktaydı. Katliam, en çok Ermeni kilisesi civarında yapılmıştı. Yapılan uyarılara rağmen katliamın önüne geçmek mümkün olmamıştır. Erzincan ve civarında yaklaşık 250 ilâ 300 kişi katledilmiştir.”

Mıgırdıç'ın yukarıdaki ifadeleri facianın başlayış ve uygulanış şeklini tamamiyle açıklıyor.

Özet: Erzincan'dan 1877-78 tarihindeki Rus - Osmanlı hududuna kadar olan köylerden pek az bir kısmı, Ermeni birliklerinin zulüm ve vahşetinden kendilerini kurtarabiliyor. Erzincan'dan bu hududa kadar yapılacak seyahat ve incelemelerle, alçaklıkların ve faciaların büyüklüğünü anlamak mümkün görünüyor.

Kafkasya içlerinde Ermeni birliklerinin zulüm ve vahşeti :

Ermeni birlikleri 1877-78 tarihindeki Osmanlı - Rus hududu gerisine çekildikten sonra o bölgedeki Müslümanların da aynı mezalime ve alçakça saldırılara uğramış oldukları görülüyor. Sarıkamış'ta çalıştırılmakta olan 1.800 Türk esirinin peyderpey katledilmekte olduğu anlaşıyor

Sarıkamış, Kars, Gümrü, Kağızman, Ardahan ve Ahılkelek¹ bölgeleri birer facia sahnesi oluyor. Sarıkamış ve Kars'ın yakılmış olduğu görülüyor.

Söz konusu bölge içinde tespit edilen Ermeni zulüm ve vahşetinin özeti aşağıdadır:

1- 29 Nisan 1918'de Gümrü'den 500 araba ile Ahılkelek'e nakledilmekte olan 3.000 kadar kadın, ihtiyar, çocuk ve erkek yok ediliyor.

2- 1000 er, iki makineli tüfek ve iki toptan oluşan bir Ermeni birliği Kağızman'ın doğusundaki Kulp² ve Erivan bölgesindeki Müslüman köylerini tahrip edip, kadınlarını, çocuklarını ve erkeklerini katlediyorlar.

¹ Gürcistan, Ahılkelek

² İğdir, Tuzluca.

Kars'ın Subatan köyünde Ermeni katliamının feci bir örneği: Kadınlar, çocuklar; annelerinin karnından çıkarılan bebekler (25 Nisan 1918)

An outrageous example of the massacres in Subatan village of Kars: women, children, and the fetuses taken out of their mothers' wombs. (April 25, 1918)

3- 1 Mayıs 1918'de 100 kadar Ermeni atlısı Şiştepe ve Düzkent civarında çocuk, kadın ve erkek 60 kişiyi katlediyorlar. 25 Nisan 1918'de Kars'ın doğusundaki Subatan¹ köyünden 570 genç, yaşlı Müslümanı balta ve bıçakla ateşte yakarak şehit ediyorlar. Magasto ve Alaca² köylerinden 100'den fazla kadın ve çocuk da aynı şekilde katlediliyorlar.

Tekneli³, Hacıhalil⁴, Kaloköy⁵, Harabe, Dagor, Milanlı ve Ketak köylerinin halkı tamamen yok ediliyor.

4- 1 Mayıs 1918'de Ahılkelek'in çevresindeki köylerden Acaraca, Dangallı, Mülani, Morcahiz, Badigana, Havur ve Koros köyleri yakılarak, halkı katliama maruz kalıyor. Arpaçay üzerinde Güvercin köyünün kuzeyindeki Bugorni, Erivan'ın kuzeybatısındaki Şamran ve civarındaki köylerde oturanlar, Ermeniler tarafından katlediliyor, köyleri tamamen yakılıp, tahrip ediliyor.

5- Kars'taki Türk esirlerden bir kısmı Kars'ta, bir kısmı da Gümrü'de süngü ile feci bir şekilde katlediliyor.

Konuyla ilgili olarak Borcalı kazası merkezinden Matupiyef imzasıyla 3 ncü Gürcü Piyade Tümeni Komutanlığına yazılıp, aslı ele geçirilen 17 Nisan 1918 tarihli rapordan mezalime ait aynen şu cümleler görülüyor: "Ermeniler emre ve disipline bakmayarak, birkaç Müslüman köyünü yaktılar. Bunu yapanlar bulunamadı. Abbasnuman ve Barcum'da telefon kesilmiştir. Bir tarafa çıkmak mümkün olmuyor. Köylüler bizden yardım istiyor. Bizde yardım yoktur."

Ayrıca Bakû Yardım Cemiyetinin 36 ncı Kafkas Tümeni Komutanlığına gönderdiği mektupta, Erivan'da katliamın devam ettiği, 30'dan fazla Müslüman köyünün yakıldığı, oturanların katledildiği, Erivan'dan kaçarak gelen yaralı ve hasta göçmenlerin sayısının gün geçtikçe arttığı bu insanların sefalet içinde sığınacak yer gösterilmesi istenmektedir.

Ermeni birliklerinin vahşi hareketlerine karşı Türk birliklerinin tavır ve hareketleri hakkında Kütayis Valisi Çikutsivilli'nin, Kütayis'e ve bağlı yerlere yazdığı iki telgraftan aşağıdaki bölümler dikkati çekmektedir:

"Türkler kesiyor, öldürüyor, diye söylentiler çıkıyor. Ben sizi temin ederim ki bu doğru değildir. Türk Devleti ve Türk askeri kendi halinde duranlara hiçbir şey yapmaz ve ilişmez. Mal ve mülkünü de koruyarak kendilerine yardım eder. Halkın yerlerine gelmesini, sahipsiz kalan evlerdeki eşyalarına sahip olmalarını, bunların kaybolmakta bulunduğunu Türk Devleti bize bildiriyor. Askerler Trabzon ve Batum'da silâhlarını atarak kaçtılar. Bu utanç vericidir. Bu konu Azorketi savaşında pek kötü bir halde görüldü. Savaşta büyük küçük herkes metanetini korumalıdır."

¹ Kars, Subatan

² Kars, Digor, Alaca.

³ Kars, Tekneli.

⁴ Kars, Hacıhalil.

⁵ Kars, Derecik.

Borcalı Müslüman halkının uğradığı mezalimleri Tiflis'te çıkan Albayrak gazetesinin özel nüshası tamamıyla açıklıyor. Halkın yardım isteği olayları her yönüyle ortaya koyuyor.

Facialar ve iğrençlikler aklın alamayacağı kadar büyüktür. Alçaklıkları anlatmak, hayal ötesi görülüyor. Ahılkelek bölgesinde yaşayan Müslümanlara, Ermenilerin uyguladıkları zulme ilişkin olarak, 1 nci Aksire Dairesi Müfettişi Rus Haraşenko, kendi el yazısıyla kaleme aldığı raporda, olayları aşağıdaki şekilde tespit ederek, doğruluğunu onaylıyor: "1917 Kasımından, 21 Mayıs 1918'e kadar Ermenilerin Ahılkelek'te, yerli ve itaatkâr Müslüman halka karşı uyguladıkları, düşmanca davranışlarını açıklayacağım. Gerek yerli Gürcülerin ifadelerine göre gerek gözümle görmüş olduğum olayları gözlerim yaşla dolu olarak açıklamaya başlıyorum.

Geçen sene Kasım sonunda Akbabalı 8 Müslüman, ot satın almak üzere Bogdanokat köyüne geldiler. O sıralarda emniyet mükemmel olduğundan Müslümanlar silâhsız gezerlerdi. Bunu haber alan Hocabey köyü Ermenileri, derhâl söz konusu 8 Müslümanın etrafını sararak hançerlerle üzerlerine saldırdılar ve katlederek gözlerini oyduklar, dillerini kestiler. Daha sonra cesetlere her türlü hakareti yaptıktan sonra diğer dördünü silâhla öldürerek cesetlerini Akbabalılara verdiler. Hançerle katlettikleri 4 cesedi yaktdılar. 1918 Ocak ayında Ermeniler Müslüman köylerine saldırmaya başladılar. Önceleri silâhlarınızı bize teslim ederseniz size hiçbir şey yapmayız diye kandırmaya başladılar. Müslümanlar Ermenilerin sözlerine inanarak kendi silâhlarını teslim ettiler. Halbuki Ermeniler kandırmışlardı. Ermeniler Müslümanların silâhlarını aldıktan sonra aşağıdaki köyleri tahrip ettiler.

Tospiye, Kukye, Verivan, Tonvakam, Kolilis, Pakkane, Soğumakavaşı, Alurjeva ve Gomris. Bu köylerin yiyeceklerini ve bütün eşyalarını alıp götürdüler. Köy halkının bir kısmını hemen orada öldürdüler, geri kalan kadın ve erkekleri de esir sıfatıyla Ahılkelek'e götürdüler. Orada, bunlara 24 saat içinde bir font ekmek ile sudan başka hiçbir şey vermediler. Bunun üzerine açlık ve pislikten esirler arasında tifo ortaya çıktı. Hekimler esirlerin daha iyi beslenmeleri ve temiz tutulmaları için müracaat etmişse de, Ermeniler bunu göz önüne almayarak, Müslümanları insafsız bir şekilde kırdılar. Kimse yardım edemedi. Çünkü Ermeniler, Müslüman esirlerinin tutuklu bulunduğu binanın yanına bile kimseyi bırakmıyorlardı. İşte 21 Mayıs 1918 yılında Türk ordusu Korzağ köyünü işgal ettiği zaman, bütün Ermeniler firar etmeğe başladılar ve esirlerin bulunduğu binayı tahrip ettiler. Müslümanlar yıkıntılar altında kaldı. Cesetlerin bir kısmını da çukurlara atarak üzerlerine kireç döktüler. Daha sonra benzinle yaktdılar. İşte 20 nci yüzyılda uygar Ermeni milleti neler icat ediyor".

İşte görülüyor ki Ermeniler 1877-78 Osmanlı-Rus hududunun batısında işgal altında bulunan memleketlerdeki Müslüman halka yaptıkları zulüm ve vahşeti, söz konusu hududun doğusunda oturan kendi işleriyle güçleriyle meşgul olan ve her türlü millî hukuktan mahrum zavallılara da uygulamaya devam ediyorlar. Bu imha plânının amacının, teşkil edilmiş

kuvvetlerle, çoğunluğu teşkil eden Müslüman halkın azınlığa düşürülmesi hatta bütün varlıklarının yok edilmesinden ibaret olduğu ortaya çıkıyor. Her ne kadar Ermeniler, gördükleri zulüm karşısında galeyana geldiklerini iddia ediyorlarsa da, bu iddianın çürüklüğünün derecesini 1877-78 hududunun doğusunda tespit edilen tavır ve hareketleri gösteriyor. Özellikle meşhur Ermeni çete reislerinden Antranik'in, müfrezesiyle beraber Nahcivan bölgesinde yaptıkları katliamdan bıkan Ermeni Kolordusu Komutanı General Nazarbekof'un, 1 nci Türk Kolordusu Komutanlığına ulaştırmak üzere Ermeni Kurulu Başkanlığına gönderdiği mektup da işlenen cinayetlerin büyüklük derecesini gösteriyor. Generalin mektubuna ek olarak Ermeni kurulunun verdiği haber, Ermenilerle Müslümanlar arasındaki nefretin sebeplerini göstermektedir. Önemlerinden dolayı her iki mektubun tercümesi aynen aşağıya alınmıştır.

Gümrü Bağımsız Ermeni Kurulu Başkanlığına
27 Haziran 1918
Numara
10008

Aldığım bilgilere göre emirlerime uymadığından dolayı, komutam altındaki kolordudan, bütün müfrezesiyle birlikte 5 Haziran 1918 tarihinde uzaklaştırılan Antranik'in, Nahcivan bölgesinde gerçekten birçok mezalim ve katliam yapmakta olduğunu Türk komutanlığına bildirmenizi rica ederim. Osmanlı Komutanlığı da tabii biliyor ki, Kahrallı'nın güneyindeki Culfa demir yolu bölgesi uzun bir müddet Müslüman kuvvetlerin elinde idi. Ben bunları dağıtmak istedim. Başarılı olamadım. İtaat eden halka zulmeden Ermeni ve Müslüman çetelerini dağıtmak üzere, ben ve Erivan Hükûmeti bütün çarelere başvuruyoruz. Bunu Türk Kolordusu Komutanı Kâzım Karabekir Beye bildirdim. Hudut bölgesinde de aynı tedbirlerin onlar tarafından alınmasını istiyorum.

Kublasara ve İmanşamu köylerinin yanında belki yanlışlık eseri olarak 25 Haziran 1918'de yerli Ermeni, Türk ve Tatar müfrezeleri arasında çatışma olduğunu Türk Komutanlığına haber vermenizi rica ederim. Bu gibi olayların olmaması için ne zaman, hangi yoldan, ne kadar birliğin ne maksatla geçeceğinin zamanında bana bildirilmesi, meselenin kurulca halledilmesini rica ederim. Söz konusu olaylara benzer olayların bir daha olmayacağını gerçekten inanabilirler.

Kolordu Komutanı
Nazarbekof

1 Temmuz 1918

“Ek”

Erivan'da çeşitli milletler bulunduğundan son zamanlarda feci sonuçların ortaya çıkması Ermeni ve Osmanlı Kurulunu düşündürüyor. İmzalanan barış, sağlam ve devamlı olmalıdır. Komşuluk ilişkilerini doğru, kesin ve etkili bir karar ile sağlamalı, bu olayların sebebini tarihte aramalıdır.

1905 yılında başarısızlıkla sonuçlanan Japon muharebesinden ve 1 nci ihtilâlden sonra hükûmetin etki gücü azaldığından dolayı, Rus Hükûmeti'nin bir milleti diğer milletin aleyhine teşvik etmesiyle Kafkasya'nın ötesinde bulunan Ermeniler ve Müslümanlar arasında geniş ölçüde ilk nefret tohumları ekildi. Cahil halk ile din yobazları bu kışkırtmaların kurbanı oldular.

Kafkasya'da Müslümanlarla Ermeniler arasında hiçbir zorlayıcı sebep yokken, bu nefret başladı. Bakû, Gence ve Erivan taarruzlarında zarar gören Ermeni halk, hükûmet tarafından korunmadığı ve yardım görmediği için, kendi kendilerini korumaya mecbur oldular. Fakat şükürler olsun ki bu durum çok sürmeden, iki tarafın etkili siyasetleriyle kavgalar yok edildi ve iki millet tekrar rahatça yaşamaya başladılar.

Bu savaş, ilişkileri yeniden gerginleştirmede. Savaşın son döneminde Ermeniler, Osmanlı Devleti ile yalnız savaş halinde kaldı. O zaman nefret, yeniden başladı. Bir taraftan Müslümanlar kendi dindaşlarına yardım etmek arzusuyla, Ermenilerin kuvvetlenmesinden korkarak, Ermeni ordusunun arkasını dağıtmak için demir yollarını ve telgraf hatlarını tahrip ettiler. Yolları kestiler. Ermeni köylerine, askerî birliklerine taarruz ettiler. Diğer taraftan Ermeniler bu kuvvetli düşmanla yaptıkları savaşta ümitsizliğe düştüklerinden dolayı çok kötü tecavüzlere başladılar. İmzalanan barış, bu kanlı mücadeleleri kaldırmalı. Ermeniler anladılar ki, rahatlık ve mutlulukları, başka milletlerin kışkırtmalarında değil, eski komşularıyla iyi ilişkide bulunmalarındadır.

Şimdi Ermeni Cumhuriyeti topraklarındaki Müslüman halk ile Osmanlı Devleti topraklarındaki Ermeni halkının yararlarını düşünmeli ve Osmanlı ordusunun da, Cihan Harbinin sonucuna kadar menfaatlerini korumalı. Osmanlı Kurulu çare olarak bir teklifte bulundukça, bu tekliften siyasi ve iktisadi birçok hukuk meselesi çıkacaktır. Ermeni Kurulu barış anlaşmasının ayrıntılarına karar verebilir. Osmanlı Kurulunun bu teklifini konuşmaya yetkisi yoktur.

Anlaşma ile Ermeni topraklarındaki Müslüman halk ile Osmanlı Devleti topraklarındaki Ermeni halkının rahat olmaları sağlanıyor. Anlaşmanın yalnız bu konudaki görüşmeleriyle Ermeni Kurulu ümit eder ki, iyi bir hükûmet idaresi teşkil edilebilir. Silâhlı çetelerin tecavüzlerine son verilirse, halkın rahatı sağlanmış olacaktır.

Ermeni Kurulu, göçmen halk yerlerine iade edilirse, Osmanlı Devleti'nin yeni topraklarındaki düzenin bozulmayacağını düşünmektedir.

Göçmenlerin silâhları alınmalı, itaat etmeyenler şiddetle cezalandırılmalıdır. İtaat eden halkın, yerli hükûmetin koruması altında yerlerine iadelerine ve işlerinin başına gitmelerine izin verilirse, sınırın her iki tarafında da düzenin ve huzurun temin edilmiş olacağını göstermeyi Ermeni Kurulu görev kabul eder. Bu zamanda küçük bir toprak parçasında bir araya gelen, mallarını kaybeden, verimli topraklarından kovularak dağlık yerlere sürülmüş olan Ermeni halkı ölüme mahkumdur. Tabîi bu yüzden oralarda düzensizlik ve rahatsızlık olması kaçınılmazdır.

Şu da bilinmelidir ki, Ermeni Cumhuriyeti'ne geçen Erivan'da şimdi halk üç başlı oldu.

Yiyeceğin bulunmaması, ithalatın olmaması ve Erivan'ın en verimli arazisinin Osmanlı Devleti'ne geçmesi dolayısıyla, Ermeni milletini vahim ve korkunç bir tehlike tehdit ediyor. Ermeni Kurulu Osmanlı Devleti'nin dostluğuna inanarak ve Osmanlı Ordusu Başkomutanının "Ermeni Hükûmeti'ni Türkiye teşkil etti ve tabîi koruyacaktır" gibi büyük sözünü hatırlayarak, düşünmüyor ki Türkiye, Ermeni milletinin ölümünü istesin.

Kurul Başkanı

Zakoyof

Keşişiyef

Vekilof

Tomaşef

Muhister

Bu mektuplarda Müslüman halk aleyhinde yapılan mezalim açıkça onaylanmakta ve itiraf edilmektedir. Bu mezalimin düzenli kuvvetler tarafından idare edildiği ve pek yaygın olduğu kesindir.

----- ----- -----

Incidents in Erzurum

Total massacre in Erzurum started with General Odichelidze's evacuating Erzurum. In other words, the incidents in and out the boundaries of Erzurum broke out as of the day the Turkish forces took Erzincan on February 10, 1918.

After the close inspection of the files it is understood that there were massacres in Erzurum, although individual, when General Odichelidze was in Erzurum. Even more, Infantry Second Lieutenant Karagayev, one of the Russian Armenian officers, having gathered some 300 Muslims from the market place and seizing all their money and valuable goods by force, sent them to cavalry barracks for annihilation. It has been observed that the destruction was halted with the intervention of Major Toberdahilov. It has been understood that Odichelidze arrested Karagayev upon Toberdahilov's lodging a complaint against him about the incidents he was involved;

moreover, it was also understood that Karagayev was later released by Col. Morel who came to Erzurum from Erzincan.

Antranik and Dr. Azariev are the instigators of the incidents in Erzurum. The program was launched on February 10, 1918. All the districts of Erzurum are surrounded by patrols. The children, women, men, and the elderly, who were shopping in the market, were gathered on the pretext of providing a work power for a road construction. Those innocent people gathered are taken out from the city via Karskapısı in groups. After taking all their money, and valuable belongings, they were taken to the valleys surrounding the Aziziye Forts to be massacred outrageously with axes, bayonets, and bullets, in the ditches prepared earlier. Later all the Armenian soldiers in Erzurum barracks would attack the houses in the town. Every means of loathsomeness, brutality, pillagings, massacres, and rapes are being practiced. This loathsome situation continued until February 1918^{*} the day Erzurum was freed by the Turkish forces. The Turkish units entering Erzurum buried 2.127 male bodies found in the city. Moreover, there are 250 corpses outside the Karskapısı. The units have come across corpses with ax, bayonet, and bullet wounds; furthermore, there were also corpses whose lungs were removed, and whose eyes were stabbed with sharp stakes.

Summary: The number of the people who were subjected to massacres – including the elderly, women, children, and men – reach 8.000. It is observed that the Turkish market in Erzurum has been thoroughly pillaged and set afire.

The report on the massacres, written by Deputy Captain Kazmir, of the 13th Turkistan Combat Regiment – who, condemning the massacres the Armenians committed, decided not to take any role in the Armenian units as an officer and stayed in Erzincan – clearly reveals the naked truth about all the malicious events committed. The following sentences are read in Deputy Captain Kazmir's report: "Armenians have gathered the Muslims under the pretext of providing a work force for the road construction and after taking them to a distance of 2 kilometers from the town they have massacred them all. If there were not Russian officers among the Armenians, it was evident that the massacres would have been carried to a larger scale. I have personally heard from the Armenians that 800 Muslims were slaughtered in one night. Armenians massacred all the local people in Erzincan in the evening of January 15/16, 1918. The measures Col. Morel has taken proved to be in vain. Atrocities and pillaging continued."

Likewise, Madam Passe and Alexander, a soldier, who remained in Erzincan, are narrating the same incidents above. Especially, Morzof Migirdic, an Armenian officer in the engineer units, from Tbilisi, who was arrested by the 1st Caucasian Corps, narrates the beginning and practicing of the massacres in his hand written testimony, in French, as follows: "The

^{*} Turkish Army's freeing of Erzurum from the enemy occupation is March 12, 1918 (Gregorian).

soldiers' being attacked by the Armenians one by one on the one hand, and the rapid circulation of the rumors about a general Kurdish rising on the other, forced Col. Morel to issue orders for the arresting of all the people who would launch an attack on the Russians. Thereafter, the massacres started without issuing of any orders from any authority. The regular soldiers took part in the massacres together with the volunteers. Most of the massacres took place around the Armenian Church. The massacres could not have been stopped despite all the warnings. Approximately 250 – 300 people have been massacred in and around Erzincan.”

Mıgırdıç's testimony above clearly reveals the beginning and the practicing of the tragedy.

Summary: Only a few of the villages of Erzincan, situated along the Ottoman-Russian border drawn after the war of 1877-78, managed to save themselves from the atrocities and brutality of the Armenian units. It seems highly possible to understand the scope of the vileness and tragedies in a visit and investigations to be carried out along the road to the border from Erzincan.

The atrocities and vileness committed by the Armenian troops in the inner regions of the Caucasus:

It is evident that, after the retreating of the Armenian units to the rear echelons of the Ottoman-Russian border line drawn after the 1877-78 war, Muslims in those regions were subjected the same atrocities and vile attacks. It has been understood that 1.800 Turkish prisoners, who have been put to work in Sarıkamış, are gradually being massacred.

Sarıkamış, Kars, Gümrü, Kağızman, Ardahan, and Ahılkelek regions are becoming scenes of despicable tragedy. Sarıkamış and Kars seems to have been completely set afire.

The summary of the atrocities and the vileness determined in the above-mentioned region are as follows:

1. Some 3.000 women, elderly, children, and men that were being transported to Ahılkelek from Gümrü by 500 vehicles have been annihilated on April 29, 1918.
2. An Armenian unit composed of 1.000 soldiers, and having two machineguns and two artillery guns is destroying the Muslim villages in the environs of Kulp and Erivan, in the east of Kağızman, and massacring the women, children, and men of the villages.
3. An Armenian cavalry of 100 has massacred 60 people – including children, women, and men – in the environs of Şistepe and Düzkent on May 1, 1918. They have martyred 570 Muslim youth and elderly in Subatan village, in the east of Kars, by means of axes, knives, and burning them alive

on April 25, 1918. More than 100 women and children from the villages of Magasto and Alaca villages were massacred by the same way.

The people of the villages of Tekneli, Kaloköy, Harabe, Dagor, Milanlı, and Ketak are being annihilated thoroughly in the same manner.

4. The Acaraca, Dangallı, Mülani, Morcahiz, Badigana, Havur, and Koros villages, neighboring Ahılkelek, have been set afire on May 1, 1918, and their people were subjected to massacres. Armenians are massacring the people of Bugomi – on Arpaçay, on the east of Güvercin village; and the people living in Şamran – in the northwest of Erivan – and in the villages surrounding it; and devastating their villages completely.

5. Some of the Turkish prisoners in Kars are massacred in Kars, and yet some are massacred in Gümrü outrageously with bayonets.

In relation to the subject, an original report dated April 17, 1918 – signed by Matupiev, written to the 3rd Georgian Infantry Division Command – bearing the following lines about the atrocities has been captured: “Armenins disregarding the orders and the discipline have set several Muslim villages afire. Ones who instigated the incidents could not have been found. Telephone lines in Abbasnuman and in Barcum are cut. It is impossible to reach anywhere. Villagers are asking for help. We do not have any means of help.”

On the other hand, a letter, written by Baku Aid Association to 36th Caucasian Division Command, says that the massacres in Erivan are still continuing, more than 30 villages have been set afire, the villagers have all been massacred, the number of the wounded and the sick refugees, who ran away from Erivan, are increasing day by day, and that those miserable people are in need of a shelter.

The Governor of Kutayish Chiqutsyvilli, in two telegrams addressed to the settlements affiliated to Kutayish, about the manner and the actions of the Turkish units against the vile actions of the Armenian units are important:

“There are rumors about Turks’ massacring, killing people. I assure you that these are not true at all. Neither the Turkish government nor the Turkish soldiers touch or cause any problem to those who live on their own. They help them by protecting their belongings and their properties. Turkish government is telling us that the refugees should return to their lands, to look after their own properties in their own deserted houses as they are bound to disappear. Soldiers have run away in Trabzon and in Batum leaving their guns behind. This is disgraceful. This situation was observed in its most dishonorable state in the Azorketi war. Everybody, be it small or old, must keep calm.”

The Albayrak newspaper, published in Tbilisi, explains thoroughly the massacres the Muslim people were subjected to in its special issue. The peoples’ cries for help clearly put forward the incidents with all their details.

Tragedies and the loathsomeness are way beyond the human conceptions. Narrating of the vileness committed seems to be requiring more than imagination. In relation to the atrocities the Armenians practiced on the Muslims living in the Ahılkelek region are recorded and narrated as they are in 1st Aksire Office Inspector, Harachenko the Russian, in his own hand writing as follows: "I will explain the hostility the Armenians practiced upon the Muslim people living in the Ahılkelek region between November 1917 and May 21, 1918. I am beginning to narrate the incidents, which either the Georgians narrated, or I have personally witnessed in tears.

Last year at the end of November 8 Muslims from Akababa, came to Bogdanokat village to buy some dry grass. Muslims used to go around without carrying weapons as security was in its perfect state then. Upon hearing this, the Armenians of the Hocabey village surrounded those 8 Muslims immediately and attacked them with daggers, and massacred them, scooped their eyes, and cut their tongues. Later they practiced every kind of insult on them, and killing four of them with weapons gave the corpses to the villagers of Akbaba. They have set the four corpses whom they have massacred afire. Armenians started attacking Muslim villages as of January 1918. They first deceived them by saying that they would not give them any harm if they would hand their weapons over. Muslims, believing the Armenians, handed their weapons over. However, the Armenians had deceived them. Armenians, having taken all the weapons of the Muslims destroyed the following villages.

Tospiye, Kukye, Verivan, Tonvakam, Kolilis, Pakkane, Soğumakavaşı, Alurieva, and Gomris. They have taken all the provisions and all the belongings of those villages away. They have killed some of the villagers right there, and took the remaining women and men to Ahılkelek as prisoners. There they have not given anything but a loaf of bread and some water to drink for 24 hours to those people. Consequently, typhoid fever developed among the prisoners because of hunger and dirt. Although the doctors applied for prisoners' well being by keeping them clean and well nourished, the Armenians neglected it and utterly destroyed Muslims cruelly. Nobody was able to help. For the Armenians did not let anybody to get close to the building where the Muslim prisoners were kept. Upon the Turkish forces' seizing the Korzagh village all the Armenians started to flee, and they destroyed the building where the prisoners were kept. Muslims remained under the debris. They threw some of the corpses in the ditches and covered them with lime. Later they burned them by means of kerosene. This is what the civilized Armenian nation is inventing in the 20th century."

Here, it becomes overtly evident that the Armenians are still continuing to subject the innocent people, who are only dealing with their daily affairs and deprived of any national law, on the eastern sector of the border mentioned, as they have subjected the Muslim people on the occupied territories on the western sector of the border drawn after the 1877-78 Ottoman-Russian War. Thus, the aim of this annihilation plan is nothing but to reduce the Muslim population, who happens to hold the

majority, to the level of ethnic groups and even more to annihilate them thoroughly with the forces set up. Although the Armenians are claiming that their emotions have become highly aroused in the face of the atrocities, this argument is invalidated by their manners of conduct and actions in the regions on the eastern sector of the border drawn after the 1877-78 Ottoman-Russian War. The Commander of the Armenian Corps General Nazarbekhov, having had enough of the massacres committed by the Armenian gang leader Antranik and his detachments in the Nakhichevan region, has written a letter and gave it to the Chief of the Armenian Commission to be handed over to the 1st Turkish Corps Command especially reveals the vast degree the outrageous murders reached. The Armenian Commission's report attached to the General's letter displays the reasons of hatred between the Armenians and the Muslims. In relation to their importance, the translations of these letters are here by included as are.

To: The Chief of Gümrü Independent Armenian Commission
June 27, 1918
Number
10008

In accordance with the information I have received about his not obeying my orders, I here by request your informing of the Turkish command that Antranik, who has been expelled together with his detachment from the corps under my command on June 5, 1918, has indulged in committing atrocities and massacres in the Nakhichevan region. As it is very well known by the Ottoman Command that the Culfa railroad region in the south of Kahralı was under the control of the Muslim forces for a long time. I have tried to disperse them. I could not succeed. The Armenian Government and I are doing our best to repulse the Armenian and Muslim gangs that are oppressing the innocent and loyal people. I have informed the Commander of the Turkish Corps, Kâzım Karabekir Bey. I asked them to take the same measures on the border region.

I here by request your informing the Turkish Command that a skirmish, most probably by mistake, took place between the Turkish and Tartar detachments near the Kublasara and İmanshamu villages on June 25, 1918. In order not to give a chance to the rising of such incidents, I here by request from your commission to inform me on time about when, from where, and with what intensions the units will pass. I would like to assure them that such incidents shall not be repeated ever again.

Corps Commander
Nazarbekhov

To: The Chief of Ottoman Commission

July 1, 1918

“Supplement”

The Armenian and Ottoman Commission is worried about the recently occurring incidents as there are numerous people from different nationalities in Erivan. The peace to be signed ought to be reliable and permanent. It should set the neighborly relations justly, determinedly, effectively, and ought to look into history for the reasons of those events.

The first seeds of enmity between the Armenians and the Muslims on the other side of the Caucasus was planted by the Russian government's provoking nations against each other as a consequence of her weakening power and after the unsuccessful Japanese War of 1905, and the first revolution. Illiterate people and the religious fundamentalists became the victims of those provocations.

This hatred between the Muslims and Armenians in the Caucasus began as a result of no reason at all. The Armenian people who were affected in the attacks on Baku, Gence, and Erivan were neither protected nor helped by the government, and were forced to defend themselves. However, thanks God, this situation was eased by the effective policies of the both sides and the fights were brought to a end and the two nations started to live in peace.

This war did not increase the tension in the relations again. In the last phase of the war Armenians were left alone with the Ottoman State. Only then hatred reappeared. On one hand, Muslims with the hope of helping the people who shared the same faith, and fearing from Armenians' gaining power, cut off the telegraph lines and destroyed the railroads behind the Armenian army. They have blockaded the roads. They have attacked Armenian villages and military units. On the other hand, as the Armenians felt desperate in this war against a strong enemy started committing outrageous violations. This peace signed should put an end to these bloody clashes. Armenians understood that their comfort and happiness are solely bound to developing of good relations with its old neighbors rather than the provocations of the other nations.

Now the Armenian Republic should seek the welfare of the Muslim population in her own territory as well as of the Armenian people living in the lands of the Ottoman State, and the benefits of the Ottoman Army should be protected until the end of the World War. As the Ottoman Commission brings a solution as remedy to the issues, there will arise an enormous amount of political, economic, and legal issues. Armenian Commission may decide the details of the peace treaty. It does not have the authority to discuss the proposal of the Ottoman Commission.

The treaty secures the well being of the Muslim people living in Armenian territory, and the Armenians living in the Ottoman lands. Even simply by discussing this issue, the Armenian Committee hopes that, a reliable government system may be established. Should the oppressions of the armed gangs brought to an end people will be rendered comfortable.

Armenian Commission believes that if the refugees are sent back, the order in the new Ottoman territories shall not change. Refugees should be disarmed; those who do not obey should be punished severely. Armenian Committee guarantees to show the order and peace established on the either side of the border, should the refugees are returned to their former homes and trades under the protection of the local governments. The Armenian people who have come together in a small piece of land, who have lost their possessions, and those who were forced to leave their fertile lands to live in the mountainous regions are bound to die. Consequently, it is obvious that there will be chaos and discomfort in those regions.

This should also be known that the people living in Erivan, which is handed over to Armenian Republic, are subject to three different administrations.

Shortage of provisions, lack of imports, and handing over of the most fertile land of Erivan to Ottoman State, Armenian people are subjected to a dreadful threat. The Armenian Commission, believing in the friendship of the Ottoman State, and believing in the words of the Commander-in-Chief of the Ottoman Armies, "Turkey has founded the Armenian Government, and will defend it," is of the opinion that Turkey will never want the death of the Armenian nation.

Chief of Commission

Zakoyov

Keshishiev

Vekilov

Tomashev

Muhister

In these letters, the atrocities committed against the Muslim population are clearly proven and acknowledged. It is overtly evident that these atrocities are conducted on a large scale by the regular forces.

Bk. s. / See pp. 595-617

2 nci Ordu Komutanlığı

Resmî Yazı

9 Temmuz 1918

12 nci Kolordu Komutanlığına

3 Temmuz 1918 gün ve 1 nci Şube 1803/2155 nolu yazıya cevaptır.

Temmuz'un ikinci Salı gecesinde 25-30 kişilik bir Ermeni çetesinin, Bahçe¹ ve İslahiye kazaları arasında birkaç köyü yakarak, bir miktar para ile hayvanları aldıklarının haber alınması üzerine, İslahiye Müfrezesinin acele olarak iki gün üç gece devam eden takipleri sonucu izlerine rastlanamamıştır. Bu durum, özellikle demir yolu hattının dağlık ve sarp kısmında istihdam edilen Ermeni amele ve müstahdemlerinden oluşan çetelerin, bölgede çeşitli eylemleri gerçekleştirdikten sonra tekrar işlerinin başına geçerek, izlerini kaybettirmekte olduklarını göstermektedir. Hiç olmazsa demir yolu hattının İslahiye ve Osmaniye arasındaki dağlık kısmında istihdam edilen Ermenilerin bu bölgeden uzaklaştırılması gerekliliği, ikinci defa Harbiye Nezaretine arz edilmiştir.

Hiçbir tarafa bağlı olmayarak dolaşan Ermeni çetelerinin, Müslüman köylüsü tarafından korunmayacağı ve ne olursa olsun izlerinin bulunacağı açıktır. Ancak devam etmekte olan olayların süratle engellenmesi, cesaret edenlerin cezalandırılmaları mutlaka şarttır. Maraş, Antep ve Besni² bölgesinde de takiple ilgilenen ordu emniyet birimleri, İslahiye'de bulundurduğu 40 kişilik müfreze ve milislerle, o bölgenin emniyetini temin etmektedir. 12 nci Kolordu tarafından da oluşturulacak bir müfreze ve il jandarmasının da takviyesiyle İslahiye-Osmaniye demir yolu hattı tarafındaki Cebel-i Bereket bölgesinin taranmasını ve bu bölgede karşılaşılabilecek Ermeni çetelerinin tümüyle yakalanmalarının sağlanmasını ve sonucun bildirilmesini rica ederim.

İslahiye Müfrezesi ile bu takibe yardım edilmesi ve Kolordu Takip Komutanının emrine girilmesi gereği, 2 nci Ordu Emniyet Bölgeleri Komutanlığına yazılmıştır.

¹ Osmaniye, Bahçe.

² Adıyaman, Besni.

2 nci Ordu Emniyet Bölgeleri Komutanlığına

Sifre
996

Cevap: 6 temmuz 1918 tarih ve 237 numaralı şifreye:

44 ncü Tümen mıntıkasında firarî bir erin takibi için çıkarılan bir onbaşı ile iki er, İntelli¹ civarında Zincirli² ve Süleymanağa köyleri arasındaki sazlıkta Ermeni eşkıyası tarafından şehit edilmiştir. Demir yolu hattının bu dağlık kısmındaki işçi ve hizmetlilerin oluşturdukları çetelerin, çeşitli fenalıklar yaptıktan sonra izlerini kaybettirmekte olduğunu göstermektedir. Devam etmekte olan olayların süratle önlenmesi ve olayları çıkaranların mutlaka cezalandırılmaları şarttır. 12 nci Kolordu tarafından oluşturulacak bir müfreze, Adana ili jandarma müfrezeleriyle, İslahiye-Osmaniye demir yolu hattı tarafındaki Cebel-i Bereket Mutasarrıflığı bölgesinin iyi bir şekilde taranması ve karşılaşılabilecek çetelerin tümünün yakalanmaları gerekliliği, söz konusu Kolorduya yazılmıştır. İslahiye Müfrezesi de bu takibe katılacak ve 12 nci Kolordu Takip Komutanının emrine girecektir.

----- ----- -----

2nd Army Command

Official Letter

July 9, 1918

12th Corps Command

In reply to the note of the 1st Division numbered 1803/2155, and dated July 3, 1918

In the evening of the second Tuesday of July, an Armenian gang of 25-30 men, after having set several villages afire took some money and livestock. Their traces could not have been found in the searches carried out for two days and three nights by the İslahiye Detachment right after the receiving of the information. This shows that the gangs composed of the Armenian workers and temporary employees, especially those employed on the mountainous and steep sector of the railway line, are hiding themselves perfectly by taking up their positions at work right after committing various atrocities in the region. It has been proposed to the Ministry of War that some of the Armenians employed in the mountainous sector of the railway

¹ Gaziantep, İslahiye, Fevzipaşa, Kozdere.

² Gaziantep, İslahiye, Fevzipaşa, Zincirli.

line extending between İslahiye and Osmaniye are ought to be removed; the proposal has also been forwarded to the Ministry of Defense.

It is clearly evident that the Muslim villagers shall not protect the traces of the drifting Armenian gangs, which are not affiliated to any organization, and their traces will be found no matter what it costs. However, it is of utmost importance to put an end to the developing events, and to punish the ones attempting to continue atrocities as soon as possible. As the army security control points, carrying out pursuits in the Maraş, Antep, and Besni regions together with the militia forces, 40 men in total, it will be appropriate for the 12th Corps to set up a detachment and support it with the gendarmerie reinforcement units to launch pursuits and to capture the Armenian gangs in the Adana region on the İslahiye-Osmaniye railway line. Please inform about the outcome of the measures to be taken.

2nd Army Security Regions Command has been informed to enter the command of the Commander of the Corps Pursuit Units to help the pursuits along with the İslahiye Detachment.

To: 2nd Army Security Regions Command

Rejoinder. In reply to the code dated July 6, 1918, and numbered 237.

A corporal and two soldiers, who were sent out to pursue a deserter in the area of responsibility of the 44th Division, were martyred by the Armenian bandits among the reeds in the environs of İntelli between Zincirli and Süleymanağa villages. It has been understood that the gangs composed of the workers and temporary employees on the mountainous side of the railway are covering their tracks after having completed their various outrageous activities. It is of utmost importance to stop the occurrence of the events, and to punish the instigators. The 12th Corps Command had been informed about the formation of a detachment, and carrying out thorough researches in the Adana region along the İslahiye-Osmaniye railway, and to capture all the gangs. İslahiye Detachment shall take part in the pursuit under the command of the Commander of the 12th Corps Pursuit Units

Bk. s. / See pp. 619-622

Halep Valiliği
Yazı İşleri Kalemî
Genel: 3065
Özel : 285

2 nci Ordu Komutanlığına

İslahiye'nin Çamlık adındaki ormanını kale gibi kullanarak civar köylere saldıran Ermeni eşkıyaları, bu kez sınırları yan yana olan Kilis'in Akçakent ve Kaman¹ köylerini basarak adam öldürmüş, çok miktarda parayı ve tahılları gasp ederek firar etmişlerdir. Bildiğiniz gibi geçenlerde de İslahiye'de görevli birkaç jandarma erini dere içinde katletmişlerdi. Yapılan arama ve takiplere rağmen ormanlık alanın yüksek ve sarp olmasından dolayı yakalanamadıkları gibi, sarp yerlerde süvarilerin hakkıyla takip yapamayacakları anlaşılarak takiplerde tercihen piyade jandarma erlerinin kullanılması gerekli ise de buna da imkan yoktur. Suretleri Ek'te sunulan Jandarma Alay Komutanlığının şifre telgrafından anlaşılaacağı gibi, yapılan takiplerden iyi sonuç elde edilebilmesi maksadıyla 2 nci Ordudan takip için o bölgeye gönderilmiş olan emniyet müfrezeleri takviye edilecektir. Adana Valiliğine yazıldığı şekilde bu kuvvet gerek oradan gerekse Kilis'ten çıkarılan kuvvetlerle birleşerek ortak takip yapılacaktır. Eşkıyanın cezalandırılarak emniyet ve düzenin temini hakkında gerekli yerlere emir verilmesini rica ederim.

31 Temmuz 1918
Halep Valisi
İmza

----- ----- -----

Halep Valiliği
Yazı İşleri kalemî
Genel
Özel

İslahiye'nin Çamlık'a yakın olan hududunu baştanbaşa dolaştım. Ermeni eşkıyası Çamlık'ta olup kuvvetini artırmıştır. Huduttaki köylerden vergi alır gibi buğday ve koyun almaktadırlar. Bu konu için söz konusu köylüler her nasılsa çeteler tarafından aldıkları talimata göre, bilgi sahibi olmadıklarını söylüyorlar. Devlete ve yakın köylere ihbar ettikleri takdirde, köylerini yakıp kendilerini öldüreceklerini söylemişlerdir. Elleriyle erzakı teslim edip bir şey söylemiyorlar. İç kısımlara doğru bir kısım köylerin ileri

¹ Kilis, Musabeyli, Gündeğer.

gelenleri, eşkıya için gizli gizli erzak toplamaktadırlar. Muhbirler aracılığı ile erzak verip de bilgi sahibi olmadıklarını açıklayanların bir kısmını yakalayarak Kilis'e sevk ettim. Eşkıya Çamlık'ta çok miktarda erzak biriktirmiştir. Karakoldan ve merkezden getirdiğim 13 jandarma ile bu gece pusu kuracağım. Çamlık civarındaki köylerde nizamiye birliklerinden bir müfreze bırakılması mümkün olamadığı takdirde, silah dağıtılmasının emirlerinize bağlı olduğu arz olunur.

----- ✎ ----- ✎ -----

Sayı
424

Antep
7 Eylül 1918

2 nci Ordu Komutanlığına

Çamlık civarında bir süre Ermeni çetelerinin takibi ve keşif yaparken hastalanıp geri dönen Antep Jandarma Komutanının soruşturmalarından elde ettiği bilgilere göre, Ermeni çetelerine menfaat temin etmek için yardım edenlerin, İslahiye'nin Sakçayüzü köyünün zengin ve nüfuzlu kişilerinden Hurşit Ağa ile akrabası olan ve evinde Ermeni çete reisinin eşiyle çocuğu yakalanan ve bugün ailesiyle birlikte firarda bulunan kişi Kilis'in Karasuret köyünden olan kişi ile Kilis'in Akçakent köyünden Battal Ağa ve İslahiye'deki zenginlerden Hacı Ağa isimli kimseler olduklarını bildirmektedir. Bunlardan Hacı Ağanın Ermeni çetelerinin gasp ettikleri eşyayı satın almak suretiyle onlara faydalı olduğu, diğerlerinin de bu durumdan çokça faydalandıkları ve Hurşit Ağanın yanında birçok silahlı adam istihdam ettiği haber alındığından haklarında gereken işlemin yapılması için emir verilmesi arz olunur.

2 nci Ordu İnzibat Bölgeleri Komutanı

Akif

----- ✎ ----- ✎ -----

Office of Governor of Aleppo
Office of Correspondences
General: 3065
Private: 285

To: 2nd Army Command

The Armenian gangs using the Çamlık forest of Islahiye as a fortress have been attacking the villages in the environs of Islahiye; however, they have attacked Akçakent and Kaman, the neighboring villages of Kilis, and killed people, seized large sum of money and grain by force and ran away. As it is evident they have massacred several gendarmerie soldiers, who were on duty in Islahiye, in the creek. They could not have been captured despite all the searches and pursuits, as the forest area is high and steep. Moreover, it has been understood that the cavalry will not be able to conduct a pursuit as desired, and the prevailing circumstances forbids us to employ infantry gendarmerie soldiers. As it will be understood from the attached copy of the coded telegram by the Gendarmerie Regiment Command, in order to obtain desirable results from the pursuits, along with reinforcing of the provost detachments affiliated to the 2nd Army, and as it is written to the Office of the Governor of Adana, the force to be send out to meet the forces to be send out from there and from Kilis shall conduct a joint pursuit, and the bandits will be punished, order and security will be established. I here by request the issuing of the necessary orders.

July 31, 1918

Governor of Aleppo
(signed)

----- ----- -----

Office of Governor of Aleppo
Office of Correspondences

I have toured Islahiye's border, neighboring Çamlık, thoroughly. The Armenian bandits in Çamlık have increased their power. They are taking grains and sheep from the villages on the border as if they are collecting taxes. The villagers, for some reason, declaring that they do not know anything about the gangs, in line with the instructions they are given by the gangs. They told the villagers who had close ties with the government that they would kill them and burn their villages if they were to disclose their shelters. They are handing the provisions and never saying a word. Some of the village notables are hiding some provisions in the rear areas in secret. I have sent some of the people who, according to informers, had given provisions and said that they had no information about the gangs to Kilis under arrest. The bandits are storing large amounts of provisions in Çamlık. I will lay an ambush with the 13 gendarmerie soldiers, whom I had brought

from the gendarme station and from the central headquarters, tonight. If it is not appropriate to place detachments from the regular units in the villages around Çamlık, distributing of arms to the villagers resides in your power.

----- 80 ---- 82 -----

Antep
September 7, 1918

To: 2nd Army Command

According to the investigations of the Antep Gendarmerie Commander, who had to return as a result of the sickness he got caught during the pursuit of the Armenian gangs and conducting reconnaissance around Çamlık, the people who sought benefit by helping the Armenian gangs were Hurşit Agha, one of the rich and notable people in Sakçayüzü village of Islahiye; and his relative Battal Agha, from Kilis's Karasuret village, taken refuge in an unknown place today, in whose house the wife and the child of an Armenian gang leader were caught; and Hacı Agha, one of the rich people in Islahiye. I here by request the issuing of orders for the taking of necessary measures for Hacı Agha, who is said to be of great help, as well as the others, to the Armenians by buying the goods the Armenians pillaged, and for Hurşit Agha as he is said to be employing numerous armed men at his place.

2nd Army Provost Zones Commander
Akif

Bk. s. / See pp. 623-628

12 nci Kolordu Komutanlığı
1 nci Şube
Sayı
2061

Aceledir

Adana
12 Ağustos 1918

2 nci Ordu Komutanlığına

Özet: Gavur Dağı'ndaki çetelere
yataklık eden şahısların
tutuklanmasıyla ilgili.

44 ncü Tümen Komutanlığından gelen ve içeriği son derece dikkat çekici haberin sureti Ek'te sunulmuştur. Halep İstasyonunda çalışan ve isimleri söz konusu haberde bulunan şahısların tutuklanarak ilk ifadelerinin alınması ve yapılmakta olan soruşturmaya önemli bir esas teşkil etmek üzere, üzerlerinin ve evlerinin aranarak elde edilecek evrakla birlikte Osmaniye'ye gönderilmeleri bu işte parmağı olanların çoğalması halinde Osmaniye'ye gönderilmeleri uygun görülmediği takdirde, Halep'te oluşturulacak heyet aracılığıyla gereken soruşturmanın yapılmasının görüşlerinize bağlı olduğu, İslahiye İstasyon Komutanı Üsteğmen Şemsettin Efendi hakkında da kanunî kovuşturma yapılması için Osmaniye'ye gönderilmesi için Halep Hat Komiserliğine emir verilmesi arz olunur.

12 nci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Suret

İslahiye'de tutuklananlar, İslahiye'den dönerken beraberimde Osmaniye'ye getirilmiş ve burada sorgulamaya başlanılmıştır. İslahiye İstasyonu Eski Müdürü Sabit İsa Efendi de babası ile beraber 8-9 Ağustos 1918 gecesi Halep'ten gelmiş ve geceli gündüzlü sorgulanarak diğerleriyle yüzleştirilmiş ve tutukluluk hallerine ait sorgulamalar, bugün tamamıyla sona ermiştir.

Önceden gerek İstasyon Müdürü, gerekse diğerleri meseleden habersiz olduklarını iddia ederek, tamamen inkâr etmişlerse de, sonra her şeyi birer birer söylemeye mecbur kalmışlar ve tamamıyla itiraf etmişlerdir. Sorgulama esnasında birçok gerçek ortaya çıkarılmış, özellikle İstasyon Müdürü Sabit Efendiden aşağıdaki pek çok önemli bilgiler elde edilmiştir:

1. Halep'te Ermeni çetelerine ait işleri idare eden ve bunlara gerekli olan her türlü malzemeyi hazırlayan bir heyet bulunmaktadır. Bu heyetin başkanı, bugün Halep Şimendifer Merkezi Müdürü Mühendis İstanbullu Muzaffereddin Basmacıyan'dır (Bu adam önceden Halep'te Ermeni okulunda öğretmen imiş). Heyetin iki de üyesi olup birisi Halep'te işletme şirketi veznedarı İstanbullu Papasyan, diğeri Halep İstasyonu telgraf memurlarından Maraşlı Karamanyan'dır. Üyeler arasında bulunmayan fakat bu işlerden tamamıyla haberdar olan, bir de Halep İstasyonunda Telgrafçı Balabanyan vardır.

2. Bu Muzaffereddin (Basmacıyan) aynı zamanda şimendifer başmüdürünün tercümanlığı görevini yapmakta ve Halep'te büyük mevki sahibi olan adamlarla daima temas etmektedir. Özellikle Halep'in en meşhur zenginlerinden Ermeni tüccar Toma kardeşlerle her an beraber bulunmaktadır.

3. Halep'te çeşitli araçlarla elde edilen silâh, cephane ve erzak, Muzaffereddin ve arkadaşları tarafından teslim alınarak, Halep İstasyonunda uygun bir yerde toplanmakta, sonra bunlar önceden isimleri arz edilen ve şimdilik Osmaniye'ye gönderilmeyen ateşçiler aracılığıyla İslahiye'ye naklolunmakta ve buradan da Sâbit İsa Efendi tarafından dağıtılmaktadır.

4. Bu suretle nakledilmekte olan silâh ve cephanelerin hiçbir şekilde yoklanmaması, denetlenememesi Muzaffereddin tarafından temin edilmiş olduğundan, taşımayla ilgili hiçbir endişeleri yoktur.

5. Muzaffereddin pek cesur bir adam olmadığından, her şeyi Şimendifer Başmüdürü Alman asıllı İsviçreli Mösyö Şöven Dönerk'e dayanarak yapmakta, bu sevkiyattan ve çetelere ait işlerden adı geçen müdürün de bilgisi bulunmaktadır.

6. İslahiye Eski Müdürü Sâbit İsa Efendinin kendisine verilen görevi tamamıyla yaptığı takdirde Muzaffereddin tarafından Halep Şimendifer Mülkî Komiseri Rum Altuntop'a ve Başmüfettişlik Başkâtibi Yahudi Kara Kipellar'a tavsiye edilerek, olağanüstü bir şekilde yükseltileceğine dair söz verilmiştir.

7. Halep'ten yapılan sevkiyattan başka, Bahçe ve Meydan-ı Ekbez İstasyonlarında¹ çoğunlukla fazla vagonları ayırmak gerekli olduğundan, adı geçen istasyonlarda alıkonulan cephane ve silâh vagonlarından da gerektiği kadar silâh ve cephane aşırılamakta, bunlar Meydan-ı Ekbez'den ve Bahçe'den İslahiye'ye gelen palas ve su trenlerine konularak Makinist Hayk ve Sivaslı Makinist Vahan, Ateşçi Hasanbeylili Erâkil aracılığı ile nakledilmek

¹ Suriye, Meydan-ı Ekbez.

hatta bazen ekmek çuvallarının altına cephane konularak getirilmekte, İslahiye Ambar Bekçisi Geyveli Anesti aracılığı ile ambara konularak korunmaktadır.

8. Cephane nakliyatıyla uğraşan ve Tahtaköprü ile Ayran arasında işleyen su treninde ateşçilik yapan Hasanbeylili Tarakçı oğlu İzik ile Ayran ve İslahiye arasında işleyen palas treninde şef trenlik görevini yapan Kartallı Balazban vardır. Bunlar getirdikleri cephaneyi Kürtbahçe İstasyonu Müdürüyle, bugün tutuklu bulunan İslahiye eski istasyon müdürüne teslim etmekte ve buralardan çetelere gönderilmektedir. Yarbaşı İstasyonu Telgrafçısı Hariryanı'nın de bu nakliyattan haberi vardır. Bir de bugün şirket emrinde olduğu halde, bazen Meydan-ı Ekbez İstasyonu'nda bazen Tahtaköprü'de dolaşan Hasanbeylili Markor oğlu Koça ile Meydan-ı Ekbez İstasyonu'nda demircilik yapan yine Hasanbeylili Artin oğlu Agop bulunmaktadır. Bunlardan birisi önceden eşkiyalar arasındayken yaklaşık 5 - 6 ay önce ayrılarak şirkete kaydedilmiştir. Bugün her ikisi de cephane ve silâh bulmakla meşgul olmaktadır.

9. Gerek Halep tarafından, gerekse Bahçe ve Ayran taraflarından çeşitli araçlarla, eşkiya adına İslahiye'ye nakledilmekte olan silâh ve cephanelerden, İslahiye İstasyonu Komutanlığında görevli bulunan Üsteğmen Şemsettin Efendinin de bilgisi vardır. Hatta gelen silâh ve cephaneler kısmen istasyon komutanı adına Bakkal İsmail Çavuş'un dükkânında korunduğu halde, hiçbir ses çıkarmamasının sebebi, kendisinin de çoğu zamanlar İslahiye İstasyonu'nda kalan silâh ve cephane vagonlarından, İslahiye İstasyonu Eski Müdürü Sabit Efendi, istasyonda sevk memurluğu görevini yapan Ermeni asker Rupen, İstasyon Makasçısı Şükrü Osman ve her zaman yanında bulunan Mehmet Ali Çavuşla işbirliği etmesiyle silâh ve cephane aşırarak, 5'er Osmanlı Lirasına (Altın para) gizlice köylülere sattırılmasıdır. Aynı zamanda toplanan paraları aralarında paylaşmalarından dolayı, Üsteğmen Şemsettin Efendi her konuda istasyon müdürüyle diğer memurların yaptıklarına katlanmak zorundadır.

10. Bu çetelerin görevi ve takip ettikleri amaç, Amanos Dağlarında, İslahiye, Pazarcık¹, Kilis, Maraş ve Zeytûn² bölgelerinde her türlü tahribatı yapmak, önceden uzaklaştırılan ve son zamanlarda sürüldükleri yerlerden kaçarak bir şekilde Halep'e gelmekte olan Ermenilerin kendilerine katılmalarını temin ederek teşkilâtlarını yaymak ve bu durumu harbin sonuna kadar devam ettirmek, sonuçta söz konusu bölgede küçük bir Ermenistan oluşturmaktır.

¹ Kahramanmaraş, Pazarcık.

² Kahramanmaraş, Süleymanlı.

Bugün Halep'te, Adana'da, İstanbul'da, İzmir'de bu işlerle ilgilenen birçok Ermeni zengini, şimdilik yalnız para yardımında bulunmakta ve isimleri son derece gizli tutulmaktadır.

11. Yukarıdaki bilgilere göre yeniden yakalanıp tutuklanmaları gereken şahıslar ile, şahsî menfaatleri uğruna kendi eliyle vatanın mezarını kazmaya çalışan İslahiye İstasyon Komutanı Üsteğmen Şemsettin Efendi ve emri altında bulunanlar hakkındaki emrin gerekli birimlere acele olarak tebliğ edilmesi, hepsinin koruma altında Osmaniye'ye gönderilmelerinin temini önemle rica olunur.

12 Ağustos 1918

Aslı gibidir.

İmza

----- ✍ ----- ✍ -----

12th Corps Command
1st Division
Number
2061

Urgent

Adana
August 12, 1918

To: 2nd Army Command

Summary: Arresting of the people
harboring the gangs
prevailing on the Gavur Mountain.

The copy of the report, received from the 44th Division Command, is attached as it contains extremely important information worthy of taking into consideration. The persons who are working at the Aleppo train station and whose names are listed in the mentioned report shall be arrested for the taking of their first testimonies; and in order to set firm bases for the proceeding investigation, their personal belongings and houses shall be searched and the documents to be found shall be sent to Osmaniye; in case of increasing of the number of the suspects they shall be transferred to Osmaniye, or, if not found appropriate, the founding of an investigation

committee in Aleppo resides in your power; I here by request the issuing and sending of orders for a legal investigation of the Islahiye Station Commander 1 Lt. Şemsettin Effendi in Osmaniye to Aleppo Front Commissariat.

12th Corps Commander
Fahredden

Copy

I brought the ones who were arrested in Islahiye to Osmaniye, and their interrogations had started here. The former Director of the Islahiye Station Sabit İsa Effendi and his father were brought from Aleppo in the evening of August 8-9, 1918; and were interrogated day and night and were brought face to face with others, their interrogations under arrest is completed thoroughly today.

Although they have claimed that they did not know anything about the issue, and denied it thoroughly, they later revealed everything gradually. Lots of truth was brought to light; a lot of important information was obtained especially from the testimony of the Director of the Station Sabit Effendi:

1. There is a committee preparing all the provisions, materials, and taking care of the affairs of the Armenian gangs in Aleppo. The chair of the committee is the Engineer Director of the Aleppo Railroad Center Muzafferredin Basmajian from İstanbul (this person is said to have been a teacher at the Armenian school in Aleppo). The committee has two members, one happens to be the treasurer of the firm's Aleppo branch, Papasjian from İstanbul, and the other is the telegraph officer Karamanijan from Maraş. There is also another person who is aware of all these issues, who is not among the members of the committee, a telegraph officer at the Aleppo Station, Balabanijan.

2. This Muzafferredin (Basmajian) is also the chief translator of the chief-director of the railroads, and he has close ties with the high-ranking people in Aleppo. He especially comes together with one of the most famous rich people of Aleppo, merchant Armenian Toma brothers, frequently.

3. Various weapons, ammunition, and provisions that are obtained by various means in Aleppo are received by Muzafferredin and his friends to be stored in an appropriate place at the Aleppo Station. They were later transferred to Islahiye by the stokers, whose names were mentioned before and who were not sent to Osmaniye, to be distributed to other parties by above-mentioned Sabit İsa Effendi.

4. As the negligence of controlling of the weapons and the ammunition transferred has been organized by Muzafferredin, they fear of nothing during the transfers.

5. As Muzaffereddin is not a courageous man, he does everything by relying on the Chief Director of the Railroads, German origin Swiss, Monsieur Cheuven Doenerck. The mentioned director has no knowledge of the transfers and the issues pertaining the gangs.

6. The former director of Islahiye Sabir İsa Effendi has been recommended to Civilian Commissariat of Aleppo Railways Altuntop, a Romaic person, and to Chief Clerk of the Chief Inspectorate, Jewish Kara Kipellar, and promised by Muzaffereddin for an extraordinary appointment to higher positions.

7. Other than the transfers made from Aleppo; it was necessary to separate the extra railway cars at the Bahçe and Meydan-ı Ekbez stations, required amount of weapons and ammunition were stolen from the cars held at the stations, and they were loaded on the passenger trains or on the water-trains coming to Islahiye from Bahçe and Meydan-ı Ekbez, to be transferred by the Mechanics Hayk and Vahan from Sivas, Stoker Erakyl from Hasanbeyli; and moreover, the stolen ammunition was sometimes placed under the sacks of bread and were kept in the depots by the Islahiye Depot Guard Anesti of Geyve.

8. Other then these people there were; İzik, son of the stoker Tarakchi of Hasanbeyli, who worked at the water-train running between Tahtaköprü and Ayrar; and Balazban of Kartal who was the chief conductor of the passenger train running between Ayrar and Islahiye. They would hand over the ammunition they brought to the Director of the Kürtbahçe Station, and to the former director of the Islahiye Station, who is now under arrest, for distribution to the gangs. Harirani, the telegraph officer of the Yarbashi Station, is well aware of the transfers made. Among those people there are also Kocha, son of Markor from Hasanbeyli, who is usually seen sometimes in Meydan-ı Ekbez, and sometimes in Tahtaköprü, although he was under the command of the company; and the ironsmith of the Meydan-ı Ekbez station Artin's son Agop from Hasanbeyli. One of these was formerly a gang member and joined the company some 5-6 month ago. They both are indulged in finding ammunition and weapons.

9. 1st Lt. Şemsettin Effendi, affiliated to the Islahiye Station Command is known to be aware of the transfers of weapons and ammunitions coming either from Aleppo, or from Bahçe and Ayrar by various means. Moreover, the reason for his keeping silent for the keeping of the received weapons and ammunition in Grocer İsmail Çavuş's store partly in the name of the station commander is that: he himself most of the time together with Sabit Effendi, the former director of the Islahiye station, the Armenian soldier Rupen, dispatch officer at the station, the station's switchman Şükrü Osman, and Mehmet Ali Çavuş who is always at his side steals weapons and ammunition and has the villagers to sell them at 5 Ottoman Liras (gold coins) in secret. As they are sharing the money gathered this way, 1 Lt. Şemsettin Effendi has to endure the director of the station as well as the other officials.

10. The aim and the mission of these gangs is to destroy the region of Amanos Mountains, Islahiye, Pazarcık, Kilis, Maraş, and Zeytun; to have the Armenians, who have run away from the places where they were sent, coming towards Aleppo, join their forces and to spread their organizations and to continue these activities until the end of the war; and consequently to establish a small Armenia in the mentioned region.

Today, a lot of rich Armenians living in Aleppo, Adana, İstanbul, and in İzmir are only providing money for the time being, and their names are kept highly confidential.

11. Along with the above mentioned people who are to be arrested; it is here by especially requested that the orders for arresting the Commander of the Islahiye Station, 1 Lt. Şemsettin Effendi, and his staff who are trying to dig the tomb of the country giving priority to their own personal benefits should be issued and sent to the necessary departments urgently, and they should be transferred to Osmaniye under the supervision of the guards.

August 12, 1918
In unison with the original.

(signed)

Bk. s. / See pp. 629-636

9 ncu Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı

Kars
25 Ağustos 1918

1 nci Şube

Özel : 3972
Genel : 8758

Doğu Orduları Grubu Komutanlığına

Rumiye'nin¹ tarafımızdan alınması sırasında bir Amerikan din yayma heyeti görüldü. Bu heyetin teşkilât ve amacı hakkında şu bilgiler elde edildi:

Amerikan Hükûmeti, şimdi de Tebriz'de² bulunan Hekim Vaneman'a para gönderiyor. Bu para Rumiye'deki din yayma heyetine geliyor. Önceden bu heyetin başkanı ve ilâhiyat öğretmeni iken sonradan Rumiye'de fahrî Amerikan konsolos yardımcılığını da yapmış olan Hekim Şat, aldığı paraları Rumiye'de Osmanlı Devleti aleyhine çalışan ve Ermenistan Hükûmetiyle imzalanmış barışa da razı olmayan ve bu şekilde Ermeni Hükûmetine de asi bulunan Ermeni ve Nasturi çetelerinin teşkiline, düzenlenmesine ve donatılmasına harcamış ve bu eşkıyaları beslemiş, barındırmış, yaptıkları bütün zulümlere de başkanlık etmiştir.

Bu durum bugün Rumiye'de idaremiz altında bir hastahanede Ermeni ve Nasturi yaralılarını tedavi eden Amerikalı hekimler tarafından itiraf edilmektedir.

Rumiye tüccarları, Hekim Şat'ın bazen tüccarlardan borç olarak aldığı paraya karşılık, Tebriz'deki Hekim Vaneman adına çek senet verdiğini ve söz konusu tüccarların da paralarını Hekim Vaneman'dan aldıklarını söylüyorlar.

Rumiye'de esir edilen Rus subayları da kendi maaşlarının Amerika Konsolosluğu (Hekim Şat) aracılığı ile Tebriz'den gelmekte olduğunu itiraf ediyorlar.

Aslında memleketimizin çoğu yerlerinde mevcut olan bu gibi kurul, din yayma teşkilâtının görev ve amaçlarının görünürde idareleri altında bulunan bir hastahane, bir okul ve bir yetimhanenin idaresi, gerçekte ise Hristiyanların korunması ve ayrılıkçı fikirlerin, isyanların yayılması ve İslâmîğin yok edilmesi olduğu bilinmektedir.

Bunun üzerine: Hekim Şat'ın kendi memleketimizde Ermeni ve Nasturi çetelerini Osmanlı Devleti aleyhine kurduğu, donattığı ve istihdam ettiği, halka ve Müslüman esirlere yapılan bütün cinayetleri sevk ve idare ettiği, Hekim Vaneman'ın istenen parayı verdiği ve diğer hekimlerin de, hayır işlerine harcadıklarını söyledikleri paraları, aynı kişilerin aracılığıyla

¹ İran, Rumiye.

² İran, Tebriz.

aldıklarından dolayı, Hekim Şat ile bu suçu ortaklaşa işledikleri meydana çıkmış oluyor.

Amerikalıların İran topraklarında bu kadar zamandan beri aleyhimize işledikleri bu cinayetleri ve savaşta ihanetlerinin engellememesi, memnuniyetsizliğini belirtmemesi dolayısıyla tarafsızlık hukukuna uymamış olan İran Hükûmeti, askerî ihtiyaçtan dolayı idaremi altına geçen bölgede askerî çıkarlarımızın selametinin temini için, kendimizin keşif ve inceleme sonucu elde ettiğimiz bu cinayetin cezasını kendimizin vermesi hakkında, bize karşı hiçbir hak iddia edemez.

Eğer bu Amerikalıları askerî mahkemeye verirsek yaptıkları suçun, savaş ihaneti olması dolayısıyla idama mahkum edilecekleri ve bunların bu şekilde cezalandırılmalarının da hükûmetimizin İran içindeki siyasî nüfuzunu güçlendireceği ve İranlılardan aleyhimize çalışacak adamların sayısını sınırlayacağı şüphesizdir.

Fakat sonradan dış siyaseti etkileyeceği mutlak olan bu meselenin, bu şekilde çözümlenmesinin, Devletimizin Amerikalılar hakkında takip etmek istediği siyasete karşı olmaması ve bir zorluğa sebep vermemesi amacıyla, durumun ilk olarak İstanbul'dan sorulması gerekmektedir.

Şimdi Rumiye'de bulunan üç hekim, bir memur ve birkaç Amerikalı kadından oluşan din yayıcılar tutuklu olmayıp, bir seyyar hastahanemizle ortak çalışarak, 40 kadar Ermeni ve Nasturi yaralıını tedavi etmekte ve yalnız gözetim altında bulunmaktadır. Hekim Şat çetelerle beraber kaçmıştır.

Din yayanların bizden gördükleri iyi muamele ve himaye hakkındaki teşekkürlerini bildirmesi bakımından orduya ve İsveç Büyükelçiliğine yazdıkları mektuplar posta ile gelmektedir.

İdareleri altında bulunan yetimhanede 9 kadar çocuk vardır. Yakında Ermeni ve Nasturi yaralılarının tedavilerinden sonra, bu heyetin görevi sona erecek ve bölgedeki Ermeni ve Nasturilerin hepsi de firar ettiklerinden dolayı, bunların yapacakları başka bir iş de kalmayacaktır. Aleyhimizde tertip ettikleri ve yukarıda arz edilen hıyanetlere karşı tamamen Rumiye'de, Tebriz'de serbestçe kalmaları ve gezmeleri de uygun değildir. Gereğinin emredilmesi arz olunur.

9 ncu Ordu Komutanı
Tuğgeneral
Şevki

----- 80 ----- 82 -----

9th Army Command
Office of Chief of Staff
1st Division

Kars
August 25, 1918

Private : 3972
General: 8758

To: Eastern Armies Group Command

During our capturing of Rumiye an American missionary committee was observed. The following information was received about the organization and the aim of this committee:

The American government is now sending money to Doctor Vaneman in Tebriz. The missionary commission in Rumiye receives the money. Doctor Shot – who was once the chairman of the committee, a teacher of theology, and the honorary deputy American counselor – spent the money for formation, organization, arming, nourishing, and for harboring of the Armenian and Nestorian gangs that did not approve the treaty signed with the Armenian Government therefore became rebellious to the Armenian Government, and worked against the Ottoman Government in Rumiye; he furthermore lead all the atrocities they have committed.

An American doctor who is curing the wounded Armenian and Nasturian gang members at a hospital, in Rumiye, under our administration, confesses this situation.

The merchants in Rumiye are saying that Doctor Shot is giving bank checks / written certifications, signed in the name of Doctor Vaneman in Tebriz, for the loans he takes; the merchants are taking their money from Doctor Vaneman.

The Russian officers who are arrested in Rumiye are also confessing that they are receiving their salaries from Tebriz through the intermediary of the American Consulate (Doctor Shot).

Actually, it is a well known fact that the seeming mission and aim of the those commissions that are established in every corner of our country is the administration of a hospital, a school, and a orphanage; however, their main aim is the protection of the Christians, spreading of separatist ideologies and rebellions, and the annihilation of Islam.

Consequently; it becomes evident that Doctor Shot had organized, armed, and employed Armenian and Nestorian gangs against the Ottoman State on our soil; commanded and conducted all the murders practiced upon the citizens and Muslims; that Doctor Vaneman has provided the money required; other doctors who claimed that they have donated money to the charity funds, were all in fact collected by the same persons. Thus, it is proven that they have committed those crimes together with Doctor Shot.

Iranian Government who has kept its silence in front of the murders committed by the Americans for so long a time, and by not giving an end to, or not protesting, their treacherous activities against us during the war, has not complied with the philosophy of neutrality. Iranian Government cannot, therefore, claim any right against us in our protection of our military interests and welfare of the regions that came under our control, and punishing of the murderers who have been determined at the end of our own investigations and inspections.

It is explicitly evident that, if those Americans are tried at the military courts they will be punished by death as the crimes they committed is wartime treachery; this will eventually strengthen our political influence within Iran and will limit the number of the Iranians who will work against us.

However, the issue, which will eventually become one of diplomacy, should first be consulted with Istanbul, as this solution may hinder the politics our government is trying to pursue about the Americans.

The Rumiye mission that is composed of three doctors, a civil servant, and several ladies is not under arrest, but kept under detention working together at one of our mobile hospitals to cure some 40 wounded Armenian and Nestorian people. Doctor Shot has run away together with the gangs.

The mission's letters of gratitude about our good treatment and protection of them are being sent by mail to the army and to the Swedish Embassy.

There are about 9 children at the orphanage under their own administration. The mission of the committee will come to an end after the curing of the wounded Armenians and the Nestorians; as all the Armenians and the Nestorians in the region have fled away they will have nothing to do any longer. It is not appropriate for them to go around freely in Tebriz and in Rumiye for their treacherous activities they have committed against us. The issue is here by presented for your further orders.

9th Army Commander
Brigadier General
Şevki

Bk. s. / See pp. 637-640

9 ncu Ordu Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı

Kars
29 Ağustos 1918

1 nci Şube

4098
3445

Doğu Orduları Grubu Komutanlığına

Ermenistan'dan firar ederek 9 ncu Tümen Karargâhına gelen iki Müslümanın ifadesine göre; Antranik'in Zengezor çevresinde bulunan kuvvetleri 15 gün önce Arpa mevkisinin kuzeyindeki Savur ve Darlağiski bölgesine gelmiş. Malişki, Keşişkent, Hasankent köyleri civarında bulunuyormuş. Antranik de şimdi Hasankent köyündeymiş. Sınır dışına çıkardığımız Ermeniler de Antranik'in kuvvetlerine katılarak, söz konusu yörelerde Müslümanlara her türlü zulüm ve eziyet yapmaktadırlar. Müslümanları evlerinden çıkarıp açlığa mahkum etmekte ve göçlerine izin vermemektedirler. Hatta bu iki kişi, 30 kadar erkek arkadaşlarıyla beraber bu tarafa firar ederken, Antranik'in kuvvetleri bunların yollarını keserek, üzerlerine ateş etmişlerse de bu kişiler kurtulmuşlardır. Geri kalanın ne olduğu belli değildir. Hatta köylerinden çıkmayan ve toplu halde bulunan Müslümanlara karşı top kullandıklarını da, bu iki Müslüman söylemiştir.

Bundan dolayı, bu husus ve özellikle bu bölge hakkında önceden de arz edildiği gibi, Müslümanların Ermenistan içindeki durumları son derece elim bir hâl almıştır. Ermenilerin bu tarz hareketlerle bir ay sonra, memleketlerinde bir tek Müslüman bırakmamak ve içeride rahatladıktan sonra faaliyetlerinin ve teşebbüslerinin zeminini, sınırın bu tarafına kadar genişletmek amacını güttüklerinin anlaşıldığını arz ederim.

9 ncu Ordu Kumandanı
Tuğgeneral
Şevki

----- ✂ ----- ✂ -----

9th Army Command
Office of Chief of Staff
1st Division

Kars
August 29, 1918

4098
3445

To: Eastern Armies Group Command

According to the testimonies of the two Muslims, who fled from Armenia and have taken refuge in the 9th Division Headquarter, Antranik's forces around Zengezor situated themselves in the region of Savur and Daghlaghski in the north of Arpa positions 15 days ago; they are said to be around Malishki, Keşikent, Hasankent villages. Antarnik is said to be in Hasankent village. Antranik is said to be in Hasankent village nowadays. The Armenians whom we have allowed to cross on to the other side of the border have joined Antranik's forces and begun taking part in the atrocities committed on the Muslim population. They are taking Muslims from their homes and subjecting them to hunger; moreover, they are not allowing them to immigrate. These two refugees, while they were running away with their 30 friends, Antranik's forces intercepted them and opened fire; although these two managed to save their lives nothing is known about the other people. These two Muslims also claimed that they have also used guns against those who did not leave their villages and stood together.

Consequently, as it has formerly been stated the position of the Muslims in Armenia has gained a tragic phase. I here by would like to assert that Armenians' intention for not leaving a single Muslim in the inner regions within a month's time; and having secured their homeland, they would shift their grounds of activities and attempts to this side of the border have become virtually evident.

9th Army Commander
Brigadier General
Şevki

Bk. s. / See pp. 641-642

25 Eylül 1918

Savunma Bakanlığı

Şifre

Halep Demir yolu Şirketi Müdürü iken, Ermeni çeteleriyle ilgisi olduğundan dolayı tutuklanarak, Osmaniye'de söz konusu çeteler hakkındaki soruşturmayı yapmakla görevlendirilen soruşturma heyetinin yanına gönderilen Mösyö Şüvenderer'in yerine geçici olarak tayin edilen Mösyö Helfiker'e devir ve teslim ettiği evrak ve gizli dosyalardan dikkate değer olanlardan bazılarının içeriği:

- a) Şirketin Halep Şubesi tarafından son üç ay içinde 5.000 liralık gizli harcamalar,
- b) Şirket kasası aracılığıyla Mösyö Cerman adına 40 – 50 bin liranın harcanması,
- c) Şirket hesabına olarak hat güzergâhında ve Halep'te satın alınacak arsa, bina ve çiftlikler.

Bunlardan (a) fıkrasındaki dosyanın, hükûmetçe hiç arzu edilmeyen bazı hususlarda para yardımına ilişkin olması; (b) de yazılı 40-50 bin liranın harcanmasına ait dosyanın da memleket içinde kâğıt para toplanması ve Avrupa'ya hububat kaçırılması hususlarıyla ilgili bulunması ihtimal dahilindedir. Bu dosyalardan başka, şirketin kişiye özel gizli dosyaları da mevcuttur. Bunlar, Osmaniye'ye sevk edilen eski müdür Mösyö Şüvenderer tarafından bir kasa içine konularak kapatılmış ve anahtarı da adı geçen şahıstadır. Bu dosyaların gizliliğinden dolayı, yalnız asil olarak tayin olunacak müdürlere verilebileceğini Mösyö Şüvenderer açıklamıştır. Bunlar arasında çetelere ait veya hükûmet ve millet yararına aykırı olan bazı maddelerin ve haberleşmenin bulunabileceği düşünüldüğünden, pek önemli olan bu dosyaların tamamıyla ve tek tek incelenmesi gereğini arz ederim. Sizce uygun görüldüğü takdirde bu konuda orduya izin verilmesi ve şirkete de tebliğde bulunulmasına izin verilmesi önemle arz olunur.

----- ✍ ----- ✍ -----

September 25, 1918

To: Ministry of Defense

Code

The contents of some of the important documents and the secret files, which Monsieur Chevendrér – who was arrested upon the charges of having close ties with the Armenian gangs during his term of service as the Director of the Aleppo Railway Company – handed over to Monsieur Helfigher, temporarily appointed to Monsieur Chevendrér's post, are as follows:

a) In the last 3 months the Company's Aleppo branch has made a secret expenditure totaling 5.000 liras.

b) A personal expenditure totaling 40.000 – 50.000 liras was made from the Company's funds on behalf of Monsieur Germaine.

c) Documents pertaining to the building sites, buildings, and farms, situated along the railway lines, to be purchased by the Company.

The file mentioned in (a), is about providing financial help to the articles that will not be welcomed by the government; and the file which includes documents about spending of 40.000 – 50.000 liras, and on collecting banknotes in the country – moreover, there is a possibility that these files might even be about illegal sending of cereals abroad – other than these there are also secret private files. The former director Monsieur Chevendrér, who was sent to Osmaniye, still possessing the key, locked the files in a safe; he says the key can only be given to the permanently appointed director. A thorough study of those files ought to be made as it is thought that they might contain information and correspondences against the welfare of the government and the people. I here by request your allowing the army to work on the issue, and sending of a letter of request for further investigation to the company.

Bk. s. / See pp. 643-645

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlık Kurmay Başkanlığı
Şube

6 Temmuz 1918

9 ncu Ordu Komutanlığına

Şifre:

Erzurum faciasında suçları ortaya çıkıp da, yargılanmalarının sonuçlandığı bildirilen 125 Ermeni'nin idam edilmeyerek bir yerde koruma altına alınmaları önceden yazılmıştı. Bu Ermenilerin, Erzincan'dan Gümrü civarına iadeleri kararlaştırılan Ermeni kabileleri arasında sevk edilmeleri ve sonucun bildirilmesi.

----- ----- -----

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlık Vekâleti
Şube
Numara

Kars'tan Harbiye Nezaretine gelen 5684 numaralı şifredir:

Cevap: 5-6 Kasım 1918 tarih ve 10785 numaralı şifreye;

Erzurum faciasına karışmaktan dolayı mahkûm olan ve Erzurum'da tutuklu bulunan 28 Ermeni'nin, Kars'a getirilip, oradan Erivan'a sevk ve iade edilmiş oldukları arz olunur. Harekat 5684

20 Kasım 1918
9 ncu Ordu Komutanı
Şevki

----- ----- -----

Ottoman Army
General Chief of Staff

July 6, 1918

To: 9th Army Command

Code:

It has previously stated that the 125 Armenians, who were found guilty for the catastrophe in Erzurum, shall not be sentenced to death but shall be taken under protection. They shall be joined with the Armenian groups that are migrating from Erzincan to the environs of Gümrü. I here by request further information about the procedures followed.

----- ----- -----

Ottoman Army
Office of the Commander-in-Chief

Code numbered 5684 sent from Kars to the Ministry of Defense

In reply to the code dated November 5-6, 1918 and numbered 10785.

It is here by reported that 28 Armenians who were found guilty and arrested in Erzurum for taking part in the catastrophe in Erzurum were brought to Kars and have been transferred to Erivan.

November 20, 1918
9th Army Commander
Şevki

Bk. s. / See pp. 647-649

Bunların tümüyle hazırlık kuruluna verilmesi

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı

11838

Kars'tan Savunma Bakanlığına gelen şifredir

1. Ermeni birlikleri Erivan'ın güneydoğusunda, demiryolunun hemen doğusundaki bölgede bulunan Vedi¹ ve Sadarak köyleri civarına gelerek Müslümanları katletmişlerdir. Tanınmış reislerden Ali oğlu Demir Bey ile Fethi Bey oğlu Bedri Bey de bu ölümler arasındadır. Beş yüz altı yüz kadar Müslüman Aras nehrinin sağ sahilini geçerek perişan bir halde Beyazıt'a doğru gelmişlerdir. Ermeniler Sadarak'ın daha güneyindeki Hanihalar'a doğru Müslümanları keserek ilerlemektedirler.

2. Ermenilerden Payon isimli birisinin yanındaki 1.200 kişilik bir kuvvet 5 Aralık 1918 tarihinden itibaren Nahçıvan civarındaki Müslümanlara mezalim yapmaya başlamıştır. Nahçıvan'ın 40 km kuzeyindeki Elmalı isimli yerde 688 ve bu köyün 12 km kuzeybatısında Ağuş isimli yerde 516 kişiyi katletmişlerdir. Genç kadınları ayırdıktan sonra 2.000 kişiyi (şifre) toplayarak tamamen katlettikten sonra, ayrıca 40 kadın ve çocuğu da bir odada hapsederek yakmışlardır. İleri gelenlerden Seyyid Hüseyin'in eşine köy camisinde tecavüz etmişler ve bütün bu bölge Müslümanları korkularından evlerini terk ederek, soğuğa ve açlığa mahkum olmuşlardır.

Eçmiyazın'ın güneyindeki köylülerin erzakı Ermeniler tarafından zorla alınmıştır. Erivan'ın 15 kilometre güneyinde Hacıilyas köyünün ağası ile iki arkadaşı Erivan'a getirilerek idam edilmişlerdir. 25 kişinin de bilinmeyen bir yerlere sürüldükleri, Erivan'da Tepebaşı, Hacıturzaları ve Gayribulak isimli Müslüman mahallelerinin yakıldığı delilleriyle haber alınmıştır. Bu hususta Ermeni Hükûmeti nezdinde girişimlerde bulunulduysa da, İstanbul'daki İtilâf Heyeti'nin dikkatinin de insaniyete aykırı olan bu mezalime çekilerek, kış günü devam eden bu vahşete son verilmesi için gerekli işlemlerin tamamlanmasını rica ederim.

27 Aralık 1918
Harekât 6052

9 ncu Ordu Komutanı
Şevki

----- ----- -----

¹ Ermenistan, Vedi.

All these shall be given to the preparatory commission.

Ottoman Army
Office of the Commander-in-Chief

11838

Code sent from Kars to the Ministry of Defense

1. Armenian units have come down to the environs of Vedi and Sadarak villages, located in the immediate neighborhood of the railway on the east of Erivan, and massacred the Muslims. Ali's son Demir Bey, and Fethi Bey's son Bedri Bey, the notable people of the villages, are among the massacred. Some 500 – 600 Muslims had managed to cross on to the right bank of the Aras River in exhaustion and headed towards Beyazıt. Armenians are marching towards Hanihalar, located further in the south of Sadarak, butchering the Muslims.

2. Payon, an Armenian gang leader, and his forces of 1.200 men started committing massacres upon the Muslims around Nakhichevan as of December 5, 1918. They have massacred 688 people in Elmalı, 40 kilometers to the north of Nakhichevan; and 516 in Ağuş, situated at a distance of 12 kilometers in the northeast of Elmalı. Separating young women, they gathered and massacred 2.000 people in Drhmyrarah; and gathered 40 women and children in a room and set them afire. They raped Seyyid Hüseyin (one of the prominent people)'s wife in the village mosque. All the Muslim people in the region have left their homes in fear and took refuge in the cold and hunger.

Armenians took all the provisions of the villages in the south of Açmiyazin by force. The agha of the Hacılıyas village, located 15 kilometers in the southeast of Erivan, and his two friends were brought to Erivan and executed. Reliable sources reveal that 25 people were taken to an unknown place; and that the Muslim districts of Erivan – Niyebaşı, Hacıturzaları, and Gayribulak – were set afire. Although some talks have been made with the Armenian government on the issue, the attention of the Entente Powers Committee ought to be drawn to these massacres that are utterly inhumane. I here by request the issuing of orders for terminating the ever-increasing violence.

December 27, 1918
Operations 6052

9th Army Commander
Şevki

Bk. s. / See pp. 651-653

İKİNCİ BÖLÜM

PART TWO

اصحیح اردودنه : با سه قنانه انکه گنجه/ مورد بلا نوزدی بیفته در

ع. ۱۲۴/۱/۷/۱۷ ... و اینها طرفه از طرفه ایله
نظام عقده ۱۲۴/۱۴/۲۶ تاریخه عرصه معلومات ایستدی دشمه استیلان عرصه
قاله لوپورده فرارایه الهای دشمه و اینها ای از اینک بلک جانیانه و دشمه
معاده ارتطاب ایستدی پنج عرصه و قیرلری خالیه ره مجرول بر طرفه کوردلوی مال و
جانیانه ایضا و اینها قیل نصیر اجرا ایستدی نامور تجارک هر قوه خرقه پلیدی
افاده اینکده و ضایع شلف ده الهه معلومات ده بونی مؤید بونفقه در

اصحیح اردودنه ای
و هب

۱۲۴
مارس
۸

A	1-2
D	105-0
F	1

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Numro
108

Üçüncü Ordu'dan: Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd bilâ numrolu şifredir.

C. 7/1/332 İstihbârât Şubesi... ve Ermeniler tarafından Erzurum'da îka' edilen mezâlim hakkında 26/12/331 târihinde arz-ı malûmât edilmişdi. Düşman istilâsına ma'rûz kalan köylerden firâr eden ahâlî, düşmanın ve bi-l-hâssa Ermeni efrâdının pek cânîyâne ve vahşiyâne muâmele irtikâb etdiklerini genç çocuk ve kızları kaldırarak mechûl bir tarafa götürdüklerini, mâl ve cânlarını yağma ve ahyânen katl-i nüfûs icrâ eylediklerini, nâmûsa tecâvüzün her tasavvur fevkinde bulunduğunu ifâde eylemekde ve menâbî-i muhtelifeden alınan ma'lûmat da bunu müeyyed bulunmaktadır.

8 Mart 332

Üçüncü Ordu Kumandanı
Vehib

23

A	$\frac{1}{2}$
D	1031
F	20

الحافظي

مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا

عمومی ۴۴۴۴۶
خصوصی ۲۷

۴۰۰

رویتاں اقم فقیری

[illegible]

راخیه ناطری

411

८५०७३

۱۳ مارچ ۱۳۳۲

اوراق او طء سنك نومروسی	عثمانی اردوی هایونی باش قوماندانلی و کالتی	میضك امضاسی	تاریخ
شبهك نومروسی	شعبه	تاریخ تیشی	۱۳۰۱/۱۰
مسودینك امضاسی		میضه قوتیلان نومرو	۶۰
تاریخ تسویدی	۵-۶-۷۰ راضیك رت	مقابله جینك امضاسی	
قلم او طء سنك نومروسی		مقابله تاریخی	

A	$\frac{1}{2}$
D	۱۵۳۱
F	۲۵-۱

صوبه

باند دول نمونیدر و ناموریدر واکتیر
یا روزیو او فقهده . ارمیزه یویدر
یا روزیو یه زنده ایدر و یا بولام
او فقهده نامورال سند مخبره کین و نتیجه
اسفینه از هم ایدرم . او فقهده .

۱۳۰۱/۱۶

۵
۱۱۷

دولت و سوره و سوره و سوره و سوره
و سوره و سوره و سوره و سوره

A	2
D	10/1
F	20-2

ادله ولایتی:

امریکا ده کلمه یاره له هاجمه امریکا مکتب مدیریت میسورده و اشغال قومیتان طبعی امری پروتستانی ملیت
ادله ده امریکا تجمیعه دوقتره حق طریقه امریکه توزیع ایکنده اولین کلاستره

هلب ولایتی:

امریکا ده کلمه یاره له هاجمه امریکا قونسلو حیاتیه به امریکه توزیع اولین کلاستره

معونه العزیز ولایتی:

العزیز ده الهامه مؤسس لری مدیریت موسسه هاجمه طریقه امریکا قونسلو امریکا میسوری متریک واسطه سیمینده
حقایق و مقراسته یاره توزیع ایکن و یو یاره امریکا ده کلمه ایکنه شمار کلمه متبا به اولده

دایکیر ولایتی:

امریکا ده هاجمه یاره امریکا ده یاره کومر طریکی کلاستره

جوبه ولایتی:

طریقه امریکا مکتب مدیریت متریکه دوقتره واسطه سیمینده امریکا ده یاره کلمه سیمینده سیمینده

قونیه ولایتی:

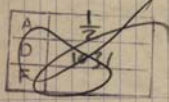
یوسته و یانیه واسطه سیمینده یاره لری دوقتره دوقتره سیمینده اولین کلمه شمار کلمه کلاستره

خدیجه کار ولایتی:

بروسه امریکا مکتب سیمینده مازم اندامه امریکا ده کلمه یاره لری هوا الا طریقه سیمینده توزیع اولین کلمه سیمینده

انقره ولایتی:

مرزینیه امریکا قونسلو سیمینده مازم مخصوص طریقه امریکه یاره سیمینده اولین کلاستره

اكتيش :

اكتيشه امريكا الماشه معلمى قانچوسيا نه قوتوليد مرفه وكيان اغوشه طرفنه ارشيدره ياره ويركده اولين اكلانشيه

قوه صاحب :

ارشيدره ويلا ايجوده امريكا ده ياره كلكيكي بيدريشه

قوه :

امريكا مسير نزي طرفنه هتجان ده كي ارشيدره ياره ويركده ككده بيدريشه

نور :

امريكا ده ارشيدره توزيه اولونه دوزده هتجان نه ككده ونه ده ياره نه كلكيكي اكلانشيه

مشره :

مشره ودی ولديه نامدينه درسا دنده امريکايي شيه طرفنه كونه ريمه ياره لاج ارشيدره موقول طرفنه توزيه اولين اكلانشيه

جانيه :

امريكا ده ياره كلكيكي ارشيدره توزيه اولين اكلانشيه

نكه :

امريكا ده لارا فله ياره كلكيكي ارشيدره ده توزيه اولين اكلانشيه

ايزيت :

واخل لوده كي ارشيدره ياره توزيه اولين اكلانشيه ماميه ايه ده امريكا ده كي ايزيدره درسا دنده شيه طرفنه كونه ليكي وبركا
بج ايفله شير قومانيه سيم سيمه متمدن غره غره قبايلانف دولت اييكي ككده بيدريشه

كوتاهيه :

كوتاهيه ده بقال اغوشيه ياره اولوب درسا دنده متمدن ده جيه خانه دنده ارمانيه ياغوشيه طرفنه ياره كونه ليكي وبركا ارشيدره
ياره توزيه اولين اكلانشيه داره معلومات اولين اكلانشيه

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdîriyyeti
Umumî: 44316
Husûsî: 23
Şu'be: 2

Ordû-yı Hümâyûn Başkumandanlığı Vekâlet-i Celfilesine

Mahrem

Devletlü Efendim Hazretleri

İkinci Şu'beden yazılan 10 Kânûn-ı sâni 331 târihli ve 9835 numrolu tezkere-i âliyeleri cevâbıdır. Amerika'da mütemekkin Ermeniler tarafından Memâlik-i Osmâniyyede bulunan Ermenilerin ihtiyâcı için gönderilen mebâliğin ne sûretle geldiğinin ve kimlerin vesâtetiyle Ermenilere tevzî' edilmekde bulunduğunun bit-tahkik iş'ârı îcâb eden vilâyât ve elviye-i gayr-i mülhakaya tebliğ olunmuş idi. Bu bâbda vârid olan cevâb-nâmelerin hulâsasını hâvî cedvel leffen savb-ı âlîlerine tesyâr kılınmış ve ba'demâ Ermenilere ancak hükûmet me'mûrları vâsıtasıyla ve mahallî rüesâ-yı idârenin nezâreti altında tevzî'ât yapılmak lâzım geldiği ve bunun hâricinde tevzî'âta müsâade olunmaması lüzûmu vilâyâta ta'mîmen tebliğ kılınmış olmakla ol-bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül emrindir. 19 Cemâzi-yel evvel 334 ve 12 Mart 332

Dâhiliyye Nâzırı
Tal'at

----- ----- -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Baskumandanlığı Vekâleti
15/1/32

Dâhiliyye Nezâretine

Cevâbdır.

Yalnız Düvel-i Muhâsama tebaasına ve me'mûrîn-i mülkiyye vâsıtasıyla para tevzî' olunacaktı. Ermenilere böyle gizliden para tevzî'ne müsâade eden veya bundan ber-tevâli haber-dâr olan me'mûrların şiddetle tecziyelerini ve netîcenin iş'ârını istirhâm ederim. Ol bâbda.....

----- ----- -----

Adana vilâyeti:

Amerika'dan gelen paralar Haçın Amerika Mektebi Müdüresi Misvon Vantelli Kumpanya Tabîbi Ermeni Protestanı Filib Adana'da Amerika tebaasından Doktor Hasi tarafından Ermenilere tevzi' edilmekde olduğu anlaşılmıştır.

Haleb vilâyeti:

Amerika'dan gelen paranın Haleb Amerika Konsolosu cânîbinden Ermenilere tevzi' olunduğu anlaşılmıştır.

Ma'mûret'ül-azîz vilâyeti:

Elaziz'de Alman Müesseseleri Müdürü Mösyö Ahman tarafından Amerika Konsolosu ve Amerika Misyoneri Mister Riger vâsıtasıyla Ermenilerin muhtâc ve fukarâsına para tevzi' edildiği ve bu para Amerika'dan geldiği iş'âr-ı mahallîden müstebân olmuştur.

Diyarbakir vilâyeti:

Ermenilerin ihtiyâcı için Amerika'dan para gönderilmediği anlaşılmıştır.

Trabzon vilâyeti:

Trabzon Amerika Mektebi Müdürü Mister Klarkorde vâsıtasıyla Ermenilere Amerika'dan para geldiği mahallinden bildirilmiştir.

Konya vilâyeti:

Posta ve banka vâsıtasıyla gelen paraların Doktor Dad tarafından Ermenilere verilmekde olduğu mahallinin iş'ârından anlaşılmıştır.

Hüdâvendigâr vilâyeti:

Bursa Amerika Mektebi Muallimelerinden Madam Elen nâmına Amerika'dan gelen paraların mûmâ-ileyhâ tarafından Ermenilere tevzi' olunduğu mahallinden bildirilmiştir.

Ankara vilâyeti:

Merzifon Amerika Kolejinden gelen me'mûr-ı mahsûsı tarafından Ermenilere para verilmekde olduğu anlaşılmıştır.

Eskişehir:

Eskişehir Amerika İnâs Muallimesi Kagosyan, Katolik Murahhasa Vekîli Agob tarafından Ermenilere para verilmekde olduğu anlaşılmıştır.

Karahisar-ı sâhib:

Ermenilere verilmek için Amerika'dan para gelmediği bildirilmiştir.

Kayseri:

Amerika misyonerleri tarafından habs-hânedeki Ermenilere para verildiği mahallinden bildirilmiştir.

Zor:

Amerika'dan Ermenilere tevzi' olunmak üzere henüz ne bir kimsenin ve ne de paranın geldiği anlaşıldı.

Maraş:

Mister Vedli ve Laymin nâmlarına Der-saâdet'den Amerikalı Pit tarafından gönderilen paraların Ermenilere merkûmlar tarafından tevzi' olduğu anlaşılmıştır.

Canik:

Amerika'dan para gelerek Ermenilere tevzi' olduğu anlaşılamamıştır.

Niğde:

Amerika'dan livâ dâhiline para gelmediği ve Ermenilere de tevzi' olunmadığı anlaşılmıştır.

İzmit:

Dâhil-i livâdaki Ermenilere para tevzi' olduğu anlaşılamamış ise de Amerika'daki Ermenilerin Der-saâdet'de Pit tarafından gönderildiği ve buna Beyoğlu'nda Singer Kumpanyası Şu'besinde müstahdem Gregor Kasbaryan'ın delâlet ettiği mahallinden bildirilmiştir.

Kütahya:

Kütahya'da Bakkal Agobyan'a biraderi olup Der-saâdet'de Tahtakale'de Cedîdhan'da bulunan Ermenak Yagobyan tarafından para gönderildiği ve başka Ermenilere para tevzi' olduğuna dâir ma'lûmât olmadığı anlaşılmıştır.

a.

ccc / 1 / c9

بیا به قرمانه افروزه و کاف علیہ

پنجاب ریفرنڈم

مستطاب

۲۹۲

and

11/22

فردوسی
امامی

۱- سایه در دره تاریک می افتد، مانند طوبی و قضا که سایه خود را بر سر مردم تاریک
طاعه قادر بر می و نصیب و تکلیفی ایجاد می کند تا از این اید و بد که بختی قول او داده و عکس
لطفی را نتواند در عکس کند.

ج- حواشی انداز قطعاتند بر بعضی استفاده و محرک تقیید اجزا بر خصوصیات هر چه باشد شل
و استهلاکی و مخفی نام ایامی که مذکور را بسته امر اولی یعنی موقوفه .

رخي اردو قواعد

A	1-2
D	1028
F	14

1. *Syn. glia*

२५१/२.

1. Oct.

A. II. 32 L

$$\frac{A}{B}$$

21
599

۱۹۷۰

1

21

2.8
OVER

CSAA

۱۳۲۲ - بیستم

۱۰۰

منه ۱۲۵۱

11/11

Birinci Ordu Kumandanlığı
Şu'be 1 Kısım 2
Numro 393

Nişantaşı'nda Ordu Karargâhından
29/1/332

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

1. Müsellâh dört nefer Ermeni çetesinin 25 Mart'da Tosya kazâ'sının Çaykapu karyesinden dört Müslim kadını dağa kaldırdığı ve ta'kîb ve tenkilleri için hükûmetçe ittihâz-ı tedâbir edildiği Beşinci Kolordu Ahz-ı Asker Hey'eti Riyâsetinden bildirilmiştir.

2. Civâr jandarma kıtaâtından serîan istifâde ve mütemerkiz ta'kîbât icrâsıyla merkûmûnun be-heme-hâl tenkîl ve istîsâli ve netîcenin inbâsı hey'et-i mezkûre riyâsetine emr olunduğu ma'rûzdur.

Birinci Ordu Kumandanı

خاندان طایفه
امین

شعبه:
کتابخانه
مخطوطات

خاندان طایفه آقا... در تاریخ ۱۳۰۵ خورشیدی...

A	1-2
D	86
F	7/2

۱۷... در تاریخ...
معاذت بولند...
بویا...
ارمیا...
یکی...
حاج...
دشمن...
کری...
مسی...
کلی...
بانی...
استان...
بر...
مسی...
او...
اول...
در...
او...

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiye Müdîriyyeti

Hüdâvendigâr Vilâyetinden alınan 30 Mart 332 târihli ve 154 numrolu tahrîrâtın sûretidir.

Mahrem-âne

17 Şubat 331 târihli ve bin dört yüz yetmiş üç numrolu arîzaya zeyldir.

Amerika'da müteşekkil cem'iyetler veya Ermeniler tarafından derc olunub Memâlik-i Osmâniyyede muhtâc-ı muâvenet bulunan Ermenilere tevzî' edilmek üzere irsâl kılınan para hakkında şimdiye kadar istihsâl olunan ma'lûmât ber-vech-i zîr arz olunur.

Buraya gönderilen para İstanbul'da Amerikan Hanı'nda Amerikalı Mister William Pitt tarafından her hafta muntazaman Bank-ı Ottoman vâsıtasıyla Bursa'daki Amerikan Mektepleri Müdîresi Alen nâmına yüz elli lira gönderildiği mevsûkan haber alınmış ve bundan evvel müdîre olan Misis Çemis zamanında da her hafta iki yüz elli lira geldiği bu husûsda "Ekonomik" Mağazası Müdîri Amerikalı Mister Boldvin ile yanında bulunan dest-gâh-dâr Ermeni Protestanı Hayk'ın da hizmeti sebk etmekde olduğu şehir-i hâl zarfında Haleb'de murahhasa vâsıtasıyla Sülûzlü Şerab oğlu Agob Badohan'a üç yüz beş gurus ve Şubat'da Çorum'da kal'a-bend Kirkor Huncuşyan'a on ve yine merkûma beş ve Haleb vilâyeti dâhilinde Rozda kazâ'sında Çemâtor Hanespân'a yirmi ve Vapurcu Kirkor'a ise on lira Misis Alen nâmıyla postahâneye teslim edilmesiyle anlaşılmıştır.

Misis Alen nâmına yine William Pitt tarafından ba'-zân bildikleri vâsıta ile Viz Bank tarafından çekilmiş çekler ile Ottoman Bank'dan alınmak üzere para geldiği ve Misis Alen gelen paradan ihtiyâcına kadar bankadan alub mütebâkisini nâmına bankada ihtiyâten bulundurduğu nümâyân olmuş ve mezbûrenin Bank-ı Osmânî'de hesâb-ı cârîsi olub mevcûd paranın mikdârı der-dest-i tahkîk bulunmuştur.

İstanbul'da Amerika Hanı'nda bulunan Mister William Pitt'e Amerika'dan kimden ve hangi şirketden para geldiği hakkında ma'lûmât istihsâli kâbil olamadığından bu cihetin Mister Pitt ile muâmeleleri anlaşılan Viz Bank'dan Der-saâdet'ce tahkîk etdirilmesi menût-ı müsâade-i sâmiyeleridir.

Misis Alen burada her cumartesi günleri Murâdiye'deki mektebde Matmazel Partez vâsıtasıyla on ve Setbaşı'nda Madam Farsi vâsıtasıyla üç

ilâ beş lira tevzî' etmektedir. Bu para her âilenin derece-i ihtiyâcına göre üç guruşdan on guruşa ve ba'-zân daha fazla verilmekde olduğu ve tevzîâtın daha ziyâdesi sevâhilden dâhile nakl olunan Rum muhâcirîne hasr edildiği ve Misis Alen lüzûm gördükçe İstanbul'da ve William Pitt'e yazacağı bir mektûbla istediği kadar para celb edebileceği anlaşılmış ve ba'demâ me'mûrîn-i hükûmetin vesâteti olmadıkça bu yolda tevzîât icrâ edilememesi esbâbına tevessül edilmiş olduğunun arzıyla takdîm-i tekrîmât eylerim efendim.

برآمد. ح. اول لوندرو، سیستامیه، در شرفا لیلید، از درین طایفه که مشهور
لوندرو ده معصه نمیده از در این قومیت شیعی بعضی نو باریات این طایفه
بیله ایسیه و آنده صلیک شود از در باری در کشته. این عقیده را بهم در آن زمان
انگلیزیم، افغانیه، کجی غایتی تعلیم اند. عمار با اعتدال و خیزه که با یوسف
خیزه ده میرت نمیده و .

۱- بسته به خانه دعوتی در روسیه و در میان حیدره ایسی ؛
 ۲- غرضی می باشد / دارن روسیه و میان خاندانی / لیست نایاب /
 ۳- روسیه و خانه / کوندر / در میان / نایاب /
 ۴- ظاهره ضعیف / فقط عقیده عثمان - اما در میان / نایاب /
 ۵- طاعتا / نایاب / لیست / نایاب / نایاب / نایاب /
 ۶- بسته به / لیست / نایاب / در میان /
 ۷- استخوان / لیست / نایاب / نایاب /
 ۸- در میان / لیست / نایاب / نایاب /
 ۹- بسته به / لیست / نایاب / نایاب /
 ۱۰- بسته به / لیست / نایاب / نایاب /

$$\frac{2}{2/1}$$

A	1-2
D	852
F	12-2

و ا کاه عجمه انجلی شیه

۱۰ آغوش

آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۱ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۲ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۳ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۴ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۵ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۶ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۷ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۸ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۱۹ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق
 ۲۰ آغوش به او حاضری «دور» جدید سنه خنابری لکلیق و یو. دیکینه کوره لکلیق

A	1-2
D	852
F	12-4

Osmânî Ordu-yı Hümâyûnu Başkumandanlığı Vekâleti
Şu'be 2

23 Mart 332

Emniyyet-i Umûmiyye Müdiriyyetine

17 Şubat 331 târih ve 6992 mahrem numrolu tezkire-i âliyeleri cevâbıdır.

1. Agob Hovagyan hakkında Bükreş'den âtideki ma'lûmât geldi:

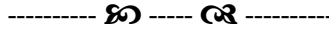
Merkûm / Ohannes Hovagyan / altı ay mukaddem Rusya'dan gelerek Bükreş'de Krinolu sokağında 9 numroda mukîm İnsaldi ile çok temassda bulunmakda ve İngiliz Sefâret-hânesine de çok devâm etmektedir. /9/ numrolu bir pasaportu olduğu gibi bunda Osmânî Polis Müdiriyyet-i Umûmiyyesi tarafından verilmiş /2772/ numrolu ikâmet varakasında fındık tüccârı olduğu da yazılmışdır. Târih-i tevellüdü /87/ ve mahall-i tevellüdü Trabzon'dur. Bükreş'de tüccâr ve ba'-zân Amerika ve İngiliz gazetelerini fahrî olarak dağıtmışdır. Hovagyan 30-32 yaşlarında, orta boylu, siyah saçlı, bıyıkları İngilizlerin biçiminde esmer renkli ve kara gözlüdür. İngilizce'yi mükemmel tekellüm ediyor. Bükreş'den sıkça seyâhate gider ve gelir. Geçen şubat evâsıtında Köstence'ye gitmiş ve yine avdet etmiştir. Bir kaç sene evvel Londra'ya seyâhat etmiş ve şark halıları üzerine iş görmüşdür. Londra'dan Mısır'a gitmiş orada Ermeni Komite Reîsi Bogos Nubar Paşa ile münâsebet peydâ eylemiş ve ondan sonra bütün Avrupa'yı dolaşmıştır. Kendisi akıllı bir adam ve Fransızca, İngilizce, Almanca, Türkçe gâyet iyi tekellüm eder. Muhârebe i'lânında Sofya'da iken bil'âhire Sofya'dan Bükreş'e gitmiştir.

2. Bükreş'de bir fotoğrafçının birçok Ermenilerin resmlerini izâhât-ı lâzime ile vereceğinden bahsle bunların Bükreş Ataşemiliterimiz vâsıtasıyla tedârîki müdiriyyet-i âliyelerince taleb edildiğinden mûmâ-ileyh Ataşemiliterimizin bu bâbda vuku-ı bulan mürâcaatında mezkûr fotoğrafların bir kopyası daha o zaman Bükreş Almanya Şeh-bender-hânesi tarafından mübâyaa olunarak Berlin'e gönderildiği ve orada teksîr olunduğu ve bir kopyasının İstanbul'a gönderildiği kendisine söylenmiş olmakla bu fotoğrafların Der-saâdet'e kimce gönderildiği derdest-i tahkîkdir.

3. Bükreş'de bulunan ba'zı Rus câsûs ve propagandacıların esâmîsi:

- a. Reç gazetesi muhâbiri ve Ermeni-Rus propogandası müessisi / Libaryet Nazaryan /
- b. Rusya tarafından Bükreş'e gönderilen /Jan Bazaryan /
- c. Zâhirde san'at-kâr ve fakat hakikatde Osmânî-Alman aleyhinde bulunan Müşevvik ve Taşnaksütyun Partisine mensûb Ermeni ihtilâlcî / Jermak /
- d. Bükreş'de meşhûr pastacı / Derbederyan /

- e. İstanbul'da irâdcı ve el-yevm Bükreş'de mukîm / Agobyan /
- f. Rus saray-ı imparatorî muzikacısı Bükreş'de mukîm / İvanof
- g. Bükreş Şeh-bender-hânesi sâbık kâtibi / Aris Lazar /
- h. Deşnik Ajansının adamı ve Rus hafıyyesi / Vantura /

15 Ağustos 1916

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'beye

Agobyan Ohannes "World" cerîdesinin muhâbiri olduğunu söylüyor. Dediğine göre kendisi İstanbul'da mütevellid olub Amerika'ya muhâceret etmiştir. Eşkâl-i bedenıyyesi mechûlümüzdür. Merkûm 17 Kânûn-ı sâni 1916 târihinde Atina'nın Amerika Sefâretinden mu'tî Garel-Droperis imzâsını muhtevî ve 146 numrosuyla murakkam, üç ay mu'teber olmak ve Bulgaristan ile Romanya'ya azîmet etmek üzere bir pasaportu hâmil bulunmaktadır. Merkûm Sofya'da Bulgaristan Kralı hazretleriyle ve meclis-i vûkelâ reîsiyle mülâkât etmek üzere ikâmet eylemiş ise de Bulgar Hükûmeti tarafından hudûd hâricine çıkarılmış olmakla Romanya'ya azîmet etmiştir.

Memâlik-i Osmâniyyeye duhûlüne mümânaat olunmak münâsib olur.

319

Bükreş Sefâret-i Seniyyesi
Ataşemiliterliği

Aded
815

Bükreş
11/4/332

Der-saâdet'de Karargâh-ı Umumî İstihbârât Şu'besi Müdîriyyetine
9 numro bildiriyor:

Doktor Cerman san'at-kâr ve beste-kâr. Ruslara câsûsluk ithâmıyla Sofya'dan tard edildiğinden 14 Kânûn-ı evvel 1915 târihinde Bükreş'e gelmiştir. Bükreş'de Trayan sokağında 195 numroda sâkindir. Bu dahi Rusya Sefâreti nâmına câsûsluk etmekde ve dâimâ cebinde Rusya Sefâretinden aldığı rubleler bulunmaktadır. Bükreş'de Ermenilerden müteşekkil Rus câsûs komitesi kâtibidir. Dâimâ Rus Konsoloshânesi ve Ataşemiliteriyle görüşmekdedir. Hemen her gün Ermeni Taşnak Cem'iyeti a'zâsı merkûmun evinde ictimâ' ederek Ermeni menâfi'i hakkında kararlar vermektedirler.

Aris Lazar Bükreş'de Hurey sokağında 23 numroda mukîmdir. Her zaman İ'tilâfa, Memâlik-i Osmâniyye hakkında bildiklerini haber vermektedir. Son zamanlarda Rus ajanlarıyla sıkı temasda bulunuyor. Ahîren hemşîresini İstanbul'dan getiren eniştesi Fransa'ya gönüllü sıfatıyla gitmiştir. Ermeni İhtilâl Komitesinin her ictimâ'ında hazır bulunmaktadır. Fransa Sefâreti ajanlarıyla hüsn-i münâsebetdedir. Osmanlı Konsolosunun pasaport vermediğinden bahsle pasaport çıkarmak için Osmanlı tebaasından para almakda ve nüfûs kâğıdlarının isimlerini değiştirmekde ve bu sûretle Osmanlı pasaportlarıyla icrâ-yı ticâret eylemektedir. Ermeni Taşnak Cem'iyetine haber verebilmek üzere Bükreş Osmanlı Şeh-bender-hânesine ara sıra gelmektedir.

Agob Küçükyan Ermeni Taşnak Cem'iyeti kâtibidir. Aynı zamanda Ermenilerden müteşekkil Rus câsûs cem'iyeti kuryesidir. Her zaman Bulgaristan'da hükûmât-ı merkeziyye ve müttefikleri hakkında gelen ma'lûmâtı almak üzere Pazarcık'a gitmektedir. Doktor Cerman ile ve Rus, Fransız ajanlarıyla gayet iyi münasebetdedir. Taşnak Cem'iyetinin en çalışan a'zâsından biridir. Taşnak İhtilâl Cem'iyetinin icrâî komitesinin altı a'zâsından biridir. Rusya'ya giden Ermeni gönüllülerinin pasaportlarını da merkûm tanzîm etmektedir.

Bil-cümle Rus şehirleri delegelerinin iştirâk ettiği Petersburg Ermeni Kongresine dâir yakında ma'lûmât vereceğim.

Doktor Cerman ve Aris Lazar hakkında bendenizde mevcûd ma'lûmât merkûmân hakkında bâlâda verilen ma'lûmâta tevâfuk etmektedir. Aris Lazar'ın Ruslara hizmet ettiği Bükreş Osmanlı Şeh-bender-hânesince ma'lûmdur. Agob Küçükyan hakkında bendenizde ma'lûmât yok idi.

Bükreş Ataşemiliteri
Mîr-alây

323

A	1-2
D	852
F	16-7

دعا و دعا قرآن و عموم اخبارات و غیره مدد یکتا

نمبر - ۹ و ۱۰

[illegible][illegible]

کتابخانه ملی ایران

مَآلِک

24

47
Wm. 21/12/1

$\frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2}$

۳۳. تصحیح ۱۱۱۱

Bâb-ı Âli
Hâriciyye Nezâreti

Umûr-ı İdâriyye Müdîriyyet-i Umûmiyyesi
Umûr-ı Şeh-benderî ve Hukuk-ı Muhtelite Müdîriyyeti
Umûr-ı Şeh-benderî Şu'besi
Aded
85160-1179

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Hulâsa: Aris Lazar hakkında

Mahremdir.

Devletlû Efendim Hazretleri

13 ve 18 Haziran 1332 târihli ve 4764 ve 27301 / 3000 numrolu tezâkir-i âliye-i âsafâneleri cevâbıdır:

Bükreş Şeh-bender-hânesinin târih-i teessüsünden beri “Aris Lazar” isminde bir kimsenin şeh-bender sıfatıyla me'mûriyyet-i mezkûrede bulunmadığı me'mûriyyet-i şeh-benderî sicill-i ahvâl kuyûdâtının tedkikinden anlaşılmıştır. Yalnız “Aris Lazar” nâmında bir şahsın 1 Eylül 326 târihinde mezkûr şeh-bender-hâne kitâbetine ta'yîn olunarak 6 Mart 1331 târihinde dahi sû-i isti'mâlâtından dolayı azl olunduğu kuyudât-ı mezkûreden müstebân olmuştur. Şeh-bender-hâneler maiyyetinde istihdâm olunan kâtiblerin azl ve nasbı şeh-benderlerin cümle-i salâhiyyetinden bulunduğundan merkûmun ahvâl ve hüviyyeti buraca mazbût değildir. Yazmış olduğu eser hakkında dahi nezâret-i âcizîyye şimdiye kadar bir gûnâ ma'lûmât vürûd etmemiştir. Merkûma dâir tahkikât-ı mukteziyye icrâsıyla hüviyyeti hakkında ma'lûmat i'tâsı ve yazdığı eserden bir nüshasının gönderilmesi husûsu Bükreş Sefâret-i Seniyyesine iş'âr edilmiş olmakla bu bâbda alınacak cevâbın arz ve inbâsı tabîidir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir.

17 Temmuz 332

Hâriciyye Nâzırı
Halîl

----- ۞ ----- ۞ -----

Bükreş Sefâret-i Seniyyesi
Ataşemiliterliği
Aded
1138

Bükreş
18-5-332

Der-saâdet'de Karargâh-ı Umûmî İstihbârât Şu'besi Müdiriyyetine

Numro 9'dan:

Nazaryan (Aslı Liparyet Nazaryan'dır. Şekerci Kaşpa'nın karşısında Grand Otelinde II numroda mukîmdir) kendisi Rusyalıdır. Ermeni Taşnak İhtilâl Komitesinin en nüfuzlu ve mühimm a'zâsından biridir.

Avrupa harbinin başlangıcında, merkez Taşnak bürosu tarafından Türkiye'ye ve Avrupa-yı merkezî devletlerine karşı câsûsluk teşkilâtı te'sîs etmek için Sofya'ya gönderilmiş idi. Aynı zamanda Taşnak Merkez Komitesi tarafından Balkan Şibh-i Cezîreleri Komiteleri Âlî Reîsi sıfatını hâiz idi. Sofya'ya gelince Sofya Taşnak İcrâî Komitesini bir meclise da'vet etdi. Ve şu kararı verdirdi.

a. Ermeni menâfî'ini müdâfaa için Ermenice bir gazete neşr etmek ve Türkiye'ye karşı propaganda yapmak.

b. Türkiye'ye ve Avrupa-yı merkezî devletlerine karşı bir câsûsluk teşkilâtı vücûda getirmek.

Mezkûr Ermeni gazetesi idâre-hânesinin ser-mâyesi için para Sofyalı Mösyö Gögas Minasyan tarafından verildi. Ve gazete Hayasdan tesmiye edildi. Osmânî ordusuyla, Karadeniz sâhilindeki istihkâmâta dâir havâdis getiren husûsî kuryeleri vardı. Bu ma'lûmât sırasıyla Rus ve Fransız Sefâretine veriyordu.

Bulgarya'da harbin başlamasıyla kendini emniyetde hissedemeyerek Romanya'ya ilticâ etdi. Burada da idâre ettiği bir câsûsluk teşkilâtını te'sîs etdi. Daima Fransız ve Rus Sefâretleriyle münâsebetdedir. Burada Taşnak İcrâî Komitesinin Âlî Reîsidir. Bi-taraflar tebaası vâsıtasıyla Türkiye'den havâdis almağa gayret ediyor. Bugünlerde Fransız Sefâretiyle sıkça sıkça temâsdadır.

Pek emîn bir menba'dan aldığım bir havâdise göre Ermeni ihtilâlcî reîsi Antranik'in kumandasında ve Kafkas Cebhesinde muhârebe eden Ermeni gönüllülerinin bir çokları izn alarak Tiflis'e geldiler. Ermeni gönüllüleri arasında büyük mikdârda maktûl ve mecrûh vardır. İyi tagaddîye edilmemişler ve pek mutavassıt bir sûrette techîz edilmişlerdir. Buradaki Ermeni komitelerinin Kafkasya'dan aldıkları mektûblarda mümkün mertebe

her türlü fedâkârlığı yaparak kolletler yapmaları ve ihtiyât paralarının Açmiyatzin Ermeni Kataligosluğuna irsâlini ricâ etmişlerdir.

Bükreş'den dâimî sûretde Ermeni gönüllüleri gidiyor. Evvelki gün (Rapor târihi 16 Temmuz Rumîdir) dokuz Ermeni gönüllüsü gitmiştir.

Bükreş Ataşemiliteri

Mîr-alây

اوراق او طه سنك نومروسى	عثمانلى اردوى هايونى باش قوماندانلى وكالتى	ميشك امضاسى
شعبه نك نومروسى ٩٧٢	شعبه ٩	تاريخ تيبضى
مسودينك امضاسى		ميشه قونيلان نومرو
تاريخ تسويدى		مقابله چينك امضاسى
قلم او طه سنك نومروسى	درجات واليه روضه كدرين	مقابله تاريخى

١٩١٧/١/١٤ تاريخ ٢٥٤ نوردهو دردن رنك بكون مورف
 هيسه موقوفه رايونيه مياديه

عنه اصل از ميل و شيفه عثمانى ده لهر قانسك خور عيه بخص
 اتميه و ٢٢٠ نسي خيزه هالايات لطفه خوش عيه به انوب
 ١٩١٧/١/١٤ تاريخ خيسته خيسته حيقا يلايه ديدنه و شيفه
 شيفه شانه شانه اراده هاله اديانك اورده شيفه اول برادري و قايه
 نام و كوي درانه اديانك شيفه اراده درانه رانغورده رانغورده
 خورده عيه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه
 كدرن اراده رانغورده شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه
 قنانه عيه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه
 رانغورده شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه
 برادره رانغورده شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه شيفه
 اكله شيفه

A	1
D	1031
F	19

١٩١٧/١/١٤ تاريخ ٢٥٤ نوردهو دردن رنك بكون مورف

کتابخانه

باسمه تواریخ و طاعت جمیع سنه

موضوع

زادجه هزار و باره حقه .

کتابخانه

A	1
D	1051
F	19-2

کتابخانه

کتابخانه

نمبر ۴۵۸۴
تاریخ ۲۸/۱۲/۱۳۲۱

در توفیق اقدس هفتاد و نه
و طاعت جمیع سنه و طاعت جمیع سنه
موضوع
این کتاب در شهر دوشنبه در روز دوشنبه در روز دوشنبه در روز دوشنبه
از دوشنبه در روز دوشنبه در روز دوشنبه در روز دوشنبه
و طاعت جمیع سنه و طاعت جمیع سنه
موضوع

در روز دوشنبه در روز دوشنبه
موضوع

۱۳۲۱/۱۲/۲۸

۱۳۲۱/۱۲/۲۸

برای هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

A	1/2
D	1071
F	19-3

هزار و پانصد و پنجاه و یک نفر در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

ماده ۱-

ماده ۲-

ماده ۳-

ماده ۴-

ماده ۵-

ماده ۶-

ماده ۷-

در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

ماده ۸-

ماده ۹-

در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

ماده ۱۰-

ماده ۱۱-

ماده ۱۲-

ماده ۱۳-

ماده ۱۴-

ماده ۱۵-

در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

ماده ۱۶-

ماده ۱۷-

در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

ماده ۱۸-

ماده ۱۹-

در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است و در هر یک از اینها که در این کتاب درج شده است

اصول و قواعد

۱۲۱۶۸

۱۳۳۴

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

امتیحان عمومی

عمومی
۱۶۶- خصوصی

۵۱

زادین هانزادان حق

فهرست:

زادین هانزادان حق

A	$\frac{1}{2}$
D	۱۵۳۱
F	۱۹-۵

۱۴ مرداد ۱۳۲۲ تاریخ صدور مدرک و الاری بهریدر - زادین هانزادان حق در کونیه ریه، زبوراه عاده نفیم
صفحه اضم
امتیحان عمومی

۱۵ بصورت ۱۳۲۲

۱۵/۶

تاریخ کانیه بیان
۱۲

A	2
D	1081
F	19-7

تلفرافنامه
TÉLÉGRAMME

Administration des Télégraphes
de l'Empire Ottoman

دولت علیه عثمانیه تلفراف ادا دسی

آدرسارک غیرکافی برصورتده عجز بولنشدن متوکل احوال و محاذیر مسئولیت مرسله واجبند.

Les télégrammes avec adresse insuffisante ne sont acceptés qu'aux risques et périls des expéditeurs

Ecrire très lisiblement

تلفرافنامه لک غایت و توانائی پارسی و چا اولتور.

Taxe

شهرت

Transmis à	کشیده ایدین عمل	No.	نومبر
Date	تاریخ کشیده	Mois	معد کلان
Heure m	ساعت دقیقه	Date h m	تاریخ و ساعت
Employé	کشیده ایدین نامور	Voie	طریق

دوش قومانده ای بولسا شاه محمد میرا ای چه بیاتنایدنم
بولنم.

هاندیاره خنال با اید بکا ترکانه محو
تقدیه خیان قلعو سقوطه آلمانده سب اولون بولسا
آلمانده تبعیت ایدرک اشتراک دهقند قایم اولون
ایندن کیری تقدیرده ایدنجه و انتر عسکر ای قو
ایندن قی افاده ایندی

هاندیاره بیانات نکرده ده بولنندن انکار ایندی
میرا ای چه هاندیاره ضابطه اولانده بر شمرل
دایم بوزلی برده اولون بکر اولورده بیاتنایدن

مرسله ای شاه محمد میرا ای و مع قیو
Adresse
اولیه حقیا مهنی ساروف ده علنا استوا ساروف
ساروف هاندیاره نکرده ده ساروف ساروف
دخوی و محاذیر افاده ایندی. ایدنده ده طور و دفع

A	1/2
D	1031
F	19-8

تلفرافنامه
TÉLÉGRAMME

Administration des Télégraphes
de l'Empire Ottoman

دولت علیه عثمانیه تلفراف ادا هسی

آدرس لک غیر کافی بر صورتی که هر روز بولتن شدن متولد احوال و محافیر مسئولین مرسته و انجمن.

Les télégrammes avec adresse insuffisante ne sont acceptés qu'aux risques et périls des expéditeurs

Ecrire très lisiblement

تلفرافنامه لک ثابت و توانائی بازمی دجا اولتور.

Taxe

هیرت

Transmis à	کشیده ایدین محل	No.	نمبر
Date	تاریخ کشیده	Mots	عدد کلمات
Heure	ساعت دقیقه	Date	تاریخ و ساعت
Employé	کشیده ایدین مأمور	Voie	طریق

منتهی عائد ادارته موضوع اظهار دین بی کاشی خدایت
بیا به ایستد. دیگر اهل وقوعه مدتی د بدی خدیده
اچا ایدیه قصه اربع ده ایدیه خدایت اولدین
ربا ضیاء وقوعه و کایا به ها اند زیانده افعی شده
بحریر زنده کما کما س مکده اکلادین اظهار ایستدی
منی بلوغ و قاره ایوانتور درشت اظهار اندیشه
منتهی منتظمی برقی عید و کما کما ، منی ادخودین خدایت
بر دوسور این طایفه دین نظر هر آئیده منتهی رودایا
آرت مکتوبه کورد و کوشش شایسته دین ، شیره دین
نقطه نظر سفارته ایوانتور ایضا ائیده ایلدین بیا به
ایستد. شایسته منتهی بیا لاندین مدینه خدایت
مرسله اسمی
علا افعی منتهی دین رودایا خدایت خدایت بولتن دین
تقصیه ایستد.

A	2
D	1071
F	19-9

تلفرافنامه

TÉLÉGRAMME

Administration des Télégraphes
de l'Empire Ottoman

دولت علیه عثمانیه تلفراف ادا می

Les télégrammes avec adresse insuffisante ne sont acceptés qu'aux risques et périls des expéditeurs
تلفرافنامه‌ها با آدرس ناکافی و نوتاتی یا زلی می وچا اولشور.
Ecrire très lisiblement Taxe

Transmis à	کشیده ایدیان محل	No.	نومبر
Date	تاریخ کشیده	Mots	عدد کلمات
Heure m	ساعت دقیقه	Date h m	تاریخ و ساعت
Employé	کشیده این مأمور	Vote	طیقت

موضوعه ده نشر و اتورو خفته نه و هه هه نه تاریخ نشر
زادیک هاندریانده محاکمه ده کیم دیوانه خنده محاکمه
موت او هاندریانده زادیک هاندریانده فرانسه توسط
ترکیاده بیور برناموت استناد ایتمده هاندریانده
ها سوله ایتمده ده ترکیاده ناموت قبول ایتمده
بر بقعه ایتمده ده ناموت ایتمده ده هه هه ایتمده
اعطای ایتمده ده ایتمده ده هه هه ایتمده
هاندریانده هاندریانده ایتمده ده هه هه ایتمده
استاندار سفیر ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه
ها سوله ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه ایتمده
ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه
مرکله ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه
عمل ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه
دانه ده هه هه ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه
در احوال ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه ایتمده ده هه هه

Osmânî Ordû-yı Hümâyûnu Başkumandanlığı Vekâleti
Şu'be 2

7 Mart 332

Der-saâdet Alman Murahhas-ı Askeriyyesine

12/1/917 târih ve 253 numrolu der-kenârınızla muhavvel Sofya Câsûsluk Mevkîfinin raporuna cevâbdır.

An-asıl İzmirli ve tebaa-i Osmâniyyeden olub Fransa'da fûnûn-ı bahriyye tahsîl etmiş ve 330 senesi Nisânında Cemâl Paşa tarafından hizmet-i bahriyyeye alınıb 19 Ağustos 331 târihinde hizmetden çıkarılan ve yedine vesîka i'tâsıyla Bulgaristan'a gitmiş olan Hanzâdyân'ın on beş sene evvel birâderi Dikran nâm-ı diğeri Diran ile Paris'e giderek orada Diran marangozluk ve kendisi fûnûn-ı bahriyye tahsîliyle seferberlikden evvel Manisa'da pederleri nezdine gelerek üç-dört gün kaldıktan sonra Diran Paris'e ve merkûm Hanzâdyân'ın da Osmanlı Bahriyyesine li-ecl-il intisâb İstanbul'a geldikleri ve bundan başka hâlen Ayntab'da hizmet-i askeriyyesini îfâ etmekde olan Menyas isminde bir birâderleri daha mevcûd olduğu ve buraca haklarında bir ma'lûmât olmadığı anlaşılmıştır.

----- ۞ -----

Bahriyye Nezâret-i Celîlesi Vekâletine

11 Haziran 331

Bahriyye Nezâret-i Celîlesinde müfettiş sıfatıyla müstahdem olduğu Manisa'dan kendisine mürsel olub melfûf mektûbdan anlaşılan Yüzbaşı – Zâdık Hanzâdyân – ın hüviyyet ve me'mûriyyeti hakkında tafsilât-ı mukteziyyenin iş'ârı ricâ olunur. Ol bâbda

----- ۞ -----

Bahriyye Nezâreti
İkinci Daire
Şu'be
Umûmî 35820
Husûsî 289

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Hulâsa
Zadık Hanzâdyân hakkında

Mahrem

Devletlû Efendim Hazretleri

Vekâlet-i Celîleleri İkinci Şu'besinden muharrer 12 Haziran 331 târih ve 2584 numrolu tezkere-i devletleri cevâbıdır.

İki sene müddet ve şehri otuz lira-i Osmânî maâş ve birinci yüzbaşı rütbesiyle ba-mukavele-nâme 12 Nisan 330 târihli irade-i seniyye mantûkunca hizmet-i bahriyyeye alınmış ve el-yevm gayr-ı ma'mûl eşyâ' anbarı me'mûr muâvinliği ve anbarlar müfettişliği vazîfesinde müstahdem bulunmuş olan "Zâdık Hanzâdyân" Efendi ile teâtî olunan mukavele-nâmenin bir kıt'a sûret-i musaddakası leffen arz ve takdîm kılınmış olmağın ol-bâbda emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir.

14 Haziran 331

Bahriyye Nâzırı Vekîli nâmına
İkinci Dâire Reîsi

----- ----- -----

Bahriyye Nezâreti
İkinci Daire
Şu'be
3

Bir taraftan Bahriyye Nâzırı Devletlû Cemâl Paşa Hazretleriyle diğer taraftan Fransa'da Fünûn-ı Bahriyye Mektebinden neş'et etmiş olan an-asl İzmirli ve tebaa-i Osmâniye'den bulunan Zâdık Hanzâdyân Efendi beyinde şerâit-i âtiye karâr-gîr olmuştur.

Madde 1. Hanzâdyân Efendi iki sene müddetle Bahriyye Nezâret-i Celîlesinde îfâ-yı hizmet etmeyi taahhüd eyler.

Madde 2. Birinci yüzbaşı rütbesini hâiz olacaktır.

Madde 3. Şehrî bahriyye veznesinden pul ve sened masârifi gibi muarreflerden ma-ada tenzîlât yapılmamak şartıyla (30 lira) maâş alacaktır.

Madde 4. Bahriyye zâbitlerinin nizâmen hâiz oldukları kâffe-i hukukdan müstefid olacağı gibi kavânî-i bahriyyeye tâbi' olacaktır.

Madde 5. Dâire-i bahriyyenin her lüzûm gösterdiği şu'belerde îfâ-yı hizmet etmeyi muvâfakat eder.

Madde 6. Der-saâdet'den hâric olarak sevk olunacak olur ise birinci sınıf nevlden başka yevmiyye (yarım lira) alacaktır.

Madde 7. Esnâ-yı hizmetde icrâ-yı vazîfe esnâsında vefât eder ise verese-i meşrûasına bir buçuk senelik maâşına mukabil bir meblağ î'tâ' edilecektir. Fakat kazâ' neticesi olarak îfâ-yı hizmetden aciz kalacak derecede ma'lûl olur ise kendisine bir senelik maâşına mukabil bir meblağ î'tâ' edilecektir.

Madde 8. Maâş işe başladığı günden îtibâren bed' edecektir.

Madde 9. Fransa'daki işlerini tesviye etmek için kendisine azîmet ve avdet harc-i râhı olarak ve bir def'aya mahsûs olmak üzere (50) Osmânî Lirası î'tâ' edilecektir.

Madde 10. Senede bir ay me'zûniyyete hakkı olacak ise de bu müddeti tecâvüz eder ise kıst-el yevm icrâ edilecektir. Şu kadar ki gaybûbeti hastalıktan ve-yâhûd diğer esbâb-ı makbûleden dolayı neş'et edecek olur ise kıst-el yevm icrâ edilmeyecektir.

Madde 11. Me'zûniyyetden fazla olarak bilâ-sebeb meşru' bir aylık gaybûbetden sonra işbu mukâvele-nâme fesh olunacaktır.

Madde 12. İşbu mukâvele-nâme devâm ettiği müddetce gerek vakt-i sulhde ve gerek vakt-i harbde îfâ-i hizmet eyleyecektir.

Madde 13. Tarafeyn-i muâkîdîn işbu mukâvele-nâmeyi tecdîd etmeyi ârzû ederler ise mukâvele-nâmenin inkızâ'sından iki ay evvel yek-diğerine ihbâr-ı keyfiyyet etmeğe mecbûrdurlar.

Madde 14. Ne işbu mukâvele-nâmenin müddet-i hengâmında ve ne de muahharen gerek matbûâta ve gerek hâric kimseye husûsât-ı bahriyye-i harbiyyeye müteallik bir gûnâ ma'lûmât î'tâ' etmeyeceğini nâmûsu üzerine yemin eder aksî takdîrde böyle bir hâlde bulunduğu tahakkuk ederse işbu mukâvele-nâme fesh olunacaktır.

Madde 15. Harb veya manevra zamanı ve-yâhûd bir vazîfe ile bir mahâlle gönderildiği zamân rütbesiyle mütenâsib bir mahall tahsîs olunacaktır.

İşbu mukâvele-nâme nüshateyn olarak Der-saâdet'de teâtî edilmiştir.

17 Nisan 1330

Bahriyye Nâzırı

Ahmed Cemâl

Aslına mutâbıktır / 14 Haziran 331

----- ۞ ----- ۞ -----

21 Haziran 331

Bahriyye Nezâreti Vekâlet-i Celîlesine

14 Haziran 331 târih ve 35820/289 numrolu tezkere-i devletleri cevabıdır.

İki sene müddetle bâ-mukâvele-nâme cihet-i bahriyyede müfettişlikle istihdâm olunan Zâdık Hanzâdyân Efendinin uhdesine havâle olunan me'murîyyetlerinin ehemmiyet-i fevk-al-âdesine ve şu sırada hem milletlerinin Hükûmet-i Osmâniyye'ye karşı fi'len izhâr etdikleri buğz ve adâvet ve hıyânetin müsbet bulunmasına binâen mûmâ-ileyhin sûret-i istihdâmında bu noktaya dikkat edilerek tarassud altında bulundurulması ricâ olunur ol bâbda.

----- ۞ ----- ۞ -----

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdîriyyeti
Umûmî
Husûsî: 1660

Karargâh-ı Umûmî İstihbârât İkinci Şu'be Müdîriyyetine

Hulâsa:
Zâdık Hanzâdyân hakkında.

14 Haziran 1332 târih ve 27762 numrolu tezkere-i vâlâları cevâbıdır.
Zâdık Hanzâdyân'ın muhâkemesine dair gönderilen gazete tercemeleri
iâdeten takdîm kılınmıştır efendim.

14 Temmuz 1332
Emniyyet-i Umûmiyye Müdîri

----- ✂ ----- ✂ -----

17 Haziran 332

Bulgar matbûâtından
mütercemdir

Sofya'da münteşir "Utro" gazetesinin 28 Haziran târihli nüshasından:
Rus câsûsu Hanzâdyân'ın muhâkemesi Varna'nın Ruslar tarafından
bombardıman edildiği esnâ'da İ'tilâf Devletlerine câsûsluk etmiş olmakla
müttehim ve Ermeni milletine mensûb bulunan Hanzâdyân'ın muhâkemesine
dün sabahdan i'tibâren Rusçuk Divân-ı Harbinde bed' ve mübâşeret
edilmiştir. Hanzâdyân, sevâhil-i bahriyyenin emr-i müdâfaasına müteallik
olarak filo kumandanlığından bir gûnâ ma'lûmât taleb eylememiş olduğunu
beyân etmiştir.

Hanzâdyân'ın muhtelif seneler üzerine üç pasaportu hâmil olduğu
mahkemece mertebe-i bedâhete varmıştır. Hanzâdyân fûnûn-ı bahriyyeye
âgâh olduğunu müş'ir diploma ibrâz edememiştir.

Müttehim, Fransız muhibbî olduğunu i'tirâf etmiş ve bunun için İ'tilâf
Devletlerine karşı muhârebe vuku'unda ordumuzda hizmet-i fi'liyede
bulunamayacağını beyân eylemiştir.

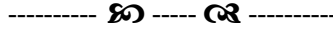
Donanma kumandanı bulunan şâhid mîr-alây kumandanlığa beyânât-ı
âtîyede bulunmuştur:

Hanzâdyân, General Y. ile bana Türkiye'nin mahvı ile yakında Çanakkale'nin sükûta Almanlar sebep olduğunu, Bulgarlar, Almanlara tebaiyyet ederek İ'tilâf Devletlerine karşı hareket ettikleri takdirde arâzimize Fransız askerleri ihrâc edileceğini ifade etdi.

Hanzâdyân, beyânât-ı mezkûrede bulunduğunu inkâr etmedi. Mîr-alây kumandan Hanzâdyân'ın zabıt olmamağla berâber şübhelî ve iki yüzlü bir adam olduğunu netîce olarak beyân etdi.

Şâhidlerden Mîr-alây AVM Kapol Masarob olarak hafıyyen Mühendis Lazarof da alenen isticvâb edilmiştir.

Lazarof, Hanzâdyân'ın gayr-ı ciddî ve muâmelât-ı bahriyyeye vukûfu olmadığını ifâde etdi. Ehl-i hibreden Todorof müttehime âid evrâka mevzû' imzâ'lardan biri sâhte olduğunu beyân etdi. Diğer ehl-i vukûfdan mülâzım yedi senede icrâ' edilecek tahsîlin üç senede icrâ'sı gayr-ı kâbil olduğundan riyâziyyâta vukûfu olmayan Hanzâdyân'ın üç senede bahrî mühendisi olması mümkün olmadığını ifâde etdi. Mencaylof ve Kara İvanof'un kırâat olunan ifâdâtından müttehimin muntazam bir tahsîli olmadığı, hattâ okuduğu fennlerin profesörlerini tanımadığı tezâhür etmiştir. Müttehim Romanya Ataşemiliteri ile görüşmediğini şaşırarak, titreyerek nokta-i Fransa Sefâretine raporlar i'tâ' etmekde olduğunu beyân etmiştir. Şâhidler müttehimin yalanlarını meydana koydular. Müttehimin Fransa ve Romanya sefirleri ile münâsebâtta bulunduğu tahakkuk etmiştir.

Bulgar matbûâtından
mütercemdir.

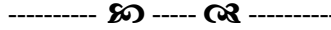
18 Haziran 332

Sofya'da münteşir "Utro" gazetesinin 29 Haziran târîhli nüshasından: Zâdık Hanzâdyân'ın muhâkemesi Rusçuk Divân-ı Harbinde muhâkemesi rûyet olunan Zâdık Hanzâdyân, Fransa'nın tavassutuyla Türkiye'de büyük bir me'mûriyyet işgâl etmiştir. Hanzâdyân mahzâ câsûsluk etmek üzere Türkiye'de me'mûriyyet kabûl eylemiştir. Bu maksad ile Türkiye'de me'mûr olduğu da Fransa'nın Sofya Ataşemiliterine i'tâ' eylediği raporlardan müstebân olmaktadır.

Hanzâdyân, Bulgar Ataşemiliteri olmak üzere Bulgaristan'ın İstanbul Sefrine mürâcaatda bulunmuştur. Bil'âhire Varna'da yerleşerek câsûsluk etmek maksadıyla Bulgaristan'ın emr-i müdâfaasına müteallik husûsât ile merkezî hatt üzerinde hareket eden katarların seyr ü hareketlerine dâir ma'lûmât cem'ine ibtidâr eylemiştir. Hanzâdyân Varna'da bulunduğu sırada Fransa'ya ma'lûmât i'tâ' eylemeğe devam etmiştir.

Hanzâdyân'ın da'va vekîli, müvekkilinin İstanbul'da bir ay ticaretde bulunduğunu, ufak tefek şeylerle işgâl ettiğini bu miyânda Türkiye'nin emr-i

müdâfaasına müteallik havâdis istihsâl eyleme ârzûsunda bulunduğunu beyân ederek berâetine hükm i'tâ' olunmasını talep etmiştir. Rusçuk Divân-ı Harbi, câsûslukdan dolayı Hanzâdyân'ın berâetine ve 300 Frank ele geçirdiği için de üç ay zindân habsine mahkûmiyyetine dâir i'tâ'-yı hükm eylemiştir.

Câsûsluk Men'i Dâiresi
Numro A 2303

Sofya, 5/1/1917

Beyoğlu'nda Alman Askerî Murahhasına

Türk tebaasından ve sâbık Fransız ve Türk bahriyye zâbiti Zâdık Hanzâdyân (Ermeni), Rusçuk'daki Divân-ı Harb tarafından câsûsluk töhmetiyle muhâkeme edilib delâilin mefkudiyyetinden dolayı berâetine hükm edildikten sonra, Lofça'da Bulgar me'mûrîni tarafından habs edilmiştir.

Hanzâdyân Manisa'da (İzmir Vilâyetinde) 1886 senesinde doğmuş ve kendisine "Bahriyye kıdemli yüzbaşısı, mesâha-i bahriyye mühendisi" nâmını vermektedir. Üzerinde bulunan ve kısmen tahrîf kısmen tasnî edilmiş olduğu anlaşılan evrâka ve tahkikat esnâ'sında vuku' bulan beyânâtına nazaran merkûm "Süveti Mesrop" (İzmir) deki müddet-i tahsîliyyesini bitirdikten sonra 1906 – 1916 senelerinde Paris ve Brest'de bulunmuş ve orada mekanik, seyr-i sefâin ve saire derslerine devâm etmiştir.

1911 senesinde kısa bir müddet vatanında bulunduktan ve orada Fransız bahriyyesi hakkında konferanslar verdikten sonra merkûm Paris'e avdet etmiş ve orada Fransız bahriyyesinin mesâha-i bahriyye hizmetinde çalışmış ve Fransız Hükûmeti tarafından tedkikatda bulunmak üzere Lübnan sahillerine gönderilmiştir. Avdeti üzerine Anadolu'daki Ermeni vilâyetleri hakkında konferanslar verdi. 1914 de merkûm Bükreş tarîkiyle İstanbul'a avdet etmiş ve 20 Nisan 1914 de Mesâha-i Bahriyye ve Torpil Umur-ı Müdîri olarak Türk bahriyyesine girdi. 1915 senesinde talebi üzerine berây-ı tecrübe Bulgar bahriyyesine ta'yîn edildi. Fakat kısa bir müddet sonra azl edildi.

Merkûmun sık sık değişen tarîk-i mesâîsi, Fransa'nın Delfasa, Prens Bonapart, General Damad, Amiral Dolâmûta ve Amiral Marvel gibi büyük siyâsiyyûnu ile olan münâsebâtı ve muhâberâtı, Fransa'da Fransız olmak husûsundaki mesâîsi ve nihâyet Türk bahriyye zabitanı mahâfilinde Fransız taraf-dârlığını vücûda getirmek husûsundaki sarf-ı mesâîsi Türk me'mûrîni tarafından aleyhine tâkîbât icrâ'sını iltizâm etmiş, fakat dostlarının (Mîr-alây Hakkı Bey nâmında bir zâtın) nüfûzu sayesinde netîcesiz kalmıştır. Buradaki Fransız ve Romen Ataşemiliterleri ve Fransız sefîri ile olan şahsî ve tahrîr-i münâsebâtı ve mahall-i vürûdu hakkında kâfî derecede ma'lûmât veremediği mühimm mikdârda para dolayısıyla Bulgar me'mûrları da

merkûmun Fransa lehinde câsûslukda bulunmasından şübhelenererek merkûmu tevkif etdirmiş ve hıyânet-i vataniyye dolayısıyla aleyhine ta'kîbât-ı kanûniyye icrâ' etmiş fakat ibtidâ'da zikr edildiği vechle berâetine karar verilmiştir.

Bâlâdaki husûsâtın Türk me'mûrlarına nâfi' olması muhtemeldir.

Hanzâdyân hakkında orada ne gibi bir fikr mevcûd olduğu hakkında ve ifâdâtının muvafık-ı hakikat olup olmadığı hakkında irsâl edilecek kısa bir ma'lûmât hakkında müteşekkir kalacağımı arz ederim.

nâmına
Mülâzım-ı evvel

Beyoğlu 12/1/917

Der-saâdet Almanya
Sefâreti
Askerî Murahhası
Numro 253

İâdesi ricâsıyla

Karargâh-ı Umûmî
2 nci Şu'be

Husûl-i ma'lûmât zımnında takdîm kılınır ve son cümle hakkında beyân-ı mütalâa buyurulması istihâm olunur.

nâmına
Süvâri Yüzbaşı

تاریخ: ۹۴ / ۶ / ۲۹

باسمه تو مانع کل لشکر نه

تاریخ: ۹۴ / ۶ / ۲۹

مذکره: ...

۲۸ / ۲۸ / ۲۸

بسم الله الرحمن الرحيم ...

تاریخ: ۹۴ / ۶ / ۲۹

A	1-2
D	1028
F	8-2

۱۲۲۸

۱۳۲۲

۲۸ / ۲۸ / ۲۸

Birinci Ordu Kumandanlığı
Şu'be 1 Kısım 2
Numro 2588

Nişantaşı'nda Ordu Karargâhından
29/6/332

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Hulâsa: Beşinci Kolordu Ahz-ı Asker
Hey'eti mıntakasında der-dest edilen
Ermeni firârîleri hakkında.

Yozgad'a tâbi Sorgun nahiyesinin Dişli karyesi civârında ta'kîb müfrezeleriyle asker firârîleri beyrinde vukûa gelen müsâdemede muaddel mavzerle müsellâh bir neferin ve Akdağmadeni mıntakasında dahi Ermeni firârîlerinden beş erkek ile bir kadının meyyiten ve bir kadının da hayyen der-dest edildiği ve şehir-i hâlin on dördüncü günü Akdağmadeni'nin Kesriç ve Demirci karyelerinden dört şahsın köye gitmekdeler iken Ermeni firârîleri tarafından katl edildikleri ve ta'kîbâta şiddetle devâm edilmekde bulunduğu Beşinci Kolordu Ahz-ı Asker Hey'eti Riyâsetinin iş'ârına atfen maruzdur.

Birinci Ordu Kumandanı

Türkler Hakkında Müdâhane-kârlık

Son zamanda Amerikalılar birdenbire Türklere karşı nazar-ı dikkati câlib bir sûrette ibrâz-ı nezâkete başlamışlardır. Amerika'nın İstanbul Sefiri İlkös hem-şehrîlerinin hiss-i menfaatten âzâde olarak, Türk dostlarının iyiliklerini istemekle berâber, kendi hey'at, mektebler ve müessesât-ı sâireleri ile bir muâvenet-i fi'liyye ibzâlinden başka bir ârzûları bulunmadığını birtakım tumturaklı elfâz ile beyânâtta bulunmuşdur. Böyle insaniyyet ve mahabbet-i beşeriyye sözleriyle süslü kelimeler İngiltere veya Amerika'dan vârid oldukça her halde şübheli addedilir. Birbirinin fikren mukâreneti bulunan bu iki devlet, maddeten pek azîm olan menfaatlerinin nazarında nüfûz edemeyeceği nasıl bir ma'nevî sûtire ile ihâta itmek lâzım geldiğini pek âlâ bilirler.

Amerikalıların mekteb ve hastahâneleriyle Türkiye'ye ba'zı iyilikler yapmış oldukları kâbil-i inkâr değilse de acaba bu Amerika hey'etinin fa'âliyyeti Türkiye'ye göstermiş olduğu fâideden daha ziyâde mazarrat tevîd etmemiş midir? Evvelâ şunu tasrîh edelim ki Amerika misyonerleri i'tikâdât-ı mezhebiyyece İngilizlerle tev'em bulunduğundan Amerika misyonerleri dâimâ İngiliz menâfi'ine de çalışmaktadırlar. Fakat bunlar hiçbir zaman menâfi'-i hasîsaden sâlim olarak çalışmayan, bir rûhânî me'mûr, bir muallim yâhûd bir tabîbin arkasında servetini beyhûde yere sarf etmeyen ve kendi amelî Hristiyanlık dinini tasdîk ile beraber altın sadâsına intizâr eden mâliyyunlar bulunmaktadır. Ale'l-husûs Amerika misyonerlerinin Türkiye'de fa'âliyyetleri pek az kimseler tarafından anlaşılabilmiş olan ba'zı birtakım siyasî maksadlar da ta'kîb etmektedir.

Amerika hey'etinin intihâb etmiş olduğu mahall Ermenistan'dır. Gerçi İstanbul'da da Amerika'nın müessesât-ı hayriyye ve ta'lîmiyyeleri mevcûd ise de fakat bunlar temeli Ermenistan'da bulunan bir binâ'nın kubbesini teşkil etmektedir. Ne kadar garîb görülürse görülsün, senelerden beri devâm eden Ermeni karışıklıkları orada bulunan Amerika papas ve muallimlerinin icrâ-yı te'sîriyle alâka-dârdır. Lâkin bununla Amerikalıların, doğrudan doğruya ihtilâli icrâ etdirmiş demek istediğimiz anlaşılmasın, gerçi bu da vâki' olmuşdur. İşte dâimâ hâl-i kıyâmiyyede bulunan Ermenilerin ekserîsi Amerika tebaasından bulunduklarından, her zaman Amerika misyonerleri ve nihâyet İstanbul'daki Amerika Sefaretinde mazhar-ı himâye olurlardı. Mes'elenin hulâsası da şu vechiledir: Amerika mekteblerinde dimağın ihâta edemeyeceği anlaşılmaz bir sûrette Amerika ser-bestî ile zihinleri doldurulmuş olan Ermeni gençleri Türkiye Hükûmeti aleyhindeki tertîbât-ı hafîyyeye iştirâk etmekle, Hükûmetin ta'kîbâtına dūçâr olarak Amerika'ya firâr ve Cemâhir-i Müttefika-i Amerika'nın himâyesine dehâlet ile Amerika me'mûrînin müzâheretiyle nizâmen muayyen olan zamandan daha evvel Amerika tâbiyyeti altına girerek, Amerika pasaportuyla mücehhez olduğu halde acele tekrar

memleketleri Ermenistan'a avdet ederek onun himâyesine istinâden alenî sûretde Türkiye Hükûmeti aleyhine ifsâdâta girişmekde idiler. Hükûmet nihâyet sabrı tükenib de bunlara karşı haşin elini uzatdığı vakit, İngiliz – Amerika rejisi altında tekâmül memâlik-i mütemeddine de Türklerin Hristiyan Ermenilere karşı icrâ eylediği mezâlîmden dolayı bir feryaddır başlandı.

Mükerrer def'alar Amerika harb seffineleri Türklerin Amerika tebaasına revâ gördüğü bu taarruza karşı lâzım gelen tarzıyeyi taleb etmek üzere Anadolu sevâhilinde görünürlerdi ve Türklerle bu mukâbil dâimâ bir tazminât vermek veya hiç olmaz ise va'd etdirirlerdi. Zâten Türkler de böyle ba'zı mebâlîğe borçlu kalmağa alışmış bulunuyorlardı.

Ermeni mes'elesi Amerika'nın matbûât ve siyâsetinde dâimî bir rol oynadığından artık Amerika misyonerlerinin Ermeni işleriyle uğraşmaları keyfiyetinin men'i ile artık buna bir netîce verilmesi hakkında mükerreren kongrede ârzûlar izhâr olunmuş ise de bit-tabî ehemmiyet verilmemiştir. Fakat bu sonu gelmez Ermeni mes'elesi Amerika tâbiyyet nizâm-nâmesinin tebdiline sebep olmuştur. Bunun üzerine Amerika tebaalarının vatanları olan memleketlerine avdetlerinde iki sene sonra hakk-ı tâbiyyetlerini gayb edecekleri hakkında bir mukarrerât ittihâz olunmuş, işte bu vechle bu müfsîdlerden kurtulunacağı ümîd edilmiş idi. Tabî bu mes'eledede İngiltere dâimâ geriden gizlenerek tekrar Ermenilere karşı bir vak'a zuhûrunda dâimâ onlara taraf-dâr olarak meydana çıkmıştır. Hâsılı bunu teşvîk eden kuvvet dâimâ geride gizli olarak kalmıştır. Onun maksadı Ermeni iğtişâsâtının cerîhalarını Türkiye cesedi üzerinde açık bulundurarak Türkiye'yi bu vechle zayıf düşürmekdi. Bu mes'ele de Fransa ve Rusya'da pek hâhiş-ker muâvinlere mazhar olmuştur. Amerika misyonerleri bu maksada vusûl için en iyi bir vasıta teşkîl edib, bunlardan hiç birisi dâhilen müttehid, metîn, kuvvetli bir Türkiye'yi ârzû etmediğinden, işbu Amerika misyonerlerinin ileri sürülmesiyle tekâmül dünyaya karşı Hristiyanlığı, dinsiz ve Türklerle sıyânet edilmekde olduğunu göstererek göz boyuyorlardı.

Bu arada tabî imtiyâzât kovalamak husûsuyla tazmînât talebi iddîaları iyi bir vesîle teşkîl ediyordu. Amerika'nın şimdiki nezâketi de kıymetli imtiyâzât istihsâli içindir. Şimdi Türkiye'nin paraya ihtiyacı olduğu ve harbden sonra parasızlıktan kurtulamayacağı mes'elesi mevzû-ı bahs olmaktadır. Amerika Türklerin düşmanlarıyla müttefiklerinden kum gibi para kazanmıştır. Bu kazanılmış para ile şimdi Türkiye'den büyük imtiyâzlar alarak demir yolları inşâsı ve Anadolu'da maden ocakları satın alınması münâsib değil midir? Sefîr Morgontav kurnaz bir ticâret ehli olarak bu husûsda büyük menfaatler te'mîn etmiş ve az bir para ile banka imtiyâzâtı istihsâl etmiştir. Onun halefi olan İlkös aynı semereyi iktitâfa gayret ediyor. İşte bu bizim

hepimize ve bi-l-hâssa Bağdad hattının istikbâli için gözümüzü açmağa kâfi
sebeb teşkil eder.

2 nci Şu'be
31569

Nâzır Paşaya
Dâhiliyye Nazırına
Hâriciyye Nazırına

} birer sûret yazılmışdır / 25 Eylül 332

Bir sûreti Nâzır Paşa Hazretlerine takdîm edilmiştir. 2/ 8 /32

d
Kısm III

لَا شَرَّ قَوْمٍ مَّا نَذِلُّ لَهُمُ الْأُمُورَ

دکھو

مورود

نومرولی شیفرہ در

شعبه

نومرو

[illegible]

A	1-131
D	845
F	1-35

1. Ans. 14.
 Feb. 13. III. 33 L

لشركة التجارة العامة
١٢ مارس ١٣٣٣
نوع: ٥٤١

1917

۹۹۱۶

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti

Üçüncü Ordudan Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd şifredir.

Bafra mıntakasında Rum ve Ermenilerden mürekkeb bir çete ile ta'kîb müfrezemizin iki gün devâm eden müsâdeme netîcesinde, şakîlerden yirmi dokuzu meyyiten ve yedisi hayyen der-dest edilmek sûretiyle çete kâmilen imhâ edilmiştir ve muhtelif'ül-cins on üç tüfenk bir bombâ ve iki yüz on fişenk elde edilmiştir. Eşkîyânın bombâ isti'mal etmelerine rağmen bir hafif mecrûhumuz vardır. Bafra cihetinde dolaşan çete reîsi Kara Yorgi altı avenesineyle arz-ı teslîmiyyet etmiş, diğer çete rüesâsından ba'zılarının dehâlet etmeleri me'mûl olmuştur. Bafra mıntakasının tathîrinden sonra Çeharşenbe (Çarşamba) cihetinde ta'kîbâtın teşdîd edileceği ma'rûzdur.

12/3/33

Üçüncü Ordu Kumandanı
Mîr-livâ
Vehîb

Der'aliyye

Haleb Vilâyetine

Devr-i sâbıkda Rusya'dan Van, Bitlis, Muş havâlîsine gelerek icrâ-yı şekâvet ve i'lân-ı Meşrûtiyyetden sonra da Muş Taşnaksütyun Kulübüne ve Ermeni Mektebi Müdürlüğünde dört beş sene hizmet eden müteaddid lisâna âşinâ, orta boylu, tıknazca, karagöz ve kaşlı yakışıklı İran pasaportunu hâmil otuz beş yaşında, Urfa'da nakliyye müteahhidi kitâbetinde müstahdem bulunan (Karz) nâm-ı diğer (Yusuf Harun) nâmındaki şahsın, seferberlik i'lânını müteâkıb Muş merkezine tâbî' Akça nâhiyesi Müdîri Süleyman Efendi ile dokuz jandarma ve milis efrâdını Hınıs karyesinde katl ve cesedlerini ihrâk ve ta'kîblerine çıkarılan Jandarma Mülâzım-ı evveli Ahmed Efendi ile üç jandarmayı itlâf, birçok efrâd cerh eylediği ihbâr olunmasıyla merkûmun bil-celb taht-ı isticvâba alındığı Urfa Mutasarrıflığından bildiriliyor. Bu imzâ'lı ve merkûmun ef'âl ve hüviyyeti hakkında ma'lûmâtınızın muvazzahan inbâsı. 14 / 4 / 33

Nâzır Tal'at

پنجاب و دوقومانندی
شعبه
تور ۱۰۴۹

حربه نظر من صلیه

نظارت دوقومانندی
۴۴/۵/۱۰

A	1-131
D	32A
F	7-7

فصله :
[حیات] ده خیر فقهه

۴۴/۱/۶۹ تاریخ ۹۱۱ نورولی علیه عاری، زبده :
[بدعانه بیانی] ه نایب اولوب (۵۵) کیلومتره شرفنده و (آفتاب) معدنک (۵۵) کیلومتره جنوبین
واقع [حیات] جدارنده کی اور مانجه و ضابطه ده محضه و معینندی جدار کوبیده نازک
ایله به (۷۶) قدر مسلح ایمن و درم فزاری حین لریم [بدعانه بیانی] ک (۵۵) کیلومتره شرفنده
واقع [اینگلی] و [سیریا] آره شده که [نورس] مفره لری آره شده معادوم و فوجیله در
برجوج مقابلنده چنده اوج مفعول دوشدکی و حین لره عایه کدیور فتنه انعام ایله لای
و [فیلر] اوده [حیات] ده ماکونه ملخیله درم و فوجیله درم معادوم ده حین لره رجعت مجبور
حین لریم ایستاییده [حیات] ده ماکونه ملخیله درم و فوجیله درم معادوم ده حین لره رجعت مجبور
ایله لای و فتنه اوجا ده کی بیلجیلر و مذکور حین لره هر زمانه نصره ایله درک یاره و اشیا لری
غصب ایندکی و مسلح دوله شرفندی جهتم (فقدی) نقیب جه بوری قوماندان فتنه واقع و لایر ابعثی
اوزه نیه فتنه طایفه حین لری اید دها (۷۶) یاده فتنه کونده بیدرک نقیبان کرم ویرلی لرونک
ص به مذکور قوماندان فتنه یار لایر لایر حین لری فتنه در اخدمه لایر ربانک اخایر عطفاً معدومده .

پنجاب و دوقومانندی
کلیه

۴۴/۵/۱۱
مرکز نظارتی و تأییدیه
۱۰۰۸۲

Birinci Ordu Kumandanlığı
1 nci Şu'be 2 nci Kısım
Numro 1029

Nişantaşı'nda Ordu Karargâhından
10 / 5 / 33

Harbiyye Nezâret-i Celfîlesine

Hulâsa:
(Çat) da çeteler hakkında.

26 / 4 / 33 târih ve 911 numrolu arîza-i âcizîye zeyldir:

(Boğazlıyan)a tâbî' olub (55) kilometre şarkında ve (Akdağ) ma'denin (25) kilometre cenûbunda vâki' (Çat) civârındaki ormanlık ve kayalıklarda mütehassın ve maîşetlerini civâr köylerden tedârik eyleyen (60) kadar müsellâh Ermeni ve Rum firârî çeteleriyle (Boğazlıyan)ın (45) kilometre şarkında vâki' (Işıklı) ve (Sezir) arasındaki (Tenos) müfrezeleri arasında müsâdeme vuku' bularak bir mecrûh mukâbilinde çeteden üç maktûl düşdüğü ve çetelere âid sekiz yüz fişenk iğtinâm edildiği ve (Kızılcaova)ya bir sâat mesâfede (Afşaralanı) nâm-ı diğer (Çerçialanı) karyesine mezkûr çeteler hücum etmişler ise de (Çat)da meskûn mültecilerle vuku' bulan müsâdemede çetelerin ric'ata mecbûr edildiği ve fakat o civârdaki yolculara mezkûr çetelerin her zaman taarruz ederek para ve eşyâ'larını gasb etdikleri ve müsellahan dolaşdıkları cihetle (Kayseri) Ta'kîb Taburu Kumandanlığının vâki' olan mürâcaatı üzerine mikdâr-ı kâfi ceb-hâne ile daha (30) piyade neferi gönderilerek ta'kîbâta germî verilmesi lüzûmunun tabur-ı mezkûr kumandanlığına yazıldığı Beşinci Kolordu Ahz-ı Asker Hey'eti Riyâsetinin iş'ârına atfen ma'rûzdur.

Birinci Ordu Kumandanı

الحافظ طرقي
أُمِّيَّةٌ مَوْجِدَةٌ

شعبه : ۲ - قسم حقوقی
شماره : ۱۱۱۱
۹۱

A	1-2
D	1028
F	19-16

از بیت محمد بن برنجه که از بنده انقیادیه را به بنای مقدس
توقای آنکه اول بنده بنده حسن بن محمد بن برنجه را

دوستو اختم هفتاد و نه ساله بود که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود
 و مایه تاریخ و ۱۷۷۷ بود که در آن روز که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود
 خود اینکده اولاده اولاد بدید که در آن روز که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود
 زوجه قریب سنه آن اولاد باقیه اولاد میوه که در آن روز که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود
 که در آن روز که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود
 قریب از یکده که در آن روز که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود
 اولاد نوزده ساله که به بنام احمد انقباضه صاحب بولاده اولاده در وقت قریب از یکده که در خانه بود

10/11
 10/11
 10/11

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdîriyyeti
Şu'be: 2- Kalem-i Husûsî
Umûmî 1382
Husûsî 91

Mahremdir

Ordu-yı Hümâyûn Başkumandanlığı Vekâlet-i Celîlesine

İzmit Amele Taburundaki Ermenilerin
eşkiyâ çetelerine yataklıkları tevâlî
etmekte olduğundan bunların hemen
başka mahalle kaldırılmasına dâir

Devletlü Efendim Hazretleri

21 Mayıs 333 târih ve 1273 numrolu tezkereye zeyldir. Ermeni eşkiyâsının sâha-i cevelânı olan orman derûnundan karyelerine gitmekdeler iken gâib olub taharri edilmekde oldukları evvelce bildirilen Serindere karyesinden Hacı Bilâl kerîmesi Hadice ve Aksığın karyeli Süleyman kerîmesi Gülfedar nâmlarındaki zât-ül-zevc iki kadınla Servetiye karyesinden on üç yaşında Ahmed oğlu Cafer'in na'şlarının nim-mütefessih bir halde Efraziye ve Şefkiye karyelerinin alt tarafındaki dere içinde bulundukları ve ind-el-keşf bunların enselerinden kesilmek ve âlât-ı câriha ile parçalanmak sûretiyle çete tarafından katl edildikleri ve kadınların elbiseleri ayrı bulunmasına nazaran soyularak icrâ-yı fi'l-i şenî edildiği de kaviyyen anlaşıldığı beyânıyla mezkûr çeteyi himâye ve yataklık eden İzmit Amele Taburlarındaki Ermenilerin başka mahalle nakli lüzûmu İzmit Mutasarrıflığından âhiren de vârid olan tahrîratda izbâr kılınmasına ve iş'ârât-ı sâbıkaya nazaran iktizâsının serîan ifâ ve netîcenin inbâsına himmet buyurulması siyâkında tezkere-i senâveri terkîm kılındı efendim.

6 Şaban 335 / 28 Mayıs 333

Dâhiliyye Nâzırı
Mehmed Tal'at

اوراق اوطنسك نومروسي	شمالی اردوی ہمایونی پاش قومانڈانلنی وکائی	میشتك اعضاسی
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ تبیضی
مسودینك اعضاسی		میضه قوانیلان نومرو
تاریخ تسویدی		مقابله جینك اعضاسی
قلم اوطنسك نومروسی		مقابله تاریخی

A	2
D	1032
F	8

۲۰

معلومات ذاتی امور اچیه صفحه

تجدید ایستبه مأموری دهمی

دو کپی به صفاء حاضر بایریم

تجدید بجزریم دهه دهه

معلومات ذاتی مدیون

تجانی ایسی افرادند دهمی بایریم و دلا بایریم

نویسنده: انجام ایستبه بایریم

شماره بایریم دهه ایستبه بایریم

کرتوری

۱۷/۱۸

۱۷/۱۸

حزب طرابلس

مكتبه

مور افسانه شمس

۱۷۶۹

مور افسانه شمس

A	2
D	1032
F	8-1

۱۷۶۹ / ۷ / ۶ تاریخ و ۱۵۵۰ شماره مور افسانه شمس
 در جبهه افسانه افسانه شمس مور افسانه شمس مور افسانه شمس
 مور افسانه شمس مور افسانه شمس مور افسانه شمس

مور افسانه شمس

۷/۶

۱۷۶۹

۱۷۶۹

مور افسانه شمس
 مور افسانه شمس

۱۷۶۹

صورت

محل اتحاد مری

فصل اول در بیان احوال	فصل دوم در بیان احوال
۱۰۰	۱۰۰
۱۰۱	۱۰۱
۱۰۲	۱۰۲
۱۰۳	۱۰۳
۱۰۴	۱۰۴
۱۰۵	۱۰۵
۱۰۶	۱۰۶
۱۰۷	۱۰۷
۱۰۸	۱۰۸
۱۰۹	۱۰۹
۱۱۰	۱۱۰
۱۱۱	۱۱۱
۱۱۲	۱۱۲
۱۱۳	۱۱۳
۱۱۴	۱۱۴
۱۱۵	۱۱۵
۱۱۶	۱۱۶
۱۱۷	۱۱۷
۱۱۸	۱۱۸
۱۱۹	۱۱۹
۱۲۰	۱۲۰
۱۲۱	۱۲۱
۱۲۲	۱۲۲
۱۲۳	۱۲۳
۱۲۴	۱۲۴
۱۲۵	۱۲۵
۱۲۶	۱۲۶
۱۲۷	۱۲۷
۱۲۸	۱۲۸
۱۲۹	۱۲۹
۱۳۰	۱۳۰
۱۳۱	۱۳۱
۱۳۲	۱۳۲
۱۳۳	۱۳۳
۱۳۴	۱۳۴
۱۳۵	۱۳۵
۱۳۶	۱۳۶
۱۳۷	۱۳۷
۱۳۸	۱۳۸
۱۳۹	۱۳۹
۱۴۰	۱۴۰
۱۴۱	۱۴۱
۱۴۲	۱۴۲
۱۴۳	۱۴۳
۱۴۴	۱۴۴
۱۴۵	۱۴۵
۱۴۶	۱۴۶
۱۴۷	۱۴۷
۱۴۸	۱۴۸
۱۴۹	۱۴۹
۱۵۰	۱۵۰

فهرست	کتاب	شماره	تاریخ
۱۹۶	ادب کتبخانه اشغلی زار	۱۰۳۲	۸-۲
۱۹۸	نقد صایه = تریار		
۱۹۹	کریفر = آتزان		
۲۰۰	مفتی = ده لایحه		
۲۰۱	نوع = اوله کلمات		
۲۰۲	چهار = آرام مار یکسانه		
۲۰۳	مردف = آرام بر روی فور یکسانه		
۲۰۴	آغوش = اویتک		
۲۰۵	کعبه = نوهار صافه		
۲۰۶	خوبه = بدوی		
۲۰۷	مارفار = سمانه گویه		
۲۰۸	بدوی = اویتانسانه		
۲۰۹	ویمه = کرخه کعبه		
۲۱۰	آغوش = اویتانسانه		
۲۱۱	عوار = خوبه		
۲۱۲	آینه = کرخه		
۲۱۳	اویتانسانه		
۲۱۴	آینه = اویتانسانه		
۲۱۵	اویتانسانه		
۲۱۶	اویتانسانه		
۲۱۷	اویتانسانه		
۲۱۸	اویتانسانه		
۲۱۹	اویتانسانه		
۲۲۰	اویتانسانه		

فصل دوم	اسم و پند اسم	معنی و پند اسم
۴۹۴	میان اوغلی بوران	در میان او پند و اندرز
۴۹۵	کرفتور = ارناک	کرفتور = ارناک
۴۹۶	توقاکی = فاکس	توقاکی = فاکس
۴۹۸	مرد = خسته	مرد = خسته
۵۰۰	وخته = اوغلی	وخته = اوغلی
۵۰۲	آغچه = نسا	آغچه = نسا
۵۱۲	خاریک = واکم	خاریک = واکم
۵۱۵	قوت بن = سانه	قوت بن = سانه
۵۴۰	بیروکی = همتا	بیروکی = همتا
۵۴۵	عزیزی = مقصود	عزیزی = مقصود
۵۵۰	آرام = اوغلی واک	آرام = اوغلی واک
۵۶۷	نظارت = سرکار	نظارت = سرکار
۵۷۵	خود اوغلی آغچه اوغلی	خود اوغلی آغچه اوغلی
۵۷۷	کرفتور = کینور	کرفتور = کینور
۵۷۹	آغچه = واکم واکم	آغچه = واکم واکم
۵۸۰	عزیزم = سر	عزیزم = سر
۵۸۲	اولک اوغلی کینور	اولک اوغلی کینور
۵۹۰	کینور = اوغلی	کینور = اوغلی
۵۹۴	آرتیه = آغچه	آرتیه = آغچه
۵۰۰	نسا = قوت بن	نسا = قوت بن
۵۰۱	خاریک = واکم	خاریک = واکم
۵۰۴	سونه = واکم	سونه = واکم
۵۰۸	خاریک = آغچه	خاریک = آغچه
۵۱۱	هتیه = کینور	هتیه = کینور
۵۱۴	زافار = برابر	زافار = برابر
۵۴۴	نصیح = کینور	نصیح = کینور
۵۴۵		
۵۴۶		
۵۴۷		
۵۴۸		
۵۴۹		
۵۵۰		
۵۵۱		
۵۵۲		
۵۵۳		
۵۵۴		
۵۵۵		
۵۵۶		
۵۵۷		
۵۵۸		
۵۵۹		
۵۶۰		
۵۶۱		
۵۶۲		
۵۶۳		
۵۶۴		
۵۶۵		
۵۶۶		
۵۶۷		
۵۶۸		
۵۶۹		
۵۷۰		
۵۷۱		
۵۷۲		
۵۷۳		
۵۷۴		
۵۷۵		
۵۷۶		
۵۷۷		
۵۷۸		
۵۷۹		
۵۸۰		
۵۸۱		
۵۸۲		
۵۸۳		
۵۸۴		
۵۸۵		
۵۸۶		
۵۸۷		
۵۸۸		
۵۸۹		
۵۹۰		
۵۹۱		
۵۹۲		
۵۹۳		
۵۹۴		
۵۹۵		
۵۹۶		
۵۹۷		
۵۹۸		
۵۹۹		
۶۰۰		
۶۰۱		
۶۰۲		
۶۰۳		
۶۰۴		
۶۰۵		
۶۰۶		
۶۰۷		
۶۰۸		
۶۰۹		
۶۱۰		
۶۱۱		
۶۱۲		
۶۱۳		
۶۱۴		
۶۱۵		
۶۱۶		
۶۱۷		
۶۱۸		
۶۱۹		
۶۲۰		
۶۲۱		
۶۲۲		
۶۲۳		
۶۲۴		
۶۲۵		
۶۲۶		
۶۲۷		
۶۲۸		
۶۲۹		
۶۳۰		
۶۳۱		
۶۳۲		
۶۳۳		
۶۳۴		
۶۳۵		
۶۳۶		
۶۳۷		
۶۳۸		
۶۳۹		
۶۴۰		
۶۴۱		
۶۴۲		
۶۴۳		
۶۴۴		
۶۴۵		
۶۴۶		
۶۴۷		
۶۴۸		
۶۴۹		
۶۵۰		
۶۵۱		
۶۵۲		
۶۵۳		
۶۵۴		
۶۵۵		
۶۵۶		
۶۵۷		
۶۵۸		
۶۵۹		
۶۶۰		
۶۶۱		
۶۶۲		
۶۶۳		
۶۶۴		
۶۶۵		
۶۶۶		
۶۶۷		
۶۶۸		
۶۶۹		
۶۷۰		
۶۷۱		
۶۷۲		
۶۷۳		
۶۷۴		
۶۷۵		
۶۷۶		
۶۷۷		
۶۷۸		
۶۷۹		
۶۸۰		
۶۸۱		
۶۸۲		
۶۸۳		
۶۸۴		
۶۸۵		
۶۸۶		
۶۸۷		
۶۸۸		
۶۸۹		
۶۹۰		
۶۹۱		
۶۹۲		
۶۹۳		
۶۹۴		
۶۹۵		
۶۹۶		
۶۹۷		
۶۹۸		
۶۹۹		
۷۰۰		
۷۰۱		
۷۰۲		
۷۰۳		
۷۰۴		
۷۰۵		
۷۰۶		
۷۰۷		
۷۰۸		
۷۰۹		
۷۱۰		
۷۱۱		
۷۱۲		
۷۱۳		
۷۱۴		
۷۱۵		
۷۱۶		
۷۱۷		
۷۱۸		
۷۱۹		
۷۲۰		
۷۲۱		
۷۲۲		
۷۲۳		
۷۲۴		
۷۲۵		
۷۲۶		
۷۲۷		
۷۲۸		
۷۲۹		
۷۳۰		
۷۳۱		
۷۳۲		
۷۳۳		
۷۳۴		
۷۳۵		
۷۳۶		
۷۳۷		
۷۳۸		
۷۳۹		
۷۴۰		
۷۴۱		
۷۴۲		
۷۴۳		
۷۴۴		
۷۴۵		
۷۴۶		
۷۴۷		
۷۴۸		
۷۴۹		
۷۵۰		
۷۵۱		
۷۵۲		
۷۵۳		
۷۵۴		
۷۵۵		
۷۵۶		
۷۵۷		
۷۵۸		
۷۵۹		
۷۶۰		
۷۶۱		
۷۶۲		
۷۶۳		
۷۶۴		
۷۶۵		
۷۶۶		
۷۶۷		
۷۶۸		
۷۶۹		
۷۷۰		
۷۷۱		
۷۷۲		
۷۷۳		
۷۷۴		
۷۷۵		
۷۷۶		
۷۷۷		
۷۷۸		
۷۷۹		
۷۸۰		
۷۸۱		
۷۸۲		
۷۸۳		
۷۸۴		
۷۸۵		
۷۸۶		
۷۸۷		
۷۸۸		
۷۸۹		
۷۹۰		
۷۹۱		
۷۹۲		
۷۹۳		
۷۹۴		
۷۹۵		
۷۹۶		
۷۹۷		
۷۹۸		
۷۹۹		
۸۰۰		

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu Başkumandanlık Vekâleti
Şu'be 2

28/6/33

(Tezkire)

Muâmelât-ı Zâtiye Müdiriyetine

Osmanlı Ermeni efrâdından olub lisân bilmeleri dolâyısıyla tercümânlıkda istihdâm edilenlerin esâmisiyle mahall-i istihdâmlarını müş'ir bir listenin irsâlini ehemmiyyetle ricâ ederim.

----- ----- -----

Harbiyye Nezâreti
Muâmelât-ı Zâtiyye Müdiriyeti
Umûr-ı Ecnebiyye Şu'besi
1743

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'beye

2/7/333 târîhli ve 43155 numrolu muhtıra cevâbıdır. Osmanlı Ermeni efrâdından olub lisân bilmeleri cihetiyle tercümânlıkda istihdâm edilenlerin esâmîsiyle mahall-i istihdâmlarını mübeyyin listenin merbûten irsâl kılındığının beyânıyla işbu muhtıra tevdi' kılındı.

24 Temmuz 333

Ermenilere âid husûsâtın sâbit
bir ta'lîmâta rabtî îcâb eder

----- ----- -----

Sûret

<u>Kayd Numrosu</u>	<u>İsmi ve Pederinin İsmi</u>	<u>Mahall-i İstihdâmları</u>
12	Kasab oğullarından Yeros oğlu Kigork	Altıncı Ordu emrinde
54	Agob oğlu Kirkor	Dördüncü Orduda şehir i'mârâtına me'mûr Huzcar Efendiye
85	Mikâil oğlu Artin	Dördüncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
91	Karabet oğlu Kirkor	Dördüncü Ordu emrinde
92	Kigork oğlu Kenegam	Dördüncü Ordu emrinde
94	Yervant oğlu Karakaşyan	Altıncı Kolordu emrinde
95	Artin oğlu Agob	Levâzım Beşinci Şu'be emrinde
96	Bogos oğlu Kirkor	Beşinci Tayyâre Bölüğü Kumandanı Yüzbaşı Budkele nezdinde
99	Aragil oğlu Vebrober	Altıncı Ordudaki Doktor Şitanke Beyin nezdinde
110	Antranik Arşavir	Top Fabrikasında Fen Müdîriyyetinde Şîdtsler Efendiye
136	Dikran oğlu Vahan	Tuna Osmanlı Menzil Müfettişliği emrine
165	Nişan oğlu Karabet	Köprülü Müfrezesi tercümânlığına
166	Abraham oğlu Leon Kirkor	Dördüncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
167	Dikran oğlu Yervant Hayk	Ağır Topçu On sekizinci Alayda Mülâzım-ı evvel Şimid Efendiye
169	Bogos oğlu Artur Mumcuyan	(604) Numrolu Makineli Tüfek Bölüğü tercemânlığına
170	Nesrak oğlu Agob	Irak'a gidecek (36) Numrolu Avusturya Obüs Bataryasına
173	Viçen oğlu Oseb Çermikyan	Dördüncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde

174	Viçen oğlu Alir Çermikyan	Dördüncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
175	Viçen oğlu Andon Çermikyan	Dördüncü Orduda Paşa Makineli Tüfek Bölüğünde
177	Mercan Zenob oğlu Agob	Bavyera Bataryası tercemânlığında bulunmak üzere Karargâh Beşinci Şu'beye
178	Onink Devletyan oğlu Nubar	Dördüncü Orduda Makineli Tüfek Bölüğüne
180	Hayk oğlu Ohetersakyan	(503) Numrolu Otomobil Kolu için Menzil Müfettişliği emrine
188	Dikran oğlu Bedros Tütüncüyan	Dördüncü Orduya gidecek 300 Numrolu Alman Tayyâre Müfrezesine
190	Artin oğlu Andon	Yedinci Batarya tercümânlığına
194	Oseb Gümüşyan oğlu Henri Artin	İzmir Maden Müdîri Yüzbaşı Senevezant Efendi nezdinde
198	Bakdesaryan oğlu Seriraber	Tuna Menzil Müfettişliğine me'mûr bataryaların tercemânlığı için M. kısmına
201	Kirkor oğlu Antranik	Tarsus'da (516) Numrolu Otomobil Bölüğü tercümânlığına
206	Mikâil oğlu Remi Aşciyan	Ağır Osmanlı Bataryasına
207	Leon oğlu Vahram Herant	Köprülü Müfrezesi tercümânlığına
215	Çemator oğlu Aram Mardiksiyan	Depo kıtaâtında Yüzbaşı Foriviç Efendi nezdinde
219	Masruk oğlu Aram Bedros Kurubalıkyan	Donanma-yı Hümâyûn Kumandanlığı emrinde telefon işlerinde istihdâm olunmak üzere
224	Agob oğlu Onink	Altıncı Kolordu emrine
229	Kigork oğlu Leon Ermenak	Miralay Hevik Bey erkânına dâhil olacak Mülâzım Osrabdal Efendiye

233	Karabet Hamamciyan oğlu Bedros	Menzil Müfettiş-i Umûmîliği emrine Tuna menzillerinde istihdâm olunmak üzere
239	Markar oğlu Simak Mezub	16 ve 17 nci İstihkâm Taburlarına
241	Bedros oğlu Oseb Ağanyan	Depo Müfettişliğinde Binbaşı Tavman Beyin nezdinde
255	Viçen oğlu Kirkor Said Hekimyan	Levâzım Üçüncü Şu'beye
259	Agob oğlu Ohannes Simonyan	Dördüncü Orduya müretteb Paşa 352 Numrolu Lağımçı Müfrezesine
262	Avadis oğlu Karabet	Kaydı terkîn edilmiştir
263	Artin oğlu Kirkor	Beş Numrolu On beş santimetrelilik Ağır Obüs Bataryası tercemânlığına Karargâh Beşinci Şu'be emrine
264	Ohannes Arslangel	60 Numrolu Alman Bataryası tercemânlığına 29 Ağustos 32
267	Artin oğlu Liparidi	Robert nakliyatında istihdâm edilmek üzere Levâzım Beşinci Şu'be emrine
269	Ohannes oğlu Esbegan Jirayer	8 Numrolu 15 santimetrelilik Seri Obüs Bataryası tercemânlığı için Karargâh Beşinci Şu'beye
285	Bogos oğlu İstapan Hanliyan	513 Numrolu Otomobil Kolu tercemânlığına
286	Çemator oğlu Bogos	512 Numrolu Otomobil Kolu tercemânlığına
288	Edvar oğlu Alkarme	Dördüncü Kolordu Ağır Topçu Kumandanı Yerav Beyin maiyyetine
292	Karan oğlu Agob Arekilyan	Doktor Bayer Efendinin maiyyetine verilmiştir
295	Avadis oğlu Emanuel Sedes	Üserâ Karargâhı tercemânlığında istihdâm edilmek üzere Menzil Müfettiş-i Umûmîliğine

302	Bogos oğlu Raul Canbaz	İbrâîl'de Sıhhiyye Efrâdı Mektebine gitmek üzere Sıhhiyye Depo Taburuna 21 Ağustos 33 muhassasât ilm ü haberi verilmiştir
311	Karabet oğlu Simakyan Suarşak	Dördüncü Orduya me'mûr Mülâzım-ı evvel Taar Efendinin tercümânlığına ta'yîn kılınmıştır.
312	Agob oğlu Kerupe Çizmeciyân	Levâzım Beşinci Şu'bece İzmir'e kadar tesviye ilm ü haberi verileceği kaydına işaret edilmiştir
313	İmirze Onink oğlu İmirze Jozef	17 nci Kolorduda İzmir'de Mıntika Kumandanı Binbaşı Fonholli Beye
317	Agya oğlu Bogos Azrunyan	Muhassasât ilm ü haberi Menzil Müfettiş-i Umûmîliğine gönderilmiştir 7 Kanûn-ı sâni 32
321	Mıgırdıç oğlu Karabet Şikib	Re'sûlayn'da Menzil Müfettiş-i Umûmîliği 3 Numrolu Avusturya Otomobil Kolu Mülâzım-ı evveli Gabrîşik Efendiye
340	Karakin oğlu Nubar	Amanos Üserâ Garnizonuna tercemân ta'yîn edilmiştir 9 Ağustos 32
343	Nazarat oğlu Bedros Yervant	5 Numrolu Husûsî Şimendifer İnşâât Bölüğü tercemânlığına 2 Teşrîn-i sâni 332
346	Lehib oğlu Simon	Toros Dekovil Hattında müstahdem 10 Numrolu Osmanlı Şimendifer İnşâât Bölüğü emrine 5 Temmuz 33
348	Hayim oğlu Leon	Menzil Müfettiş-i Umûmîliği emrine verilmiştir 10 Ağustos 332

349	Serkis oğlu Hayk	2 Numrolu Avusturya Otomobil Koluna ta'yın edildiği Menzil Müfettişliğinin 20 Ağustos 33 muhtırasından anlaşılmıştır.
350	Ohannes oğlu Yervant	Kastamonu Üserâ Garnizonu tercemânlığına ta'yın edildiği Menzil Müfettişliğinin muhtırasından anlaşılmıştır.
351	Artin oğlu Agob	505 Numrolu Otomobil Koluna verilmiştir.
358	Agob oğlu Pozant	Menzil Müfettiş-i Umûmîliği emrine üserâ garnizonunda istihdâm edilmektedir 16 Ağustos 33
360	Bedros oğlu Karlev	5 Numrolu Husûsî Şimendifer İnşâât Bölüğü tercemânlığına 2 Teşrîn-i sâni 332
363	Ohannes oğlu Vahram Poskiyan	Tayyâre Mektebi Mühendisi Mülâzım Berkhavz Efendinin tercemânlığına 6 Ağustos 333
368	Kirkor oğlu Deprih Markaryan	Merkez Kumandanlığında mevkûf İngiliz üserâsı tercemânlığı için Menzil Müfettiş-i Umûmîliği emrine
369	Kigork oğlu Vahan	Dördüncü Orduda istihdam üzere sevki için Merkez Kumandanlığına 23 Eylül 32
385	Dikran oğlu Serkez	Dördüncü Ordû-yı Hümâyûn emrinde tercemânlıkla istihdâm olunmak üzere sevki için merkezde

390	Avakim oğlu Vahram	Dördüncü Ordû-yı Hümâyûna gönderilmek üzere Merkez Kumandanlığına 12 Eylül 332
391	Agob oğlu Kirkor	Dördüncü Ordû-yı Hümâyûna gönderilmek üzere Merkez Kumandanlığına
392	Mihâil oğlu Yordan	Dördüncü Orduya gönderilmek üzere Merkez Kumandanlığına 12 Eylül 32
393	Kirkor oğlu Ertaki	Dördüncü Orduya gönderilmek üzere Merkez Kumandanlığına
397	Kofas oğlu Kalost	Altıncı Ordu emrine gönderilmek üzere merkeze 12 Eylül 32
398	Murad oğlu Karakin	Altıncı Ordu emrine gönderilmek üzere merkeze 12 Eylül 32
405	Viçen oğlu Ohannes	Gümüşsuyu Hastahânesi Hey'et-i Sıhhiyyesince dört mâh tebdîl-i havaya 9 Teşrîn-i sâni 32
406	Agob oğlu Nişan	Dördüncü Ordu tercemânlığında istihdâm edilmek üzere merkeze
413	Karnik oğlu Vahram	Tercemânlıklarda istihdâma lüzûm olmadığından Ordu Dâiresine iade edilmiştir. 18 Kânûn-ı evvel 32
415	Karabet oğlu Misak	Karargâh-ı Umûmî Erkân-ı Harbiyye Riyâseti emrine 27 Mart 333
420	Bedros oğlu Hematyak	Tuna Menzil Müfettişliğine me'mûren Menzil Müfettişliği emrine

425	Avadis oğlu Maksived	Dördüncü Orduda 105 Numrolu Telsiz Telgraf Bölüğü için Menzil Müfettiş-i Umûmîliğine verilmiştir
450	Aram oğlu Ohannes Vahe	Depo kıtaâtında ta'lîm ve terbiye görmek üzere bâ-emr-i Nezâretpenâhî Ordu Dâiresi emrine
467	Nazret oğlu Serkez Arşak	Depo kıtaâtında ta'lîm ve terbiye görmek üzere bâ-emr-i Nezâretpenâhî Ordu Dâiresi emrine
475	Haro oğlu Agob Oşin	Depo kıtaâtında ta'lîm ve terbiye görmek üzere bâ-emr-i Nezâretpenâhî Ordu Dâiresi emrine
477	Kirkor oğlu Kigork	Bunkalli Bey maiyyetinde istihdâm edilmek üzere Sahra Sıhhiyye Müfettiş-i Umûmîliği emrine 25 Kânûn-ı evvel 332
479	Ağya oğlu Mehran Vahram	Depo kıtaâtında ta'lîm görmek üzere bâ-emr-i sâmi Ordu Dâiresi emrine 4 Kânûn-ı sâni 32
480	Avakim oğlu Serkez	Depo kıtaâtında ta'lîm görmek üzere bâ-emr-i sâmi Ordu Dâiresi emrine 4 Kânûn-ı sâni 32
486	Onnik Ohannes Berviyân oğlu Serviyan	Depo kıtaâtında ta'lîm görmek üzere bâ-emr-i sâmi Ordu Dâiresi emrine 4 Kânûn-ı sâni 32
490	Kigork oğlu Bogos	Köstence ve Romanya idâre-i askeriyyelerinde istihdâm edilmek üzere Menzil Müfettişliği emrine
492	Artin oğlu Agob Yervant	Ordu Dâiresinin 9 Kânûn-ı sâni 332 târih ve 512 numrolu i'lâmıyla gelmiştir
500	Nişan oğlu Karabet	Osmanlı Rumeli Köprü Müfrezesine gönderilmek üzere merkeze i'zâm edilmiştir

501	Kartik oğlu Vahram	Osmanlı Rumeli Köprü Müfrezesine gönderilmek üzere merkeze i'zâm edilmiştir
502	Leon oğlu Vahram Herant	Osmanlı Rumeli Köprü Müfrezesine gönderilmek üzere merkeze i'zâm edilmiştir
508	Karnik oğlu Agob Karabet	Suriye'ye gidecek sahra top ve sahra obüs hey'et-i ta'lîmiyyesi nezdine verilmek üzere Karargâh Beşinci Şu'beye
511	Hacı Karabet oğlu Serkis	Suriye'ye gidecek sahra top ve sahra obüs hey'et-i ta'lîmiyyesi nezdine verilmek üzere Karargâh Beşinci Şu'beye
512	Zakar oğlu Jirayer	İbrâil'de te'sîs olunan Sıhhiyye Efrâd Mektebine 20 Nisan 33
522	Naum oğlu Simon	Toros Dekovil Hattında müstahdem On Numro Osmanlı Şimendifer İnşâât Bölüğüne

جمهورية العراق
مجلس الوزراء
الوزارة العراقية

مورد

شبه فقهی اردو غرضیہ باش قوماندا نلق وکالت جلیله

نومرالی شیفره در ۸۸۶

نومرو

A	1-2
D	1034
E	1-71

از رنجانه فرستاده شد درم فریضه کلام اسلام اهالی رولون بنویس از رنجانه کی
اهالی اسلام بنویس از رنجانه فرستاده شد درم فریضه کلام اسلام اهالی رولون بنویس از رنجانه کی
اتیر کتری ملک غرضی دناموسک و اثر کوننا غرضی ملک اکتا برهوردنده اجرا
ایر کلامه بولنیف و اموال اسلام بنویس از رنجانه فرستاده شد درم فریضه کلام اسلام اهالی رولون بنویس از رنجانه کی
رولون اردو سید اولدیغ شبه ادلیا از رنجانه فرستاده شد درم فریضه کلام اسلام اهالی رولون بنویس از رنجانه کی
غرضی و اجاب ایره کلامه نشیات سبب ده بنویس منوط رأی رد کلامه

فقهی اردو غرضی قومانده ای
احمد غزن

۲۶ / ۵ / ۴۱

منظور و عبارت
باز پس ابرو لری

2. Oct. 21.

10. 33

کے لئے
۲۳/۵/۴۱

۷۹۶

۱۱۰ - ۱۰ - ۱۱۱

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti

Kafkas Ordu Grubundan Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine
mevrûd 883 numrolu şifredir.

Erzincan'dan firâr edebilerek Dersim tarîkiyle gelen İslâm ahâlî Rusların bütün Erzincan'daki ahâlî-i İslâmiyyeyi toplayıp Ermeni komitelerine teslim ederek bu komiteler vâsıtasıyla itlâf etdirdiklerini hetk-i ırz ve nâmusun ve sâir her gûnâ hakâretin âşikâr bir sûretde icrâ edilmekde bulunduğunu ve emvâl-i İslâmiyyenin kâmilen yağmâ edildiğini ifâde etmekdedirler. Rusların ârzûsuyla olduğuna şübhe olmayan Erzincan'daki bu mezâlimin önü alınması husûsunda îcâb eden mahallere teşebbüsât-ı siyâsiyyede bulunulması men'ût-ı re'y-i devletleridir.

9-10/5/33

Kafkas Orduları Grubu Kumandanı
Ahmed İzzet

از سید کوبیده نه که نظام یابیده آنگاه به بعضی بجه نقش از روی
اصطلاح آید مادی و تاریخ جمیع و مجید و بعضی در اینست که این
کجه نه فراتر از مکانه قیاسه و فراتر از یک قصه و در میان اینها که
جود است و یو کجه بر آید و نه چنانچه بر آید و در اینها که فراتر از
عین است و اما نگاه آید به آید و یو کجه به آید و نه چنانچه
مکانه اوله مادی و در وقت اوله مادی به آید و نه چنانچه
مکانه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
قصه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
دانه و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
یو کجه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
بجه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
سیدی و یا شما آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
یا به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
بر جود و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
با بعضی به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
نه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
از آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
قصه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
از چنانی و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
پنه از آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
تو یا به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
نه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
از چرم جود است و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
نقش که به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
یا به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
مکانه و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
عنه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
عنه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
انرا به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
یا به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
واقع آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
صانه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
بجه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
از رویه و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه
یا به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه به آید و نه چنانچه

Üçüncü Ordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
1 nci Şu'be
3 ncü Kısım
Numro
939

Üçüncü Ordu Karargâhı
4/10/33

Başkumandanlık Vekâlet-i Celflesine

2/9/33 de Otuz altıncı Kafkas Fırkasına ilticâ' eden Yüz elli altıncı Alayın On ikinci Bölük Kumandanı Mülâzım Nikola'nın Ruslar ve bi-l-hâssa Ermenilerin Müslimânlar aleyhinde tatbîk eyledikleri fecâyî' ve şenâat hakkında şâyân-ı dikkat görülen ifâdâtı aynen ber-vech-i zîr ma'rûzdur:

Mûmâ-ileyhin bu bâbda Rusça olarak ayrıca yazdığı kâğıd da melfûfen takdîm kılınmıştır. "Sarıkamış Harekâtı esnâsında Rusya dâhilindeki Müslimânlarda görülen harekât-ı iğtişâş-ânedan dolayı Elizabetpol'de, Bakû'da, Ahışa'da ve daha birçok mahallerde Müslimânlar Kazaklar tarafından katli-âmm edilmişlerdir.

Şimdi Rus ordusunda Ermeniler menfûr bir vaz'iyette bulunmaktadırlar. Bunlar muhârebe esnâsında ekseriyyâ geriye kaçıp köylerde istirahat ederler, yalandan hasta olurlar, kendi kendini vururlar. Fakat yağmâ fırsatını asla kaçırmazlar, düşman ric'at ederse derhâl ileriye gelib ellerine geçen tüfenk bomba ve sâireyi toplar ve saklarlar. Gerek Türk ve gerekse Rus cenâzelerini soyarlar.

Bidâyet-i muhârebede Horasan'da Otuz dokuzuncu Fırkadan bir alayın altı makineli tüfengini çalmışlar ve toprak altına gömmüşlerdi. Taharriyyât neticesinde bu tüfenkler meydana çıkarıldı, fâilleri divân-ı harbe verilmek üzere geriye gönderildi.

Ermeniler Türkçe bildikleri için Erzurum'da kendilerini Kafkasya Müslimânı diye takdîm ederek, eksik olmayan tecâvüzlere karşı dâimâ himâyeye muhtâc olan zavallı Türklere kız alıyorlar ve ba'de âdî nizâ' ve bahânelerle bî-çâreleri tatlîk ediyorlar.

Gerek şehir ve gerek köylerde ahâlîden bi-l-hâssa Müslimânlardan aldıkları şeyin parasını vermezler hücre mahallerde ve köylerde nâmûsa tecâvüzleri her zaman görülür hatta hâl-i âsâyişde bile Erzurum'un kenar mahallerinde birkaç kerre bu gibi harekât-ı nâmûs-şiken-ânedan bulunmuşlar fakat yakayı ele verenler tecziye edilmişlerdir.

Bunların köylerdeki etvâr ve harekâtı mürüvvet-i insâniyete sığmaz. Erzurum'da odun bahâlî olduğu için geçen kış Ermeniler Müslimân köy evlerini yıkarak ağaç ve kirişlerini şehre getirip satıyorlardı bu kirişler yalnız sekenesi muhâceret eden evlerden sökülüyordu. Ermeniler bir köye gidiyor lâ-ale-t-ta'yîn bir eve girerek sâhibine veya sâhibesine bu odayı bana ver diyor ve yâhûd evin halkını tamâmıyla dışarıya çıkarıyor, bir iki gün oturuyor

ondan sonra damını sökerek yine aynı hânenin kağnısı ile şehre götürüb satıyorlardı. Güzel Müslimân kızlarını veya gelinlerini sen evvelce Ermeni idin diye yakalayıp götürüyorlar, eğer kız veya kadın Ermeni değilim diyecek olursa darb ve tehdîd ediyorlar, şâyed bunlardan ba'zıları hükûmete şikâyet etmek fırsatını bulabilirlerse, hükûmet ellerinden alarak âilesine teslim ediyor.

Ermenilerin köylerde ne gibi mezâlim yaptığına intikâl edebilmek için nefs-i Erzurum'da ihdâs etdikleri vakayi'-i fecîa ve hacîleden ba'zılarını zikretmek kâfidir.

Geçen sene Haziranında Müslimân kıyâfesinde birkaç kişi bir iki tüfenk ve bir mitralyözle Karskapusu civârındaki yüksekçe bir evin üzerine çıkarak buradan Erzurum Mevki'-i Müstahkemi Kumandanı olan generalin ikamet-gâhına ateş etmeğe başladılar tabîî der-dest edildiler, bunlar kendilerinin Müslimân olduklarını din ve devlet uğrunda her fedakârlığı yapacaklarını; bütün Müslimânların isyân ederek Rusları perişân edeceklerini, maksadlarının temini için lüzûmundan fazla asker ve esliha olduğunu bir tavr-ı mütecellid-âne ile söylediler. Ruslar bunların harekât ve ifâdelerinden tedehhüş etdiler, o sırada Erzurum'da bulunan Yekastritagoravski Polk serîan Müslimân evlerinin taharrîsine başladı. Ermeniler de gûyâ silâhları meydana çıkarmak, taharrî edilecek mahalleri göstermek için rast gelen evlere girdiler, bütün şehri yağma etdiler.

Para, gerdanlık, kemer, bilezik, halı, kumaş ne buldularsa götürdüler, birçok nisvânın nâmûsuna tecâvüz etdiler. Netîcede kalemtırâş ve ekmek bıçağından başka bir şey zuhûr etmedi. Taharriyyât nihâyet bulunca ba'zı Müslimânlar toplanarak kumandan nezdine gitdiler; tâlândan, tecâvüzlerden şikâyet etdiler; kumandan Ermenilerin yedindeki emvâl-i magsûbeden bir kısmını istirdâd ve ashâbına iâde etdirdi ve Türklerin ârzûsu üzerine kumandanın karar-gâhına ateş açanlar Türkler ile muvâcehe edildi. Şakîlerden birinin vaktiyle Erzurum'da kuyumculuk eden bir Ermeni olduğu anlaşıldı. Erzincanlı ve Trabzonlu iki Müslimân da diğer ikisinin Ermeni olduğunu isbât etdi. Bunun üzerine Rus Hükûmeti Erzurum'da bulunan bütün Ermenilerle civârda bulunan Türkiye Ermenilerinden bir çoğunu geriye teb'îd etdi. Silâh isti'mâl eden mezkûr eşhâsa ne yapıldığını iyi bilmiyorum.

Erzurum civârındaki köylerde Rus kıtaâtı bulunuyor. Bu köylerden birinde (ta'rîfe nazaran Kân köyüdür) Ermeniler geceleyin bir Rus nöbetçisini öldürürler. Cenâzeyi parça parça ederek sabahleyin bir çuval derûnunda olduğu halde bir Müslimân hammâla verirler. Müslimân ve eşrâf-ı memleketden olan belediyye reîsinin evi önüne bırakmasını tenbîh ederler. Hammâla yolda iki Rus neferi tesâdüf eder. Bunlar, çuvalda ne olduğunu sorarlar. Hammâl içinde ne bulunduğunu bilmediğini, götürüb belediyye reîsinin evi önüne bırakacağını ifâde eder. Neferler, çuvalı açmasını, içinde kendilerine yarayacak şeyler varsa parasıyla almak ârzû etdiklerini söylerler. Tabîî hammâl kendine âid olmadığı için muvâfakat etmez. Neferler, sen bize satmak istemiyorsun götürüb Müslimânlara satacaksın diye çuvalı indirirler

ve açarlar. Hammâl tevkîf edildi. Fakat netîce-i tahkikatda katillerin, Ermeni oldukları anlaşıldı. Ve divân-ı harbe verilmek üzere geriye gönderildiler.

Erzurum'da Rusların muhâlefet ve meh-mâ-emken dikkatine rağmen bidâyet-i istîlâ'da mühimm yağma ve kıtâl yapıldı. Tasavvurun fevkinde şenâatler irtikâb edildi.

Nâmûsuna tecâvüz edilmedik bir-ikiyüz kız ancak kaldı desem mübâlâğa etmemiş olurum. Ez-cümle şu vak'ayı aslâ unutamam. Ermeniler Erzurum'un cenûbunda bir mahallede bir eve giriyor, genç bir vâlideyi bir direğe pederi de diğer direğe bağlıyorlar. Bunların bir yaşında olan çocuğunu sofa ortasına çakdıkları kazığa geçiriyorlar. Çocuğun cenâzesini ben bi-z-zât gördüm. Çocuğun vâlidesi tecennün etmişti. Erzurum'da serseriyâne geziyordu, kocası bu hâlden dolayı kadını evine almak istemiyordu. Fakat hükûmet icbâr etdi.

Bizim alayla Hasankal'a'ya gideceğimiz sıra kasabanın şarkında yol üzerinde tesâdüf ettiğim insânlık için silinmez leke olan şenî' bir manzarayı maa-l-kerâha söyleyeceğim. Güzel olduğu anlaşılan genç bir Türk kadını mahall-i nisviyyetine kocaman bir kazık çakılmış olduğu hâlde yerde yatıyor idi. Biz bu hacil cenâzeyi nazara gelmeyecek kadar yolun uzağına götürdük bıraktık.

Ermenilerin bu harekâtı eser-i kîn olmakdan ziyâde muktezâ-yı tıynetleridir. Rus ordusunda ne kadar yolsuzluk olduysa hemen kâffesini Ermeniler yapmışlardır. Bir nizâ', bir sirkat, bir katl bir fuşş vuku'bulsu beheme-hâl taraf-ı mütecâviz Ermenidir. Ruslar da bu fikirdedir. Herhangi bir Rus'a hattâ Kazak'a Türk ile Ermeni mukâyese etdirilse Türk'ü on kerre daha mülâyim, medenî ve şâyân-ı hürmet bulur. Ermenilerin bu hâllerinden bîzâr olan Kazaklar şâyed bir Ermeni'ye tenhâ mahalde tesâdüf eder ve yakalanmayacağını aklı keserse hemen öldürür. Rus ordusunda Ermeniler hakkında bilâ-istisnâ şu tel'îni işidirsiniz: "Ermeniler Cehenneme"

Bu bâbda istihsâl olunacak diğer ma'lûmâtın pey-der-pey nazargâh-ı devletlerine takdîm kılınacağı ma'rûzdur.

Üçüncü Ordu Kumandanı emriyle
Menzil Müfettişi
Mîr-alây Muhiddin

45 c.

او حنی۔ ووصو ما یلی

١٠٠٠

一

242

1107

○

[none]

۴ ر ۳۳ ق ۲۹ و ۹۲۹ نومرولو

خروانه دیر

باسمہ قوماۃ اللہ وکالت جمہور

A	$\frac{1}{2}$
D	1032
F	10

و س د و - بند کردن میباید و در این فطریه آمده اولاد معاصره هر چه
چنی - در وجه سه مختلف - با خبر ده انجا این اقوام را - و بی دواست که فادری
انجا عزم و تقصیر کردی

ادبیاتی۔ دو قوما ہادی امریہ
مزل مفتی

میداد
محمد علی

Mr. Jones

1581

1. 2. Abt.

1. ~~XII~~ 33

4 A 5 V

$\frac{P}{150}$

$\frac{2}{2} \mid \frac{1}{1}$

۲۲/۱/۴

~~الحمد لله رب العالمين~~

10

A	1
D	2
F	1032
	10-1

دوی - رو سندن مانی آنگون نه ده سکی پرده والرتی فردا فله . ا - میندله ملماندر عیدنه طاشتری افله - دوی
ایضا هاف :

۱ - میندله کلهی شورزده د - : میندوان اشغال - یه بروری کده میندنه آیره - ده نیمه مکه دوبره ایی اسکان
ایمکه اییو - لر - کله بومقصد لری غیر ضربه جیفا موه دلوک کرهیلر کی کده میندنه دشمه اولدن اقومه قاشو
قومیه مقصدیه مستقل ایی من لوری قشقل اییو - لر - ایزوده شویله بروقه جریانه ایی : برقاچ ایی - دوی
هاتونه کده - له ، شهره هالینه صافه میندنه بره میندنه میندنه بوللیی اها - ایدیلر وکوبا محلی کورمه
برلانه سیه خری به مامر - ایدیلر اولدله بربر کده - له بره موه دی قیمت اسیا فاندن ایدیلر و لیلی بولجا -
ایدیلر اسله بولنا لری بولنه او - رینه خری به مامر اولدن امر : [ای میند بوشه اینه ایدیلر کله جوی
ایدیلر و برکیز میندله سوله ایدیلر کله جوی ویره ویره - دوی یوشی اینه خری بولادی] دیدی .
ایدیلر و برکیز میندله سوله ایدیلر کله جوی ویره ویره - دوی یوشی اینه خری بولادی [دیدی .
ایدیلر و برکیز میندله سوله ایدیلر کله جوی ویره ویره - دوی یوشی اینه خری بولادی] دیدی .
ایدیلر و برکیز میندله سوله ایدیلر کله جوی ویره ویره - دوی یوشی اینه خری بولادی] دیدی .
ایدیلر و برکیز میندله سوله ایدیلر کله جوی ویره ویره - دوی یوشی اینه خری بولادی] دیدی .

دوی - رو سندن مانی

آنگون نه ده سکی والرتی نووا فله

ع .

A	2
D	1032
F	10-3

به آئینه وضع ارمضا . نيزك حقه ، غنه خانه به باغ و در اول ۸ قفقای آینه ه آینه ، شوی
 اینک بلیك ضلع آینه ه ای کوکلیدی بلیك به برموده بری ترمادی ستر . بونقییا ۱۹۱۶
 نسی میرانده ایی قفق برشی ایستیم .

۱۹ . رنگان آچی آیدین
 فصل
 ده مه سرف به لایف

A	2
D	1032
F	10-4

این مطالبی که در این کتاب درج شده است، به وسیلهٔ این کتابخانه گردآوری شده و به عنوان یک منبع برای مطالعه و تحقیق در این زمینه گردآوری شده است.

در این کتاب، به بررسی و تحلیل مسائل و موضوعات مختلف پرداخته شده است. این کتاب به عنوان یک منبع برای مطالعه و تحقیق در این زمینه گردآوری شده است. این کتاب به عنوان یک منبع برای مطالعه و تحقیق در این زمینه گردآوری شده است.

A	2
D	1032
F	10-5

۱۹۱۴ سی لافون تانیک برنده - د سون تجوئه شویو بروصه اولدی . جبهه یی براده کړه - د سالتی
 قتل ایستندره بروصه یا - ه لیدلر . بوللی قیالیدیلر و آیدیلر . ه - سات ۱۹۱۴ سی کډ براف
 چتکتیل ایله نا - لک بوللی بره کیدی و مویتو خلیفه بائندی . انلی ده قیالیدیلر خدمات شایه
 کارم ایله - د برابره نفی اییدلر . لسی ه - اری ایی . ۲۴ فور ۱۹۱۵ سی ده شویو بروصه جویانه
 ایی . یا تیو - سوه شری غار جده رولر صاقوه او - ره شده خیره کور و - که اییدلر رولری اولدو - دیلر
 و خیره لریه غا - د ولوب یا قیدیلر د لری تیا کډ یاری ده هوا - اورماندره قیالیدیلر قتل اییدلر .

۲۵۶ یی آدیه منوب استاور و لول و دیلک سوبان و قهره سوبی
 فضا نه تاپل نو - و - روما نو فضا قریه نه د لری
 قور نه به د لری مافوغونه ف

	1
	2
D	1032
F	10-6

جانبی که جو-بانده اتل و قیو نسری کنی عکس به دهان صوره عبات بولانه اضافی بهم اسیراره ویرجی لروی
 بی تو-طرحه نظریه دویو لروی .
 عکس به برنج صوری قومانده یو-بای کاظم به باجاک به به یون باره ی اولیعی ماده صای قاعیه کزیندی
 کاظم به - ودره بزه باید قری مامه ده به - باده ضارطه و بومامه قری حاکمزه بیدرم و بشتی .
 بوز ضابطه بزه بهم - وی نظریه باقیعز قد- باجمو لر . صا- قیامده ضابطه بزه بیکارک ضالفه شطیه
 ایدیدر . بونکه او-بیه یاکار ضابطه بیکاری اوده بر-جه به قد- دوشلی .
 بوز قزیده بالذات شطیه بولده . بزه " کرمانده کیدار اوند بزه دلهایی بی ویریدر " جوینه بولیدر .
 ایدیدر اسیرولینر - مانه بری برفا قیامده کو قوشلروی .
 دوی قزوی ضابطه بزه دوشلی اولیعی ماده کسیریه با-ه لریزی د ضابطه اشیا ایدیدر . عکس به ییجی بولک
 مد-م اولی عمده افته به کو-لی جزمه سی به ایاعدن جیفا-ایدیدر .
 ا-ضیدر ایفسر محله ده المریه کسیرا ناری اولدیر یولر .
 بزم لوی جو-بده بولانه الموی کوینه ا-ضیدر . عکس به قفون غلی کسیر . بوزره ، برفا طرفه کسیر لوی بوزره
 جسی کوینه بولان بشتی - دوی قبل- دوی قومانده ای . بونکه حاکمان طرفه یایدی بقیصه ایانه صبه ، قفون
 خطبه ترصد المده بولیدر لوی امرتیه ، نظریه قفون لوی-ضیدر طرفه قطع ایدیر بکسیره کو-طرحه و فاعده ی
 د-دست ایدیدر .
 بوسو-لریعده کامند دوزد اولدیر بقیصه میه اید-م .

کاظم به

A	2
U	1092
F	10-4

1000

[رویه] آن موت فرام .
 اسم [ادونفته] - [نژادونی] ده [ناما] - یوز قوه یوزی بیاره آدینه منوم . بیدی بی قانون ۱۹۱۴ ده
 شرقی برسیاده مجروح دوشه - که یوز طرفه ایبرایلم . یوزی [ادونفته] ده برقه خانه به کوه ویدر .
 اتی لقفه بودده قالدنهده اهللجه مک ماعده من جند [نور قوسو] به [سیرپاده] کوه - ویدر . بودده
 مصادف بودده مقابل بودیه ادیه قایلجه ویریرلری . آجابه و صغوفون حوله - که صائر ادولر ایدک
 یوز عوم و اتی اولون کمانیزه محافظدن - المانه یوزمیزی لقریکه عملیاتی ، دبه - که مقابل اییورلری .
 - ویدر کفرده - واکور کمری یوز اولون ماسو کمری حوله - که صائر ایدک - که جرمی کولور دی . ایشترک
 بریوزی قری اییورلری . جمعا آیلویشی بریاده ده بولورده . با-تیه ترک یا سده ایلر ضابطانک
 اقامتک شخصی اولانه نادر دی . بریوز بزر بولکان اوستریای سوده فر - کدینک ایشترک اییورلری . ۱۹۱۴
 ده ایله دفعه اولرده فر - کدینک . وشیه فریزر - و مایا هدوری . آیلک المانه ضابطی ، ایلک اوستریای ضابطی
 ناعری بریادهده ویدر به اولردهده جمعا اتی کتی ایدک . حدود کانه [ادونفته] قصه نه کاسه ایدک بودده
 بریوز کجولر لایم کویور . آره خورده ایله دفعه ضابطه کجی فر - کدینک . اولرکدینک . برنام کجولر دوز
 ایدک کجولر دوز بریوز آتیه ایدک . لور - منک مجبور اولرده نرته بقالدهده و فوکلاده ضا معالک کولور
 مظهریز اکتید قریاجله اوزیزه یوز دبه - که بزی دویورلری . چیکانه ده چیکانه به کوه - لک . نرته
 - وشیه ایدک لقریکه اولیشی بزم ایدرده کجی . بزم کجیون ده ایدر ایشترک کاسه ایدک . ایله
 لقریکه ایدک فرقه ن لقریکه ایدرده به آماده بولورده . لالیز یوز عوم به یوز اولدی . و فر - کدینک
 کجولر ایدک حله ماعده فرضا ایدک . ایدرک ایدرده و لقریکه ایدرده کاسه ایدک . ایدرک
 بولورده . وشیه مظهری کورده . بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 فریوز ماعده ایدک . بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 شرقی چه ایدرک ایدرک . بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 معاد ایدک کجی بولورک ایدک . ویدر بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 یاشوردهده قلیک کوه - ویدر . بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 باعقیده اییورلری صائون ایدک . ویر - کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 ایشترک ایدک دفعه اولر - که ایدرک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 بولورک ایدک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 سیریز صوره جریان ایدرده . بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 اطلاله خانه باشدی . واندی مویای تو کلدون بریوه دوه - که کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 [صای قاصه] ده کدره قره ایدرک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 [قره اویانه] ده ایدرک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 اولم . صائر اولیش ایدک صای کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 ایدرک ده قری مظهره باله سفاده [اخرودم] ایدرک . بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره
 جا معاد کاسه حرام وانه بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره بولورک کجی مظهره

A	2
D	1032
F	10-8

برای تمام اوج اینک ده بر تو که قریب فسط اینک کبری کوروم . قریب فریادی او . نه اینک میزدن بری مثل دلینی حیاضه
و حال قری اولدی بری . جود ده بولانه بولید ده برینه قوشه . چه اینک اینک اینک . بویک مدی اولدی برینه قریک تو . که
اولینی امدودن صکره استحقاقا . نه او موزلری قالدیری و خری یوسه . تو که قری یوسه . تو که کازمانده اولدی .
دیه مقابله ای . ایزرودن مامانونه موجر حرکت اینک . بولده من سه قریقه حقل بر جوقه تو . که سیرینه
نصادق اینک . نه قوتونه واکله اینک . مامانونه ده بر تو که دکانه کیم . و بر جاج قوی قوتونه مامانونه اینک .
منا . به عینی نیاده برده ای صابطه کوری . او نه ای قوی قد قوتونه ای . و کاتین خیانی جودی . و کاتین
کیدی بدی . و بلی دمی و . نه و حال کفر اینک باشد . و اینک اینک . و اینک اینک . و اینک اینک . و اینک اینک .
اکتید و قری اولینی و . فیلک مایه ای . اینک اینک اینک . و اینک اینک . و اینک اینک . و اینک اینک . و اینک اینک .
[ایرستونه] حرکت اینک . سوور بر جاج اینک اول کورلره جبهه ده بولانه بر اینی من تو . نه قریه اینک کوری و . میز اینک
موضع اینک لرد اینک ده بالوره . سوور طرفین کور . رینه قوی مدیه نه مقابله ای و . نه . جفته مجور اولدی
اکتید . جود ده بولانه بر تو که کونیک فاجعه موقر اولمیه فایده . اینک . و جوقه کوری کامنده اینک طرفه نه قری
ایله و کویه کوی قری اینک . سوور طرفین کامنده اینک . سن [ایرستونه] ده یورانی اینک کویه قی اولم .
بر جاج کون صکره ایلی قره کله موز . ایلم . و بولده ایله قریه انشاده ایله . که تو کورک طرفه فاجعه .
تو که صابطه و فیلک اینک . و اینک سه قریلن طرفین حیاه . متقانی ای بولده و می نازی ای بولده و جبهه عیلم .

امضا
اولدوز

Üçüncü Ordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Şu'be 1
Kısım 3

3 ncü Ordu Karargâhı
20/11/33

Numro
1156

[Hulâsa]

4/8-10-33 târih ve 939
numrolu tahrîrâta zeyldir.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Ruslar ve Ermeniler tarafından Müslimânlar ve üserâyâ tatbîk edilmekde olan muâmeleler hakkında Üçüncü Ordu cebhesine muhtelif târihlerde ilticâ eden efrâdımızla Rus mülteci ve üserâsının ifâdeleri leffen arz ve takdîm kılındı.

Üçüncü Ordu Kumandanı emriyle
Menzil Müfettişi
Mîr-alây
Muhiddin

----- ----- -----

Rus ordusundan mülteci Anton Nedelski ile Valenti Novak'ın, Ermenilerin Müslimânlar aleyhinde taşıdıkları efkâra dâir izâhâtı:

Ermenilerin fikri şu merkezdedir: Türkiye'den işgâl edilen yerleri kendilerine ayırarak benimsemek ve bu yerlerde Ermeni iskân etmek istiyorlar. Gerek bu maksadlarını hîz-i fi'le çıkarmak ve gerek Gürcüler gibi kendilerine düşman olan akvâma karşı koymak maksadıyla müstakill Ermeni taburları teşkîl ediyorlar. Erzurum'da şöyle bir vak'a cereyân etdi: Birkaç Ermeni Rus Hükûmetine giderek, şehir ahâlîsinde saklanmış birçok muhtelif cins esliha bulunduğunu ihbâr etdiler ve gûyâ mahallini göstermek bahânesiyle taharrîye me'mûr edilen adamlarla berâber giderek birçok zî-kıymet eşyâ' tâlân etdiler ve tabîî bu ihbâr edilen esliha bulunamadı. Bunun üzerine taharrîye me'mûr olan âmir: (Ey Ermeniler bu sefer artık etdiklerinizin cevâbını kendiniz verirsiniz çünkü sizin etdiklerinizin cevâbını vere vere Rus postu artık hırpalandı) dedi.

Erzurum'un ticâreti kâmilten Ermeniler elinde olduğu gibi Müslimânlar üzerine hücûm için en ufak bir kıvılcımın zuhûruna müterakkıbdırlar.

Ben Novak Oltu şosesi üzerinde şöyle bir vak'aya şahid oldum. Arabadan sıçrayıp inen bir Ermeni Rus nefer yolda tesadüf ettiği ihtiyâr Müslimânları alabildiğine darb etdi. Bildiğimiz başka bir şey yoktur.

Rus ordusundan mülteci
Anton Nedelski Valenti Novak

----- ❧ ----- ❧ -----

25 Mart 1917 senesi (Süyatovi Karast) kasabasında Ermeniler üç Rus kadını kesdiler ve küçük çocuklarını kuyuya atdılar. Tiflis'de istasyonda bir Ermeni bir Rus çocuğunu tren altına atdı ve tren çocuğun başını kat' etdi.

1 Mayıs 1917 senesinde Erivan şehrinde gece nöbetçi bulunan üç neferden birini katletdiler diğerinin kolunu kesdiler ve üçüncüsünün âlet-i tenâsülünü kat' etdiler. 3 Mayıs'da mevzi'e gelirken şu vak'aya tesâdüf etdim:

Rus kıdemsiz çavuşu olan Ermeni yolda gitmekde olan 3 Kürd'ün üzerini taharrî için Rus milletine mensûb nefere emir verdi, nefer itâat etmeyince maiyyetinde bulunan diğer üç neferiyle gitdi ve Kürdlerden üç kama, iki revolver ve 155 ruble paralarını aldı. Bunu haber alan bizim Rus zâbiti Ermenileri tevkîf etdi ve 13 hapis cezâsına mahkûm etdirdi.

Erzincan şehrinde çarşıda şöyle bir vak'a oldu:

Sene-i cârîyenin 25 Temmuzunda dört Ermeni bir Müslimân dükkânına girerek veresiye şalvarlık basma ve kumaş isterler. Müslimân vermekden imtinâ' eder, bunun üzerine Ermeniler Müslimânı bağlayıp ağzını tıkadıktan sonra matlûb basmayı ve beş top kumaşı alıp giderler ve Müslimânın üstünden de dükkânı kilidlerler.

Vasili Korneyeviç Makugoşef

----- ❧ ----- ❧ -----

Ben âtfide vaz'-ül-imzâ; Ermenilerin hakkında, hastahâneye yatmadan evvel 8 nci Kafkas Âlâyında iken, şunu işitdim: Bitlis'in zabtı esnâ'sında Ermeni gönüllüleri Bitlis'de birçok yerli Türkleri kesmişler. Bu takriben 1916 senesi Haziranında idi. Başka bir şey işitmedim.

19 ncu Türkistan Avcı Alayından
Nefer
Veçeslaf Belyayef

----- ❧ ----- ❧ -----

Ermeni mezâlimi hakkında 24 ncü Süvari Âlâyı 2 nci Bölükden olub Ruslara esir iken firâr edib gelen Zile'nin Alan Köyü'nden Koçanoğullarından Osman oğlu Ahmed'in ifâdesidir:

Karaurgan'dan Mamahâtun'a gelirken Erzurum'da bir gece kaldık. Ermeniler hakkında Erzurumlu bir Müslimân bana şöyle söylüyordu: Ermeniler Erzurum'a girdikleri zaman pek çok Müslimân kesdiler, ağza alınamayacak fenâlıklarda bulundular, kapıları kırarak duvarları delerek evlere girdiler, çoluğu çocuğu bile kesdiler. Bereket versin ki, Ruslar pek çok geçmeden Ermenileri men' etdi. Bunlardan ele geçenlere cezâ etdi.

Arâzî-i müstevliyede zâten ahâlîsi kısmen muhâceret etmiş olan, birkaç Müslimân köyü biraraya geliyor. Bu sûretle Ermeni tecâvüzâtına karşı toplu bulunmak istiyorlar. Rus Hükûmeti de bunların himâyesi için her köye iki Kazak'la bir çavuş bırakıyor.

----- ❧ ----- ❧ -----

1914 senesi Kânûn-ı sâninin birinde Rustof Nahcivan'da şöyle bir vak'a oldu. Beş Ermeni bir eve girerek sâkinlerini katl etdikden sonra birçok para aldılar. Bunları yakaladılar ve asdılar. 25 Mart 1914 senesi kezâ bir Ermeni çete teşkil ederek Tatarların bulunduğu yere gitdi ve soygunculuğa başladı. Onları da yakalâyub hidemât-ı şâkkaya mahkûm ederek Sibirya'ya nefyetdiler, hebsi 45 Ermeni idi. 13 Temmuz 1915 senesi de şöyle bir vak'a cereyân etdi. Peyatigorsuk şehri hâricinde Ruslar satmak üzre şehre zahîre götürürken Ermeniler Rusları öldürdüler ve zahîrelerine gaz döküb yakdılar ve nihâyet kendilerini de civâr ormanlarda yakalâyub katletdiler.

156 ncı Alaya mensub İstavropol vilâyetinin
Süyatukrastovski kazâ'sına tâbi' Teodorromanofka
karyesinden Vasil Kuzneyeviç Makugonef

----- ❧ ----- ❧ -----

Çalışırken çorbanın etli ve koyu kısımlarını kendi askerine ve hemân sudan ibâret bulunan aksâmını bizim esirlere veriyorlardı. Bizi burulmuş telgraf telleriyle dövüyorlardı.

96 ncı Alayın Birinci Taburu Kumandanı Yüzbaşı Kâzım Bey bacağının beş yerinden yaralı olduğu hâlde Sarıkamış'a getirilmişdi. Kâzım Bey Rusların bize yaptıkları muâmeleden pek ziyâde müteessir olmuş ve bu muâmeleleri hükûmetimize bildirelim demişdi.

Ruslar zâbitlerimize bizim Rus neferlerine bakdığımız kadar bakmıyorlar. Sarıkamış'da zâbitlerimiz yemeklerin fenâlığından şikâyet etdiler. Bunun üzerine yalnız zâbitanın yemekleri o da bir dereceye kadar düzelmişdi.

Biz neferler de bi-z-zât şikâyetde bulunduk. Bize “Germanlara gidiniz onlar size daha iyisini versinler” cevâbında bulundular. İbtidâ esir olduğumuz zaman bizi Pirtakaban'a götürmüşlerdi.

Rus efrâdı zâbitlerimiz de dâhil olduğu hâlde hepimizin paralarımızı ve zâbitanın eşyâ'sını aldılar. 96 ncı Alayın Yedinci Bölük Mülâzım-ı evveli Osman Efendinin güzel çizmesini bile ayağından çıkartdılar.

Ermeniler ıssız mahallerde ellerine geçen Müslimânları öldürüyorlar.

Tirebolu civârında bulunan Elevey köyünde Ermeniler, askerî telefon hattını kesmişler, Ruslara, Türkler tarafından kesildiğini söylemişler. Hamsi köyünde bulunan Beşinci Rus Kolordusu Kumandanı, bunun Müslimânlar tarafından yapıldığına inanmamış, telefon hattının tarassud altında bulundurulmasını emretmiş, nihâyet telefon teli Ermeniler tarafından kat' edilirken görülmüş ve fâilleri der-dest edilmiş.

Bu sözlerimin kâmilten doğru olduğuna yemîn ederim.

Şâkir Çavuş

----- ۞ ----- ۞ -----

(Rusya) dan sûret-i firârım.

İsmim (Otto Fenşer) dir. (Gradons) da ârâm-sâz Yüz kırk birinci Piyâde Âlâyına mensûbum. Yirmi yedi Kânûn 1914 de Şarkî Prusya'da mecrûh düşerek Ruslar tarafından esîr edildim. Ruslar beni (Obonisk) de bir hastahâneye götürdüler. Altı hafta burada kaldıktan sonra ahvâl-i sıhhiyemin müsâadesinden bahsle (Turkosfu) ya (Sibirya'da) gönderdiler. Burada mesârif-i zarûriyemize mukâbil yevmiyye on kapik veriyorlardı. Açlık ve soğuktan son derece müteessir oluyor idik. Bu husûsda vâki' olan şikâyetlerimize muhâfızlarımız “Alman domuzları her şeye tahammül etmeli” diyerek mukâbele ediyorlardı. Rusların hakkımızda revâ gördükleri bu nâlâyık muâmeleler bizi son derece müteessir ederek sabrımızı tüketiyordu.

Arkadaşlarımdan bir çokları firârı tasâmîm ediyorlardı. Cem'an iki yüz kişi bir barakada bulunuyorduk. Barakamızın yanında üserâ zâbitânın ikâmetine tahsîs olunan binâ vardı. Bizimle beraber bulunan Avusturyalı üserâ da firâr fikrine iştirâk ediyorlardı. 20 Nisan 1915 de ilk def'a olarak firâra teşebbüs etdik. Ve cebhe-i firârimız, Romanya hudûdu. İki Alman zâbiti, iki Avusturyalı zâbit nâmzedi bir başçavuş ve bir de ben olmak üzere cem'an altı kişi idik. Hudûd kâin (Onkoten) kasabasına gelmiş idik. Burada bir nehirden geçmek lâzım geliyordu. Aramızda ilk def'a zâbitlerin geçmesi karâr-gîr oldu. Onlar geçdiler. Biz tam geçmek üzere iken düşman devriyyeleri üzerimize ateş etdiler. Durmaya mecbûr olduk nihâyet yakalandık ve fevk-al-âde fenâ muâmele gördük. Muhâfızlarımız ekseriyyetle kırbaçla üzerimize yürüyerek bizi dövüyorlardı. Hapshâneden hapshâneye gönderildik. Nihâyet Rusya ihtilâli herkesin olduğu gibi bizim imdâdımıza yetişti. Bizim için de sâat-i istihlâs tekrar gelmiş idi. İlk zuhûr edecek fırsattan hemân istifâdeye âmâde bulunuyorduk. Tâli'imiz bize bu husûsda yâver oldu. Ve firârimızı teshîl edecek müsâid fırsatlar ihdâs etdi. İhtilâl esnâ'sında Volga nehri üzerinde kâin (Asizhan) şehrinde bulunuyorduk. Zıyyık-ı maîşetimizi gören Rus Hükûmeti hakkımızda büyük bir lûtf gösterdi ve kasaba dâhilinde amelelik ederek para kazanmamıza müsâade etdi. Bu fırsatı fevt etmedik. Evvelâ kasabada mütemekkin felâket-zede hem-şehrîlerimizle tanıştık. Ruslar Prusya-yı şarkîyi hîn-i istilâlarında oradan birçok genç kız berâber alub Rusya'ya getirmişlerdi. Yek-dîgerimize karşı pek büyük bir hayli muâvenet ile mütehassis bulunuyor idik. Ruslar bu kasabada bulunan Alman ve Rus esîrlerinden seksen kişiyi ben de dâhil olmak üzere çalışmak üzere Tiflis'e gönderdiler. Burada firâr için tekrâr fırsat aramağa başladım. An-asl Almancalı olan bir Rus'dan pasosuyla elbiselerini satun aldım. Ve bir Rus askeri olduğumu iddiâ' ederek trene bindim. Ve Sarıkamış'a geldim. Sarıkamış istasyonunda ilk def'a olarak Ermenilerin Türklere karşı yaptıkları harekât-ı gaddâr-ânenin şâhidi oldum. İstasyon civârında on kadar Türk neferi odun taşımakla meşgûl idiler. Bir gün evvel yağmur yağdığından nakliyyât kâfi derece serî' bir sûretde cereyân edemiyordu. Türk neferlerine nezâret eden bir Ermeni bundan münfail olarak Türklere karşı itâle-i lisâna başladı. Ve elindeki sopayı Türklerden birine vurarak bî-çâre Türk'ü hâk-i helâke serdi.

(Sarıkamış) dan sonra Karaorgan'a geldim. Bu kasaba (Sarıkamış) dan otuz kilometre ba'de mesâfededir.

(Karaorgan) da üç gün kaldım burada Ermenilerin Türklere karşı ta'kîb edegeldikleri harekât-ı gaddâr-ânenin şâhidi oldum. Misâfir olduğum evin sâhibi Türk idi. Ermenilerin haftada en az iki def'a evlerini taharrî etdiklerini, ellerine geçen zî-kıymet eşyâ'ları aldıkları gibi hiç yokdan bahâneler ihdâsıyla kendilerini döğdüklerini yana yakıla anlatdılar. (Karaorgan) dan i'tibâren dekovil hattından bi-l-istifâde (Erzurum) a geldim. Burada da bir hafta kaldım şehr bir harâbe hâlinde idi. Câmî'ler kâmilten hamam ve anbara tahvîl olunmuş idi. Gece sâat sekizden sonra Türklerin dışarıya çıkmaları kat'iyyen men' edilmiştir.

Bir akşam üç Ermeninin de bir Türk kızına tasallut etdiklerini gördüm. Kızın feryadı üzerine Ermenilerden biri hâmil olduğu bıçakla derhâl kızı öldürdü. Civârda bulunan polislerden birine koşarak ihbâr-ı keyfiyyet etdim. Polis geldi öldürülen kızın Türk olduğunu anladıktan sonra istihfâf-kârâne omuzlarını kaldırdı ve zararı yok, Türk kızı imiş, Türkler kâmilen mahvolmalıdır diye mukâbele eyledi. Erzurum'dan Mamahâtun'a müteveccihen hareket etdim. Yolda taş kırmakla meşgûl birçok Türk esîrlere tesâdüf etdim. Benden tütün ve ekmek istediler. Mamahâtun'da bir Türk dükkânına gittim. Ve birkaç kutu konserve satın aldım. Mağazaya aynı zamânda bir de Ermeni zâbit geldi. On iki kutu kadar konserve aldı. Ve dükkâncıdan fîâtını sordu; dükkâncının yirmi yedi ruble demesi üzerine derhâl küfretmeğe başladı. Ve aldığı şeylerin parasını vermeden gitdi. Dükkâncı bu hâlin ekseriyyetle vâki' olduğunu ve Ermenilerin mübâyaa etdikleri eşyâ'nın esmânını te'diye etmediklerini söyledi. Birkaç gün sonra otomobil ile (İrşensun) a hareket etdim. Şoför birkaç gün evvel Kürdlerin cebhede bulunan bir Ermeni taburuna taarruz etdiklerini ve Ermenileri bidâyetde mevzi'lerinden tard etmişler ise de bil'âhire Ruslar tarafından gönderilen kuvâ-yı imdâdiyyenin mukâbil taarruzu üzerine ric'ate mecbûr olduklarını anlatdı. Civârda bulunan bir Türk köyünün kaçmağa muvaffak olamayan kadın, ihtiyâr ve çocukları kâmilen Ermeniler tarafından katl edilmiş ve köydeki zî-kıymet eşyâ' Ruslar tarafından kâmilen yağma edilmiş. (İrşensun) da Yüz elli üçüncü Âlâya kayd olundum, birkaç gün sonra ileri karakola me'mûr edildim. Ve burada ilk fırsattan istifâde ederek Türklerin tarafına kaçtım, Türk zâbit ve neferlerinden gördüğüm hüsn-i kabûlden dolayı hissiyyât-ı müteşekkîr-ânemi burada dahi tekrarı en büyük vecîbe addederim.

İmzâ
Otto Fenşer

والتی مرتبه دوسری
نومرد

صورت

A	9 - 3621
D	432
F	6 - 2

[لغوی عبارت است از آنچه در یک روز عبادت و نظاره حق تعالی می شود و مجموع عبادت و نظاره]

۸ - سبب البینه است که بر این قاعده که امروز از ادبیات جدید در -

۹ - سبب در عبادت اعیان قدی الا تقیه و سبب حقیقی که رعایت آن را در عبادت و عبادت در تمام

معنی فرمان است

این معنی

از سبب تقیه

Vesâik-i Harbiyye Dosyası
Numro

Mezraa'dan
3/1/34
3/2/34

Sûret

36 ncı Kafkas Fırkası Kumandanlığına

1. 2/3-2-34 gecesi Erzincan'dan kaçmağa muvaffak olan kırk neferden yedisi Mezraa'ya ve mütebâkîsi Fırat cenûbundaki köylere ilticâ etmişlerdir. İfâdeleri ber-vech-i zîr arz olunur.

a. Ermeniler sekiz günden beri evlerden hârice çıkmayı ve bir köyden diğer bir köye gitmeyi şiddetle men' etdiler gece ve gündüzleri erkek ahâlîyi toplayarak mechûl bir tarafa sevk ediyorlar ve bunlar bir daha avdet etmiyor (Taşkilîsa civârında bulunan harâbelerde itlâf edildikleri yaralı olarak kaçmağa muvaffak olanların ifâdelerinden anlaşılmıştır). Kadın ve çocukları alenen itlâf etmekle berâber kilîsa meydânında ve civârında grup grup mahallere ictima' etdiriyorlar. Hulâsa sekiz günden beri en feci' cinâyet ve rezâletler İslâmlar hakkında şiddetle irtikâb ediliyor.

b. Ermenilerin kuvveti: Erzincan ve civârında Ermenilerin tekmiî kuvvetlerinin mevcûdu üç bin beş yüzden fazla değil (Beş yüz süvârisi, ifâde olunan bu mikdâra dâhildir).

c. Ermenilerin ceb-hânelikleri: Ceb-hânelikler ile üç cebel topu kilîsa meydânında ve ceb-hâneliğin mevkiîni ya'nî bulunduğu ebniyeyi bilmiyorum.

d. Ermenilerin erzâkları: Evvelce kal'ada Ruslardan kalma erzâk var idi. Şimdi ya'nî bu sırada kilîsa meydânına çekiyorlardı. Kilîsa meydânında dört büyük anbarda müddahar erzâkları olduğu gibi her evde gâyet bol ve çeşitli erzâk vardır. Ekmeklerini evlerde ve kendi mahallerindeki fırınlarda pişiriyorlar başka hiçbir tarafa fırın işlemiyor (Kilîsa meydanında müddahar erzâk miyânında iki bin teneke gaz yağı ile külliyyetli şeker olduğu muhakkaktır).

e. Ermenilerin şehir dâhilindeki tertîbât ve hareketleriyle sûret-i iskânları: Erzincan'da yüz kadar Ermeni âilesi vardır. Bunlar Ermeni mahallesinde iskân ediyorlar. Kilîsa meydanında dâimâ iki yüz kadar toplu asker bulunuyor. İslâm mahallelerinde devriyye geziyorlar her evde (....) mevcûddur.

2. Kendi tedkikat ve müşâhedâtım ber-vech-i zîr arz olunur.

a. Köprüler: Kızılyazı'da Rusların i'mâl etdikleri köprü sağlamdır. Yalnız piyâde ve süvâri mürûruna müsâiddir. Bu köprünün yedi buçuk kilometre şarkında Fırat üzerinde Apışdı karyesi civârında ve Ruslar tarafından yapılan köprü ağır topçu mürûruna müsâid bir sûretde i'mâl olunmuş ise de köprünün vasatî on gün evvel Ermeniler tarafından ihrâk

olunmuştur (13 metrelik iki göz yanmıştır). Bu köprünün altı buçuk kilometre şarkında ve ordumuz tarafından evvelce inşâ' edilmiş Berzengân çayırı ile Göletaşı arasındaki köprünün şimâl ve cenûb taraflarından birer göz tahrîb edilmiştir. Bu köprü de sunûf-ı selâsenin mürûruna müsâiddir. Bu üç köprüden başka Fırat üzerinde muhârebe esnâsında köprü inşâ' edilmemiştir (Acem köprüsünden şarka doğru).

b. Kemah Boğazı ile Çardaklı arasındaki köylerin iskâna kabiliyyet-i istiâbları: Kürdbrastik'i (kısmen tahrîb edilmiştir) iki bin ve Ekrek (tahrîb olunmamış) ve Selûke (kısmen tahrîb olunmuş el-yevm dört Ermeni hânesi iskân ediyor) yüz, Şoha (kısmen tahrîb edilmiş el-yevm iki Ermeni ailesi ikâmet ediyor) yüz, Silbisi (kısmen tahrîb edilmiş gayri meskûn) elli, Hah (kısmen tahrîb edilmiş gayri meskûn) iki yüz, Çelibli aşağı ve yukarı (tahrîb olunmuş gayri meskûn) iki yüz, Sibyatağı (tahrîb olunmuş gayri meskûn) yüz, Köyne (tahrîb olunmuş gayri meskûn) üç yüz, Lardos (tahrîb edilmemiş seksen hâneli ahâlîsi Kürd olup meskûndur) iki bin beş yüz nefer istfâbına elverişlidirler. (b) maddesinde arz olunan Kürdbrastik'de Ermenilerden on beş sūvâri Pekiçli Kalos kumandasında, Ekrek'de yerli Ermenilerden dört piyâde neferi vardır.

c. Hastalıklar: Erzincan şehrinde ve civârında sâîr hastalık yoktur.

d. Bu köylerden iâşe te'mîn edilemez.

3. İctimâ' olunacak kuvvet: Bulunduğum köyden ve civârdan elli nefer ictimâ' ettirdim. Vaz'iyet dolayısıyla sūr'atle tezyîdi kâbil değildir.

4. Kızılyazı ve bunun beş kilometre şarkında Berçih karyesinde on beş kişilik kuvvete lüzûm vardır. Bunlar fa'âliyyetimizi tezyîde hizmet etmekle berâber cenâh gerilerimizi te'mîn ve köyleri yakından muhâfaza ederler.

5. Sol cenahla irtibat hâsıl edilemedi. Sağ cenahla Kürdlerle gündüzleri göz irtibâtı vardır.

6. Ermenilerin fikri: Ordunun ileri hareketinde şehir ahâlîsini mahv etmek ve tasarladıkları bir istikâmetden (Sipikör müsâid) kaçmak ve bu hâle ma'rûz kalmadan evvel aşîret tarafından kapadılan Sansa Boğazı'nı açmak Tercan'dan gelen takviye kıtaâtını içeri almak (Takviye kıtaâtının mevcûdiyyeti mevsûk ekseriyyet-i ifâde ile).

7. Ekrâd ve Ermeni münâsebâtı: Aşîretler, Fırat nehrinin cenûbundaki köyler ve ahâlîsini muhâfaza etmekle beraber sekiz günden beri Sansa'da Ermenilerle şiddetle ve ciddiyyetle muhârebe ediyorlar (şâyân-ı i'timâd görüyorum). Gözeler karyesi Komrami ve civâr köylerde silâhsız ictimâ' etmiş üç yüz kadar aşîret mevcûddur.

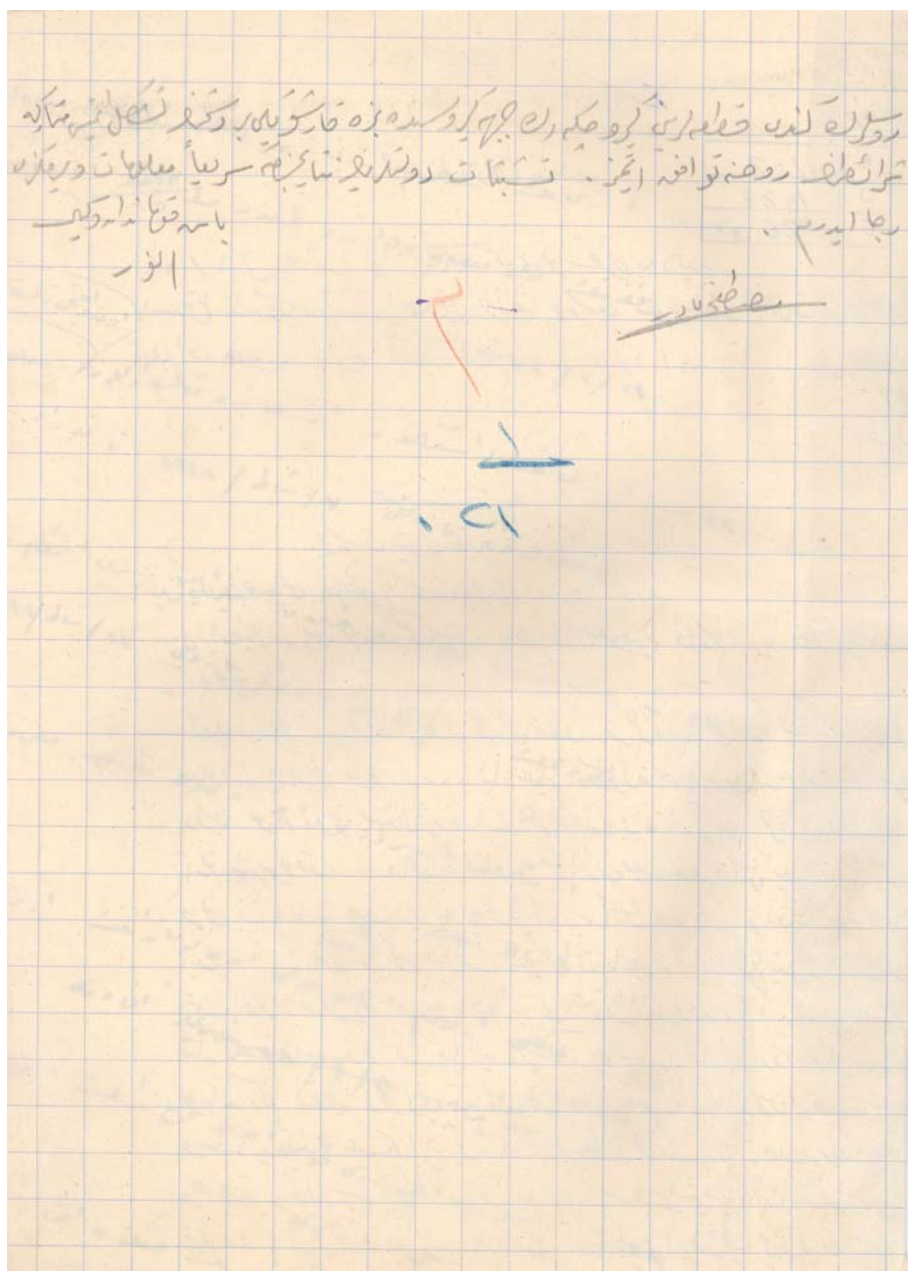
(Henüz muhârebeye iştirâk etmemiş Dersim aşâiri hissiyyât ve efkârı hakkında ma'lûmât-ı sahîham arza kâfi değildir).

8. Sivil elbise tedârîki buraca kabil değil el-yevm efrâd kıyâfet-i asliyyelerindedir.

9. Şimdi dört hayvan i'zâm kılındı elli tüfenk ve beş bin cebhânenin sür'at-i irsâline irâde buyurulmasını arz ederim efendim.

Aslına mutâbıktır.

Milis Kumandanı
İsmâil Hakkı

Mahreci: Harbiyye

Şifre hallî

3572
20

3 ncü Ordu Kumandanlığına

18/1/34 târih ve 369 numrolu şifreye zeyldir.

Başkumandan Vekîli Paşa Hazretleri tarafından Brest-Litovsk'da İzzet Paşa Hazretlerine yazılan telgraf sûreti âtiye naklen ma'ruzdur.

19/1/34

Karargâh-ı Umûmî Birinci Şu'be Müdîri
Kaymakam
Feldman

Sûret

Brest-Litovsk'da İzzet Paşa Hazretlerine

Âtideki husûsu mevzû' bahs buyurmanızı ricâ ederim.

1. Ermeniler Rus cebhesi gerisinde ahâlî-i İslâmiyyeye karşı mütemâdiyen zulm ve i'tisâfâtta bulunuyorlar.

2. Tiflis civârının kuvvetli Ermeni ve Gürcü kıtaâtının cüz'-i tâm halinde teşkîl edilmekde olduğu hakkında ma'lumât-ı mevsûka mevcûddur. Binâen aleyh Ruslarla sulh yapıldıktan sonra Ermeni ve Gürcülerin Rus mevzi'lerini işgâl ederek her tarafdaki bize karşı harekât-ı hasmânede bulunacaklarına artık şübhe yoktur. Hâl-bu-ki mütâreke şerâiti muayyen hatt-ı fâsıl ile bizi ahâlîmizi muhâfaza etmekden ve bu teşkîlât-ı cedîdeyi bir kuvve-i muhârebe iktisâb etmezden akdem taarruzla dağıtmayı men' ediyor. Ermeni ve Gürcülerin şu harekât-ı bâgî-yânelerine bir nihâyet vermek ve mütârekeye iştirâk etmiş olan hükûmâta karşı efkâr-ı muhâsamet-kârâne perverde eden bu gibi cüz'-i tâmların mütâreke esnâsında teşekkül edememesine çalışmak fikrimce Rus Hükûmetinin vazîfesidir. Bu bâbdaki nokta-i nazarlarını anlamak üzere mes'eleyi Rus murahhaslarına iblâğ buyurmanızı ve şâyed kendi askerleriyle bu fenâ'lıkların ve bu teşkîlât-ı cedîdeyi men' edecek vaz'iyetde değillerse cebhemizde vâsi' mikyâsda serbesti-i harekât talebine mecbûr bulunduğumuzu da ilâve etmenizi ricâ ederim. Bâ-husûs tarafeyn

oldukları yerde kalmağa mecbûr iken Rusların kendi kît'alarını geri çekerek
cebhe gerisinde bize karşı yeni bir düşmanın teşekkül etmesi mütâreke
şerâitinin ruhuna tevâfuk etmez. Teşebbüsât-ı devletlerinin netâyicinden
serîan ma'lumât vermenizi ricâ ederim.

Mustafâ Nadir

Başkumandan Vekîli
Enver

A	1-2
D	1024
F	28

ارکان حربیہ

شعبه قسم

11

نومرو

سے

11

ماہ جون ۱۸۷۲ء، کلاں قلعہ

۲. بکھار دے تو غارت خانہ

۱- روضه ادب کی ۲۰۰ نسخه از بنیاد مؤسسه و ۱۰۰ نسخه از بنیاد مؤسسه

075

ادب تحفه ان در لای فصوصه ی روحیه ی عربیه

در غرض تقاضای حقوقاً و این دو دفتر وقت پذیرفته شد و کما حد

فایده از یاد نه از خدمت و از خدمت نه از یاد

فقد ابرم ... بعدد ساعاتي ففازت به ...

مجلسه در روز دوشنبه ۱۳۰۲/۱۲/۲۵

ویند مزارات و کتبخانه و مدرسه و از آن در راه فرستاده شد

۱- اولاً

و انند که تنگ، قلع و مکه اول و بعد از آن طلسم با قند

کتابخانه اورینٹل / آریٹھ - انجیل

غیر از ده تا بیست و نه

مجلسه ای که در روز ۱۳۰۰/۱۲/۱۳ در محل اجتماعات انجمن معارف اسلامی تهران برگزار شد.

فقد انزل الله في كتابه انما الله غفار رحيم

[illegible]

مذہب عالمی - دھرم

ان شاء الله تعالى و قد اتممت هذه الرسالة في شهر ربيع الثاني سنة ١٤٢٠ هـ

در این فصل از فقه در بیان احکام و عقوبات و در بیان احکام و عقوبات و در بیان احکام و عقوبات

۱- عرض شد که قندار و صفت اول از راه آب دریا می رسد.

[illegible]

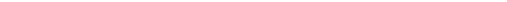
ان الامام محمد بن ابي بكر

فردا صبح در راه خانه از خانه آمدیم و در راه دیدیم که در راه

ویندوزی قلمی است و در بعضی تصدیق است و در بعضی انکار است و در بعضی تردید است و در بعضی شک است و در بعضی یقین است و در بعضی...

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين

—

Şu'be 1 Kısım 1
Numro
Şifre
532

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine
İkinci Ordu Kumandanlığına

1. Bir hafta evvel Kemah cebhesinden Erzincan'a gönderilmiş ve bugün avdet etmiş olan üç şahsın ifâdeleri hulâsasını ber-vech-i zîr arz eylerim:

Birinci Kafkas Kolordusu Dördüncü Türkistan Fırkası Karargâhları 13/1/34 târihinde Erzincan'dan Erzurum'a hareket etmişlerdir. Erzincan'da henüz nakl edilemeyen ba'zı vesâit muhâfızı olarak yalnız yüz elli Rus neferi kalmıştır.

Erzincan'da asker ve başıbozuk kıyâfetli genç ve ihtiyâr bin kadar Ermeni gönüllüsü görülmüştür. Bunlar Taşnak rüesâsından Marad tarafından idâre edilmektedirler. Erzincan'da Ermeniler arasında Gürcü yoktur ve Ermenilerin muntazam bir teşkilâta mâlik oldukları anlaşılamamıştır. Erzincan'da kilîsa meydânında üç cebel topu görülmüştür. Ermeniler tarafından ahâlî-i İslâmiyye hakkında gizlice katller, yağmalardan başka, nâmûsa tecâvüz melâneti de icrâ' olunmaktadır.

Ermeniler yakında Amerika'dan yirmi bin Ermeni gönüllüsü ile Ermeni hükûmeti nâmına darb edilmiş külliyyetli mikdârda nakit paranın Erzincan'a geleceğini işâa etmektedirler. Ermenilere âid olub Ruslar tarafından evvelce hastahâne ittihâz olunan büyük bir binâ' tahliye esnâsında Ruslar tarafından ihrâk olunmuştur.

Ruslar Erzurum'daki kıtaâtı da pey-der-pey Kafkasya dâhiline nakletmekte imişler.

2. Bir Ermeni çetesinin takrîben bir hafta evvel Ardasa'nın üç kilometre kadar cenûb-ı garbisindeki Foska İslâm karyesini basarak hâneleri ihrâk, malları yağma, muhadderât-ı İslâmiyyeye tecâvüz eyledikleri ve Erzincan'ın on sekiz kilometre kadar cenûb-ı şarkisindeki Zeğgenç karyesi ve ahâlîsinin de aynı akıbete uğradıldığı istihbâr olunmuştur.

3. Birinci ve ikinci maddelerde mezkûr mezâlimden bahs ile bunun men'ini ve mütecâsirlerinin tecziyesini Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Odişelidze'ye ve Rus Kafkas Orduları Başkumandanı General Perjevalski'ye yazdığımı arz eylerim.

Şifre edildi
22 minh
(İmzâ')

Şifre mahlûlû
Refâhiye
564/100

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

1. Muhtelif târihlerde icrâ' edilen muharebâtta esir düşen kitaât-ı muhtelifeye mensûb üç neferle iki başıbozuk 20/1/34 günü Mezekler deresi istikâmetiyle Hınzoru'da bulunan 36 ncı Fırka ileri karakollarımıza ilticâ' etmişlerdir. Merkûmûn 18/1/34 günü Erzincan'dan çıkmışlar ve dağ yoluyla bu tarafa geçebilmişlerdir.

2. Merkûmûnun 36 ncı Fırkaca icrâ' edilen isticvâblarında zabt edilen ifâdelerinden Erzincan'a taallûk eden aksâmı muhbirlerimizin 21/1/34 târih ve 56 numro ile arz edilen ifâdelerini te'yîd etmektedir.

3. Erzincan'da Ermenilerin İslâm ahâlîye karşı yaptıkları mezâlim hakkında merkûmların teşhîsi ve der-hâtır ile bildikleri vakayi' ber-vech-i âtîdir.

a) An-asıl Zazalar ahâlîsinden olup Erzincan'da ikâmet eden Kara Mehmed'in oğlu ile dört refîki gecenin birinde -târîhi ta'yîn edemiyorlar-haşhaş değirmeninde parçalamışlardır.

b) Erzincan köylerinden Karakilîsa köyünden olup Erzincan'da ikâmet eden Dursun Ağa nâmındaki biri, sığırlarının altına sermek üzere aldığı müsâade üzerine bir gübre deposundan arabasıyla gübre alırken, üç beş küçük çaplı Rus piyade tüfengi zuhûr etmiş ve oradan geçen Rus devriyyeleri tarafından merkûm tüfenk çalmakla ithâm edilerek Dursun Ağa tevkîf edilmiştir.

c) Erzincan'da Demirciler civârında Kürd Mehmed Ağa nâmında bir başıbozuğa Ermeniler taarruz etmişlerdir. Ve aynı mahallede ikâmet etmekde bulunan ismini bilmedikleri bir İslâm kadınına cebren alıp götürmüşlerdir.

d) Mukaddemâ belediye kâtibi bulunan ve hangi mahallede ikâmet eylediğini bilmedikleri Mehmed Efendiyi esir olarak Erzincan'dan alıp bir semt-i mechûle götürmüşler ise de mûmâ-ileyhin vâlidesini haremini dört yaşındaki çocuğunu parçalamışlardır. Ve on gün mukaddem on kadar Kürd'ün bulunduğu Cencige karyesine gelen Ermeni gönüllüleri mezkûr karyeyi basarak bir gün akşama kadar müsâdeme etmişlerdir. Bu müsâdemede Ermenilerden dokuz maktûl düşmüştür.

5. Kazanmak emelinde oldukları istiklâliyyete müzâheret te'mîn etmek maksadıyla Ermeniler bu aralık Dersim Kürdlerine her husûsda mûmâşât etmekde ve Kürdler tarafından gördükleri tecâvüzleri de üzerlerine mâl etmeyerek Türklere isnâd eylemektedirler.

6. Merkûmûnun kolordu karargâhına muvâsalatlarında alınacak ifâdelerinde şâyân-ı ehemmiyyet olan mevâdd ayrıca arz edilecektir.

7. İşbu şifre Birinci Şu'beden "62" numro ile yazılmıştır.

22/1/34

1 nci Kafkas Kolordusu
Kumandan Vekili
Rüşdî

Şu'be 1 23/1/34

Paşa Hazretleri gelinceye kadar toplanalım.
Bugün Rus Kumandanına yazarız.

Raporun târihi 25-26/1/34

Mülteci neferlerden birisi Polathâne ile Yeros burnu arasında Ermeniler tarafından soyulmuştur. Yirmi gün evvel Ermeniler Çavuşlu'nun yedi buçuk kilometre cenûbundaki Kırıklı karyesiyle harîtanda ismi olmayan ve Görele şarkında Filtiroğlu (?) ile Göğeli arasında bulunub Aralikos nâmıyla yâd edilen bir köyü basmış ve yağma etmişlerdir. On gün evvel iki Rus neferi Yeros burnunun beş kilometre cenûbundaki Yeniköy'ün Muhtârı Salih nâm şahsı şehîd etmişlerdir.

A	1-2
D	1024
F	29-4

اجماع فی تقریباً نصفه اول طرزون انصاف اصل ایگو
 ویزون دم و شکر دره وین انا ارم یا مع یا شد شد
 در خون معان مویان ایگو طرزون کوند دره سیه طالو
 کلمه یا شد شد - به یوتفاق ۲۰ اریال
 بفرمایید برین خبر یا شد -
 در تحقیق قوانین
 موثر

X

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

1. 37 nci Kafkas Fırkası 109 ncu Alay cebhesine üserâdan firâr eden bir neferimizle âileleri muhâcereten Ordu kazâ'sında bulunan iki çocuk 21/1/34 de ilticâ' etmişlerdir. Düşman ahvâline dâir bu üç şahısdan alınan ma'lumâtın hulâsası âtîde arz edilmiştir.

a) Ruslar altı yedi ay evvel Kal'anümâ deresi şarkında Karaabdal'a kadar devâm etmek üzere bir hatt tahkîm etmişler ve bu hattı üç sıra tel örgüsü ile takviye etmişlerdir. Görele'de iki tabur piyâde ile altı cebel topu varmış son bir ay zarfında Görele'ye on dane posta vapuru gelerek asker erzâk ve mühimmât alarak avdet etmiştir.

b) Gürcülerle Ermeniler arasında muvakkat ittifâk vardır. Gürcüler teşkilâtlarını tanzîme çalışmaktadırlar. Silâh pek çok para ediyor. Bir Osmanlı mavzeri 2.000 Manat'a bir fişenk beş Manat'a kadar satılıyormuş. Osmanlılar eski hudûdları muhâfaza ile iktifâ ederlerse Gürcülerin hiçbir teşebbüsde bulunmayacakları ve hudûdu geçmek isterlerse o vakit her ne pahaya mâl olursa olsun müdâfaa edecekleri rivâyet edilmektedir.

c) Rusların tahliye ettikleri mıntakalarda emn ü âsâyiş tamamen muhteldir. Mültecî neferlerden birisi Polathâne ile Yeros burunu arasında Ermeniler tarafından soyulmuştur. Yirmi gün Ermeniler Çavuşlu'nun yedi buçuk kilometre cenûbundaki Kırıklı karyesiyle harfîtada ismi olmayan ve Görele şarkında Filtiroğlu (?) ile Göğeli arasında bulunub Aralıkos nâmıyla yâd edilen bir köyü basmışlar ve yağma etmişlerdir. On gün evvel iki Rus askeri Yeros burununun beş kilometre cenûbundaki Yeniköy'ün Muhtârı Salih nâm şahsı şehîd etmişler ve muhtârın yeğeninin mukâbelesi üzerine Rus askerleri atları bırakarak kaçmışlardır. Bu atları Görele Çete Kumandanı Çakır Çavuş almış ertesi gün Ermeni oldukları anlaşılan kırk kişilik bir Rus müfrezesi tekrâr Görele'ye gelerek Görele Türk çetesiyle müsâdeme etmişlerdir. Bu müsâdemede Türk çetesi reîsi Çakır Çavuş kolundan yaralanmış ve Ruslardan dört nefer mecrûh ve bir nefer de maktûl olmuştur. Bu çetenin Görele'ye avdetinde Rus kumandanı bilâ-müsâade-i resmiyye köylülerle müsâdeme ettiklerinden dolayı çeteyi tekdîr etmiş ve o gün Görele'ye gelen iki istimbota irkâb ederek Trabzon'a göndermiştir.

2. Esâretten firâr ile 20/1/34 de 37 nci Fırka 11 nci Alay cebhesine ilticâ' eden üç neferimizin ifâdeleri hulâsası ber-vech-i âtî arz olunur.

a) Zigana üzerinden aşarken Ardasa'nın yakılıb yağma edildiğini duymuşlar ve birçok tüfenk ve bomba sesleri işitmişlerdir.

b) Ermeni ve Gürcüler Trabzon'dan Batum'a gönderilmekte imişler.

c) Takrîben bir hafta evvel Trabzon'da inzibât-ı dâhilî için Ruslar Türk Rum ve Acemlerden mürekkeb jandarma yazmağa başlamışlardır.

d) Son zamanda sevkıyât için Trabzon'a göndere diye beş tabur gelmeğe başlamıştır.

3. Bu telgraf 25/1/34 târih ve 245 numro ile Birinci Şu'beden yazılmışdır.

Vusûlü 25-26/1/34

2 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Şevkî

5000
1-2

ما ظلم فرید

محمی قضا سی قضا اردو کی قضا

[illegible]

св

Şifre halli
803
aceledir

Refâhiye
30/1/34
vürûdu 31/1/34
s. 1.45 evvel

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Otuz altıncı Fırka Kumandanlığından Erzincan dâhilinde ve civârında cereyân etmekde olan ahvâl hakkında şimdi 30/1/34 s. 11.30 sonrada aldığım raporu aynen arz ediyorum. Bu rapor ve yine bugün Kemah'a gelen sekiz köylünün ifâdelerine nazaran Ermenilerin Erzincan'da fâil-i muhtâr olarak icrââta başlamış oldukları kanâatı hâsıl olmuştur. Mütâreke mukâvele-nâmesini bozmuş olmamak için bilâ-istizân asker göndermek sûretiyle muâvenet icrâsını muvâfık bulmadım. Yalnız bu iki köylüye iki silâh ve bir mikdâr ceb-hâne verdirdim. Tensîb buyurulduğu takdîrde köylü kıyâfetine girmiş iki üç çetenin sevkine müsâadeleri müste'zen ve ma'rûzdur.

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Kâzım Karabekir

Sûret

Birinci Kafkas Kolordusu Kumandanlığına

Erzincan'dan Ördkendi karyesi Muhtârı İsmail oğlu Feyzi Gözeler karyesi Muhtârı Mustafa oğlu Halîl Efendi şimdi sūvâr olarak Kemah'a geldiler. Bunların ifâdâtı ber-vech-i âtîdir:

Eski ifâdeleri tamâmen teeyyüd etmiş olmağla ayrıca olarak Erzincan'da iki günden beridir İslâmları Ermeniler katl-i âmm ediyorlar. Kapılarını kıramadıkları hâneleri bomba ile atıyorlar. Ve evlerine gaz yağı dökerek yakıyorlar. Yeni Câmî'e bugün yedi dâne bomba atılmış, Erzincan'da beş yüz dâneden fazla Ermeni tahmîn edilmiyorsa da Mamahâtun'da iki bin kadar Ermeni ictimâ' etmiş ve Erzurum ile Erzincan arasını kesmiş bulunan Kürdlerle şiddetle muhârebe ediyor. Mamahâtun cihetinden top sesleri işidiliyor. Erzincan'da mevcûd üç topdan başka Harbiyye Kışlasında Ermenilerin iki topu daha varmış. Cebice Boğazı'nda Kelek karyesinde beş yüz ve Pülümür'de yedi yüz Kürd varmış. Sipikör cebhesinde Kürd Muhsin Ağanın oğlu seksen kişi ile bulunmaktadır. Erzincan'da yalnız göze görünmüş erkekler kalabilmiştir. Kadın ve çocukların hâli ma'lûm değildir. Marad Paşa ve avenesi kaçmak istiyorlar. Fakat kaçacak yerleri ancak Kemah Boğazı ve Çardaklı olduğunu, diğer yerlerin kâmilten sarılı olduğunu söylüyorlar.

Kemah-Erzincan yolundan sunûf-ı selâse mürûr edebilir. Ancak köprülerin muhâfazası şartdır. Üç gün evvel Prastik karşısında Ruslar tarafından yapılmış olan köprüyü Ermeniler yakmışlardır. Acele bir mikdâr kuvvet yetişmez ise tekmîl köyleri ve köprüleri yakmak ihtimâli pek çokdur. Bize altmış kadar asker veya yüz kadar silâh ve mikdâr-ı kâfi asker verirsiniz Erzincan'dan bir saat garbden i'tibâren tekmîl köyleri kurtarmış olacaksınız. Bütün çoluk çocuk ve kadınlar ümîdlerini ordudan bekliyorlar. Eğer imdâd gelmezse cümlemizi parçalayacaklardır diyorlar. Ve bunu pek ziyâde istîrham ediyorlar. Ben bunlara altmış kadar silâh ve mikdâr-ı kâfi ceb-hâne vermek taraftarıyım. Ve bil'âhire bu silâhları toplayacağım. Toplayamazsam her bir mes'ûliyyeti ben der-uhde edeceğim. Emr ü devletinize muntazırım.

31/1/34
saat 2.30 evvel

36 ncı Kafkas Fırkası Kumandan Vekîli
Kaymakam
Receb

اردو قرارکاهی
۱۰ / ۱۰ / ۱۰

A	1-2
D	1024
F	40

اوپرچی اردوی همایونہ فرمانرانی

ادکان حربیہ

شعبہ قسم

۱ / ۱

عدد

۷۷

بازہ قوانین و ضوابط

از من ملاحظہ دارم
در تفتیش و درجہ توفیق
از من توفیق دارم
در تفتیش و درجہ توفیق

شماره

۷

حالت

در تفتیش و درجہ توفیق
از من توفیق دارم
در تفتیش و درجہ توفیق

۷۷۷

وضعیت و توفیق

فرمان

و توفیق

فرمان

۱۰ / ۱۰ / ۱۰

۱۰۰ کتب و تصانیف
 ۱۰۲۴
 ۹۰-۱۸
 ۲

29
4/1/10

A	1-2
D	1024
F	40-2

فولانت

24 ✓ 10
0-85

//

$$\begin{array}{r} 151 \\ \times 2 \\ \hline 302 \end{array}$$

۱۵۰۰

in ein

...

1. The first part of the paper is a review of the literature on the topic of the paper.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

$$r \sim \sqrt{t}$$

وَمَا فِي

۱. حسن و

اعب و
للهاء

م. ج. ب.

۱۰۰

1. *cin*
du dos

کتابخانه مدرسه

و آرد

مفت احمد علی

تتأمل

عبد الرحمن

سید احمد

See note

۴۲

22

ایضاً

وَقَدْ

5. 10. 1

[illegible]

تقریر

۱. در وقت کار

A	۱-۲
D	۱۲۴
E	۴۵-۸۷

مقتضی صورتی است از این
در این

در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

از این جهت! در وقت کار از این به بعد

[illegible][illegible][illegible]

A	1-2
D	1024
F	40-79

X

1

ه

X

بايد نيزاينده و كافي عيب نه

اين چيزه و فدا ارمده چي كه اهل استوبه ابراهيمي
مطالع دانسانان بدم آند فيه وثيقه ابراهيمي.

1- تازه كود قيربي اهلينده اوقونقده قادي و حلاله در كه
قتل و كيد بايه قد اركه در بخت بچي كود شده و كودنه رفته
يا خندود.

2- تكيه نه سله ابي كيا و قود خويده عزيم ده ابي يازنه اوليام
(عنه) كويده آتوز كود زكور و انانث قوسده اوداي عسنا
اوليه اوزنه بياينه اهل ايله و سونگرينه و حلاله قانچون
قارنجه و باريله چه چقا بدم چيغه قوجاينده و بونجه عديده
اشنو و صدرنه قتي و ستره ايريلدود.

3- اوده قتي كونه كاملا ايله ايشدود.

4- آندم (بني كني) كوني كايلا ايله ايشد و بوكوي حلقه جويده
و قادي اولم اوزنه اديوز ايشه نه حلاله بي رهي ييت
خجوع و صدرنه قتي ايشدود. بچون اركه بچاينه ايله و
ديري دوي ايله و ايله ماسر. بوجاينده و قيايه قريانه
اولم ايتوز قدر حيازه كلفه بيلدوده. بوجاينده و
خجاييه قتي ايله آره ايشدود اوده نه بچوج قادي اولم ايله اولم
هاله بولمده. بچري اولم اوزنه اوده ايشدود. نكده

كديده ايشدود دسته طالع ايله منده قدر تله بچوج حيايه
چيا كديده قزله صدره اولم اوده ايله ايله بچي ايله
ايله و قايوب كنه بچانه افا رونه كده ايشد اوده ايله
ارن نكده قزله و قايوب بچي ايشدود. بچري

و اعادہ کی مقصد یہ یا یہ کہ وہ کسی قطعاً میں معنی کے لیے استعمال کیے گئے ہوں۔
 ایلری مرکتی کے اور حوالہ سا کہ اٹھائی اس میں بہت احوالی ضابطہ
 شہور و بیاد ہو یہ مقلد ارمیلوں مار قنات اولاد ہو فو کو ایلری
 دیکھا مٹی کے کو ستر کی فصول کی کھائی حکومت کے اجتماع
 1-7
 124
 40 X 11
 صدارت کے لیے صلیح و رضا کا یہ کہ یہ قابل تالیف کو مصلحت
 ذات و تعلیم کے احاطہ کی لازمی عبادت ہے۔ کہ بنا علیہ ارمیلوں
 خود نہ ہو بلکہ ظلم و امتیاز کے بنیاد پر نہ ہو بلکہ محکمہ کے بقایا
 ملی نہ ہو۔ قاری بعد مالتیہ یہ حکمران احوال و اوضاع کے
 قوت و مصلحت کے ساتھ ساتھ نہ آتے ہیں بلکہ یہ مکرر رہے ہیں
 نظر ایسے کی مکتوب جملہ کے لیے جو احاطہ کرتے ہیں۔
 7
 تعاریف مختلف الیہ تھیں۔ کہ ریل باط ایسے کی مصلحت
 متباد ہو یہ وہ مصلحت ہے کہ اس کے لیے وہ مصلحت کے خلاف علیحدہ
 مصلحت کے لیے آگے آجایا ہو۔ اور وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے
 مدد کو دانی الیہ ہو۔ کہ وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 اور وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 دقت کے متفرع ہوتے ہو۔ کہ وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 ذکر کیا یہ کہ وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 ارمیلوں کے لیے یہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 کو رہے۔ کہ وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 بہ کہ اور وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 عہدہ سو کہ وہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 د آگے تہہ کے لیے یہ مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 خالص مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف
 مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف مصلحت کے خلاف

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Şu'be Kısım
1 1

Ordu Karargâhı
2/2/34

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Şifre
7

Ermeni mezâlimine dâir bu kerre de elde edebildiğim vakayî'i hâkî Rus Kafkas Orduları Başkumandanı General Perjavalski ile Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Odişelidze'ye yazdığım mektûbların birer sûretini aynen berây-ı ma'lûmât arz eyliyorum.

2/2/34 – Harekât – 777

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

Kapadıldı 2-3/2/34

----- 80 ----- 83 -----

Karargâh-ı Umûmî
319

11-12/2/34

3 ncü Ordu Kumandanı Vehîb Paşa Hazretlerine

General Odişelidze'ye tarâf-ı âlînizden yapılacak tebligâta ilâveten şunu da tebliğ buyurunuz. Te'mînatınıza rağmen Ermenilerin İslâmlara karşı devâm edegelmekde olan şenâatlarına nihâyet vermek üzre ordumla ilerliyorum.

Enver

Cevâb

Başkumandanlık Vekâletine

General Odişelidze'ye yazdığım telsiz telgrafın sûretini târih ve numro ile arz etmişdim. Cevâben aldığım telsiz telgraf sûreti mütercemesi aynen zîrde ma'rûzdur.

Kafkas Cebhesi Osmanlı Orduları Kumandanı Ferîk

Vehîb Mehmed Paşa Hazretlerine

31/1/918 târih ve 15195 numrolu telgrafa zeyldir.

Mîr-alây Morel'in Erzincan vak'asına dâir icrâ eylediği tahkikâta istinâden verdiği son rapora nazaran zât-ı devletlerine vârid olan ma'lûmâtın fevk-al-âde mübalâğalı olduğunu ber-vech-i âtî arz ile kesb-i şeref eylerim: Meselâ Erzincan'dan 650 Müslimânın götürülmesi, Vâhid Bey'in konağında 1500 kişinin yakılması, aynı vech ile bir kışla ve üç hâneye kadın ve çoluk çocuk doldurulub yakılması, bin kadar hânenin ihrâkı kat'îyyen hakikâte tevâfuk etmemekdedir. Bu vakayi' Erzincan'da cereyân etmemiştir. 15-16 Kânûn-ı sâni vakayi'i gayr-i kâbil-i i'tirâzdır. Fakat Mîr-alây Morel'in zât-ı devletlerine arz ile kesb-i şeref eylediği mikdâr-ı zâyiatdan fazla bir şey yoktur. Bundan mâ-adâ Zeğgenc karyesi ihrâk edilmiştir. Buna dâir de rapor aldım. Gayet bî-araf nokta-i nazardan bu işi tedkîk ederek tekrar arz eylerim ki benim için mûcib-i elem olan Erzincan vak'asının başlıca sebebinin Kürdler ve ekseriyyetle de Türklerin asker ve nakliyyâta taarruzu teşkil etmekde ve buna mukâbeleten tedâbir-i te'dîbiyye ittihâz olunmaktadır. Kürdlerin taarruzât-ı şekavetkârânelerinin ne derecelere vâsıl olduğu âtîdeki vak'a pek güzel isbât eder.

Kânûn-ı sâni bidâyetinde tarafımdan Erzincan'a mîr-alây rütbesinde bir askerî mühendis gönderildi. Esnâ-yı râhda Fırat'ın sol sâhilinden geçen Kürdler mûmâ-ileyhi çırpıplak soydukdan sonra salıvermişlerdir. Bâlâdaki ma'rûzâtım 12 Şubat 34 târih ve 1020 numrolu telgraf-nâme ile ittihâz edileceği tasavvur edildiği bildirilen tedâbir-i fevk-al-âdeye bir ihtiyâc olmadığı ve bunun için esâslı esbâb olmadığını zât-ı devletlerine arz etmekliğime hak vermektedir.

Her ne bahâne olursa olsun harbin bidâyetinden beri her iki tarafın pek çok dökdüğü kanı tevkîf etmek arzu-yı samimisiyle bütün efkârımın ruhen yıpranmış olan milletlerimizi istikbâl-i karîbde her iki taraf için şerefli bir sulha îsâl edebilecek olan münâsebât-ı hasenenin te'sîsine ma'tûf olduğuna i'timad buyrulmasını ricâ ederim. Binâen aleyh ordularımız beyrinde mün'akid bulunan mütârekenin infisâhını ârzû etmediğimden zât-ı devletlerinden münâsebât-ı hasenenin muhafazası nâmına 12 Şubat 34 târih ve 1020 numrolu telgraf-nâme mündericâtının mevkî'i fi'le konulmamasını ve şâyed bu husûsda fevk-al-âde bir lüzûm hâsıl oluyorsa bu gibi tedâbirin hangi istikametde ve nerede ittihâzı için bir lüzûm-ı mübrem hâsıl olduğunun iş'ârına inâyet buyrulmasını ricâ ederim. Ve Osmanlı Müslimânlarının himâye-i hayât, nâmûs ve mülkleri husûsunu nazar-ı i'tibâra alarak zât-ı devletlerinin meşrû' ârzûlarını belki şâyân-ı i'tiraz da bulmam ve bundan mâ-adâ hayâ' ve vicdânı unutarak kendi halinde yaşayan Osmânî Müslimânlarına dest-i tecâvüzünü kaldırmağa cür'et edenleri gerek eşhâs-ı münferide olsun gerek sâire olsun ibreten li-s-sâirîn teczîye ederim. Bununla berâber askerime karşı taarruzât-ı şekavetkârânelerinin men'i zımnında

Kürdlere metin-âne icrâ-yı te'sîr etmenizi arz ve istirhâm ederim. Emînîm ki bu şerâit tahtında en karîb âtîde en sıkı münâsebât-ı hem-civârîyi te'sîse muvaffak olacağız. İhtirâmât-ı amîkamın kabûlü ve bununla berâber memâlik-i müstevliyede bulunan Osmânî ahâlîsine karşı en parlak hissiyyât-ı hayr-hâhâne ile meşbû' bulunduğuma i'timâd buyrulmasını arz ve istirhâm eylerim. Numro / 15202

1 Şubat 918

Odişelidze

----- ✂ ----- ✂ -----

15/2/34

Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Lyotnan Odişelidze
Cenâblarına

1 Şubat 1918 târihli ve 15202 numrolu telgraf-nâme-i devletlerini kemâl-i hürmetle aldım. Rus kumanda hey'ât-ı âliyesinin halâsı nâmına ve Ruslar ile Osmânîlilar arasında ebedî ve gayrı mütezelsil bir samîmiyyetin devâmındaki ârzû-yı âliye yeni bir delîl olan iş'ârât-ı devletlerinden dolayı hissettiğim pek amîk teşekkürât ve minnet-dârlığıma zât-ı kumandanîlerine tekrâr arz ve iblâğ müsâade buyurmanızı ricâ ederim.

Erzincan'da Ermeni şakîleri tarafından îka' ve icrâ edilmiş olan mezâlimin sûret ve mâhiyyetini bi-z-zât gördükden sonra 13/2/34 târih ve 1021 numrolu telgraf-nâmemde arz ettiğim mevâdda mutâbık olmayan aksâmı aynen zât-ı devletlerine iş'âr etmeyeceğime i'timâd buyurmanızı niyâz eylerim.

Yine mezkûr telgraf-nâmede zikr eylediğim üzere bu hareketin Rus ordusuna ve hükûmetine karşı ibrâz-ı husûmet ve adâvet mâhiyyetinde telâkki edilmemesini ve Rus ordusu kıtaâtıyla ve efrâdıyla kat'îyyen müsâdeme olunmayarak tesâdüf-i halde son derecede muhâleset ve muhâdenetle îfâ-yı muâmele olunması husûsunu mâhiyyetim kumandanlarına sûret-i müşeddede de emr eylediğimi tekrâr arz eylerim. Ermenilerin gerek Fem ve gerekse Mamahâtun cihetlerinde ve bu mevâki' ile Erzincan arasındaki aksâmda ba'zı Kürd köylerini tahrîb ve ahâlîsini habs ve imhâ eylediklerini istihbâr eylemiş olmalarından dolayı teheyycü ederek hatt-ı fâsıla tecâvüz ve depolara ve ba'zı perâkendelere de taarruzda bulunduklarına ihtimâl verdiğim Kürdlerden bu gibi fazâyihle ictisâr edenler hakkında da en şedîd muâmele-i te'dîbiyyeyi tatbîk eyleyeceğimi ve bunu şimdiden îcâb edenlere emr eylemiş olduğumu zât-ı devletlerine arz eyler ve ihtirâmât-ı fâikamın kabûlünü ricâ eylerim.

Ömer Lütfî

----- ✂ ----- ✂ -----

Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Lyotnan Odişelidze Cenâblarına

17/2/34

Numro
1500

1 Şubat 1918 târih ve 15202 numrolu telgraf-nâme-i devletlerine cevâben izâhat-ı âtfiye-i itlâ'-ı atûfetlerine îsâl ile kesb-i şeref eylerim:

Erzincan'da bi-z-zât meşhudât ve tedkikât-ı âciz-ânemle hâsıl olan hakikatı zât-ı devletlerine arz eylemeyi perverde buyurulan hulûs-ı niyet ve ulüvv-i cenâb hasebiyle vazîfeden addederim şöyle ki:

15-16 Kânûn-ı sâni-i rûmî vak'asında Ermeniler tarafından katl edilerek defn edilmemiş ve evlerden, dükkânlardan, bağçelerden ve ahırlardan toplatdırılarak yarın defn edilmek üzere fotoğrafleri alınmış olanların adedi üç yüz on ikidir. Bunlar içerisinde yirmisi kadın, yetmiş biri on dört yaşına kadar muhtelif sinnde çocuklar on dokuzu sakal ve bıyıkları bembeyaz ihtiyârlar ve mütebâkî iki yüz ikisi bu iki hudûd arasındaki erkeklerden ibâretidir. Öldürüldükden sonra kuyulara atılarak tefessüh etmiş ve tarafımızdan da çıkarılmasına imkân kalmayarak kuyuların toprak ile kapatılması sûretiyle mazarratı tahdîd edilmiş olanlar bu hesaba dâhil değillerdir. Rahatsızlığına binâen Erzincan'da kalmış olan Yüzbaşı Vekîli Kazmir'in ifâdesine göre yalnız kasaba dâhilinde katl olunanların adedi sekiz yüzden aşığı olmadığı gibi fi-l-hakîka Erzincan'da altı yüz elli Osmanlı İslâmının Ermeniler tarafından Sarıkamış'da amelelikle istihdâm edilecekleri beyânıyla sevk olundukları ve bunların hayât ve memâtının mechûl bulunduğu yine Yüzbaşı Vekîli Kazmir'in ifâdesiyle müeyyedir. Erzincan köylerinde icrâ edilmekte olan tahkikâtın netîcesini de ayrıca arz edeceğim. Yalnız kendi meşhûdâtıma istinâd etdirdiğim âtfideki husûsu şimdilik zikr etmekle iktifâ ediyorum. Çardaklı Boğazi'nden Erzincan'a kadar mevcûd bulunan bütün köyler bilâ-istisnâ tahrîb edilmiş ve bunlar arasında sağlam tek bir kulbe dahi kalmamıştır. O köylerde bırakılan Osmânî İslâmlarının yerinde umûmî ve mutlak bir boşluk mevcûddur. Şehr hâricindeki kışlaların kâmilten yakılmış olduğunu ve yalnız kasabadaki kışlaların yangından sâlim kaldığını gördüm.

Erzincan yakılmış, yıkılmış evlerin bini mütecâviz olduğuna asgarî bir tahmîn ile peydâ-yı kanaât etdim. Bunların da harîtası aldırılmakda ve hitâmında katl edilenlerin fotoğrafleriyle berâber taraf-ı sâmillerine irsâli de teemmûl olunmaktadır.

Evvelce Vâhid Beyin konağı ile hükûmet dâiresinin ihrâk edildiğinden bahs etmişdim. Bu iş'ârı tashîh ediyorum. Hükûmet konağıyla Vâhid Beyin evi ihrâk edilmemiştir. Yalnız evvelki ma'lûmâtta sehv vardır. Keyfiyyetce adem-i vuku' yokdur. Ihrâk edilen ev Hüseyin Beyin evidir. Yakılan dâire de dâire-i askeriyye ile dâire-i hükûmet arasındaki Zeki Paşa dâiresidir.

Mîr-alâý Morel'in bundan mesâi-i insâniyyet perverânesi Ermenilerin hunharlığı önünde maa-t-teessüf akîm kalmıştır. Yalnız Erzincan hakkında arz ettiğim şu panorama 12 Şubat 334 târih ve 1020 numrolu telgraf-nâme-i âciz-ânem ile arz ettiğim tedâbire müracaatda ne derece haklı ve mecbûr olduğumu zât-ı devletleri gibi âli-yi haslet bir kumandanın tasdîk buyuracaklarına şübhe etmiyorum. Hissiyyât-ı âliye ve necîbenin ma'tûf-ı aleyhi olan ârzû-yı samimânelerini hürmet-i azîme ile takbîl eder ve âcizlerinin de hiçbir sebep ve mânâ tahtında olmayan hadsiz pâyânsız sefk-i dimâya nihâyet vererek hakikaten yıpranmış ve ezilmiş milletlerin âlâmını sūr'atle tehvîn edecek her iki taraf için şerefli bir sulhün âşık-ı mutlakı olduğuma ve zât-ı devletlerinin de i'timâd buyurmalarını istihâm ve yapılan ileri hareketin mahzâ sahipsiz ve hâmîsiz kalarak ölmeğe mahkûm olmuş benî-nev'imizin her ne nâm altında olursa olsun ırz ve mâl ve cânını kurtarmak sûretiyle insâniyyete ve medeniyyete hizmet etmek gayesinden başka bir maksad ta'kîb edilmediğine de emniyyet buyrulmasını temenni eylerim. Kaldı ki mütâreke hatt-ı fâsılının şarkında ve bi-l-hâssa sahil kısımların da Ermenilerin ahâlî-i İslâmiyyeye karşı her an icrâ'sından geri kalmadıkları mezâlîme mukâbeleten İslâmların da ansızın teşkilâtta bulunarak anarşinin büsbütün artmağa başlamasıyla memleketin harâbiyyete doğru gitmekde olduğunu ve binâen aleyh o gibi yerlerdeki Hristiyan Osmânîlilerin her gûnâ tecâvüz ve taarruza karşı muhâfazaları İslâmları muhâfazadaki mecbûriyyete müsâvî bir ızdırâb ile lâzım gelmiş ve o havâlîdeki Hristiyanları temsil eden hey'âtları bil-vürûd istiâne eylemeleri ile bu zarûret ehemmiyyetini artırmış ve binâen aleyh Rus orduları aksâmı ile temass hâsıl edinceye kadar ilerleyerek Rus ordusunun çekilmesiyle boş kalan sâhada te'sîs-i âsâyiş ve inzibât emr olunmuştur. Her türlü sû-i tefehhümâta imkân kalmamak için kıtaât-ı Osmâniyyenin müsâdif olacağı Rus kıtaâtına karşı kat'îyyen vaz'îyyet-i hasmâne almaması sûret-i müşeddede de emr edilmiş ve binâen aleyh işbu temass hâsıl oluncaya değin Osmanlı tebaasının mütemekkin bulunduğu (harb netâyici ile akdemce Rus ordusunun taht-ı işgâline girmiş olan sâha dâhilinde ber-vech-i ma'rûz hareketde bulunacağını arz ve ahd eylerim. Bu münâsebetle zât-ı devletlerine yine kemâl-i hürmetle arz eylemeği bir vazîfe bilirim ki ordularımın ileri harekâtında hedefleri Rus kıtaâtı değildir. Rus kıtaâtıyla vuku'a gelecek ilk temass ile işbu ileri harekâtdan ta'kîb edilen te'sîs-i âsâyiş keyfiyeti te'mîn edilmiş olur. İhtirâmât-ı amîka-i acizânemin kabûlünü ricâ ve niyâz eylerim. General Hazretleri.

Telsiz telgrafla yazılmıştır.

----- 80 ----- 83 -----

Rus Kafkas Orduları Başkumandanı General Perjavalski Cenâblarına

General Hazretleri!

Rus hatt-ı fâsılı gerisindeki arâzde bulunan Rus kıtaât-ı askeriyyesinin geri çekilmiş bulunması menâtık-ı ma'rûzadaki tebaa-i ahâlîmizin Ermenilerin dest-i mezâlimine terkini ve buralarda emn ü asâyışın tamamen ihlâlîni mûcib oldu.

Tevârih-i muhtelifede Ermeni vakayî-i cinâiyye ve ef'âl-i şenâatkâranesi hakkındaki ma'rûzatıma zamîmeten şunu da arz etmek isterim ki âsâyışsızlık günbegün tezâyüd etmekte ve elde edebildiğim ma'lûmâta nazaran Erzincan, Ardasa, Gümüşhâne, Vakfıkebir, Polathâne havâlîsi birer sahne-i katl-i âmm olmaktadır. Erzincan Askerî Kumandana Erkân-ı Harbiyye Mîr-alây Morel tarafından Refâhiye Mütâreke Komisyonu Rus a'zâlarına gönderilen ve Yüzbaşı Çapliken imzâsıyla Refâhiye'den telefonla âcizlerine aynen verilen telgraf mündericâtından 15-16 Kânûn-ı sânî-i rûmî gecesi nefsi-i Erzincan kasabasında pek elîm vakâyî' cereyân ettiğini azîm hüzn ve matemle öğrendim. Ma'rûz mektûbda silâh saklandığı maznûn olan bir hânenin taharrîsi esnâsında gûyâ bir Müslimân tarafından bir neferin cerh edilmiş olmasının vak'aya sebep olduğu ve Erzincan'daki asâkirin asabiyyetleri feverân ederek Müslimânlardan (bendenizce cürmsüz, kabahatsiz) yüzü mütecâviz nüfusun katl edildiği ve bir hânenin ihrâk olunduğu i'tirâf edilmektedir. Bugün Erzincan'da Rus kıtaâtı mevcûd olmamasına ve yirmi beş seneden beri Erzurum, Van ve bi-l-hâssa Bitlis vilâyetleri dâhilinde harekât-ı ihtilâlîkârisiyle hükûmetin huzûr ve rahatını selb etmiş ve bid-defâât mukateleye bâ'is olmuş ve gıyâben mehâkim-i Osmâniyye tarafından i'dâma mahkûm edilmiş eski Ermeni çete rüesâsından Sivaslı Marad nâm şerîrin başına topladığı hempâlarıyla yed-i idâreyi ellerine almış bulunmasına ve Mîr-alây Morel'in şekilden başka bir mâhiyyeti ve emr ve nehyi îkâ'a kudreti bulunmamasına nazaran bu hâdis-i âhirenin de 24/12/33 ve 22/1/34, 29/1/34, 2/2/34 târih ve 1322 ve 632, 188, 816 numrolu muharrerât-ı âcizânemde bast u tafsîl eylediğim vakâyî' ve hâdisâtın mâ-ba'dı olub Ermenilerin müretteb bir plan dâhilinde birbirini velî ve ta'kîb eden ve edeceğinden de zerre-i şübhe olmayan ihrâk-ı buyût, katl-i nüfûs, nehb-i emvâl ve hetk-i ırz gibi cinâyetlerle Osmânî ehl-i İslâmının mahv ve ifnâsını tasmi'm eyledikleri ve Rus kumandan hey'ât-ı âliyesinin hulûs-ı tammını bütün kalbimle mu'terif olmakla berâber maa-t-teessûf yed-i ihtiyârda bulunmayan esbâbdan nâşi işbu anarşinin halen önüne geçmeğe muktedir olmadığı işbu vakâyî'in tezâyüden devâm etmekte bulunmasıyla ve vâzıhan müeyyed sarâhaten mukayyedir.

Mîr-alây Morel'in Yüzbaşı Çapliken'e mersûl telgraf-nâmesinin bir fıkrasında aynen: "Erzurum-Erzincan tarîki üzerinde Kürdlerin askere ve

nakliyyât ve anbarlara mütemâdî taarruzlarından dolayı tarîkin tarafeyninde bulunan ve Kürd eşkiyâlarına yataklık eden köyleri tahrib sûretiyle tedâbir-i te'dîbiyye ittihâzına mecbûrum" muharrer olub îcâbât-ı askeriyye ve muktezayât-ı harbiyyenin istilzâm ettiği tedâbire karşı ref-i nidâ-yı şikâyet etmek hâtıra gelir mesâilden değilse de köylerin ihrâkı keyfiyyetinin îcâbât-ı askeriyye ile te'lîf kabul eder yeri bulunmadığı ve işbu köylerin muharrerâtı mütেকaddime-i âciz-ânemde arz ve îzah eylediğim vech ile Ermeniler tarafından îkâ' edilmiş ve li-sebeb-i min-el esbâb bir şekilde gösterilmesi ilti'zâm olunmuş vakayî'den ibâret olduğu kanâatini besledikten ve Ruslarla Osmânlılar arasında ebedî ve gayr-i mütezelzil bir samîmiyyete doğru müşterek hatveler atılırken Ermeniler tarafından îkâ' olunan bu gibi cinâyât ve tahribâtın yanlış bir zann ve telâkkî ile Ruslara atf olunacağı der-kâr ve bu sebeble ahâlî-i mahalliyyede hâsıl olacak i'timatsızlık ve ümîdsizlik teammûm ve tevessû' edeceği de âşikâr olub bununla te'sîsine savaşılan vifâk ve meveddetin dûçâr-ı zaaf olması tabîî ve bunun fi'len tezkîbi de lâzım ve zarurî bulunduğuna kâni' bulunduğumdan dolayı âcizlerini haklı ve ma'zûr görmelerini zât-ı devletlerinden ricâ ederim.

Kelkit'deki Muhtelit Mütâreke Komisyonu Osmânlı ve Rus a'zâlarından aldığım bir telgraf-nâmede dahi kolordu ve fırka kumandanlarının 4/2/34 üç sonra da Kelkit'i terk ile hareket eyledikleri ve müşârûn-ileyhümânın Ermeniler tarafından ahâlî-i mazlûme-i İslâmiyyenin dûçâr olagelmekde oldukları zulm ve i'tisâfâtıdan son derece de müteallim oldukları bildirilmekde ve bugün Kelkit'de tek bir Rus neferi dahi kalmadığı cihetle komisyon a'zâlarının Kelkit ve civârındaki ahâlînin hayatını ve Kelkit dâhilinde ve civârında bulunan eşyâ' ve erzâk mağazalarını eşkiyâyâ karşı muhâfaza için mikdâr-ı kâfi Osmânlı kıtaâtının i'zâmı mezkûr Muhtelit Mütâreke Komisyonu a'zâlarının müştereken tanzîm ve imzâ' ve irsâl eyledikleri mazbata ile istirhâm edilmekde ve işbu mazbatanın ne gibi bir mecbûriyyetle yazıldığı aşikâr bulunmakdadır.

Gerek Mîr-alây Morel'in Yüzbaşı Çapliken'e mersûl telgrafı ve gerek Kelkit Muhtelit Mütâreke Komisyonunun bahs etdiğim mazbata sûretleri leffen tesyâr-ı savb-ı devletleri kılınmış ve Rus askerlerinin tahliye etdikleri menâtıkdaki hâl ve vaz'iyet tedâbir-i âcile ve mukarrerât-ı müsta'cele ile ıslah ve te'mîninin insâniyyet ve medeniyyet nâmına farz olduğu sâbit olmuştur.

Rus kumanda hey'eti âliyesinin bütün hüsn-i niyetine ve ârzû-yı sâmîmânesine rağmen dûçâr-ı zulm ve i'tisâf olagelmekde olan tebaa-i Osmâniyyenin mâl, cân ve ırzlarının muhâfazası ve Rus kıtaâtı tarafından tahliye edilen mintakalarda âsâyişin te'sîs ve takrîri için kumandam altında bulunan iki ordudan ba'zı kıtaâtı ileri sürmek zarûretinde bulunduğumu zât-ı sâmîlerine arz ve iblâğ eder ve işbu hareketin Rus ordusuna karşı ibrâz-ı husûmet ve adâvet ma'nâsında olmayıp Rus ordusu kıtaâtıyla kat'îyyen müsâdeme etmemek ve her nerelerde Rus askerlerine tesâdüf olunursa meveddet ve muhâleset ve muhâdenetle muâmele îfâ etmek husûsu sûret-i müşeddede maiyyetim kumandanlarına emr etdiğimi ilâve ederim.

Bu vesile ile Erzincan Mütâreke-nâmesinin Rus kıtaâtının çekilmiş olmasından dolayı mer'iyet-i ahkâmını gâib eden hatt-ı fâsıla âid mevâddından gayri bi-l-umûm mevâddı kemâkân bâkî ve cârî olduğunu ve bu harekâtın bir sevk-i zarûret ve bir hiss-i medeniyet ve insâniyyetle yapılab başka bir ma'nâyı mutazammın bulunmadığını asker lisânı ve asker kalemiyle derc ve îzâh eder ve hulûs-ı niyet ve temâmî-i ciddiyet-i muhibbiyeye tamamen emîn olmalarını ve ihtirâmât-ı mahsûsa-i âciz-ânemin kabûlünü ricâ ve niyâz eylerim. General Hazretleri

Kafkas Cebhesi Osmanlı Orduları Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

----- ۞ -----

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Ermeni çetelerinin ahîren Erzurum'a çekilirken ahâli-i İslâmiyyeye icrâ etdikleri mezâlim ve i'tisâfâd ber-vech-i âtî kayd ve tesbît edilmiştir.

1. Tazegül karyesi ahâlîsinden otuz kadar kadın ve çocuk ve erkeği katl ve yirmi beş kadar erkeği de bir semt-i mechûle götürmüşler ve köyün bir kısmını yakmışlardır.

2. Tilkitepesinin iki kilometre cenûbunda harîtada ismi yazılı olmayan (Cinis) köyünde altı yüz küsür zûkûr ve inâs nüfûsdan on üç müstesnâ olmak üzere mütebâkisi ihrâk edilmek ve süngülenmek ve hamile kadınların karınları yarılarak çıkarılan çocuklar kucaklarına verilmek sûretiyle eşna' bir sûretde katl ve şehîd edilmişlerdir.

3. Evreni köyünü kâmilten ihrâk etmişlerdir.

4. Alaca (43 A) köyünü kâmilten ihrâk etmişler ve bu köy halkından çocuk ve kadın olmak üzere üç yüz altmış beş bî-çâreyi pek feci' bir sûretde katl etmişlerdir. Birçok erkeği bir hâneye doldurarak diri diri ihrâk etmişlerdir. Bu cinâyât ve fecâyî'in kurbânı olan iki yüz kadar cenâze henüz meydândadır. Bu cinâyât ve fecâyî'de maktûlîn arasından on beş mecrûh kadın ölmemiş oldukları halde bulunmuştur. Resimleri aldırılmak üzere emr verilmiştir. Mezkûr köyden Ermenilerin dest-i zâlimânesinden kurtulmuş birkaç sabî ile civâr köylere firâra muvaffak olmuş on beş erkekden başka kimse kalmamıştır. Ilıca'dan kaçıp gelen bir Müslimânın ifâdesine göre Ermeniler on beş gün evvel mezkûr karyede de katl-i âmm yapmışlardır. 3/3/34

----- ۞ -----

General Lyotnan Odişelidze Cenâblarına

Zîrdeki telgraf-nâme-i muhlisin Rus Kafkas Orduları Başkumandanı General Liyedinski Cenâblarına arz ve iblâğın ricâ ve takdîm-i ta'zimât eylerim.

Sûret

General Hazretleri

Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Lyotnan Odişelidze cenâblarının 2 Şubat 918 târih ve 15206 numrolu telgraf-nâmeleriyle tarafımda mübelliğ 1639 numrolu telgraf-nâmelerle tarafıma mübelliğ 1639 numrolu telgraf-nâme-i devletlerini aldığı arz ile kesb-i şeref eylerim.

Madde 1. Ermeni fecâyî'i hakkında duyduklarımın ancak menâbî'inin mevsûkiyyetine i'timâd ettiklerimi mütevâliyen arz ededurdum. Erzincan kasabasındaki müşâhedât-ı zâtîyem devletlû Odişelidze cenâblarına telsizle verdiğim 17/2/34 ve 1500 numrolu telgraf-nâmemde mündericidir. General Odişelidze cenâblarının ma'rûzâtı vâkı'ından zât-ı âlîlerini haber-dâr buyurmak zahmeti ihtiyâr ettiklerini zannediyorum ve bu bâbda ayrıca îzâhât i'tâsını lüzûmsuz görüyorum. Hâl-i sulhun avdet etmediği ve binâen aleyh Rus işgâl-i askeriyyesi altına geçmiş olan sâha-i Osmânînin ahden âkıbeti tebeyyün eylemediği bir zamanda elimizdeki vesâik-i resmiyye ile sâbit olduğu vech ile Osmânî Ermenilerinden kıtaât teşkîli ile li-ecl-il istihdâm ilerilere sevk etmek ve zabt ü rabtdan ve nizâm ve intizâmdan tamamıyla mahrûm olan işbu Ermenilerin irtikâb eyledikleri fecâyî-i fi'len men' edememek ve lâ-siyemmâ memâlik-i müstevliyedeki Osmânî Müslimânlarının himâye ve tahlîsi ve o havâlfide ve muhtell olan âsâyış ve sükûnun te'sisi ve îadesi maksadıyla yapılan ve Rus kıtaâtıyla muhâsamayı istilzâm etmeyen ileri hareketimizin o civârda sâkin ahâlî-i İslâmiyyenin ahvâlini fenâlaşdıracağını serd ve beyân buyurmakla Ermenilerin maddeten sâbit olan bu hûn-hârlıklarını nevamâ meşrû göstermek husûslarını her iki hükûmetin istihsâline savaştığı sulh ve refâh gayeleriyle kâbil-i te'lîf görmediğimin zât-ı devletlerine ifhâmını lüzûmlu add ederim. Ve binâen-aleyh Ermenilerin henüz zîr-i pâ-yı zulm ve i'tisâflarında bulunan mahallerdeki tebaa-i Osmâniyye Müslimânlarına karşı ba'demâ tatbîk edecekleri imhâ' ve ifnâ' siyâsetinin fevt ve men'i işbu kanâatden iktibâs edeceklerine de imâle-i nazar etdiğimi meskût bırakmamak isterim.

[Tevârih-i muhtelif ile şimdîye kadar bast-ı bisat etdiğim mütalaâtdan müstebân buyurulacağı vech ile üç senelik bir harb müddeti zarfında âlem-i medeniyetin hisse-i feyz ve ibret almasını îcâb etdirir bir tarz-ı insânî-i medenî ve merdânî ile pür-şeref olarak bizimle harb etmiş olan Rus ordusuna karşı hürmetle müzevvec olan takdîrâtımızı muhâfaza eder vakâyî'i müteferri'anın bu takdîr ve kanâati izâle edemeyeceğini bir kerre

daha zikre şâyân görürüz]. Ancak Rus ordusunun çekilmesiyle Ermenilerin seyf-i gadr ve zulmlerine terk edilen Müslimânların da göz göre göre heder ve fenâsına seyirci kalmak elden gelmediğini zikr ve taahhüd ve ben ve ordum sulh akd olunmadığı halde dahi Rus ordusunu dost add ve şu kadar ki bu ordudan hâli olub âh ve enîn altında ezilen ve ölen tebaa-i Osmâniyyenin tahlîsini de cümle-i vezâifden telâkki eylerim. Hâtime-i kelâm olarak semâ'-ı ıtlâ'ınıza îsâl ederim ki maksâd-ı hâss ve hâlis-i âciz-ânemin cânib-i devletlerinden sû-i tefehhüme uğradılmasıyla tahassül edecek gayr-ı muntazar bir şeklin târih ve insâniyyet karşısında mes'ûl ve muâtebi bendeniz değilim. Bu suâl ve ikâb vakayi'-i elîmenin serzede-i zuhûr olmasına ve devâmına mani' olunamayan ve olunamıyacağı anlaşılan tarafa âid ve râci'dir. Kafkas Cebhesi Umûm Rus Kumandanlığını der-uhde buyurmanızdan hüsn-i tefe'ül ederek kiyâset ve ferâset-i müsellâhalarıyla vicdân-ı umûmî de temerküz eden sulh ve refâh ârzûları ma'kûs netâyicle sâfiyyet ve kudsiyyetini zâil eylemiyeceği ümidini besleyerek ihtirâmât-ı âcizânemin kabûlünü ricâyâ müsâberet eylerim.

3 ncü Ordu Kumandanlığına

Ermeni eşkıyâsı Erzincan ve civârındaki irtikâb eyledikleri mezâlîme ve yirminci asr-ı medeniyye ile kabil-i te'lîf olmayan envâ'-i hûn-hârlıklarına Aşkale'den Erzurum istikâmetine tard olundukları vakit daha eşna'ını yaparak Ekbertos'un mezâlimine rahmet okutmuşlardır. Merdiven köyünde kırk beş Aşkale'de on yedi Tilkitepesi'nin iki kilometre cenûbunda harîta ismi yazılı olmayan Cinis köyünde altı yüz kûsûr zûkûr ve inâs nüfûsun on üçü müstesnâ olmak üzere mütebâkîsi ihrâk edilmek ve süngülenmek ve hamile kadınları karınları yarılarak çocukları kucaklarına verilmek sûretiyle şehîd edilmiş olduğunu arz eylerim.

2/2/34

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-alây
Kâzım Karabekir

اردو قرارکامی
۴/۹/۴۳

A	1-2
D	1026
F	42

اردو فہمی اردو ہما بوند قوماندان فہمی

شعبہ
۱
عدد

مکرمہ فہمی و طاعت فہمی

۱۰-۵

۱۸/۱۲/۴۳ { ۸۹۸ } نو بروی شفق فی موعظہ لا قدر:
۱۹/۱۲/۴۳ { ۹۹۸ } وکات ۹۹۸
ارشدک با بیور دزدہ اچھا ایدم دی ~~جیل~~ ~~مختار~~
مختصرہ با بیور دی ایک اشکاد ایدہ اور اچھا فہمی
آلہی فہمی ایدہ وکاتہ وریلہ با بیور صورتہ برای معلوم
مربوطہ علمہ و تقیم فہمی

اچھا اردو فہمی ایدہ

نہ لکھتہ

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Şu'be
1

Ordu Karargâhı
2/2/34

Aded

Tahrîrât
1509

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

8/2/34 harekât 891 }
9/2/34 harekât 921 } numrolu şifreli ma'rûzâta lâhikadır:

Ermenilerin Bayburd'da irtikâb eyledikleri ef'âli cinâiyye hakkında Bayburd'u ilk işgâl eden On üçüncü Kafkas Alayı Kumandanı tarafından verilen rapor sûreti berây-ı ma'lûmât merbûten arz ve takdîm kılındı.

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

----- 80 ----- 82 -----

Sûret

Bayburd
21/2/34

1. Dün saat 4.30 sonrada Bayburd'a muvâsalat olunmuş ve bugün yapılan taharriyyât ve ahâlîden icrâ' kılınan tahkikât üzerine Ermenilerin Bayburd'da ahâlî-i İslâmiyyeye revâ gördükleri bugün âsârıyla şâhidi bulunduğum ef'âl-i vahşîyyeyi ve irtikâb etdikleri cinâyeti ber-vech-i zîr arz ederim.

2. Ermeniler Bayburd'u terk etdikleri gün kasabanın en mu'tenâ konak ve mağazalarından dört yüz kadarını ihrâk etmişlerdir.

3. Ermeniler 15/2/34 de un tevzî' edileceğini bahâne ittihâz ederek fukarâ kasaba ahâlîsinden bir kısım kadın, erkek ve çocukları evvelce mahbus-hâne bulunan bir büyük binâyâ sokarak pek hûn-hârâne bir sûretde ihrâk etmişler ve aynı zamanda sokaklarda tesâdüf etdikleri çocuk, kadın, kız

ve erkekleri süngü ve kurşunla şehîd etmek sûretiyle envâ'-i denâeti irtikâb etmişlerdir.

4. Ermeniler bu mazlûm ahâlîyi yakarken bunların ref' etdikleri sadâ-yı istimdâdı bir mûsiki nağmesi gibi karşılamışlar ve bununla da iktifâ etmeyerek ocaklardan bomba ve kapulardan piyâde mermisi endahtı sûretiyle icrâ-yı hiyânet ve cinâyet etmişlerdir. Bunların içinde pek çok kız çocuğu da vardır.

Âlem-i beşeriyet ve medeniyetin şimdiye kadar şâhidi olmadığı ve târihin kayd etmediği bir hâl ile ihrâk olunan ve katl edilen envâ'-i işkencelerle imhâ edilen bu İslâm vücûdları 250'yi mütecâvizdir.

5. Bunlardan mâ-adâ kasaba dâhilinde 30 kadar kadın, erkek, çocuk vardır. Bunların müdâvât-ı evveliyesi alay etibbâsı tarafından icrâ ve ifâ olunmuştur.

6. Piyade ve top mermisi ve bomba ile dolu bulunan Binbaşı Hanı da Ermenilerin dest-i gaddârânelerinden kurtulamayarak ihrâk edilmiştir.

Ateşe verilen ba'zı mahaller de Ermenilerin firârında ahâlî tarafından itfâsına çalışılmışdır. Ba'zıları el'ân yanmakda ve top mermileri infilâk etmektedir.

7. Ermeniler firâr ederken iki makineli tüfenk ile iki âdî cebel topunu da beraber götürdükleri rivâyet edilmekde olduğu ma'rûzdur.

13 ncü Kafkas Alayı Kumandanı
Kaymakam
Ahmed Rıza

Aslına mutâbıktır.

----- ۞ ----- ۞ -----

İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyyesi
Şu'be 1

Husûsî : 645
Umûmî : 2600

Kelkit
23/2/34

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Ermenilerin Bayburd'da icrâ etdikleri mezâlim hakkında Bayburd'da 13 ncü Alay Kumandanlığından mevrûd mektûb sûreti rabten takdîm edilmiştir.

Bu husûsda muhtelif vakayi' ve fecâyî'in fotoğraflerinin ahzı ve mazbatalar tanzîmi ve ahâlîden cinâyât-ı vahşiyâneye şâhid olanların ifâdelerine mürâcaatla raporlar tertîbi sûretiyle vesâik elde edilmesine çalışılması lüzûmunun firkaya emredilmiş olduğu ma'rûzdur.

İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-livâ
Şevkî

آرمیاری دوش
۹۹ / ۹ / ۹

ایرجی اردوی حاکمیه سرحد

ایکینچی
قفقاس قول اردوی قوماندانی
ارکان حربی
شعبه
۹۷۵
خصوصی
مومی

A	۶
D	۵
F	۸

۹۹ / ۱ / ۱۲ تاریخ ۸۹ نورول شیره ۱۴ دسه لوقه سوه ایرکلی عرصه ایلیه یوزباشی
۱- اقامت ۸۹ / ۱ / ۱۲ تاریخده دوقه لوقه ۹:۴ کیلومتره جنوب شرقیه دهک دولک
قریشده اوج یایور یازمده
۲- ۸۹ / ۱ / ۱۵ تاریخده جاسوقل دسه لوقه سوه ایلیه اولوب قوشه قفقاس آدولک
یوزباشی ۹۹ / ۱ / ۱۵ تاریخده سیم اولوقه دوزده بولمکوب ورونده سوش
۳- ایشلی شایک دیکل شولک اقدیلک سیکله سیم اولوقه دوزده بولمکوب ورونده سوش
ساعلا: قوشه قفقاس - ساعلا: قوشه قفقاس
دیم ایکی کولوب سوش ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۱- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۲- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۳- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۴- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۵- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۶- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۷- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۸- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۹- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه
۱۰- یوزباشی شرقده دوزده سیم ایلیه اولوب قلع دهک شرقده سیکله قوشه قفقاس آره مره لوقه

ایرجی اردوی حاکمیه سرحد

م
۱۲

İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyyesi
Şu'be 1
Husûsî : 375

Âlûcâra'dan
2/2/34

Üçüncü Ordu-yı Hümayûn Kumandanlığına

Zâta mahsûsdur

13/1/34 târih ve 89 numrolu şifre ile düşman tarafına sevk edildiği arz edilen Yüzbaşı İbrahim Efendi 28 ve 29/1/34 târihlerinde Vakfıkebir'in 3:4 kilometre cenûb-ı şarkîsindeki Düzlük karyesinden üç rapor yazmıştır. Bunlardan birisi 27-28/5/33 târihinde câsûslukla düşman tarafına sevk edilmiş olan 5 nci Kafkas Fırkası 13 ncü Alay 4 ncü Tabur İhtiyât Zâbit Vekîli Şevket Efendinin Ruslara teslim olduğuna dâirdir. Bu mektûb vürûdunda mevki'i muâmeleye konacaktır.

Diğer iki mektûb muhteviyyâtı hulâsaten ber-vech-i âtî arz olunur:

1. Polathâne şarkında denize munsabb olan Kal'a deresi şarkında Ruslar Türk çetelerine karşı ara sıra top ve makineli tüfenk ateşi icrâ etmektedirler. Yeros burunu cenûb-ı garbîsinde denize munsabb olan İskefye deresi munsabbına ve ahâlîye 27/1/34 de bir Rus torpidosu kırk mermi atmış ve mezkûr derenin daha garbındaki aksâma makineli tüfenk ateşi icrâ etmiş ve ba'de Trabzon'a avdet etmişlerdir.

2. Akçaabâd kazasında ve mülhakâtındaki Rumlar kâmilten Trabzon'a çekilmişlerdir. Trabzon'da pek ziyâde hastalık vardır. Trabzon ve civârındaki İslâmlar pek ziyâde tehlikeye ma'rûzdurlar. Mülhakâtdaki Rumların Trabzon'a toplanmalarına mukâbil; kasabadaki Müslümanlar da dağ köylerine kaçmaktadırlar.

3. 28/1/34 de Gürcü, Ermeni ve Rumlardan mürekkeb iki bin kişilik bir çete Polathâne kasabasını işgâl etmiş ve o civârda çadırlar kurmuş ve Polathâne Müslimânlarını vahşiyâne bir sûretde katl-i âmm etmiştir. Müslimân kadınlarının başlarını kesmişler; yüzlerini parçalamışlar ve erkeklerle kadınların parçalanmış cesedlerini ve â'zâ-yı muhtelifelerini gayet galîz ve şenî' bir sûretde teşhîr eylemişlerdir.

4. 28-29/1/34 gecesi Polathâne'nin on altı kilometre cenûb-ı şarkisindeki Orus karyesi Ermeni ve Rum çetelerinden mürekkeb bir kuvvet tarafından basılmış ve bütün İslâmlar katl-i âmm edilmiştir.

İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-livâ
Şevkî

اوراق اوطنه سنك نومروسی	عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وکالتی	میضك امضاسی
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ تاییشی
مسودینك امضاسی	— ۵ —	میضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی		مقابله جنك امضاسی
قلم اوطنه سنك نومروسی		مقابله تاریخی

مقدما از بخانه بدیده گاتی ادرن محمد ایتدی ایضه
 ادرن کورتور مده و داده لایله زوجهنی و دریم چوختنی
 باید لایندور .
 کون به ارغلی دینک زوجهنی جیلا المده ایستان ایشیه
 زوجهنی قدا ایتدور .
 ۱۰ ب نون تائیده کلمه رسته قرین با ~~ا~~ ادرن به
 سندنه قوللری مانعلا مده و جندن قورقون دیزلندور
 ۷ ب نون تائیده روس عکری ابدنه حال ایشیه
 خره دکر هلسنه خود قلمه سندن الی بی قتی در خایه
 دایگی ~~ک~~ طرزین جیته سورده شله و بونورن برتنه
 نقدری بالافره خود دره کن کورلندور .
 تاری یا زارینه جیته کی قزلانی ب کون سندن
 ادره ، قورده مانعلا مده و سونکونمسه ادرننه حاله جیله
 بالاکلا کورلندور .

A	2
D	1021
F	36-5

اوراق اوطنه سنك نومروسی	عنانلی اردوی هایونی باش قوماندانلنی وکالتی	میضك امضاسی
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ تیپیشی
مسودینك امضاسی	- ٦ -	میضه قونیلان نومرو
تاریخ آسویدی		مقابله چینك امضاسی
قلم اوطنه سنك نومروسی		مقابله تاریخی

کوره له وار بکل قری اینه جوار کوه رده کی اهائی
 اسلامی قتل با تهر مندر و بواتقا ده قارنده عفتا
 ابرای شاعته المندور .
 بر آیدیزی قتل اینی چته لری شاری بازاره ، آته
 کلبه ، اینه سیل قری ریه اهائی اسلامی قتل و اموال
 دایستارین میضا المندور .
 ایلک کتبه بر اینی چته آردا ~~میضا~~ باصه رده
 قصبه میضا دهاشوی احواله المندور .
~~دکتر~~ ~~موسک~~ طر برزن طونده لایو ، صدامه ، کوه ، آردا
 کوشی ، دیکه مو ، بایبور ، ترخان دار فروده
 اهالی ترن ایدیه کلکله ارزانه ارشیر طونده نجبه
 ایدتور .
 ارزنجایه خاجه اولان مواصده قتل طمع ایدن
 ارشیر اهالی قتل لره ارزنه احواله بشارتور

A	2
J	1021
F	36-6

اوراق او طه سنك نومروسی	عثمانی اردوی ہمایونی باش قومانڈانلی وکالتی	میضك امضاسی
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ تبیضی
مسودینك امضاسی	- ۷ -	میضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی		مقابلہ جینك امضاسی
قلم او طه سنك نومروسی		مقابلہ تاریخی

دراہ بعد برحقن کتب سیدانده لموسلا، رہہ یا قشدر
حکومت داراھن
اوزنجی مذہ کی یک جابلو بوسا ایلیم یقشدر۔ جدار
ایک کویہ جاسیدن یا قشدر۔ ارزنجی، جوار خوا
اھ لیکہ یا غنیمت رہہ ارزنجی، کو توشد رادرارہ
خوشنہ ریزشد۔
درج اھ سندن مرصہ اخیالیم بزرگ شوکی مسلی
ارشدن الدردن قوتید رہہ اھ لیکہ عثمانی اردن
ایتنی ایتشد۔
برج قداصتہ قدا داراھن مطلق رنجی مع یکن
کے تاثر والملاعرزہ راصل اولان وقا سیدہ ۷۷ برقم
ارکوب بڑہ جوار اولیان و فریاد و استخارہ کرکھن
عثمانی اردن قدا راصل اولیان خطبہ سیدہ ۷۷
اھ لیکہ وقاربہ و موقعدہ احوال مؤرخوں ہنوز
زم قیدہ ~~میں~~ ایدہ شد۔

مستور لکھی

A	2
V	1021
F	36-7

اوراق اوطنسك نومروسی	عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلنی وکالتی	میضك امضای
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ تبییضی
مسودینك امضای		میضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی	۱۳۰۴/۲/۱۲	مقابلہ جینك امضای
قلم اوطنسك نومروسی		مقابلہ تاریخی

قزاقخان افرودہ ۸۰۰ کلم کتب برکوبہ
تاسیس بدہ برحقانہ ترک برکوبہ شہد اولہین
ارمن مظالم دارر جودیکہ راپورندہ علامہ
ارمنہ برکوبہ الکر دیکہ ۷۸۰۰۰ کلمہ
اوکریضہ راجہ جین اندوختہ آجیو کو
ایکے اندوختہ کتب موجود نہایت
ازدہن و صغیرہ تجاوز ایدہ کلمہ اولہین
جککہ دیوارہ آصغرہ کتب قزاق قازقہ
دہ شہرہ علامہ قازقہ بنارہ آقینہ و جودہ
تبرید و کولہن اعرافہ ایدہ جودہ دارکہ کولہن

۱۳۰۴/۲/۱۲
عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلنی وکالتی
شعبہ
تاریخ تسویدی
قلم اوطنسك نومروسی

قزاقخان افرودہ ۸۰۰ کلم کتب برکوبہ
تاسیس بدہ برحقانہ ترک برکوبہ شہد اولہین
ارمن مظالم دارر جودیکہ راپورندہ علامہ
ارمنہ برکوبہ الکر دیکہ ۷۸۰۰۰ کلمہ
اوکریضہ راجہ جین اندوختہ آجیو کو
ایکے اندوختہ کتب موجود نہایت
ازدہن و صغیرہ تجاوز ایدہ کلمہ اولہین
جککہ دیوارہ آصغرہ کتب قزاق قازقہ
دہ شہرہ علامہ قازقہ بنارہ آقینہ و جودہ
تبرید و کولہن اعرافہ ایدہ جودہ دارکہ کولہن

۱۳۰۴/۲/۱۲
عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلنی وکالتی
شعبہ
تاریخ تسویدی
قلم اوطنسك نومروسی

قزاقخان افرودہ ۸۰۰ کلم کتب برکوبہ
تاسیس بدہ برحقانہ ترک برکوبہ شہد اولہین
ارمن مظالم دارر جودیکہ راپورندہ علامہ
ارمنہ برکوبہ الکر دیکہ ۷۸۰۰۰ کلمہ
اوکریضہ راجہ جین اندوختہ آجیو کو
ایکے اندوختہ کتب موجود نہایت
ازدہن و صغیرہ تجاوز ایدہ کلمہ اولہین
جککہ دیوارہ آصغرہ کتب قزاق قازقہ
دہ شہرہ علامہ قازقہ بنارہ آقینہ و جودہ
تبرید و کولہن اعرافہ ایدہ جودہ دارکہ کولہن

۱۳۰۴/۲/۱۲
عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلنی وکالتی
شعبہ
تاریخ تسویدی
قلم اوطنسك نومروسی

Encl. No. 2572

میتنگ امضای	عثمانی اردوی ہمایونی باش قومانداننی وکالتی	اوراق اوٹھ سنک نومروسی
تاریخ بیسی	شعبہ	شعبہ نومروسی ۳۹۶۷
میضہ قونیلان نومرو		مسودینک امضای
مقابلہ جینگ امضای		تاریخ تسویدی
مقابلہ تاریخی		قلم اوٹھ سنک نومروسی ۳۸۸

مکتوبہ لکھنؤ

ارن سلطان زار اچاچن اردو فغاند تھہ
 صدیق فکوک خدو میر
 بھونیک می اترند خارج
 " محمد تکرار
 " خارج فغاند تھہ
 ویرمن جاسید

۷/۶
 لکھنؤ سلطانہ

۸۱	۲
۱۰۲۱	۳
۳۶-۹	۴

خوند
 ۲۱/۲۱
 قسح

اوراق اوطنسك نومروسی	عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلنی وکالتی	میضك امضاسی
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ بیضی
ممسودینك امضاسی		میضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی		مقابله جینك امضاسی
قلم اوطنسك نومروسی		مقابله تاریخی

۱۔ ^{مجلس} ارمنیہ / قونستان / (قالمیہ) اہالی
 اسلامیتہ الدخیز کوم کون سہ
 انجیر و یول بادیہ بہ بنہ سیم (امضای
 صورت) دہ کوئور دہکری مضدہ مہولہ سہلارہ
 صورتہ انجیر سہلارہ
 ارمنیہ / خرو و سہلارہ / (ارمنی) کوئورہ خاجارکہ
 اہل خرو و سہلارہ / خرو و سہلارہ / (ارمنی) کوئورہ خاجارکہ
 در خرو و سہلارہ و خرو و سہلارہ خاجارکہ
 بصورتہ فخریہ (۵۰) خرو و سہلارہ
 بولسہلارہ

۸	۱
۵	۱۰۲۱
۳	۳۶-۱۰

اوراق اوطنسك نومروسي	عمانلي اردوي هايوني باش قوماندانلي وكالتي	ميشك امضاسي
شعبه نومروسي	شعبه	تاريخ تاييضي
مسودينك امضاسي		ميشه قونيلان نومرو
تاريخ تسودي		مقابله چيكن امضاسي
قلم اوطنسك نومروسي		مقابله تاريخي

صر فخر و جوارنا كوتلور، دهن فخر
 قتال يادليق، ارطه، خازيه، جوه خازيه
 قورقون، بارلي، قورقون، قورقون، قورقون
 بوي ارن كوتلور، قورقون، قورقون
 سايديز، قورقون، قورقون
 صر ارمني (صر فخر) كاتلا احواف
 انجيد و خاتون سگنا بوي بوي بوي

1021
36-11

اوراق او طه سنك نومروسی	عمانی اردوی هایونی باش قوماندانلنی وکالتی	میضك امضایی
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ بیضی
مسودینك امضایی		میضقه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی		مقابله چینك امضایی
قلم او طه سنك نومروسی		مقابله تاریخی

مکاتبات خارج

ازین خبر لری آرتو سندن بایبورد فیدر لری
 ایست سندن لری بد چنای برنند و خارج
 خالند در. چن لری خور و رده خانه لری
 چن بر آید زنی چانوب خالو اختیار ارطه خانه
 و چن خالو خانه لری بر آید بانه، سوخته
 با خالو ناند سوخته کیر لری و بو ایله کیر لری
 سوخته قدر لری و یانه خانه لری ایله کیر لری
 طوبی لری لری اولموند.

ای کیر لری قوتلورده ایچون بیزه فیدر لری بولور
 سندن لری، ایزدن بولور و بایبوردی نظام بانه
 سندن لری کیر بولورده سندن لری و کیر لری
 ایله قوتلورده سندن لری ایله کیر لری و قوتلورده
 قوتلورده ایله سندن لری و قوتلورده

A 2
 102
 36-12

اوراق اوله نك نومروسى	عثمانلى اردوى همايونى باش قوماندانلى و كالتى	ميشك امضاسى
شعبه نومروسى	شعبه	تاريخ بيضى
مسود نك امضاسى		ميشه قونيلان نومرو
تاريخ قبولدى	مدى رائس فاضل	مقابله چيئك امضاسى
قلم اوله نك نومروسى		مقابله تاريخى

[illegible][illegible]

A	$\frac{1}{2}$
D	1021
F	36-1613

اوراق او طه سنك نومروسی	عثمانی اردوی ہمایونی باش قوماندانلنی وکالتی	میضك امضای
شعبه نومروسی	شعبه	تاریخ تبیضی
مسودینك امضای		میضه قونیلان نومرو
تاریخ تسودی		مقابله چینك امضای
قلم او طه سنك نومروسی		مقابله تاریخی

1021

36-16

ارمن جہ رسک "مرات" کز دیردیک دور دراز عہد اسلام کی کیا
 میرا تہ طریقیہ میں اراہدی . سبباً آکلہ مجھ کو کھجما راضیت
 ایسہ مختار ار جہ رسک رات طرقتہ توفیق و اعلم ایدلیر
 بر طرقتہ رات دور دراز اھالی اور لڑنے صفارہ روہ بوستہ بوستہ
 سفر خانہ و اورادندہ فقہ راضیت و اھلک قناعت کو دور دراز
 کیجیہ قناعت ارمن قناعت کو دور دراز آخستہ خانہ یا نفعہ خانہ
 سحرہ دہ کھیری آماند قناعتی آباد قناعت ایسہ ارمن کھانہ کو دور دراز
 قناعت ایدلیر . جن زمانہ ارمن قناعت قناعت و اورہ بول قناعت
 دور دراز قناعت کو دور دراز قناعت و اورہ بول قناعت
 آخستہ دیر . انجا ایسہ قناعت قناعت قناعت قناعت قناعت
 قناعت اور لڑنے یا قناعت قناعت قناعت قناعت قناعت
 باسور و جہ رسک ارمن آرشاد و جوار قناعت اھالی
 باسور و طریقیہ میں اراہدی . ارمن خانہ و قناعت قناعت قناعت
 اھالی ارہ اھالی قناعت قناعت قناعت قناعت قناعت
 ایدلیر .

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu Başkumandanlığı Vekâleti

Şu'be

3/2/34

Hârice tebliğât

- Millî Ajansla -

Kafkas Cebhesindeki Rus Orduları Başkumandanlığı ile mütâreke akdinden sonra tarafeynin Brest-Litovsk'da cereyân eden müzâkerât-ı sulhiye netîcesine intizâren mütâreke-nâme mevâddına temâmî-i riâyeti meşrû olduğu halde Rus-Kafkas Orduları kıtaâtının cebhemiz ilerisinden ve muayyen olan hatt-ı fâsılı terk ederek karargâhlarıyla beraber pey-der-pey geri çekilmeğe başladıkları görülmüş ve bu kıtaâtın berren ve bahren Rusya dâhiline nakledilmekde bulunduğu meşhûdât ve emârât-ı kaviyye ile tahakkuk eylemiştir. Rus asâkir-i muntazamasının şu sûretle memâlik-i müstevliyeyi tahliyeye başlamalarından bi-l-istifâde gerek yerli Ermeni ahâlî ve gerek Rus ordusunda iken kıt'alarını silâhlarıyla terk ederek memâlik-i mezkûre dâhilinde kalan Ermeni unsuruna mensûb efrâdın diğer Osmanlı tebaasına ve bi-l-hâssa bu miyânda Müslimânlara tecâvüz ile icrâ-yı mezâlîme başladıkları âtîde tafsîlen derc edildiği vechle gerek hâl-i esâretde iken firâr ve kıtaâtımıza ilticâ eden efrâdımız tarafından, gerek yerli ahâlîden olub Ermenilerin kahr ve zulmünden kurtularak tarafımıza geçmeğe muvaffak olan tebaamız tarafından ve gerek bulundukları yerlerden kaçmağa muktedir ve muvaffak olamayarak hâlâ Ermenilerin fecî ve müdhiş cinâyâtına hedef olmakda bulunan köylüler nâmına hey'et-i ihtiyâriyyeleri tarafından gönderilen istimdâd hey'etleri vâsıtasıyla istihsâl olunan ma'lûmâtın kemâl-i vuzûh ve kat'îyetle anlaşılmıştır. Keyfiyet lâyık olduğu ehemmiyyet ile müteaddid defalar derhâl Rus Kafkas Orduları Başkumandanlığına iblâğ ve bu mezâlîme müsâade olunmaması ve tecâvüzât ve i'tisâfâtın men'i taleb olunmuş ve buna cevâben mezkûr kumandanlığından alınan telgraf ve tahrîrâtlarda mevzû'-i bahs mezâlîmin derhâl men'i için tedâbir-i müessire ittihâz olunacağı bildirilmiş bulunmasına rağmen İslâm ahâlî hakkında revâ görülen kahr ve zulmün bil-akis gitdikçe tevessü' etmekde olduğu ve bunun da Rus Ordusu Kumandanlığınca edilen taahhüdün ifâsına muktedir Rus kuvvetlerinin icrâ-yı mezâlîm edilen menâtikdan tamamen çekilmiş olmasından ileri geldiği sübût bulmaktadır. Yalnız bize civâr olan menâtikda vuku'a gelen ve Rus Ordusu Kumandanlığına da tebliğ olunan hâdisât-ı elîmenin en mühimmlerinden bir kaçını ber-vech-i âtî telhîs ederiz.

Mukaddemâ Erzincan'da Belediye Kâtfibi olan Mehmed Efendiyi Ermeniler alarak götürmüşler ve vâlidesi ile zevcesini ve dört çocuğunu parçalamışlardır.

Gülbahar oğlu Veysi'nin zevcesini cebren almak isteyen Ermeniler zevcini katl etmişlerdir.

12 Kânûn-ı sâni de Kellersen karyesini basan Ermeniler on beş Müslimânın kollarını bağlamışlar ve cümlesini kurşuna dizmişlerdir.

7 Kânûn-ı sâni de Rus askerî elbisesini hâmil Ermeniler Karadeniz sâhilinde Fol kasabasından elliye mütecâviz kadın ve erkeği Trabzon cihetine sürmüşler ve bunlardan bir kısmının na'şları bil'âhire Fol deresinde görülmüşdür.

Şarlıpazarı'nın cenûbundaki Kızılağaç köyünde Müslimânların elleri, kolları bağlanmış ve süngülenmiş olduğu halde cesetleri görülmüşdür.

Görelle ve Erikli karyelerine civâr köylerdeki ahâli-i İslâmiyyeyi katle başlamışlar ve bu esnâda kadınlara alenen icrâ-yı şenâat eylemişlerdir.

Bir aydan beri kuvvetli Ermeni çeteleri Şarlıpazarı, Akkilisa, Eynesil karyeleri ahâli-i İslâmiyyesini katl ve emvâl ve eşyâlarını yağma eylemişlerdir.

Elli kişilik bir Ermeni çetesi Ardasa'yı basarak kasabayı yağma ve çarşığı ihrâk eylemişlerdir.

Rus ordusu tarafından Trabzon tarafında Sarpu, Sadak, Köse, Ardas, Gümüşhâne, İkisü, Bayburd, Tercan ve Erzurum'da ahâlîye terk edilen külliyyetli erzâk Ermeniler tarafından gasb edilmişdir.

Erzincan'ın hâricle olan muvâsalasını kat' eden Ermeniler ahâlîyi hâneleri derûnunda ihrâka başlamışlar ve ahâlîden bir kısmını kilîsa meydanında toplayarak yakmışlardır. Erzincan'daki Yeni Câmî'i ve hükûmet dâiresini bomba ile yıkmışlardır. Civâr iki köyün câmîlerini yakmışlardır. Erzincan'a civâr kurâ ahâlîsinden beş yüz kişiyi bağlayarak Erzincan'a götürmüşler ve orada kurşuna dizmişlerdir.

Dersim ahâlîsinden Mir Hüseyin Ağa ile sekiz yüz nüfûs Müslimân, Ermenilerin ellerinden kurtularak Osmânî ordusuna ilticâ eylemişlerdir.

Ber-vech-i hulâsaten ta'dâd olunan mezâlim ve fecâyî' yalnız sem'-i teessür ve ittılâmıza vâsıl olan vakayi'den bir kısm olup bize civâr olmayan ve feryâd ve istimdâdları henüz Osmânî ordusuna kadar vâsıl olamayan bî-çâre ve ma'sûm ahâlînin ve kadın ve çocukların ahvâl-i müessifeleri henüz bizce taayyün edememiştir. Buna yakın olan karargâhını Erzurum'un 28 km garbında bir köyde te'sîs eden bir kumandanımızın bu köyde şâhidi olduğu Ermeni mezâlimine dâir verdiği raporlarından hulâsadır. Ermeniler bu köyde ele geçirdikleri 278 İslâmî evlerine kapatarak cümlesini itlâf etmişler. Ayrıca kırk iki İslâm yine hânelerinde pek ağır mecrûh bulunmuşdur. İtlâf edilenler arasında ırzlarına tecâvüz edildikten sonra öldürülerek ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri akıtılmış ve vücûdlarına benzin dökülerek ihrâk edilmiş çocuk ve erkekler bulunmuşdur.

17/3/34

Matbûât Müdüriyyetine

Ermeni mezâlimine dâir Üçüncü Ordu Kumandanlığından gelen telgrafların
hulâsâsıdır.

Kime

Bir sûretinin Millî Ajansla hârice
Bir sûretinin mahallî gazetelere
Bir sûretinin Hâriciyye Nezâreti Şu'be-i Mahsûsâsına verilmesini ricâ
ederim.

1. Ermeniler (Hoşan) ve (Kalçık) ahâli-i İslâmiyyesinden elli kadarını
Gümgüm'de şehîd etmişler ve yol yaptırmak bahânesiyle (Magalısor) dan
götürdükleri mikdâr-ı mechûl Müslimânlar da avdet etmemişlerdir.

Ermeniler Erzurum'un şimâlinde Erkinis köyünden kaçarken altmış
kadar Müslimânı şehîd etmişler.

Erzurum kasabasında ve Karskapusu civârında fecî' bir sûretde
katledilmiş (250) kadar İslâm cenâze bulunmuşdur.

Hasankal'a ve civârındaki köylerde dahi fecî'ane kılâ yapıldığı erkek,
kadın çocukların kurşun, balta ve hançerle katl edildiği ve bir kısmını da
beraberlerinde götürdükleri kasabayı işgâl eden süvârillerimiz tarafından
görölmüşdür. Ermeniler (Hasankal'a) yı kâmilan ihrâk etmişler ve kâbil-i
sûknâ bir mahall bırakmamışlardır.

Ermeni çeteleri arkasından Bayburd kasabasına giren emniyyet
müfrezelerimiz pek cinâî bir manzara karşısında kalmışlardır. Çetelerden
korkarak hânelerinde bir aydan beri kapanıp kalan ihtiyâr, erkek, kadın ve
çocuklar kısmen hâneleriyle beraber yakılmış, sokakda yakalananlar
süngüden geçirilmiş ve bu iki gün içinde sokaklardan ve yanan hânelerden
iki yüzden fazla cesed toplanıp defn olunmuşdur.

2. Geçenlerde konaklamak için Rize kasabasına giren bir Gürcü
müfrezesi, Ermenilerin bu kasabada yaptıkları mezâlim bakıyyesine bi-z-zât
şâhid olmuşlar gerek bu vahşetden teneffür etmeleri ve gerek İslâm ahâlînin
feryâd ve figânlarından müteessir olmaları hasebiyle kasabada
konaklamakdan sarf-ı nazar ile ahâlînin istimdâdına rağmen kasabadan
çekilmişlerdir.

Millî Ajansla Hârîce

Kafkas Cebhesinde; Rus kıtaâtının çekildiği mıntakalarda ortaya çıkan Ermeni çetelerinin ahâli-i Müslimeye karşı revâ gördükleri fecî'aların gün geçdikçe pek kanlı bir sûretde tevessü' etmekde olduğu ber-vech-i âtî vesâikden anlaşılmaktadır.

1. Ahîren Rus Kafkas Ordu Kumandanı General Odişelitze telsiz telgrafla Üçüncü Ordu Kumandanımıza ber-vech-i âtî aynen şu ma'lûmâtı verdi: Âtîdeki şâyân-ı teessüf vukuâtı zât-ı devletlerine kemâl-i teessürle arz etmeği vazifeden add etdim. Gûyâ Müslimânların ihtilâl çıkaracağı hakkında ba'zı müfsidler işâatda bulunmaları üzerine 15-16/1/918 de Erzincan'da bulunan kıtaât-ı askeriye tarafından İslâm hânelerinde hûd-be-hûd taharriyyât icrâsına kalkışılmış ve bu esnâda revolver ateşiyle bir neferin yaralanması, şehrin nukât-ı muhtelifesinde taharriyyâta karşı mukâvemet izhâr eden Müslimânlar aleyhine isti'mâl-i silâha sebebiyet verilmiş ve neticede tarafeynden birçok maktûl ve mecrûh olmuş ise de adedleri henüz taayyün etmemiştir.

Zâbitânın müdâhalesiyle irâka-i deme nihâyet verilmiş ve müsâdemenin tevessü'üne mâni' olunmuştur. Önayak olanların ve Müslimânlar hakkında fesad-kârâne işâatda bulunanlar haklarında kat'î tedbîrler ittihâz edildiğini arz eylerim.

2. Generalin işbu telgrafından evvel İngiliz veya Fransız cinsinden olub bu ay içinde Ermeni teşkilâtını idâre için Erzincan'a geldiği mevsûkan istihbâr edilen Erkân-ı Harbiyye Mîr-alâyı Morel Erzincan Mevki Kumandanı imzâ'sıyla gönderdiği mektûbunda ise Kürdlerin Erzincan-Erzurum yolu üzerinde Rus askerî kabilelerine ve yakında Erzincan'a taarruz edeceklerine dâir haber aldığından ve Erzincan'da bir hânedan atılan bir tabanca kurşunuyla bu şahısların yaralanmasından dolayı garnizon askerleriyle ahâlî arasında 15/16-1-34 de vukû' bulan müsâdemeden yüzü mütecâviz İslâm katl edildiğini ve ateş edilen hânenin yakıldığını ve Erzurum Erzincan târîki üzerinde ve tarafeynin de Kürdlere yataklık eden Müslimân köylerin tahrîbi için emr verdiğini beyân etmiştir.

Aynı vak'aya dâir işbu iki kumandanın raporu arasında vak'anın zuhûru hakkındaki tefsîrâtda görülen tezâda ve ber-vech-i âtî aynı ma'lûmât vermek üzere Erzincan'dan mütâreke hattımıza kanlı elbiseleriyle ve yaralı, yanık uryân vücûdlarıyla ilticâ eden ahâlîmizin ifâdâtına bakılınca Mîr-alây Morel hakkındaki istihbârâtın doğruluğuna ve bu zâtın Rus ordusundaki anarşiden bi-l-istifâde mahzâ arâzî-i metrûkede Ermeni teşkilâtına germiyyet vermek ve bunların bu havâlideki İslâm nüfûsunu kırmak husûsundaki emellerini amelî ve cinâî bir sûretde tervîç ve teshîl etmek üzere Erzincan'a gelmiş olduğuna hükm etmemek kabil değildir. Mîr-alâyın henüz kendi ifâdesinde kalan bir neferin yaralanmasıyla bütün şehri ihrâk, erkek ve kadınları hânelerinde, kolları bağlı, meydânlarda yakıp kurşuna dizdirmeğe müsâade etmek ve sonra bu icrâatı kâfi görmeyib daha gerilerdeki İslâm köylerini tahrîb ettirmek için emr vermek târihin en büyük sahîfe-i mezâlimine kayd edilecek vakayi'-i vahşetden ma'dûddur. General

Odişelitze'nin vak'anın sebeb-i zuhûr ve cereyânındaki kuyûdâtı Mîr-alây Morel'i tamamıyla mahkûm edecek bir vesîka-i resmiyyeyi hâizdir.

Fransız veya İngiliz Mîr-alâyı (Morel) in garnizon askeri demek istediği askerlerin doğrudan doğruya Ermeni unsuruna mensûb ve çete reîsi şakî (Marat) ın kumandasında teşekkül etmiş ve Rus askerî elbiselerini silâh ve techîzâtını taşır bir alay kuvvetinde Ermeni efrâdı olduğuna dâir Osmânî Ordu Kumandanlığı nezdinde vesâik-i muhtelif mevcûddur.

Kelkit'de Rus murahhaslarının hayatını temîn edebilecek derecede elde ve civârda bir Rus kıt'ası mevcûd değil iken Erzincan Garnizon Kumandanı Morel'in garnizon kıtaâtından bahs etmesi ve Erzincan'ın altı sâat şimâlinde Kelkit'e bir kuvve-i askeriyye sevk edecek yere Erzincan Erzurum yolundaki köylerin tahribine emr verdirmesi ve en ziyâde şâyân-ı dikkat olarak bu vak'anın hudûsundan yirmi üç gün sonra Kelkit'de murahhasların hayatını muhâfaza için sevk ettiğimiz müfrezenin muvâsalatını müteâkib bildirilmesi tamamıyla isbât etmiştir ki Mîr-alây Morel sahte bir Rus forması altında gizlenmiş bir Ermeni çete reîsinden başka bir şey değildir.

3. Erzincan'daki bu mezâlimden firâr ile ilticâ eden dört şahsın ifâdelerinden hulâsadır:

Ermeni çete reîsi "Marat" gezdirdiği devriyyelerle umûm İslâmların kilîsa meydânında toplanmalarını emretti. Esbâbını anlamak için müctemian müracaat eden muhtârlar çete reîsi Marat tarafından tevkîf ve i'dâm edildiler. Bir taraftan Ermeni devriyyeleri ahâlîyi evlerinden çıkararak posta posta telgrafhâneye ve oradan da kasaba dâhilindeki Vâhid Beyin konağına götürdüler. Geceleyin konağı Ermeni çeteleri ateşe verdiler. Yangından kaçanlar pencereden kendilerini atanlar konağı abluka eden Ermenilerin ateşi ve süngüleriyle katl edildiler. Aynı zamanda Ermeniler Kal'a Kışlası'na ve üç büyük konağa doldurdukları bine karîb kadın ve çocukları yakdılar. Bundan başka birçok hâneleri ateşlediler.

Bir gün sonra ilticâ eden Hulûsi Efendi nâmında ma'rûf bir Erzincanlı hânelerinde kapalı olarak yakılan kadınların feryâdlarına bi-z-zât şahid olduğunu ve Bayburd'daki çete reîsi Ermeni Arşak, civâr karyelerdeki ahâlînin Bayburd'a toplanmalarını emr etmişse de Erzincan vak'asından haber-dâr olan ahâlî emre itâat etmeyib kadın ve çocuklarıyla karlı dağlara firâr eylemişlerdir.

Şifre mahlûlû
Numro
241

2 nci Ordu
3/2/34

3 ncü Ordu Kumandanlığına

1. Bu hafta Ordu cebhesinde bir hâdis-e-i harbiyye olmamıştır.

2. 27/1/34 de Erzincan'dan Şarkî Dersim'e ilticâ' eden Şevket Efendi tarafından; Erzincan'daki düşmanın kâmilten Sarıkamış istikâmetinde çekildiği bildirilmektedir. Erzincan'daki Ruslar tarafından tertîb edilen bir mikdâr erzâk esliha ve ceb-hânedan mâ-adâ üç ağır (?), dört cebel topu, yedi makineli tüfenk ve üç bin Ermeni mevcûddur. Şehirde dâimâ devriyye gezen Ermeniler her gün birkaç Müslimânı şehir hâricine çıkararak itlâf ediyorlarmış. Evvelce gönderilen muhbirlerimizden alınan ma'lûmata nazaran da Ermeniler Erzincan civârındaki İslâm köylerinde bulunan Ermeni kuvvetlerini şehir civârına celb ediyorlarmış. Balaban deresi cenûbunda Rus ve Ermeni kalmamıştır. Yalnız Morpayrah (?) (35-K) ile civârında ve ismi harîtada mezkûr olmayan iki mahalde cem'an iki yüz on (210) neferden ibâret bir Ermeni müfrezesi mevcûd imiş. Kânûn-ı sâni evâsıtında Keleraş (53-K) karyesine baskın yapan Ermeniler on beş (15) Müslimânı kurşuna dizmişlerdir.

3. İkinci Kolordu mıntakasında hava açık, Dördüncü Kolordu mıntakasında karlı, sisli ve son zamanlarda açık gitmiştir. (İstihbarat: 241)

2 nci Ordu Kumandanı
Nihâd

A	1-2
D	1024
F	43

۱- آیه کون اوله از بخاندیه جعفری سوبیه اوده یکه بوروسه ۲/۴/۲۰۰۰
 ادونه الخی و خوارگاه کهنه و نام دوله یکه [حوقاق دوله]
 اتم و خاری طافیه موصی اجمیه کلک کنه خنده
 روسه مقلده باحت اولان استه مکتوبه قول اردور و کاهن دعویه تقدم
 قدحیه

۲- از بخاندیه سوبیه ایدیه خیم فرات ضابطی ایدیه ۲۰/۴/۲۰۰۰
 از بخاندیه بوروسه ادونه الخی و خوارگاه کهنه ۲/۴/۲۰۰۰
 بدیه خنده . مفضل اوله یکه دوله سوبیه مفضلده مفضلده کون خنده
 اوله ایدیه سوبیه . سوبیه سوبیه الله قول یکه مصلیه و مصلیه
 بوروسه یکه خیم دوله از ان استه یکه خنده و خنده اوله
 مصلیه ایدیه سوبیه و سوبیه سوبیه سوبیه خنده خنده ایدیه
 بوروسه سوبیه سوبیه طاعت یکه از بخاندیه کون خنده و خنده
 از بخاندیه کون خنده سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه
 ایدیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه
 ایدیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه
 بوروسه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه
 بوروسه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه سوبیه
 ۲۰/۴/۲۰۰۰

۲۰/۴/۲۰۰۰
 کاهن خنده

۳۴۲۵

۲۰

3 ncü Ordu Kumandanlığına

1. İki gün evvel Erzincan'dan çıktığını söyleyen Onbaşı Bozok 3/2/34 saat 7 sonra Otuz altıncı Fırka Karargâhına gelmişler ve nâm-ı devletlerine (Çulhasa ve Gözeler) imâm ve muhtârı tarafından mahzî açık mektûb getirmişlerdir.

Rus mezâliminden bâhis olan işbu mektûb Kolordu Karargâhına vusûlüyle takdîm kılınacaktır.

2. Erzincan şimâline sevk edilen çetemizin zâbiti Erzincan'da üç bin beş yüz Ermeni'nin bulunduğunu Otuz altıncı Fırka Kumandanı 3/2/34'de bâ-rapor bildirilmiştir. Mufassal olduğundan dolayı süvâri-i mahsûsla Refahiye'ye gönderilmekde olduğu anlaşılmıştır. Şimdiye kadar alınan haberler pek mütebâyin ve müheyyîc bulunduğundan tensîb-i devletlerine iktirân ettiği takdîrde vukû'ı ihbâr olunan mezâlimi tahkîk eylemek vesîlesiyle buradaki Rus mütâreke komisyonu a'zâsından biriyle Erkân-ı Harb Yüzbaşı Tal'at Bey'i Erzincan'a göndermek ve mûmâ-ileyhin Erzincan'da göreceği Ermeni ser-kerdelerine nîm-i resmî olarak arâzi-i müstevliyedeki ahâlî-i Müslime ile hüsn-i muâşeretde bulundukları ve Hükûmet-i Osmâniyyeye arz ve dehâlet eyledikleri takdîrde mazhar-ı afv ve sahâbet olacaklarını söylemesini pek muvâfık bulmakdayım. Tensîb-i devletlerine iktirân ettiği takdîrde emr ve iş'ârına müsâade buyurulmasını arz ve istirhâm eylerim.

4/2/34

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Kâzım Karabekir

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Erzincan şehrinde ve civârında Müslimânların Ermeniler tarafından katli devâm ediyor. Erzincan ovasının hafif Ermeni kıtaâtından tathîr ve şehrin işgâli sûretiyle oradaki ahâlî-i Müslimenin tahlîsi husûsunda Dersimlilerle kat'î bir hareket icrâsını mümkün ve muvâfık görüyorum. Evvelki arz ve iş'âr-ı acizî mûcibince böyle bir hareket için mütâreke müddetince kıtaât-ı nizâmiyye terfîkine imkân olmadığı takdîrde emr-i vâkı'ı yalnız Dersimliler ile vücûda getirmek de kâbildir. Bil'âhire ordunun henüz ileri hareket edememesi yüzünden Erzurum'dan mühimm Ermeni kuvvetleri Dersimlilerle mümkün olduğu kadar çarpışarak havâlîye hâkim olmağa çalışırlar. Maa-mâ-fih böyle bir halde bir muvaffakiyetsizlik ihtimâline karşı ahâlînin tekrâr Ermeni ellerine düşüb mahv olmamaları için Erzincan'ın işgâli müteâkıb oradaki ahâlî kendi arâzimize nakl edilmek sûretiyle kurtarılabilir. Hareket için Dördüncü Kolordu Şarkî ve Garbî Dersim milislerinden bunların arasında tebdîl-i kıyâfet ettirmek askerden îcâb ettiği kadar istihdâm ve lüzûmu kadar zâbit terfîk olunabilir. Bu bâbdaki re'yi devletlerinin iş'ârını ricâ ederim.

Harekât 92

4/2/34

2 nci Ordu Kumandanı
Nihâd

پہ صفحہ ۱۸۸

۴۴/۱۷

۴۴/۱۷ دروی

۴۴/۱۷

۹-۲۶-۲۱
56 A
9

ایجنڈا دروی صفحہ

۴۴/۱۷

۴۴/۱۷. یہ صلیب و سبب سے فائدہ کلمہ و مذکورین فائدہ. یہ صلیب
تفویض بلدیہ سے عملی غارہ ایجنسیہ و فاضی طرفندہ مضامینہ کیونکہ نہ جانتے نظر آکر
ارشد آرا سہ ۴۴/۱۷. وہ پیریمی ہزارندہ کی واحد یک خانہ یقینہ
و قوع کلمہ و صارفہ کہ رک رک اسرارہ انہی فرایون و در تاسہ آتھی و بنوری
شرعہ دیس قوع نہ ای حسہ کہہ تسلیم انہ کلمہ و از بنجاندہ ارکٹ و جملہ نہ و اس
قوانینہ بنی و نہ اھلست سیکہ یہ رک قرا اھلست لویہ طو تولین
و نہ و انہ کو نہ طرفہ قوعہ بنسب کہ قابلہ جھٹک سید ریگی معلومہ.
نہ ففندہ نامہ الماجریہ

نہ و سبب

عوفی

152-189-

75)

190-1309

توسعه یافته و در نتیجه به یک مرکز علمی و فرهنگی تبدیل شده است. این مرکز در سال ۱۳۵۷ خورشیدی تأسیس شد و در سال ۱۳۶۰ خورشیدی به یک مرکز علمی و فرهنگی تبدیل شده است. این مرکز در سال ۱۳۶۰ خورشیدی به یک مرکز علمی و فرهنگی تبدیل شده است. این مرکز در سال ۱۳۶۰ خورشیدی به یک مرکز علمی و فرهنگی تبدیل شده است.

جور لکده کوپیلرک ارجو قدر نفی داد - - - - -
 از خان کفر کیده همدی و کوپیلرک جور لکده جور قدره ازانی با قدر کفر کیده کوپیلر
 اخیل بر تیر طوبی وضع اخیل طوبی عددی معلوم اخیل سولید
 لکده نرج بود کفرک با نفی اذانی کفر کیده نرج - - - - -

بانه طرود و سيمى درت الدير كليه مائاته بنو ديويو سيمى . برنجى كى انوفى كى اى امله يوز الوتر الى بوز الدير
مائاته صائحه . بنوى الدير با فاضل عجمه . سيمى سيمى سيمى الى خيره مائاته .
طرود و سيمى بيا سيمى و بيا سيمى اكيكى و طرود كوهك و كوهك سيمى سيمى سيمى ايه كيه بر توى
مائاته . اسلاك طرود و سيمى كوهك سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى
عدد سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى سيمى
د- ديمى سيمى سيمى
على سيمى

اصلها سيمى

Ars.	4/3621
Dlp.	163
Göz.	1
Kls.	2910
Dos.	456
Fih.	9-2

Ars.	4/3621
Dlp.	163
Göz.	1
Kls.	2910
Dos.	456
Fih.	9-1

Vesâik-i Harbiyye Dosyası
Numro

1 nci Kafkas Kolordusu Karargâhı
6/2/334

Şifre halli
Numro : 268/2

Vürûdu 7/2/34
sâat 1.35 evvel

Sûret

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

6/2/34, saat 8.30 sonra, 36 ncı Fırka Kumandanlığına gelen ve mezkûr kumandanlıktan saat 11.30 sonra da, telefonla bildirilen Seyyid Ali Ağa Zâde Emir Hüseyin ve rüfekâsı tarafından imzâlanmış bir mektûb mündericâtına nazaran Kürdlerle Ermeniler arasında 3/2/34 de Peteriç civârındaki Vâhid Bey Hanı yakınında vuku'a gelen müsâdemede, Kürdlerin Ermenilerden iki mitralyöz ve dört esb aldıkları ve bunları Şarkî Dersim Kumandanı Hasan Beye teslim etdikleri ve Erzincan'da erkek ve çocuk ne varsa katl olunduğunu ve şehir ahâlîsinin şimdi biterek, kurâ ahâlîsinin topa tutulduğu ve şu bir iki gün zarfında kuvvet yetişmezse kimse kalmayacağını bildirildiği ma'rûzdur.

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı nâmına
Erkân-ı Harbiyye Reîsi Vekîli
Avnî

----- ✍ ----- ✍ -----

Vesâik-i Harbiyye Dosyası
Numro

Giresun
6-2-34

Sûret

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn Kumandanlığı Huzûr-ı Sâmililerine

Numro
37

5/2/34 târih ve 376 numrolu irâde-i kumandânîlerine arîza-i cevâbiyyedir.

1. Kelkit istikâmetinde hareket edenlerden buraya gelen Todor oğlu Penayot ve Haralambo oğlu Penayot'la Trabzon'da kalan refikleri İstanyos oğlu Kirbako'nun Alucra'ya muvâsalatlarında Kolordu Karargâh Kumandanı Süleyman Efendi tarafından otuz altı saat tevkîf edildiklerini ve muâmele-i

şedîdeye ma'rûz kaldıklarını ve 21/1/34'de ileri hattı geçerek yevm-i mezkûr akşamı Kelkit'e geldiklerini ve burada fırıncı ve anbar muhâfızlarından gayri kimseyi göremediklerini ve Kelkit'de kalan efrâdın mikdâr-ı umûmîsi 200-300 neferden ibâret olduğunu yollar üzerinde hiçbir hareket bulunmadığını söyleyib 5/2/34 târih ve 35 numrolu sûreti mütekaddim şifreli ma'rûzâtı anlatdılar. Bidâyet-i harekâtda Rusların 18 nci Alay ve 23 ncü Alay Kelkit'e girdiğini; 8 nci Alay ve 16 ncı Alay geride ihtiyâtda bulunduğunu ve mezkûr alayların mensûb olduğu İkinci Kolordu mevcûdunun 64.000 nefer ve 4.500 atlı Kazaklardan ibâret bulunduğunu, her alayda sekiz top mevcûd olduğunu ve Bolşeviklerin kıyâmında alaylarda bulunan on sekiz mitralyözün yirmi dörde iblâğ edileceğini işitmişlerdir. Kıyâm-ı vâkî yüzünden geçtikleri mevâkî'-i müstevliyenin bi-z-zât anarşi içinde olduğunu görmüşler, askerlerde itâat mefkûd inzibat külliyyen haleldâr olduğunu zâbitân ve efrâd arasında kıyâfet ve salâhiyyetçe bir fark kalmadığını, hiçbir zâbitin apolet taşıyamadığını, efrâdın eslihâsını, hayvânatını satmakda olduklarını ve hatta top satıldığını mesmû'ları olduğunu, Bolşevikler ötede beride havaya tüfenk top atdıklarını her bir şeyin çığırından çıktığını ve geçtikleri mevâkî'-i müstevliyede Rus askerinin kat'îyyen kalmadığını ve yalnız Ermenilerin bir mikdârı günde iki yüz üç yüz nefer kadar Erzincan istikâmetine gittiklerini ve Trabzon'a gelen Rus kıtaâtından Ermeniler tefrîk ve iâde edilmekte olduğunu ifâde etmişler. Kelkit'de bulundukları zaman Osmânlı cihetinden memâlik-i müstevliyye üç câsûsun "ki kendileridir" geçtiğini bunların Gümüşhâne, Ardasa'da der-destleri için haber verildiğini işitmişlerdir.

Ermenilerin İslâmlara mezâlimi pek çokdur. Artvinli bir Ermeni komitecisinden bi-z-zât Türkleri mahv etmek emelinde bulunduklarını işitmiştir.

Gümüşhâne civârında Teke karyesinde iki İslâmla bir Rum'un Tandırlı'da yirmi ilâ yirmi beş İslâm'ı arabalar içerisinde iken kesdiklerini, Daltaban'da mevcûd bırakılan birkaç martininin de İslâmlar tarafından alınması üzerine burada bulunan Ermeni ve Gürcüler tarafından Daltaban yakınında Ranha Muhtârı işkenceye ma'rûz kalarak yüzü ve başı cerîha-dâr edildiği, Ermenilerin kızını aldıklarını bi-z-zât görmüşler ve Ermeniler bil'âhire kızın ırzına geçmişlerdir. Ertesi günü on beş kadar Ermeni gelib muhtârın kızını tekrâr alarak ırzına geçdiler.

Ermenilerin yegâne emeli İslâmları mahvetmektir. İslâmlardan ırzına geçilmemiş kadın-kız kalmamış gibidir. Bolşeviklerin taarruzu vâkî' oluyorsa da bunun münferîden yağma ve eğlence maksadıyla yapıldığını İslâm ve Rumların Ordû-yı Hümâyûnun gelmesini beklediklerini îzâh etdiler.

Kelkit'den hareketlerinden sonra Gümüşhâne'ye 25/1/34'de muvâsalatlarında kıtaât görmemişlerdir. El-yevm ora metropolid vekîli bunların asker firârîsi olduklarını bilerek "Giresun Metropolitinin birâderi ve vekîli kendilerine- muâvenetde bulunmuş yerli asker firârîsi nâmıyla vesîka vermiş ve Ardasa'da Ermeni ve Gürcüler tarafından yakalanmaları ihtimâline mebnî o yoldan gitmemelerini söyleyerek Trabzon'a gitmelerini teshîl etmiş ve vesîka Trabzon'da kalan arkadaşları nezdinde bırakılmışdır. Gümüşhâne

ve Ardasa'da asker bulunmadığı ve mevcûd olanların Kelkit'dekiler kuvvetinde olduğunu söylediler. Burada bulunmuş olan Beşinci Kolordu ile 6, 7, 9 ve 17 nci Alaylar ile 18 bin yaya Kazakla bin atlı Kazağın bulunduğu ve alayların umûm mevcûdunun altmış dört bin olduğunu söylediler. Kıtaât-ı mezkûre Gümüşhâne ve Ardasa mevâki'inden kıyâm zamanından i'tibâren geri gitdiğini söylediler. Trabzon'dan Cevizlik'e kadar olan kısımda dekovil işlemekte ve Ruslar bu hatt üzerinden ağır yüklerini geriye taşımaktadır. Merkûmân Trabzon'a muvâsalatlarında Görele'ye gönderilen Leonida ve arkadaşlarıyla tanıştılar. Burada iken tanılır ümîdiyle kimse ile temasda bulunmamışlarsa da evvelce Giresun'da ve Ordu'da bulunmuş olan Bayburdlu Pavlaki Batınidi'yle görüşmüşler ve kendisini me'yûs görmüşlerdir. Trabzon'da anları tanıyanlara firâr ettiklerinden ve bizim taraftaki Rumlardan tehcîr edilenlerin mahallîne iâde edilmekde olduklarından ve Giresun Rumlarının eski hânelerine iâde olunduklarından ve kendilerinin geride bulunduklarından asker ahvâlinden haberleri olmadığından bahsetmişlerdir. Buraya avdetlerinde elde mevcûd kayığın küçük olmasından ve bunların bir anda avdet etmemeleri hakkındaki emr üzerine vaz'iyet hakkında daha fazla ma'lûmât almak üzere arkadaşları İstanyos oğlu Kiryako'yu bırakarak Trabzon'dan üç gün zarfında gelebilmişlerdir. Bunun bil'âhire gelecek olanlarla ve belki bir haftaya kadar geleceğini söylediler. Trabzon'da bulunduklarına dâir teslîm ettikleri "Farosdis Anatis" gazetesinde iki adedi leffen arz ve takdîm kılındı.

2. Görele'ye gidenlerin kayıkla Görele'ye muvâsalatlarında Görele'de Rus komite TK yanına celb edildiler. Leonida ve arkadaşları iki gün bir gece dâire-i askeriyyede taht-ı nezâretde bulundurulmuş ve kasabaya bırakılmamıştı. Bu zamanda Rum milletinden bir Rus neferiyle tanışarak 5/2/34 târih ve 36 numrolu sûreti melfûf ma'rûzatda Görele'ye âid ma'lûmâtı almakla beraber ceryân-ı hali görmüşlerdir. Leonida ve arkadaşları Görele'de iken gördükleri zâbit ve neferi birbirinden tefrîk edemediğini ve hepsinin kıyâfeti bir olduğunu, zâbitânın apoleti bulunmadığını söylediler. Rus askerinin bulunduğu mevki'de ahâlî arasında inzibâtı münhâl bir hâl vâkî olursa kasabanın bombardıman edileceği ahâlîye i'lân edilmiş Görele ve civâr köylerinde Rus hayvanâtıyla kasabada birçok erzâk bırakılmıştır. Leonida ve arkadaşları Trabzon'da akrabaları yanına gideceklerini söyleyerek Trabzon'a hareket eden bir motorun arkasına kayıklarını bağlatarak gitmeğe muvaffak oldular. Yolda iken Görele'ye gelmekde olan nakliye vapuruna tesâdüflerinde motor gemicileri tarafından Görele'de bir şey kalmadı demeleri üzerine geminin Trabzon'a avdetini görmüşlerdir. Leonida Tiflis'de teşekkül eden hükûmetin on nâzırı Gürcü Kekecgore riyâsetinde bulunduğunu hükûmetin te'mîn-i idâresi için İngiliz bankasından para verildiğini ve Leonida'nın ma'lûmât-ı ma'rûzası Giresunlu Ermeni komitecisi tarafından verildiğini ve Erzincan tarafına giden Ermeniler hakkında ma'lûmât alması kabil olamadığını söylüyor. Ancak umûm cebhede altmış bin kadar Ermeni askeri bulunduğunu ve bunun bil'âhire 19-45 yaşına kadar olanları silâh altına alınacağından yüz elli bine iblâğ edileceğini işitmiştir.

Cevizlik'de Gürcülerin üç yüz kadar neferi vardır. Burada mevcûd olan yirmi otuz Ermeni'nin de yakında Erzincan tarafına gideceklerini ve Gürcülerin Cevizlik'de çok mikdârda erzâkı yakdıklarını Hamsi köyünde Gürcülerle Ermeniler bir tepeye top vaz' etdiklerini, top adedi ma'lûm olmadığını söyledi. Leonida bizim yüz gurusluk banknotu on altı buçuk Manat'a bozdurmuşdur. Harbden altı ay sonra verilecek banknotumuz da yirmi dört ilâ yirmi beş Manat'a bozduruluyormuş. Bir Osmanlı altını iki ay evvel yüz otuz ilâ yüz elli Manat'a satılmışdır. Bunları alanlar bi-l-hâssa Acemlerdir. Şimdiki piyasada yetmiş ilâ yetmiş beş Manat'dır.

Trabzon'da liman yapılmış ve yaptırılan iki gemi vâsıtasıyla küçük merâkibin sığınmasını te'mîn edecek bir koy yapılmışdır. İslâmların Trabzon'daki teşkilâtı hakkında ma'lûmâtı olamamışdır. Trabzon'dan aldığı altı aded gazete ile Rusların kıyâmı hakkında Rusca bir risâlenin leffen takdîm kılındığı ma'rûzdur.

Aslına mutâbıktır.

Dördüncü Mıntaka Müfettişi
Ali Rıza

والتی صریح دوسری
نومرد

صورت

در روز یکشنبه
۲۲/۱/۶

A	9-1691
D	56 A
F	9-3

بسمه قرمانه و کات جیدنه
در روزی قدر اردو قرمانه افند

شماره
۸۴۴

۱- از بخانه ۲۲/۱/۶ ده کلاه صند ویم روستا به ریس از بخانه بوزی بوزی
اوله ادره اوج یک بخانه از بخانه کورمه و ساری شونده روبرو به خط
ایله ورت بیگ سولج وادقده خنده بخانه برایش ، از خنده قفده مقدار ده ارزاق
اولین ایستاده - مضمون شش سابقه ده از بخانه جوازده به جوده زیجیات یایله
اولین افاده افند -

۲- از بخانه قفده خندی جبهه ایله وند ۲۲/۱/۶ قایمید بوجیم زیج صلات وریز
پونخانه ده طوبیونان اری ، وروم کورجی خیرینه رکورج سولج ویرده دی و
یاره ایله طوبی وکاذق قفده صاندقوی ، بو طوبی وکاذق لیرک اسیم خیرینه
قادی پونخانه جوازده قیله ایله لیک ادره طوبی شونده طوبی وریز
تفصیله دواجم ایلمده دنیایان ده که ارزاق و سوره صاندقده اولین وریز
کورجی وروم خیرینه رسی ایلمی که خدی ایستاده -

۲۲/۱/۶ - حکایت ۸۴۴

ایچین اودوقونانی
نومرد
و جیک

ایلمده قفده

Vesâik-i Harbiyye Dosyası
Numro
Şifre
834

Ordu Karargâhı
6/2/34

Sûret

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine
Dördüncü Kolordu Kumandanlığına

1- Erzincan'dan 6/2/34'te Kemah'a gelen Dersim rüesâsından birisi Erzincan'da yüzü süvâri olmak üzere üç bini mütecâviz Ermeni efrâdı görmüş ve süvâri kıışlasında Ruslardan zabt edilmiş dört bin silâh ve o kadar sandık ceb-hâne bulunduğu, Ermenilerin fazla mikdârda erzâkı olduğunu işitmiştir. Merkûm sene-i sâbıkada Erzincan civârında pek çok zer'ıyyât yapılmış olduğunu ifâde etmiştir.

2- Otuz yedinci Kafkas Fırkası cebhesi ilerisinden 31/1/34 târihiyle ber-vech-i zîr ma'lûmât veriliyor:

Polathâne'de toplanan Ermeni ve Rum ve Gürcü çetelerine Rusların silâh verdikleri ve para ile top ve makineli tüfenk satdıkları, bu top ve makinelilerin İslâm çetelerine karşı Polathâne civârına ta'yîn edildiği Ardasa, Trabzon şosesinden Trabzon'a doğru nakliyyât devâm etmekde ve Zigana'daki erzâkın Rumlara satılmakda olduğu ve Ermeni, Gürcü ve Rum çetelerinin Rus elbisesi giydikleri işidilmiştir.

6/1/34 - Harekât 834

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik
Vehîb Mehmed

Aslına mutâbıktır.

وہ بخیر خواہی و روحی نماندہ

١٦
حیفه

9-7671
56 ~~13~~
5-26 18

١٥/٩/٥٦ تاريخي فتحه : زعيمه :

۱- از سید از بخون قلعیه شده قتل عام بیاوردند و چون سید و ده هزار قزاقی ایستادند
در برهانیدند از ده تن قطعه و در بزرگ بقیه شد خصلت انیک و آب و آب کوهی کنار
تا جبهه ایستادند و از دره ایچین از درون کوه برفت و ایچین قلعیه قطعه را درای
ایچین قطعه ششم پایشان آورده از بخانه - کوه - آردا سه - کوه - ده
نخستین امتداد داشت از ده ۱۸/۱۹ ده حرکت اید و جگه دارد .

۲- برخی قلعیه قطعه را درای قطعه تنک از بخون قلعیه شد بدست افتاد قلعیه ۱۸/۱۹
صباحی با شوی صفیه . سید و عید عیدی درم قطعه شده درم و الفیز و انبار در کوه
ماده است و موکک شکلاتی افتخار ایستاد ۱۹/۱۸ تا خنده اعتبار است
میستادند از ده عینی نهانده شمال صحرای سید فائده ای اول جگه .
برخی قول دارند و قطعه تنک از بخون افتاد ایستادنده و اینها نده سید
نکوه عیدی درم قطعه ای حوض و اداره قطعه نده بوقه را در او سید
کرده سید .

شقی و کم قطعاً اولی قراداد شد اینهمه بهر سه و بیست و پنج روز از این قریبی
اولی حد است از این حد و اولی تغییر است بقدر ۱۷/۵ و بیست و یک کلا
اجزای اولی حد است
۱۷۰

xv.

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله

احمد مطبقه .

Vesâik-i Harbiye Dosyası
Numro

Ordu Karargâhı
7/2/34

Sûret

4 ncü Kolordu Kumandanlığına

Şifre

5/2/34 târîhli şifreye zeyldir:

1- Ermeniler Erzincan kasabasında katl-i âmm yaptıktan sonra şimdide civâr kurâyı imhâ ediyorlar.

2- Bu cânîlerin elinden tebaa-i mazlûmemizin bakıyyesini tahlîs etmek ve asâyiş-i memleketi tekrâr te'sîs eylemek üzere Üçüncü Ordû-yı Hümayûn'un Birinci ve İkinci Kafkas Kolorduları ileri kıtaâtıyla bidâyet-i emirde Erzincan-Köse-Ardasa-Görel hattını işgâl eylemek üzere 11/2/34 de hareket edeceklerdir.

3- Birinci Kafkas Kolordusu kıtaâtının Erzincan kasabasını berây-ı işgâl taarruzu 13/2/34 sabahı başlayacaktır. Binâen-aleyh Garbî Dersim kıtaâtından Dersim ve Elaziz Jandarma Taburlarından mâ-adâsının mevsimin müşkilâtını iftihâm ederek 12/2/34 târihinden i'tibâren Sultanseydi üzerinden aynı zamanda şimâle sarkması pek fâideli olacaktır. Birinci Kolordu kıtaâtının Erzincan'ı işgâli esnâsında ve işgâlinden sonra mezkûr Garbî Dersim kıtaâtı sevk ve idâre nokta-i nazarından bu kolordu emrine girecektir.

Şarkî Dersim kıtaâtı evvelce kararlaştırıldığı vechle Sansa ve Cebice Boğazlarını kuvvetli olarak işgâl etmek üzere takviye olunacaktır. 7/2/34 târih Harekât 870.

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

Aslına mutâbıktır.

اوميجي اردوي صحابوہ قوماندانفی

A	1-2
D	1024
F	44-3

ارکان حربیہ

نبه

عدد

○ ۱۰

د. محمد رفیع

باسمہ تعالیٰ و تعالیٰ

[illegible]

اوجھبی اردو ہیمنیہ قومانیلفی

A	1-2
D	1024
F	44-4

ادکان حربہ

شعبہ

(C)

عدد

قد قسہ نہ وایج جوت قنایہ قادیہ جوبہ ہریدہ نہ
یا قد نہی ویکہ بقیہ خانہ قادیہ قادیہ ایتیہ

برند نہی انادہ ایتیہ د-ر-

جیکہ طرفہ فا- وایج ایتیہ خانہ نامہ دیکہ

ایہ ایتیہ ایتیہ نہی برندہ اشرف وختای

ہریدہ نہی یا قد نہی وقور قادیہ نہ اولہ نہی

ولو دقتا دقتا ایتیہ نہی خانہ نہی ہریدہ نہی

ایتیہ ایتیہ نہی قادیہ نہی خانہ نہی ہریدہ نہی

ہریدہ نہی خانہ نہی قادیہ نہی خانہ نہی ہریدہ نہی

ایتیہ -

ایہ - ہریدہ نہی خانہ نہی ایتیہ نہی خانہ نہی

سلی نہ کوپہ نہی ۴۹/۷ دہ ہریدہ نہی خانہ نہی

عقندہ خاندہ نہی ہریدہ نہی خانہ نہی

قادیہ نامہ وختای فا- ایتیہ خانہ نہی قادیہ

نہی نہی خانہ نہی خانہ نہی خانہ نہی

ایتیہ نہی خانہ نہی خانہ نہی خانہ نہی

اردو قرارگاهند

ی اردوی همایونیه فرماندهی

A	1-7
D	1024
F	44-5

ارکان حربیه

شعبه

۱

عسکر

مقام اقبال و قندم اجا ایدمره امین
ایده صدمه اجا هوز اردوئی

اردو مدد -
۸/۱۴ - ۸۹۱ - ۸۹۱ - ۸۹۱ - ۸۹۱

۱۱

۱۱

شعبه ۱۱
مستطاب

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Şu'be
1

Ordu Karargâhı

Aded

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Şifre
Zâta mahsûsdur

1- Ermeni mezâliminden firâren Tilek köyüne [53 L] ilticâ eden dört şâhıs Erzincan hakkında ber-vech-i âtî ma'lûmât vermişlerdir. 31/1/34 de (Erzincan) da bulunan Ermeni ser-kerdelerinden Sivaslı Marad'ın emriyle şehir dâhilinde gezdirilen devriyyeler umûm Müslûmanlara kilîsa meydânında toplanmasını i'lân etdiler. Esbâbını anlamak için müctemian mürâcaat eden muhtârları çete reîsi Marad derhâl tevkîf ve i'dâm etdirdi. Mûteâkiben Ermeni devriyyeleri ahâlîyi evlerinden çıkararak posta posta telgrafhâneye ve oradan kasaba dâhilindeki Vâhid Beyin konağına götürdüler. Gece alaturka sekize doğru Vâhid Bey konağında bin beş yüze yakın Müslimân toplanmışdı. Ermeniler konağın her tarafına ateş verdiler. Yanmamak için kendilerini pencereden atmak isteyenler konağı abluka etmiş bulunan Ermenilerin kurşun ve süngüsüyle öldürüldü. Bu köylüler aynı zamanda da Ermenilerin Erzincan dâhilinde Kal'a Kışlasına ve üç büyük konağa kadın çocuk doldurarak yakdıklarını ve bine yakın hâne tahrib ve ihrâk etmiş bulunduklarını ifâde etmektedirler.

2- Aynı gece zarfında firâr ve ilticâ eden Hulûsi nâmında diğer birisi ise Ermenilerin Erzincan'da bulunan eşrâf ve muhtârânı toplayarak yakdıklarını ve kapıları kırarak evlere taarruz ve tesâdüf etdikleri Müslimânları hânelere doldurarak ihrâk ettiklerini ve dört hânenin bir sûret-i fecîada yandığına bi-z-zât şâhid olduğunu ve Erzincan'da bulunan bin kadar Ermeninin Müslimânları tamâmen imhâya başladıklarını ifâde etmiştir.

3- Bayburd'da bulunan Ermeni ser-kerdelerinden Arşak civâr Müslimân köylerine 7/2/34 de Bayburd'da toplanmaları hakkında haber göndermiş bundan tevahhuş eden ve Pulur Dağları cenûbundaki Hayık karyesi imâm ve muhtârı firâren Kelkit'e mütâreke komisyonu nezdine gelerek keyfiyeti ihbâr ve silâh taleb etmişlerdir. Buna nazaran Ermenilerin o havâlîde pek büyük mezâlim îkâ' ve katli-âmm icrâ eyledikleri anlaşılmaqda ise de sûret-i icrâ henüz öğrenilememiş olduğu ma'rûzdur.

8/2/34 - Harekât – 891

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

صورت

9-3671
56 #
5-3028

۱۰۴۔ دو مجموعہ بنائے۔

三

- على حانه

Vesâik-i Harbiyye Dosyası
Numro

4 ncü Kolordu Karargâhından
9/2/34

Sûret

3 ncü Ordu Kumandanlığına

Şifre halli

1- Ermeniler 3-4 Şubat gecesi Cimin cenûbundaki Vâhid Beyin hanına takrîben dört yüz nefer piyâde iki serî' ateşli top ve iki makineli tüfenk getirerek dört Şubat sabahı Cimin ve Peteriç'deki Bako'nun milislerine ve ahâlî-i mahalliyyeye taarruz etmişler ve Cimin'deki câmiyi top ateşiyle tahrîb etmişlerdir. Etrâfda dağınık bulunan Bako'nun diğer milislerinin yetişmesiyle akşama kadar devâm eden müsâdeme netîcesinde Ermeniler Vâhid Bey hanına kadar tard edilmişlerdir.

2- Ermenilerden iki makineli tüfenk, on iki tüfenk, (?) at, sekiz sandık ceb-hâne iğtinâm edilmiştir.

3- Düşmandan iki zâbit, otuz sekiz nefer maktûl ve yirmi nefer mecrûh, milislerimizden dört şehîd, bir mecrûh vardır.

4- Maktûl zâbitânın kılınçlarıyla, apoletler ve makineli tüfenkler kolordu karargâhına der-dest-i celbdır.

5- Berây-ı takdîm Üçüncü Ordu ve berây-ı ma'lûmât Birinci Kafkas Kolordusu Kumandanlıklarına.

Numro 1436

Şu'be 1

4 ncü Kolordu Kumandanı
Ali İhsan

Aslına mutâbıkdır.

A	1-2
D	1024
F	47

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

اردو قرار کاغذ

ارکان حربیہ

شعبہ

نومرو

A	1-2
D	1024
F	47-2

نفس قهوه به قهوه قهوه

فردا صبح
افشید -
از تو -

۷- فصلنامه علمی - پژوهشی

۸ - ۱ - ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۴ - ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲ - ۶۳ - ۶۴ - ۶۵ - ۶۶ - ۶۷ - ۶۸ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۱ - ۷۲ - ۷۳ - ۷۴ - ۷۵ - ۷۶ - ۷۷ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۱ - ۸۲ - ۸۳ - ۸۴ - ۸۵ - ۸۶ - ۸۷ - ۸۸ - ۸۹ - ۹۰ - ۹۱ - ۹۲ - ۹۳ - ۹۴ - ۹۵ - ۹۶ - ۹۷ - ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۰۱ - ۱۰۲ - ۱۰۳ - ۱۰۴ - ۱۰۵ - ۱۰۶ - ۱۰۷ - ۱۰۸ - ۱۰۹ - ۱۱۰ - ۱۱۱ - ۱۱۲ - ۱۱۳ - ۱۱۴ - ۱۱۵ - ۱۱۶ - ۱۱۷ - ۱۱۸ - ۱۱۹ - ۱۲۰ - ۱۲۱ - ۱۲۲ - ۱۲۳ - ۱۲۴ - ۱۲۵ - ۱۲۶ - ۱۲۷ - ۱۲۸ - ۱۲۹ - ۱۳۰ - ۱۳۱ - ۱۳۲ - ۱۳۳ - ۱۳۴ - ۱۳۵ - ۱۳۶ - ۱۳۷ - ۱۳۸ - ۱۳۹ - ۱۴۰ - ۱۴۱ - ۱۴۲ - ۱۴۳ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۴۶ - ۱۴۷ - ۱۴۸ - ۱۴۹ - ۱۵۰ - ۱۵۱ - ۱۵۲ - ۱۵۳ - ۱۵۴ - ۱۵۵ - ۱۵۶ - ۱۵۷ - ۱۵۸ - ۱۵۹ - ۱۶۰ - ۱۶۱ - ۱۶۲ - ۱۶۳ - ۱۶۴ - ۱۶۵ - ۱۶۶ - ۱۶۷ - ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۲ - ۱۷۳ - ۱۷۴ - ۱۷۵ - ۱۷۶ - ۱۷۷ - ۱۷۸ - ۱۷۹ - ۱۸۰ - ۱۸۱ - ۱۸۲ - ۱۸۳ - ۱۸۴ - ۱۸۵ - ۱۸۶ - ۱۸۷ - ۱۸۸ - ۱۸۹ - ۱۹۰ - ۱۹۱ - ۱۹۲ - ۱۹۳ - ۱۹۴ - ۱۹۵ - ۱۹۶ - ۱۹۷ - ۱۹۸ - ۱۹۹ - ۲۰۰ - ۲۰۱ - ۲۰۲ - ۲۰۳ - ۲۰۴ - ۲۰۵ - ۲۰۶ - ۲۰۷ - ۲۰۸ - ۲۰۹ - ۲۱۰ - ۲۱۱ - ۲۱۲ - ۲۱۳ - ۲۱۴ - ۲۱۵ - ۲۱۶ - ۲۱۷ - ۲۱۸ - ۲۱۹ - ۲۲۰ - ۲۲۱ - ۲۲۲ - ۲۲۳ - ۲۲۴ - ۲۲۵ - ۲۲۶ - ۲۲۷ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۳۰ - ۲۳۱ - ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۲۳۴ - ۲۳۵ - ۲۳۶ - ۲۳۷ - ۲۳۸ - ۲۳۹ - ۲۴۰ - ۲۴۱ - ۲۴۲ - ۲۴۳ - ۲۴۴ - ۲۴۵ - ۲۴۶ - ۲۴۷ - ۲۴۸ - ۲۴۹ - ۲۵۰ - ۲۵۱ - ۲۵۲ - ۲۵۳ - ۲۵۴ - ۲۵۵ - ۲۵۶ - ۲۵۷ - ۲۵۸ - ۲۵۹ - ۲۶۰ - ۲۶۱ - ۲۶۲ - ۲۶۳ - ۲۶۴ - ۲۶۵ - ۲۶۶ - ۲۶۷ - ۲۶۸ - ۲۶۹ - ۲۷۰ - ۲۷۱ - ۲۷۲ - ۲۷۳ - ۲۷۴ - ۲۷۵ - ۲۷۶ - ۲۷۷ - ۲۷۸ - ۲۷۹ - ۲۸۰ - ۲۸۱ - ۲۸۲ - ۲۸۳ - ۲۸۴ - ۲۸۵ - ۲۸۶ - ۲۸۷ - ۲۸۸ - ۲۸۹ - ۲۹۰ - ۲۹۱ - ۲۹۲ - ۲۹۳ - ۲۹۴ - ۲۹۵ - ۲۹۶ - ۲۹۷ - ۲۹۸ - ۲۹۹ - ۳۰۰ - ۳۰۱ - ۳۰۲ - ۳۰۳ - ۳۰۴ - ۳۰۵ - ۳۰۶ - ۳۰۷ - ۳۰۸ - ۳۰۹ - ۳۱۰ - ۳۱۱ - ۳۱۲ - ۳۱۳ - ۳۱۴ - ۳۱۵ - ۳۱۶ - ۳۱۷ - ۳۱۸ - ۳۱۹ - ۳۲۰ - ۳۲۱ - ۳۲۲ - ۳۲۳ - ۳۲۴ - ۳۲۵ - ۳۲۶ - ۳۲۷ - ۳۲۸ - ۳۲۹ - ۳۳۰ - ۳۳۱ - ۳۳۲ - ۳۳۳ - ۳۳۴ - ۳۳۵ - ۳۳۶ - ۳۳۷ - ۳۳۸ - ۳۳۹ - ۳۴۰ - ۳۴۱ - ۳۴۲ - ۳۴۳ - ۳۴۴ - ۳۴۵ - ۳۴۶ - ۳۴۷ - ۳۴۸ - ۳۴۹ - ۳۵۰ - ۳۵۱ - ۳۵۲ - ۳۵۳ - ۳۵۴ - ۳۵۵ - ۳۵۶ - ۳۵۷ - ۳۵۸ - ۳۵۹ - ۳۶۰ - ۳۶۱ - ۳۶۲ - ۳۶۳ - ۳۶۴ - ۳۶۵ - ۳۶۶ - ۳۶۷ - ۳۶۸ - ۳۶۹ - ۳۷۰ - ۳۷۱ - ۳۷۲ - ۳۷۳ - ۳۷۴ - ۳۷۵ - ۳۷۶ - ۳۷۷ - ۳۷۸ - ۳۷۹ - ۳۸۰ - ۳۸۱ - ۳۸۲ - ۳۸۳ - ۳۸۴ - ۳۸۵ - ۳۸۶ - ۳۸۷ - ۳۸۸ - ۳۸۹ - ۳۹۰ - ۳۹۱ - ۳۹۲ - ۳۹۳ - ۳۹۴ - ۳۹۵ - ۳۹۶ - ۳۹۷ - ۳۹۸ - ۳۹۹ - ۴۰۰ - ۴۰۱ - ۴۰۲ - ۴۰۳ - ۴۰۴ - ۴۰۵ - ۴۰۶ - ۴۰۷ - ۴۰۸ - ۴۰۹ - ۴۱۰ - ۴۱۱ - ۴۱۲ - ۴۱۳ - ۴۱۴ - ۴۱۵ - ۴۱۶ - ۴۱۷ - ۴۱۸ - ۴۱۹ - ۴۲۰ - ۴۲۱ - ۴۲۲ - ۴۲۳ - ۴۲۴ - ۴۲۵ - ۴۲۶ - ۴۲۷ - ۴۲۸ - ۴۲۹ - ۴۳۰ - ۴۳۱ - ۴۳۲ - ۴۳۳ - ۴۳۴ - ۴۳۵ - ۴۳۶ - ۴۳۷ - ۴۳۸ - ۴۳۹ - ۴۴۰ - ۴۴۱ - ۴۴۲ - ۴۴۳ - ۴۴۴ - ۴۴۵ - ۴۴۶ - ۴۴۷ - ۴۴۸ - ۴۴۹ - ۴۵۰ - ۴۵۱ - ۴۵۲ - ۴۵۳ - ۴۵۴ - ۴۵۵ - ۴۵۶ - ۴۵۷ - ۴۵۸ - ۴۵۹ - ۴۶۰ - ۴۶۱ - ۴۶۲ - ۴۶۳ - ۴۶۴ - ۴۶۵ - ۴۶۶ - ۴۶۷ - ۴۶۸ - ۴۶۹ - ۴۷۰ - ۴۷۱ - ۴۷۲ - ۴۷۳ - ۴۷۴ - ۴۷۵ - ۴۷۶ - ۴۷۷ - ۴۷۸ - ۴۷۹ - ۴۸۰ - ۴۸۱ - ۴۸۲ - ۴۸۳ - ۴۸۴ - ۴۸۵ - ۴۸۶ - ۴۸۷ - ۴۸۸ - ۴۸۹ - ۴۹۰ - ۴۹۱ - ۴۹۲ - ۴۹۳ - ۴۹۴ - ۴۹۵ - ۴۹۶ - ۴۹۷ - ۴۹۸ - ۴۹۹ - ۵۰۰ - ۵۰۱ - ۵۰۲ - ۵۰۳ - ۵۰۴ - ۵۰۵ - ۵۰۶ - ۵۰۷ - ۵۰۸ - ۵۰۹ - ۵۱۰ - ۵۱۱ - ۵۱۲ - ۵۱۳ - ۵۱۴ - ۵۱۵ - ۵۱۶ - ۵۱۷ - ۵۱۸ - ۵۱۹ - ۵۲۰ - ۵۲۱ - ۵۲۲ - ۵۲۳ - ۵۲۴ - ۵۲۵ - ۵۲۶ - ۵۲۷ - ۵۲۸ - ۵۲۹ - ۵۳۰ - ۵۳۱ - ۵۳۲ - ۵۳۳ - ۵۳۴ - ۵۳۵ - ۵۳۶ - ۵۳۷ - ۵۳۸ - ۵

[illegible]

٩ - نیکو آید و در دشت و اناث نوید و در
آید و سو زانو سر برکت و حاله قادیان

ماتقے اعدائے ملت و مملکت
ماتقے اعدائے ملت و مملکت

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

... (8) ...

تقریباً ۱۰۰۰ نفری تفرقه
تقریباً ۱۰۰۰ نفری تفرقه
تقریباً ۱۰۰۰ نفری تفرقه

[illegible]

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye

Ordu Karargâhından

Şu'be
1
Numro

Beşinci Ordu Kumandanlığına
Dördüncü Ordu Kumandanlığına
Altıncı Ordu Kumandanlığına
Yedinci Ordu Kumandanlığına
İkinci Ordu Kumandanlığına

Şifre
Zâta mahsûsdur

Arâzi-i müstevliyenin istirdâdında Ermenilerin ahâli-i Müslimeye karşı revâ gördükleri muâmelât târihin emsâlini lânetle yâd ettiği fecâyî' ve cinâyâtla mâl-â-mâldir. Bundan bir nebze bahs etmeği fâideden hâlî gördüm.

1- Erzincan'ın şarkında (Zeğgenç) karyesinde Türk çetelerinin tahassun ettiği bahânesiyle karye kâmilten ihrâk ve sekene-i Müslimesi mahv ve ifnâ edildi.

2- Ermeniler 15-16/1/34 de Erzincan'da silâh taharrîsi bahânesiyle bir katl-i âmm tertîb ve bin beş yüze karîb çocuk, kadın ve erkeği katl ve ifnâ etdiler ve yollarda çalışdırılacağı i'lân edilerek topladıkları altı yüz elli Müslimânı kasaba hâricinde aynı âkıbete giriftâr eylediler. Erzincan kasabasının istirdâdını müteâkib Erzincan'a girdim. Çardaklı Boğazı'ndan Erzincan'a kadar olan bütün köyler hatta bir kulûbe bile sağlam kalmamak üzere tahrîb edilmiş gördüm. Kasaba dâhilinde ötede beride öldürülüb de henüz defn edilmemiş birçok cenâze toplatdırıldı. Şehîd edilen bu bî-günah ve ma'sûm halk arasında memeden kesilmemiş çocuklar doksan yaşını ikmâl etmiş ihtiyârlar parçalanmış kadınlar vardı.

3- Pirahmed, Gümüşhâne, Ardasa ve Polathâne birer sahne-i katl-i âmm hâlini olmuş idi.

4- Tandırlık (54...) da yirmi beş Müslimân bir sûret-i fecîa ve gaddarânede Ermeniler tarafından itlâf edildi.

5- Ermeniler Bayburd'u terk etdikleri gün kasabanın en mu'tenâ konak ve mağazalarından dört yüz kadarını ihrâk etmişlerdir. 15/2/34'de Bayburd'da un tevzî' edileceği bahânesiyle kasaba ahâlîsinden bir kısm kadın, erkek ve çocukları evvelce mahbushâne ittihâz olunan mahalle sokarak pek hûn-hârâne bir sûretde ihrâk etmişler ve sokaklarda tesâdüf etdikleri çocuk, kadın, kız ve erkekleri süngü ve kurşunla şehîd etmişlerdir. Bu sûretle imhâ' edilenlerin mikdârı sekiz yüzü mütecâvizdir.

6- Ermeniler Mamahâtun'dan firâr ederken nefs-i kasabada yüz ve civâr kurâdan celb ve cem' eyledikleri iki yüz ki cem'an üç yüz Müslimânı süngü ve kurşunla şehîd etmişlerdir.

7- Madenhanları'nda sekiz ve Aşkale'de otuz beş Müslimân cenâzesi bulundu.

8- Ermeniler Tazegül karyesi ahâlîsinden otuz kadar kadın, çocuk ve erkeği katl ve yirmi beş kadar erkeği de berâberlerinde götürmüşlerdir ki bunların da aynı âkıbete dûçâr oldukları şübhesizdir.

9- Tilkitepe'nin iki kilometre cenûbunda harîfada ismi yazılı olmayan (Cinis) köyünde altı yüz küsûr zükûr ve inâs nüfûsdan on üçü müstesnâ olmak üzere mütebâkisi ihrâk edilmek ve süngülenmek ve hâmile kadınların karınları yarılarak çıkarılan çocuklar kucaklarına verilmek sûretiyle şehîd edilmişlerdir.

10- Ermeniler Alaca köyünü (43 A) kâmilan ihrâk etdiler ve odalara doldurarak itlâfına teşebbüs etdikleri ahâlî-i İslâmiyyeden iki yüz yetmiş sekizi şehîden ifnâ etdiler. Burada ekserisi ağır olmak üzere kırk sekiz mecrûh emvât kümesi arasından ihrâc edildi. İki yüz yetmiş sekiz şehîd kümesi içerisinde ırzlarına tecâvûzden sonra öldürülerek ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar karınları deşilmiş hamile kadınlar beyinleri akıdılmış veya vücûdlarına benzin dökülerek ihrâk edilmiş çocuk ve erkekler mevcûddur. Cümlesinin ruhuna fatiha!

12/2/34 - Harekât

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

Şifre edildi 13 minh
İmzâ'

۱۔ دو قرآن کا حصہ ہے

۲۶/۴/۱۳

477

2.11.11

[illegible]

1-2
024

A	1-2
D	1024
F	48

صورت آینه - مع عوارض

۱- در مورد ...
 ۲- در مورد ...
 ۳- در مورد ...
 ۴- در مورد ...
 ۵- در مورد ...
 ۶- در مورد ...
 ۷- در مورد ...
 ۸- در مورد ...
 ۹- در مورد ...
 ۱۰- در مورد ...

م. باره که تبه صابون / - تبه که دست صابون
(تکه تکه) (دقیق) (برشته) - م. حقیق
- راسه (تکه تکه) (دقیق) (برشته) - م. حقیق

[illegible]

[Faint handwritten notes in Urdu script, mostly illegible due to blurring.]

فردین

مجلس اوله
مجلس دومه
مجلس سومه
مجلس چهارمه
مجلس پنجمه
مجلس ششمه
مجلس هفتمه
مجلس هشتمه
مجلس نهمه
مجلس دهمه

[illegible]

باجه قد ندرت احوال

باجه قد ندرت احوال

A	1-2
D	1024
F	98-1

باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال

باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال

باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال

باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال

باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال
باجه قد ندرت احوال

A	1-2
D	1026
F	48-2

اوپرچی اردو ہیما بونہ فرمانی

ازکان حربیہ

شعبہ

عسکر

۱۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۲۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۳۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے

۴۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۵۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۶۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے

۷۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۸۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۹۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے

۱۰۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۱۱۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے
۱۲۔ درختی اور اشکات جیسے پکے اور تھکے

"الحج"

Ordu Karargâhından
12/2/34

Refâhiye'de Muhtelit Mütâreke Komisyonu A'zâsından
Erkân-ı Harbiyye Yüzbaşlarından Tal'at Beye
Espiye'de Muhtelit Mütâreke Komisyonu A'zâsından Yüzbaşı Receb Beye

Sûreti âtîde mûnderîc mevâddın Rus a'zâlarına teblîği mütemennâdır!

Arâzî-i müstevliyedeki Rus kıtaât-ı askerîyesinin Rusya dâhiline çekilmesinden dolayı buradaki tebaa-i ahâlîmiz maa-l-esef Ermenilerin dest-i mezâlimine terk edilmiş oldu. (Erzincan), (Ardasa), (Gümüşhâne), (Vakfıkebir), (Polathâne) birer sahne-i katl-i âmm hâlini aldı. Hâsseten Erzincan'da ve Bayburd'da bulunan Ermeni ser-kerdelerinden Marad ile Arşak bu son günlerde binlerce ehl-i İslâm'ı evlere doldurarak yakdılar. Ateşden kurtulmak için kaçmak isteyenleri süngülediler. Kadın ve çocukları bir sûret-i fecîâne ve gaddarânede öldürdüler. Bu fecâyî'i muhtelif târihlerde Rus Kafkas Orduları Başkumandanı Piyâde Generali Perjevalski ve Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Lyotnan Odişelidze cenâblarına bildirdim ve bu vakâyî-i fecîanın önüne geçilmesini mükerreren ricâ etdim Rus kumanda hey'at-ı âliyesinin hulûs-i tammını bütün kalbimle mu'terif olmakla berâber maa-t-teessüf yed-i ihtiyârlarında bulunmayan esbâbdan nâşî işbu kıtâl ve fecâyî'in halen ber-teraf edilemediği yekdiğerini tezâyüden ta'kîb eden ve etmekde bulunan vakâyî' ve hâdisât ile sâbit oldu. Binâen aleyh dûçâr-ı zulm ve i'tisâf olagelmekde olan tebaa-i Osmâniyyenin bakî kalanlarından olsun mal, can ve ırzlarının muhâfaza ve Rus kıtaâtı tarafından tahliye edilen mintakalarda asayîşi te'sîs ve iâde için kumandam altında bulunan iki ordudan ba'zı kıtaâtı ileri sürmek zarûretinde kaldım ve bunu Rus Kafkas Orduları Başkumandanı General Perjevalski'ye ve Rus Kafkas Ordusu Kumandanı General Odişelidze'ye tahrîren ve telsiz telgrafla bildirdim. Binâen aleyh bu harekâtın gayesi Ermeni çetelerinin tenkîli ve menâtık-ı mezkûrede mütemekkin ahâlî-i mazlûmenin te'mîn-i emniyyeti olub Rus ordusuna ve hükûmetine karşı hissiyyât-ı dostâne ve müsâlahânemizin lâ-mütezelzil bulunduğuna ve Rus kıtaâtına karşı kat'iyyen âsâr-ı hasmâne güdülmeyib ve her nerelerde Rus askerlerine tesâdüf olunursa meveddet ve muhâlesetle muâmele îfâ edilmesi hususu da bir sûret-i müşeddede kıtaât kumandanlarına emir etdim. Binâberîn Erzincan mütâreke-nâmesinin Rus kıtaâtının çekilmiş olmasından dolayı mer'iyyet-i ahkâmını gâib eden yalnız hatt-ı fâsıla aid mevâddından gayri bi-l-umûm mevâddının kemâ-kân bâkî ve cârî olduğunu zât-ı âlilerine de iş'âr ile kesb-i şeref eylerim.

12/2/34 – Harekât – 980

Kafkas Cebhesi Osmanlı Orduları Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

----- ✂ ----- ✂ -----

Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Şu'be 1
Aded

Ordu Karargâhından

Şifre

Dördüncü Ordu Erkân-ı Harbiyye Riyâsetine

C. 10/2/34 istihbârât

Menâbi'-i muhtelifeden alınan ma'lûmâta nazaran arâzî-i müstevliyede ehl-i İslâm'ın Ermeniler tarafından dûçar oldukları mezâlimin hulâsası ber-vech-i âtîdir.

1. Ermeniler Erzincan'da silâh taharrîsi bahanesiyle iki yüzü mütecâviz İslâm'ı katl etmişlerdir.

2. Ermeniler (Erzincan)'da bin beş yüz kadar Müslimânı kasaba dâhilindeki Vahid Beyin konağına doldurarak konağa her taraftan ateş vermişler kendisini kurtarmak için pencereden atlayanlar hâneyi muhâsara eden Ermeniler tarafından süngü ve kurşunla öldürölmüşlerdir.

3. Ermeniler Erzincan kasabası dâhilindeki Kal'a Kışlası'na yüzlerce çocuk ve kadını doldurarak yakmışlardır.

4. Yollarda çalışdırılacağı bahânesiyle altı yüz elli Müslimânı götürmüşler ve aynı âkıbete dûçar edilmişlerdir.

5. Arâzî-i müstevliyede namusuna taarruz edilmedik İslâm kadın ve kızına az tesâdüf edilir.

6. Polathâne, Vakfıkebir, Bayburd birer sahne-i katl-i âmm olmuşdur.

7. Erzincan fecâyi' ve cinâyâtını tertîb eden Ermeni ser-kerdelerinden Sivaslı Marad'dır. Arşak nâmındaki diğer ser-kerde de Bayburd'da Marad'a nazîre yapmaktadır.

8. Vakâyi'i sâlîfe Rus Kafkas Ordusu Kumandanlığına mütevâliyen bildirilmiş ve bir semere-i fi'liyesi görölmemiştir.

9. İstitrâd kabilinden şunu da arz edeyim ki harekât-ı ma'rûzada velev ki Ermeni milletine mensûb olub çoluk çocuk ve kadın ihtiyârlara karşı

Osmânlı askerine hâss olan necâbet ve şefkatle muâmele edilmekde, yalnız silâhbedest olarak askere mukabele ile ve ahâlî-i mazlûme-i Müslimeye zulm ve i'tisâf eden Ermeni çeteleri mahv edilmekdedir.

15/2/34 Harekât – 1070

Üçüncü Ordu Erkân-ı Harb Reîsi
Mîr-alây
İmzâ'

نومبر دوسرسي

صورت

نومبر

باسه فرمانيه وکالت عبيد نه

A	4/3671
D	17
F	20-18

شماره

ذات

۱- مبدل المصالحه اسدي به بيطه ايلکده اولدقري مصلح هغه مصلح بجزلک اجزا بدير دکدری مصلحت بروج نير مصلحت

۲- مصلحت مصلحه ده خالو ده عی یایک ایلکک اسدم خادکله اسدم قرینه از تصادف اولونور

۳- (موصوفه) موصوفه (مک) قرینه ایلکک مصلحت مصلحت مصلحت ده بار مصلحت

۴- (موصوفه) (مک) ده کیری مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت

۵- (موصوفه) مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت

عوضه مصلحه ایلکک کی ایلی کولی مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت

عوضه مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت

۱۰۰۰ - ۹۹ - مصلحت - ۱۰۰۰

اوجی ار دوتنه ای

دوتنه

دوتنه

اصه مصلحت

۱۱۸

Vesâik-i Harbiyye Dosyası
Numro

Sûret

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Şifre

Zâta mahsûsdur

Ermenilerin ahâlî-i İslâmiyyeye tatbîk eylemekde oldukları mezâlim hakkında mu'temed muhbirlerin ahîren bildirdikleri ma'lumât ber vech-i zîr ma'rûzdur.

1- Memâlik-i müstevliyede kalıb da ırzı pâ-y-mâl edilmedik İslâm kadınıyla İslâm kızına az tesâdüf olunur.

2- (Gümüştâne) şarkında (Teke) karyesinde iki Müslimân sûret-i fecîânede parçalanmıştır.

3- (Tandırılık) (54 S) de yirmi beş Müslimân arabalar içinde kesilmiştir.

4- (Gümüştâne) nin şimâl-i garbîsinde (Zanca) (57 S) karyesinin muhtârını işkence ettikten sonra kızının ırzına taarruz edildiği gibi ertesi günü mezkûr karyeye gelen on beş Ermeni yine merkûm muhtârın kızının ırzına tasallut etmişlerdir. Bu ma'lûmâtı veren muhbir Rum'dur.

12/2/34 – Harekât – 1049

Aslına mutabıkdır

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

الرجاء

A	1-2
D	1024
F	49

دو جیبی اردو قلم

نقدیه
نمایند محرم
۵۶۷

- ۱- ادب ندری خسته در آناه ۹-۷-۶۹ نام قلمی را بورد و مستخرج معلومات خلاصه
- ۲- ادب ندری خسته در اردو قلمی بوز قلمی طغذ کشیم باج اولی
- ۳- ۹-۷-۶۹ کوشتخانه ای است که با بورد و طریقه کوشتخانه
- ۴- کوشتخانه طریقه جاده کی کسک ما دور اولی وقت کویری بشی خانی ای -
زیفانه خاندی را سخته طریقه و نه کجی ایست به ۱۰۰۰ شکیل برار می
خسته رضادق و با لصاد میشتی آنلاف انیشدر منافی سیه اوده ارمیده
خوار انیشدر
- ۵- خسته مقداری کوز آ کلا شلم میانه بر اثر شبا و جاده اقمم انیشدر
- ۶- ادب قفقسی آ لایه انیا انید به طاخته ای بر مسکانه ای اسارتند خوار ایبر
بر مایتمین فرقه در مورد افاده
- ۷- آ لایه اول از خرد و ده ایگز نقره ادب ماکله ای تفکله مرکب برار می قلمی فارسی
- ۸- با بورد و ده اوده سیه کویر اول ارش م قلمی نداشتده قسم اعظمی بل کجی داو جوری
آ لایه اولی ادره به یک قدر ارضی فارسی و برار مندرن قسم اعظمی قفقسی
دره هاشدر - بدقتی عا کملری برار و با بورد و ده خسته نه یوقدر
با بورد و ادره انیا رنجا موسر ارمیده و نول انیشدر
- ۹- مایتمین با بورد و سیه اوده مکی تقیه و و ستر طریقه در لکس اولی
نول اید لایه سیه ستر قدر طوی کویر مکرر

۵- تقریباً قریب کوه اول یا بوردن شرفه محله شده سیمانه آغا تاحه کی
 سمانه خانه سحر برارها طغوزها کیرمه ، سمانه قیرنه مجاورده
 بولنده ایتم مشر سیمانه عما نقته ایتمه بولنده ادرینه (ریش سیمانه)
 باشتی بر قاج برده سیمانه ارم یا رالا مشر و صکره خا رجده نیشیه اوچ
 سمانه سیمانه آغا بی قورنانه مشر در

۶- بولور طاقدری باز سیمانه حیوینه حایجه کد سیمانه عا شیه اوعلی احمد
 حیدر ، حیدر تاحه اوچ شخص ادرانه املنه کیدیه عودت
 ایدرکه بولنده ادرنیر طرقتیه قتل ایدر مشر - دقتنه لونی اخلای
 شیه عا مشر در

۷- بروایک نعلولی حیدر در آلهانه معلولت غلام کی
 ۷- ۶- ۵- ۴- ۳- ۲- ۱- تارقی بر راورده جدی نکل سیمانه کیرمه حیوینه
 قوسینه [ایلم] قریب سیمانه بر دشمه حیدر سیمانه املانه کیرمه (کچول)
 ایدرکی دقتنه بر حوققت قرائه مدنی بکل بر اسلاطه سیمانه اولویش
 بندر مشر [دقتنه تارقی زکر ایدر مشر]
 ۱۳- ۱۲- ۱۱- ۱۰- ۹- ۸- ۷- ۶- ۵- ۴- ۳- ۲- ۱-

قه قفقس کل شرای
 میرا
 شوق

قه قفقس کل شرای
 آینه
 میرا

۱۲/۴
 ۱۴
 ۱۶

Şu'be 1
Kısm 3
Numro
537

Telefon
Gayet mahrem

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

1- Üç numrolu çeteden alınan 9-2-34 târihli rapordan müstahrec ma'lûmât-ı hulâsası

a- Üç numrolu çetenin mevcûdu müsellâh yüz kırk dokuz kişiye bâliğ olmuştur.

b- Çete 8/9-2-34 Gümüşhâne'yi işgâl etmiş ve Bayburd ve Trabzon, Gümüşhâne'ye gelen yolları kesmiştir.

c- Gümüşhâne, Trabzon caddesini kesmeğe me'mûr olan kuvvet Köprübaşı Hanları ile Zigana Hanları arasında Trabzon'a geçmek isteyen 10, 15 kişilik bir Ermeni çetesine tesâdüf ve bil-müsâdeme beşini itlâf etmiştir. Mütebâkî beş on Ermeni de firar etmişlerdir. Çete mikdârı henüz anlaşılamayan biraz eşya ve hayvan iğtinâm etmiştir.

2- Onuncu Kafkas Alayına ilticâ eden Dağıstanlı bir Müslimân ile esâretten firâr eden bir mültecimizin fırkadan mevrûd ifâdesi

a- İki ay evvel Erzurum'da iki yüz neferle üç makineli tüfenkden mürekkeb bir Ermeni çetesi varmış

b- Bayburd'da on beş gün evvel Arşak kumandasında kısm-ı a'zâmı pek genç ve üç yüzü atlı olmak üzere bin kadar Ermeni varmış. Bu Ermenilerin kısm-ı a'zâmı Kafkasya'dan gelmişlerdir. Ba'zılarının aileleri berâberdir. Bayburd'da hastalık yoktur. Bayburd erzâk anbarını Ruslar Ermenilere terk etmişlerdir

c- Mülteciler Bayburd'da beş, on Rus neferiyle Ruslar tarafından vesâitsiz olarak terk edilmiş yedi, sekiz kadar topu götürmüşlerdir.

d- Takriben kırk beş gün evvel Bayburd'un şark mahallesinde Süleyman Ağa nâmındaki Müslimânın hânesine bir Ermeni müfrezesi girmiş, Süleyman'ın kızına tecâvüzde bulunmak istemişler. Süleyman mûmânaat etmiş bunun üzerine Ermeniler Süleyman'ın başını birkaç yerden bıçak ile yaralamışlar ve sonra hâricden yetişen üç Müslimân Süleyman Ağayı kurtarmışlardır.

e- Pulur dağları yazısının cenûbunda Hayık köyünde Aşıkoğlu Ahmed, Hasan, Hüseyin nâmındaki üç şahıs erzâk almağa gidib avdet ederken yolda Ermeniler tarafından katledilmiştir. Vak'anın günü anlaşılamamıştır.

3- Bir ve iki numrolu çetelerden alınan ma'lûmât hulâsası: 7-2-34 târihli bir raporda Cevizlik'in beş kilometre cenûb-ı garbîsinde (İspele) karyesinde bir düşman çetesinin İslâmlara hücum etdiği ve fakat bir muvaffakiyet kazanamadığı yalnız bir İslâm'ın şehîd olduğu bildirilmiştir. (vak'anın târihi zikredilmemiştir).

13-2-34 – Harekâtdan – 537

2 nci Kafkas Fırkası tercemânından
sâmi alınmıştır.

2 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-livâ
Şevkî

۱۳/۹/۵۶

آزمایش دوم: فشارسنج

A	۶-۵۵/۱
D	۵۲
F	۴۲

۱- ابتدا انقباض شریک غش فحش معاصرین رختی الاعماله
در هر صورت داده شده هیچم از زمانه کمره - شریک فحش
مقادیر در این

۲- بولونیک و شریک بولونیک میانی میخیزد :

(آ) در وقت دت بولونیک شریک میخیزد افراد او به اجازت اول
کمره شریک بولونیک این شریک با صدروقه یکی اندک اولی
دیگر فاحش در بولونیک این شریک فاحش در بولونیک
حبه این شریک او به شریک میخیزد ، افراد در این شریک
و در

(ب) بولونیک شریک و شریک در وقت فحش میخیزد او به
شریک شریک میخیزد

(ج) بولونیک با شریک میخیزد فحش در وقت فحش
۱۵ این شریک معاصر او به بولونیک این شریک
دیگر فاحش در بولونیک این شریک فاحش در بولونیک
ده و بولونیک میخیزد و شریک میخیزد

(د) بولونیک شریک الاعماله شریک بولونیک این شریک
کمره شریک این شریک شریک میخیزد او به شریک
اول شریک این شریک این شریک ۱۵ شریک این شریک
انقباض شریک فحش شریک میخیزد او به شریک
و در این شریک

۳- غش در شریک فحش معاصرین

۴- از زمانه شریک فحش فحش این شریک ۱۵ شریک

۱- از آنجا که فرد محضی است این عمل که ...
 صورت گرفته ده ...
 کشف و زخمی شده ...
 ۲- از آنجا که ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...
 ۱۱- ...
 ۱۲- ...
 ۱۳- ...
 ۱۴- ...
 ۱۵- ...
 ۱۶- ...
 ۱۷- ...
 ۱۸- ...
 ۱۹- ...
 ۲۰- ...
 ۲۱- ...
 ۲۲- ...
 ۲۳- ...
 ۲۴- ...
 ۲۵- ...
 ۲۶- ...
 ۲۷- ...
 ۲۸- ...
 ۲۹- ...
 ۳۰- ...
 ۳۱- ...
 ۳۲- ...
 ۳۳- ...
 ۳۴- ...
 ۳۵- ...
 ۳۶- ...
 ۳۷- ...
 ۳۸- ...
 ۳۹- ...
 ۴۰- ...
 ۴۱- ...
 ۴۲- ...
 ۴۳- ...
 ۴۴- ...
 ۴۵- ...
 ۴۶- ...
 ۴۷- ...
 ۴۸- ...
 ۴۹- ...
 ۵۰- ...
 ۵۱- ...
 ۵۲- ...
 ۵۳- ...
 ۵۴- ...
 ۵۵- ...
 ۵۶- ...
 ۵۷- ...
 ۵۸- ...
 ۵۹- ...
 ۶۰- ...
 ۶۱- ...
 ۶۲- ...
 ۶۳- ...
 ۶۴- ...
 ۶۵- ...
 ۶۶- ...
 ۶۷- ...
 ۶۸- ...
 ۶۹- ...
 ۷۰- ...
 ۷۱- ...
 ۷۲- ...
 ۷۳- ...
 ۷۴- ...
 ۷۵- ...
 ۷۶- ...
 ۷۷- ...
 ۷۸- ...
 ۷۹- ...
 ۸۰- ...
 ۸۱- ...
 ۸۲- ...
 ۸۳- ...
 ۸۴- ...
 ۸۵- ...
 ۸۶- ...
 ۸۷- ...
 ۸۸- ...
 ۸۹- ...
 ۹۰- ...
 ۹۱- ...
 ۹۲- ...
 ۹۳- ...
 ۹۴- ...
 ۹۵- ...
 ۹۶- ...
 ۹۷- ...
 ۹۸- ...
 ۹۹- ...
 ۱۰۰- ...

A	4-76+1
D	52
F	42-1

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

1. Ermeni eşkiyasını şehrin garb mahrecinde mukâvemetlerine rağmen 108 nci Alay 2 nci Tabur 5:30 sonra raddelerinde hücûmla Erzincan'a girmiştir. Şehr dâhilinde hafif müsâdeme devâm ediyor.

2. Bugünkü vukuât şu sûretle cereyân etmiştir:

a. 36 ncı Firkadan yüz nefer kuvvetinde müntahab efrâd ortalık açılmadan evvel Kürdbrastik'inde bulunan Ermeni çetesini basdırarak ikisi itlâf olunmuş diğerleri kaçmışlardır. Bu aralık Ermeniler civâr köyler ahâlîsinden Kürdbrastik'de habs ettikleri on kişiyi şehîd etmişlerdir. Efradımızdan iki hafif mecrûh vardır.

b. Bunu müteâkib 36 ncı Fırka Hareket Müfrezesi kısm-ı küllîsi Erzincan Ovası'na hâkim sırtları işgâl etmişlerdir.

c. Yalnızbağ'da aynı zamanda Dokuzuncu Firkadan takarrüb eden kıtaâtımızla 15 atlı Ermeni arasında müsâdeme olmuş bunlardan birisi itlâf edilmiş diğerleri firâr etmişlerdir. Bu esnâda seksen kadar Ermeni atlısı Çukurkuyu'da ve yüz kadar piyâdesi Kırklar Tepesinde görülmüştür.

d. Zevâlden sonra 108 nci Alay 2 nci Tabur berây-ı keşf Erzincan istikâmetine gönderilmişdi. İşbu tabur saat 3 sonrada Erzincan'ın (garb?) mahrecindeki evlerin civârlarından âteş eden ve 150 kadar tahmîn edilen Ermeni eşkiyasının mukâvemetini kırarak birinci maddede arz olunduğu vechle Erzincan'a girmiştir.

3. Garbî Dersim kıtaâtından ma'lûmât alınamamıştır.

4. Erzincan'ı işgâl eden kuvvetimiz takviye edildi. 13/14 gecesı Erzincan'ın şark mahreci işgâl edilecektir. Dokuzuncu Firkadan sevk olunan kuvvetli bir müfreze de Horan'da bulunarak Kırklar Tepesi, Serçe Boğazı istikâmetlerini keşf ve tarassud edecektir.

5. Erzincan kasabasında bir mahalde, kışlalar cihetinde iki mahalde yangın görüyorum.

6. Kolordu Karargâhı 13/14 gecesini Kürdbrastik'de geçirecektir.

7. İşbu rapor Üçüncü Ordu, 2 nci Kafkas Kolordusu, 4 ncü Kolordu, 9 ncu Fırka, 10 ncu Fırka Kumandanlıklarına yazılmak üzere 13/2/34 7.30 sonrada Kürdbrastik'de telefon merkezine verilmiştir.

Telefonla yazılmışdır.
13.2.H

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-alây
Kâzım Karabekir

A	1-2
D	1024
F	51

لایه فرمادینه و کاشی

سنگین دانه

تولون از نمایه کدم . عا- دانی یو فانیته ارشمانه خد- اولون یوتنه
 کویر غن بر فید یله عا قندم قاطامی- شیطین تخنیه اولیمه کوریم
 بنوش اغا جهری کلمه- کویدردن یزد عا غ قاطامیه- ارشمانه از نمایه
 ایفاج اندکدی خجاییه شایخ عالمی تولونه خد- عید ایت مده
 اوه- کونتری ارشمانه طرقتیه اولون یوتنه صیانه قاطامی ایلمج خجانه
 طوطی نیر لطفه در- حید اولیمه یو یکنه- و طوطی غن اده سده
 مردن کلمه جوقدر- طفا- یکن آلمان ایتنه اختیار یو- یار جلاشیه
 شادیلر واده- ندریم یونک قنوغا قنوغا ادر لطفه- و خجایه خج
 غن و خجایه طوندیر عید- و خجایه اولون عید و خجایه مرید صیانه
 عه سید عه ایلمج کدم-

8

-6

خجاندی- ۱۶/۱/۴۰
 ۲

1

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Müsta'cel ve zâtidir

Bugün Erzincan'a geldim. Çardaklı Boğazi'nden Erzincan'a kadar olan bütün köyler hatta bir külbe bile sağlam kalmamak şartıyla tahrîb edilmiş gördüm. Bağ-çelerin ağaçları kesilmiş, köylülerden bir ferd sağ kalmamıştır. Ermenilerin Erzincan'da ikâ' etdikleri fecâyî'i târih-i âlem bugüne kadar kaydetmemiştir.

Üç günden beri Ermeniler tarafından öldürölüb meydânda kalan İslâm cenâzeleri toplatdırılmaktadır. Şehîd edilen bu bî-günah ve ma'sûm halk arasında memeden kesilmemiş çocuklar, doksan yaşını ikmâl etmiş ihtiyârlar, parçalanmış kadınlar vardır. Tedrîcen bunların fotoğrafleri aldırılmaktadır, vakâyî' hakkında zabt varakaları tutduralacaktır. Dest-res olunacak vakâyî'-i mühimme ve (müsta'cele?) sırasıyla arz edilecektir.

(İmzâ')

Kapadıldı 16/2/34

توضیح

توضیح تفصیلی
به مناسبت

A	1-2
D	1024
	55

ارزینمات
۲۷
۱۰۰ رو تومان دانق

- ۱- قول اردو علم شده میگویند وارد -
- ۲- بیکوهر ۱۰۰ تن - ۲۹ ده باوی تپی کوی استله
- ۳- استقامت درین قوتی بر - ضابطه شفق خود کوند یلندر
- ۴- اینی استقامتی ماماها نرنده قرار ایدر الله نفس خنده
- ۵- بوز و جوار فراده طریها بیللا ایتوز آه حجه او حیور مهلی
- ۶- بونگود فریوخته مشهد آغشته و مرهات طوی جامع
- ۷- شریف هکدر منه قورنا غنی خانه هم اینا سونه وار زله
- ۸- بوزلند فیه استیما - قلناه التمس خدر خانه با احاره
- ۹- ابیشدر - خوار قراره ارزله مدعیه خانه کرده
- ۱۰- اماره و تخمیه او نشه و با کتوز بوباجه خورنده هالام
- ۱۱- حکم طرقت بیجا ایدنلر ده اوج بحیره طویه خفقه جتن
- ۱۲- ارزاقه ایدم ماماها نرنده سز طویه قده انلاک قوروه
- ۱۳- بولنه بلمشدر - کوربرده و ماماها نرنده برالینغ
- ۱۴- اولر رجه بی بجه نصارت ایدیه هیجان و سوز خیمیه

A	1-2
D	1024
	55-1

هوایا تدبیر بقدر در مقدار و غیره تقصیر میباشند در
 قول اول در نزد تقصیر ایند یکی کند ماه ایدر یک هیئت
 ایدر یکی بود تصادف ایدر یک ششصد قرار لری اثبات
 موجود از رخ ایدر یک و ایدر اولی ماه جزئی باشد
 هات یکم طرفه بقیا ایدر یک در موظف قطعا نم
 بیا و اما عا تره منقذ منقذ ایدر یک مراصلت در رسم
 غایب و سید در تصادف ایدر یک
 احکام یکم از آن تا بقیا ایدر یک از آنست چنانچه و بر غیره
 یا بقدر ندارد میباشند در

۱- کما ایدر یک در ایدر یک
 قرآن ایدر یک در ایدر یک اوزر ۶-۶-۶
 ۲- یقه بلا قدر ده در ایدر یک و کرب
 و بریند ۶-۶-۶
 ایدر یک در
 نظام فیه یک

Görölmüşdür.
İmzâ'

Erzincan
37

24-2-34
sâat 6.30 sonra

3 ncü Ordu Kumandanlığına

1. Kolordu cebhesinde sükûnet vardır.

2. Bugün 24-2-34'de Yavi, Yeniköy, Aşkale istikâmetlerine kuvvetli birer zâbit keşf kolu gönderilmiştir.

3. Ermeni eşkıyâsı Mamahâtun'dan firâr ederken nefsi-i kasabadan yüz ve civâr kurâdan toplanılan iki yüz ki cem'an üç yüz İslâm'ı süngü ve kurşunla şehîd etmişler ve mühimmat dolu câmi'-i şerif hükûmet konağı han sıhhiyye istasyonu ve erzâk bulunduğu istihbâr kılınan altmış kadar hâneyi ihrâk eylemişlerdir. Civâr kurâda erzâk müddaharhâneler de ihrâk ve tahrîb olunmuş ve yalnız Boyacı kolunda ahâli-i mahalliyye tarafından yağma edilenlerden üçbuçuk ton muhtelif'ül-cins erzâk ile Mamahâtun'dan sekiz ton kadar etlik konserve bulunabilmiştir. Köylerde ve Mamahâtun'da perakende olarak bir yere tesâdüf edilen ceb-hâne ve mevadd-ı tahrîbiyye toplatdırılmaktadır. Mikdâr ve cinsinin taayyününe çalışılmaktadır. Kolordunun ta'kîb ettiği güzer-gâh Ermenilerin ric'at eylediği yola tesâdüf eylediğinden şakîler firârları esnâsında mevcûd erzâkı ihrâk eylemekde ve ihrâk olunamayan cüz'î bir (kısmı da?) ahâli-i mahalliyye tarafından yağma edilmektedir. Muvazzaf kıtaâtımız Beyman ve Mamahâtun mıntakasına ilk muvâsalatında Dersim aşâirinden ve milislerdir. Hiç kimseye tesâdüf etmemişlerdir ahâli-i mahalliyye elindeki yağma edilmiş erzâkın cem'ine ve bir cihetle de mübâyaâten tedârikine çalışılmaktadır.

4. Hava açıktır

5. İşbu rapor 3 ncü Ordu 2 nci Kolordu 4 ncü Kolordu Kumandanlıklarına arz ve tebellüğ edilmek üzere 24-2-34 saat 6 sonra da Erzincan Telgraf Merkezine verilmiştir. 24-2-34

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı

Kâzım Karabekir

اورکان حربہ

شعبہ قسم

、

عدد

ماہ قوامہ میں طاریہ

A	1-2
D	1024
F	55.5

۵۰

۱- معده و فاعلی جوارحه و معده قتل استیجاب ۶/۶/۶۱ تا ۱۲/۶/۶۱

۴ - ایضا جی ان کہی کو بی بی دیں خانہ دار خانہ بیہ -

[illegible]

۱- بندہ اسے
کسی بھی ایسی اولہ قدر سے دے دے۔
اے اے رستم

1278 - 26 - 45 - 6 - 27

Handwritten signature: *[Signature]*

فصل اول

Kelkit
150

27-2-34 Şu'be 1
Kısım 3
Aded 679

3 ncü Ordu Kumandanlığına

C. 23/2/34 harekât 1239 numroya ...dan ric'at eden Ermenilerin esnâ-yı ric'atlarında Avcıma'denhanlarının dört kilometre cenûb-ı şarkîsindeki Harorti karyesi ahâlîsinden olmak üzere cem'an sekiz Müslimân'ı katl etdikleri anlaşılmış ve bu eşhâsın hüviyyetlerinin tahakkuk ve ta'yîn ve gerek bu vak'anın ve gerekse diğer vakayi'-i cinâiyenin mümkün oldukça fotoğrafleri ahzı hakkında kıtaâta emir verilmiştir. Elde edilebilecek netâyic pey-der-pey iş'âr kılınacağı ma'rûzdur.

26/2/34 Harekât 679

2 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı

Şevkî

----- ----- -----

Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Şu'be 1 Kısım 1
Aded

Ordu Karargâhı

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Şifre

Zâta mahsûsdur

1- Ermenilerin Madenhanları civârında katl ettiğini 26/2/34 târih ve 1337 numro ile arz ettiğim beş Müslim'den başka Madenhanları'nın cenûb-ı şarkîsindeki Harorti karyesi ahâlîsinden de üç Müslim'i katletmişlerdir.

2- Ermeni çeteleri Yeniköy'de yirmi hâneyi ihrâk eylemişlerdir.

3- Ermenilerin Aşkale'den firârlarından evvel ahâlîden otuz beş kişiyi şehîd eylemiş oldukları ma'rûzdur.

27-2-34 - Harekât - 1378

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk
Vehîb Mehmed

✓

تلف

A	1-2
D	1026
F	55-7

۱. جنم شفق قوردا - دوس فراتہ خند

ن ۴۶/۴۷ تا ۴۸ نوردوتقند نہ

(خلیت) ۵ صہ (عابہ) تربی ام دختا - پتہ اسیر دھارہ اسیری
دیرہ پریز
نور (عابہ) تربی اصلیک ورتہ
اصلیک تربی
نور (عابہ) تربی (خلیت)

ہوا پرندہ برنہ مسامہ نواریہ (خلیت) ورتہ
سارادہ غازی اور پریز مسامہ
ہوا پرندہ غازی ورتہ
نور (عابہ) تربی (خلیت) ورتہ
۴۶/۴۸ - فرات - ۸۹۵
اور پریز دوتقند نہ
تربی
۳۴ ۲ ۸
ن

یاد - عابہ تربی (خلیت) ورتہ
۴۶/۴۸
فرات
نور (عابہ) تربی (خلیت) ورتہ
۳۴ ۲ ۸

Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Şu'be 1
Aded

Ordu Karargâhından

İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanlığına

C. 7/2/34 târih ve 448 numrolu telefona

Telefon

(Kelkit)e gelen (Hayık) karyesi imâm ve muhtârına istedikleri eslihâyı verebilirsiniz. Gerek bu karye ahâlîsinin ve gerekse civârlarında bulunan Müslimân köyleri ahâlîsinin şimdiden yiyecekleriyle beraber Sadak garbına aldırılmalarını mühim görüyorum.

Arşak'ın ahâlî-i İslâmiyyeyi Bayburd'da cem' etmesi onları imhâ' maksadına mübtenîdir. Nitekim Erzincan katl-i âmmı da böylece olmuştur. Ermenilerin da'vetine kapılmamaları lâzım geldiğinin vesâit-i serîa ve emniyye ile kendilerine iblâğını ricâ ederim.

28/2/34 – Harekât 895

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk

A	1-2
D	6024
F	56-2

عبدالرحمن
اصحیح اردو سے تالیف

تکلیف
۷-۷-۷۶

- مرتب سوارے کے لیے پولیٹیکنک آف مینجمنٹ قریب سندھ ۷۶-۷-۷۶
- ۱۰-۱۱-۱۲ صدیوں میں ترقی پزیر ملکوں کی ترقی کی وجہ سے۔
- ۱- ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے۔
- ۲- ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے۔
- ۳- ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے۔
- ۴- ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے۔
- ۵- ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے ارضی وسائل کی کمی کی وجہ سے۔

تہہ تحقیق و ترقی

میرزا
میرزا

۷۶/۷/۷۶
تالیف شدہ درجہ اولیٰ
میرزا

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Aceledir

Müretteb Sûvâri Alayından 1-3-34 saat 7.30 sonra yazılmış olup şimdi alınan rapor hulâsası zîrde ma'rûzdur.

1- Karabıyık mıntakasındaki Ermeniler bugün sabaha doğru Erzurum istikâmetine çekilmişlerdir. Alaca köyü istikâmetine sevk edilen keşf kolumuz Ermenileri ta'kîb etmektedir. Bu keşf kolunun "Evreni" köyünde yazdığı raporda bu köyün yanmakda olduğu bildirilmiştir.

2- Ermenilerin "Tazegül" karyesi ahâlîsinden otuz kadar kadın ve çocuğu katl etmişler ve yirmi beş kadar erkeği de on beş gün evvel bir semt-i mechûle kaldırmışlar ve köyün bir kısmını da ihrâk etmişlerdir.

3- Çoruh nehrinin menba' cihetlerine sevk edilmiş olan keşf kolumuz avdet ederek alayına iltihâk etmiştir. Verdiği raporda bu mıntakada Ermeni görülmediği Paşa köyünde Rusların terk etmiş olduğu muhtelif'ül cins erzâk kâmilten köylüler tarafından yağma ve taksîm edildiği ve bu mıntaka ahâlîsinin oldukça hâli ve vakti yerinde olduğu bildirilmiştir.

1/3/34

İkinci Kafkas Kolordusu Kumandanı

Mîr-livâ

Şevkî

----- 80 ----- 82 -----

Kelkit

2-3-34

Aceledir

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Müretteb Sûvâri Alayı bulunduğu Ekemansur karyesinden 2-3-34 saat 6.15 sonrada verdiği raporun hulâsası şudur.

1- Erzurum istikâmetinde çekilen Ermenilerle temassın muhâfazası için Ağa-Hoçkis istikâmetlerinde birer keşf kolu bulunmaktadır.

2- Alaca karyesini Ermeniler yakmış ve bu köy ahâlisinden dört yüz kadar kadın çocuk ve erkek adamları da bir hâneye doldurarak ihrâk etmişlerdir. Meydânda iki yüz kadar cenâze vardır. Mezkûr köyde yanmış bir anbar bulunmuş ve derûnunda ancak on beş çuval kadar dakîk toplanabilmiştir.

3- Karabıyıkhanlarında bulunan erzâkın dört bin çuval dakîk üç bin sandık et konservesi bin çuval arpa pek çok peksimâd ve bulgur ve kırma ve sâire olduğu Süvâri Alayı Kumandanı haber veriyor. Bu anbarlar (....) me'mûru tarafından teslîm alınmakda imiş.

4- İleri sürülen keşf kollarından henüz rapor gelmemiş olduğu ma'rûzdur.

2/3/34

2 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-livâ
Şevkî

Şu'be 1 2.3.34

Menzil şu'besine ve 4.Şu'be (?) erzâk için ma'lûmat verelim.

İmzâ'

Alaca
100

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Kolordu Karargâhının Alaca'ya vusûlünde Ermenilerin elinden kaçarak kurtulabilen kırk sekiz nüfûsdan mâ-ada iki odaya doldurarak itlâfa teşebbüs eyledikleri ahâlî-i İslâmiyyeden iki yüz yetmiş sekizini şehîd ve kırk ikisini ekserisi ağır olmak üzere mecrûh buldum. Mecerûhînin tedâvi ve istirâhatlerine çalışılmaktadır. İki yüz yetmiş sekiz şehîd kümesi içerisinde ırzlarına tecâvûzden sonra ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri süngülenmiş veya vücûdlarına benzin dökülerek ihrâk edilmiş çocuk ve erkeklerin hâsıl ettiği pek hazîn levha ile İkinci Kolordudan gelirken Arapgir ve Eğin'de üç dört bin Ermeninin kısmen ihtidâ' perdesi arkasında büyük bir hürriyyet ve musâvât-ı tâmmeye ile mesrûrâne bir hayat geçirmekde olduklarını tahatturla gördüğüm bu iki hayret (?) arasındaki tezâdd ve mübâyenetden mütevellid ye's ve te'sirimi hâk-pây-ı kumandanîlerine bu zavallı şehîdlerin baş ucundan arz etmeğe bir mecbûriyyet-i derûniye hiss eylediğim ma'rûzdur.

10/3/34 Harekât 397

1 nci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Kâzım Karabekir

A	4-3672
D	-
F	3

ارغی اردو قیام -

ایمیزان ارغی اردو قیام در نظام و قیام تمام اجاری و اتمیزان
 لفظاً اسماً ۱۹-۲۱-۲۲ امتحان

در اردو قیام -

صلح

۲۶/۲/۲۰۲۱

۱۹۱۱ / ۱۹۱۲

A	4-2671
D	628
F	3-1

در مختار و مختار
من مختار و مختار

۱۰

0.1

[illegible]

دریغی و کرمی
منزلت و منزلت
۱۸۶۹

A	4-3671
D	628
F	3-3

که ماه بصدقات ایه بیه کوبه کوکند نه قلع ایه و اهلیه کدینه و انچه
قد کسه عهه ادرنه عهه اند شد
ا- من کد ماهنه ادرانه ادرانه کوبه بیهضه موجودیه حوزله آئیده و فقط
اهلیه آهلیقه کد کدوه فوج فوج ادره و هفت آئیده و
فایده فطالت کد کدوه برنج شنبه بی قه امانیه ادرانه
کد کدوه خاکیه و کد کدوه عهه ادرانه

ا- من ادرانه و انچه
کد

۲۷ / ۱ / ۱۸۶۹

فایده
۲۷ / ۱ / ۱۸۶۹

که در میان قاصدین محافظه حیاتیه ایچون مختلف
قوانین آن نظام حاکم این دولت و اقل نظامه یازدهم معوضه
سریه اسطاف حیاتیه یونانی استرالیایم . کلاسه یونانی
فرم کد کدوه بولدرین حاله یونانی و آید و شایه
مرحمت اولان ملت ایچون قلع بیی یا یلماسه اولدرین
کد کدوه کد کدوه قلا ایفا ایفا کد کدوه
و طبعه قلا ایفا

أشهرت في كل زمان و زمان
 مولانا آتشی زه عروج است

8

Arg.	4-3621
Dep.	163
Cat.	5
Num.	2994
Doc.	628
File.	3-162-3

(Bulge No-1662)
 Eski

21 Mo

0121

2-18

N.

در دشت - دوستانه - اند

A	4-3671
D	628
F	3-4

22/8/18

تت

22

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

22/2/1902

۱۰۰
۱۰۱
۱۰۲
۱۰۳
۱۰۴
۱۰۵
۱۰۶
۱۰۷
۱۰۸
۱۰۹
۱۱۰
۱۱۱
۱۱۲
۱۱۳
۱۱۴
۱۱۵
۱۱۶
۱۱۷
۱۱۸
۱۱۹
۱۲۰
۱۲۱
۱۲۲
۱۲۳
۱۲۴
۱۲۵
۱۲۶
۱۲۷
۱۲۸
۱۲۹
۱۳۰
۱۳۱
۱۳۲
۱۳۳
۱۳۴
۱۳۵
۱۳۶
۱۳۷
۱۳۸
۱۳۹
۱۴۰
۱۴۱
۱۴۲
۱۴۳
۱۴۴
۱۴۵
۱۴۶
۱۴۷
۱۴۸
۱۴۹
۱۵۰
۱۵۱
۱۵۲
۱۵۳
۱۵۴
۱۵۵
۱۵۶
۱۵۷
۱۵۸
۱۵۹
۱۶۰
۱۶۱
۱۶۲
۱۶۳
۱۶۴
۱۶۵
۱۶۶
۱۶۷
۱۶۸
۱۶۹
۱۷۰
۱۷۱
۱۷۲
۱۷۳
۱۷۴
۱۷۵
۱۷۶
۱۷۷
۱۷۸
۱۷۹
۱۸۰
۱۸۱
۱۸۲
۱۸۳
۱۸۴
۱۸۵
۱۸۶
۱۸۷
۱۸۸
۱۸۹
۱۹۰
۱۹۱
۱۹۲
۱۹۳
۱۹۴
۱۹۵
۱۹۶
۱۹۷
۱۹۸
۱۹۹
۲۰۰
۲۰۱
۲۰۲
۲۰۳
۲۰۴
۲۰۵
۲۰۶
۲۰۷
۲۰۸
۲۰۹
۲۱۰
۲۱۱
۲۱۲
۲۱۳
۲۱۴
۲۱۵
۲۱۶
۲۱۷
۲۱۸
۲۱۹
۲۲۰
۲۲۱
۲۲۲
۲۲۳
۲۲۴
۲۲۵
۲۲۶
۲۲۷
۲۲۸
۲۲۹
۲۳۰
۲۳۱
۲۳۲
۲۳۳
۲۳۴
۲۳۵
۲۳۶
۲۳۷
۲۳۸
۲۳۹
۲۴۰
۲۴۱
۲۴۲
۲۴۳
۲۴۴
۲۴۵
۲۴۶
۲۴۷
۲۴۸
۲۴۹
۲۵۰
۲۵۱
۲۵۲
۲۵۳
۲۵۴
۲۵۵
۲۵۶
۲۵۷
۲۵۸
۲۵۹
۲۶۰
۲۶۱
۲۶۲
۲۶۳
۲۶۴
۲۶۵
۲۶۶
۲۶۷
۲۶۸
۲۶۹
۲۷۰
۲۷۱
۲۷۲
۲۷۳
۲۷۴
۲۷۵
۲۷۶
۲۷۷
۲۷۸
۲۷۹
۲۸۰
۲۸۱
۲۸۲
۲۸۳
۲۸۴
۲۸۵
۲۸۶
۲۸۷
۲۸۸
۲۸۹
۲۹۰
۲۹۱
۲۹۲
۲۹۳
۲۹۴
۲۹۵
۲۹۶
۲۹۷
۲۹۸
۲۹۹
۳۰۰
۳۰۱
۳۰۲
۳۰۳
۳۰۴
۳۰۵
۳۰۶
۳۰۷
۳۰۸
۳۰۹
۳۱۰
۳۱۱
۳۱۲
۳۱۳
۳۱۴
۳۱۵
۳۱۶
۳۱۷
۳۱۸
۳۱۹
۳۲۰
۳۲۱
۳۲۲
۳۲۳
۳۲۴
۳۲۵
۳۲۶
۳۲۷
۳۲۸
۳۲۹
۳۳۰
۳۳۱
۳۳۲
۳۳۳
۳۳۴
۳۳۵
۳۳۶
۳۳۷
۳۳۸
۳۳۹
۳۴۰
۳۴۱
۳۴۲
۳۴۳
۳۴۴
۳۴۵
۳۴۶
۳۴۷
۳۴۸
۳۴۹
۳۵۰
۳۵۱
۳۵۲
۳۵۳
۳۵۴
۳۵۵
۳۵۶
۳۵۷
۳۵۸
۳۵۹
۳۶۰
۳۶۱
۳۶۲
۳۶۳
۳۶۴
۳۶۵
۳۶۶
۳۶۷
۳۶۸
۳۶۹
۳۷۰
۳۷۱
۳۷۲
۳۷۳
۳۷۴
۳۷۵
۳۷۶
۳۷۷
۳۷۸
۳۷۹
۳۸۰
۳۸۱
۳۸۲
۳۸۳
۳۸۴
۳۸۵
۳۸۶
۳۸۷
۳۸۸
۳۸۹
۳۹۰
۳۹۱
۳۹۲
۳۹۳
۳۹۴
۳۹۵
۳۹۶
۳۹۷
۳۹۸
۳۹۹
۴۰۰
۴۰۱
۴۰۲
۴۰۳
۴۰۴
۴۰۵
۴۰۶
۴۰۷
۴۰۸
۴۰۹
۴۱۰
۴۱۱
۴۱۲
۴۱۳
۴۱۴
۴۱۵
۴۱۶
۴۱۷
۴۱۸
۴۱۹
۴۲۰
۴۲۱
۴۲۲
۴۲۳
۴۲۴
۴۲۵
۴۲۶
۴۲۷
۴۲۸
۴۲۹
۴۳۰
۴۳۱
۴۳۲
۴۳۳
۴۳۴
۴۳۵
۴۳۶
۴۳۷
۴۳۸
۴۳۹
۴۴۰
۴۴۱
۴۴۲
۴۴۳
۴۴۴
۴۴۵
۴۴۶
۴۴۷
۴۴۸
۴۴۹
۴۵۰
۴۵۱
۴۵۲
۴۵۳
۴۵۴
۴۵۵
۴۵۶
۴۵۷
۴۵۸
۴۵۹
۴۶۰
۴۶۱
۴۶۲
۴۶۳
۴۶۴
۴۶۵
۴۶۶
۴۶۷
۴۶۸
۴۶۹
۴۷۰
۴۷۱
۴۷۲
۴۷۳
۴۷۴
۴۷۵
۴۷۶
۴۷۷
۴۷۸
۴۷۹
۴۸۰
۴۸۱
۴۸۲
۴۸۳
۴۸۴
۴۸۵
۴۸۶
۴۸۷
۴۸۸
۴۸۹
۴۹۰
۴۹۱
۴۹۲
۴۹۳
۴۹۴
۴۹۵
۴۹۶
۴۹۷
۴۹۸
۴۹۹
۵۰۰
۵۰۱
۵۰۲
۵۰۳
۵۰۴
۵۰۵
۵۰۶
۵۰۷
۵۰۸
۵۰۹
۵۱۰
۵۱۱
۵۱۲
۵۱۳
۵۱۴
۵۱۵
۵۱۶
۵۱۷
۵۱۸
۵۱۹
۵۲۰
۵۲۱
۵۲۲
۵۲۳
۵۲۴
۵۲۵
۵۲۶
۵۲۷
۵۲۸
۵۲۹
۵۳۰
۵۳۱
۵۳۲
۵۳۳
۵۳۴
۵۳۵
۵۳۶
۵۳۷
۵۳۸
۵۳۹
۵۴۰
۵۴۱
۵۴۲
۵۴۳
۵۴۴
۵۴۵
۵۴۶
۵۴۷
۵۴۸
۵۴۹
۵۵۰
۵۵۱
۵۵۲
۵۵۳
۵۵۴
۵۵۵
۵۵۶
۵۵۷
۵۵۸
۵۵۹
۵۶۰
۵۶۱
۵۶۲
۵۶۳
۵۶۴
۵۶۵
۵۶۶
۵۶۷
۵۶۸
۵۶۹
۵۷۰
۵۷۱
۵۷۲
۵۷۳
۵۷۴
۵۷۵
۵۷۶
۵۷۷
۵۷۸
۵۷۹
۵۸۰
۵۸۱
۵۸۲
۵۸۳
۵۸۴
۵۸۵
۵۸۶
۵۸۷
۵۸۸
۵۸۹
۵۹۰
۵۹۱
۵۹۲
۵۹۳
۵۹۴
۵۹۵
۵۹۶
۵۹۷
۵۹۸
۵۹۹
۶۰۰
۶۰۱
۶۰۲
۶۰۳
۶۰۴
۶۰۵
۶۰۶
۶۰۷
۶۰۸
۶۰۹
۶۱۰
۶۱۱

[illegible]

مدت الحفظه یا نیز از صدم
 ۱۷۷۷
 ۱- ضربه زنده صورت قیامت در
 ایضا سلام نفس برودن در خیانت و دام انگیخته از تنه
 بر لبه قیامت در آریم عرصه سلوک آتش فیه

Take 5399

6

1

فادله - اے لے

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Ermenilerin Erzurum'da dahi mezâlim ve katl-i âmm icrâ edib etmediklerinin lûtfen iş'ârı.

19/3/34 İstihbârât

Dördüncü Ordu Kumandanı
Cemâl

----- ✂ ----- ✂ -----

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn
Erkân-ı Harbiyyesi

Erzurum
21/3/34

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Şifre

C. 13-14/3/34 Harekât 1156 numrolu şifrenin ikinci maddesi.

Ahîren işgâl eylediğimiz Erzincan, Erzurum şehirlerinin vaz'iyet-i hâzıralarını ber-vech-i âtî arz ederim.

Dûçâr oldukları felâket ve harâbî itibârıyla yek diğerine pek ziyâde arz-ı müşâbehet eden bu iki şîrîn kasabamızın mu'tenâ mebânî-i resmiyye ve husûsiyyesi Ermeniler tarafından kâmilen ve bi-l-iltizâm yakılmış ve ikinci derecedeki evler ve müessesât iki seneden beri Rus ordusunun asker ikâmesi ve işgâli dolayısıyla harâbezâra döndürülmüşdür.

Hemân denebilir ki her iki şehir yeniden ihyâ ve i'mâra muhtâc ve şâyân-ı terhîm bir haldedir. Erzincan'ın bütün kışlaları Erzurum'un süvârî kışlası ve hükûmet ve kolordu dâireleri yanan mebânî-i resmiyye miyanındadır. El-hâsıl her iki kasaba da yakılmış yıkılmış ağaçları kesilmiş bütün maânî-i hakikiyyesiyle bir yangın yerine çevirilmişdir.

Bu kasabaların ahâlîsine gelince:

Bunların da eli silâh tutanları bidâyetde yol yaptırılmak bahâneleriyle toplanmış ve Sarıkamış istikametinde sevk edilerek ifnâ edilmişdir. Kasabada kalan ahâlî-i mütebâkiye ise Rus ordusunun çekilmesi ile başlayan Ermeni kîtâl ve mezâlimi ile kısmen ortadan kaldırılmış, kuyulara atılmış, evlere doldurulup yakılmış, süngü ve kılıçdan geçirilmiş ve kassâb-hâne ittihâz etdikleri mahallerde karınları deşilmiş, ciğerleri çıkarılmış ve kız ve kadınların her türlü şenâatden sonra saçlarından asılmışdır. Engizisyon mezâlimine rahmet okudacak mertebe şen'î olan bu mezâlimden masûn kalan akall-i kalîl halk ise sefâlet ve garâbetden ve bu manzaranın kendilerine vermiş olduğu dehşetden kısmen meyyit-i müteharrik ve kısmen cinnet-i muvakkate halinde bulunmuşdur ki bunların mikdârı çokluk çocuk

dâhil olduğu halde şimdilik Erzincan'da bin beş yüzü, Erzurum'da otuz bini tecâvüz etmemektedir. Erzincan ve Erzurum ekilmemiş ve ahâlî elinde ne varsa alınmış aç ve çıplak bir halde bulunmuştur. El-yevm bu ahâlî işgâli müteâkıb Rusların bıraktığı anbarlardan sâika-i cû' ile ele geçirdikleri bir kısım erzâk ile kefâf-ı nefis etmektedirler.

Erzurum ve Erzincan havâlisindeki köyler daha ziyâde şâyân-ı merhamet bir haldedirler.

Güzer-gâha tesâdüf eden ba'zı köyler kökünden kal' edilmiş ve ahâlîsi kedisine varıncaya kadar kesilmiş taş üzerinde taş bırakılmamıştır.

Ermeni güzer-gâhından uzak olan köyler ise kısmen mevcûdiyyetini muhâfaza etmekde ve fakat ahâlîsi açlıktan her gün fevc fevc orduya dehâlet etmektedir. Târih-i mezâlimin henüz böyle bir vakâyî-i şenâyı kayd etmemiş olduğunu kemâl-i teessürle hâk-pây-ı devletlerine arz ve ber-hayât kalanların muhâfaza-i hayâtları için muhtelif tevârihle gerek Nezâret-i Celîlelerine ve gerek Dâhiliyye Nezâretine yazdığım ma'rûzâtın serfân is'âfına inâyet buyrulmasını istihâm eylerim. Harekâta başlayalı kırk günü bulduğu halde bu bî-çâre ve aç ve şâyân-ı merhamet olan millet için hiçbir şey yapılmamış olduğunu görerek hükûmet-i seniyyenin îfâ eylediği vazîfe-i tahlîsiyye ile Ermenilerin tîg-i zulmünden kurtardığı ibâd-ı Müslimîni açlığın ağuş-ı hevl-nâkına atıldığını da ilâve ederim efendim.

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk

23.3.34 Harekât

----- ----- -----

Dördüncü Ordu Kumandanlığına

1/4/34

Şifre

C. 3/34 şifreye

Erzurum'un târih-i istirdâdı olan 12/3/34 târihinden 20/3/34 târihine kadar güzerân olan müddet zarfında yalnız Erzurum şehri içinde Ermeniler tarafından sûret-i gaddâr-ânede şehîd edilmiş 2127 erkek İslâm na'sı bulunduğu ve taharriyyâta devâm edilmekde olduğundan ba'd-ezîn bulunacaklar hakkında da ayrıca arz-ı ma'lûmât olunacağı ma'rûzdur.

İmzâ'

Kapatıldı 1.4.34

[illegible]

Dersaâdet'de Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'be
Müdüri Seyfî Beyefendiye

Erzincan

1 Mayıs 334

Trabzon'dan Erzincan'a kadar bütün köyler birer harâbedir. Kısım-ı a'zamı Rusların tahliye anında Ermeniler tarafından tahrib edilmiştir. Bu tahribâtta Rumların da iştirâki vardır. Ruslardan ziyâde gayr-i müslim vatandaşlarının mezâliminden bîzârdır. Trabzon İslâm mahallesi hâk ile yeksan edilmiştir. Mezârlıklar Ruslar tarafından tiyatro yapılmıştır. Câmî'ler (...lerinin) en şenî' resimler döşenerek gübrelerle duruyor. Trabzon Erzincan yolu üzerinde meyve ağaçları kesilmiş, evleri yıkılmış aç kadınlar yollarda pelâs-pâreler içinde dileniyorlar. Hristiyan köyleri muhâfaza edilmiştir. Erzincan bir fecâyî' sahnesidir. Kuyular İslâm ölüleriyle doludur. Virân evlerin bağçelerinde arsalarda el'an etleri üzerinde insân na'şları eller ve ayaklar bulunuyor. En müzeyyen Ermeni evlerinin kapı yolları kâmilan kanla mülemma'dır. Rusların şehri tahliyesi esnâsında İslâmlardan bir çoğu Ermeniler tarafından habs edilmiş taşlık önlerinde kütükler üzerinde katl olunmuştur. Tekmîl şehîr harâbedir / 30 minh

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'beye Me'mûr
Yüzbaşı
Ahmed Refîk

----- ----- -----

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'be Müdüri Seyfî Beyefendiye

Erzincan

2/5/34

Erzincan'da iki aydan beri el'an Müslimân cenâzelerinin defni ile uğraşılıyor. Şimdiye kadar kuyulardan çıkarılan veya hendek kenarlarında katl edilenlerin mecmûu altı yüz altı kişidir. Bunlar Rusların Erzincan'ı işgâl etmeleri üzerine Anadolu'ya çekilemeyen fukara ahâlîdir. Birçoklarının elleri telefon telleriyle bağlanarak katl edilmiştir. Kuyudan çıkarılanlar kâmilan çürümüşdür. Bazılarının göğüslerinde süngü yaraları boğazlarında tel yerleri görülüyor. Şimdiye kadar kuyularda bulunabilen na'şlar câmi' meydânına getirilmiş ahâlî tarafından tanılanları âilelerine teslim edilmiştir. El-yevm Erzincan'da üç dört binden fazla nüfûs yokdur. Hemân kısım-ı a'zamı da yalın ayak aç sefil ve perîşân bir haldedir. Erzincan'da kaldığımız dört gün zarfında muhâbirler ancak yarım sâat kadar mezâlim sahnelerini gezdiler. O

esnâda da Ermeni kilîsasıyla mezârlığını ziyâret etdiler. Cesedleri ve sâireyi görmeye ehemmiyyet vermiyorlar. Çıkan cesedlerin başların harâb yerlerin kâmilen fotoğraflarını aldıldım. Erzurum sâbık Alman Konsolosu Andres'in refâkatimizde bulunması muhâbirleri şâyân-ı tedkik mahallere götürmekliğime mâni olmaktadır. Muhâbirlerin en çok alâkadar oldukları yerler çarşılarıdır. Ber-vech-i malû'mat arz olunur.

4 ncü Kolordu 2 nci Şu'beye Me'mûr
Ahmed Refik

1940 1023 3-42

تلفرافنامه

گروه اولی که به قیام صدری منتقل شد

عربی	نومردی	کلاس	تاریخی	آوردن	تاریخ	ساعت	امضا
کرمان	۱۵۰	اول	اول	کشیده	اول	اول	اول

حکومت للمراقب عمارتین طوایر برکت
مستولیت قبول این

اینکه طرفه که خریدار این قفسه که در این وقت در دسترس
مستولیت این قفسه که در این وقت در دسترس
یا قفسه که در این وقت در دسترس
مستولیت این قفسه که در این وقت در دسترس
مستولیت این قفسه که در این وقت در دسترس

نوبت مکرر ۸۰۱

مطابق شماره

تلفز اقامه

A	72
D	1023
F	3-43

عربی	نومبر و سی	کلیسی	تاریخی	تلفز اقامه	آوردنی هل	تاریخ	ساعت	ادعا
۵			اول
ساعت
مؤکرم	دولت اسلامی حکومت تلفز اقامه مستولیت قبول اینو	آوردنی هل
کشدنه
آوردنی هل		اول
ساعت
مؤکرم	

برجوتیله با صلی با لاله این کشدنه
 بون بنایله خربانه رگورن هیکنه معاقبه اینار لوفدن ایقاع ایکنه رگورن
 براتقلی ارزاو بنایله وگورن شهره مدفعه این آیدر طرفنه باقلنده قیمره
 بر صولت تمام ادوات کوشه موجود در ()
 فراموش ۱۱ لوفنه قیمره شونیه
 یوزلانی احمد صمیم
 دلیله نامره

کوته نکره ۸۰۱

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'be Müdürî Seyfî Beyefendiye

Tercan

Ermeniler tarafından kâmilten tahrîb edilmiştir. Kasabada sağlam hiçbir binâ' yoktur. Rusların ceb-hâne anbarı ittihâz ettikleri câmi-i şerîf dinamitle ber-hevâ edilmiştir. Mamahatun Türbesi yakılmışdır. Kasaba âdetâ bir harâbe-zârdır. Her taraf Müslimân ölüleriyle doludur. Yalnız Mamahatun'da Ermenilerin öldürdükleri çoluk çocuğun mikdârı yedi yüze bâliğ olmuştur. Cesedlerin ba'zılarını binâ' içinde ba'zılarını hendek kenârında kolları bağlı olarak bırakmışlardır. Birçoklarının başları balta ile kesilmiştir. Halk Ruslardan hiçbir fenâ'lık görmemiştir. Bütün cinâyetler tahribât Rusların çekilmesini müteâkıb Ermeniler tarafından îkâ edilmiştir. Rusların bıraktıkları erzâk ceb-hâne ve malzeme şehri müdâfaa eden Ermeniler tarafından yakılmışdır. Kasabada birçok istihkâm edevâtı kereste mevcûddur.

4 Mayıs 34

Karargâh // İkinci Şu'be Me'mûru

Yüzbaşı Ahmed Refîk

----- ✂ ----- ✂ -----

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'be Müdürî
Seyfî Beyefendiye

Erzurum

8/5/34

Erzurum Ermeni mezâliminden harâb bir haldedir. Ermeniler Erzurum'dan çekilmezden evvel üç yüz kadar İslâmî bir konağa doldurmuşlar üzerine benzin dökerek yakmışlardır. Konağın enkazı arasında el'ân yığınlarla insan cesedleriyle parçalanmış insan beyinlerine tesâdüf olunur. Ermenilerin içlerini bu sûretle yüzlerce İslâm doldurarak yaktıkları konaklar müteaddiddir. Mezâlimi idâre edenler Antranik Paşa ile Fransız Mîr-alâyı Morel'dir. Erzurum dâhilinde toplanan cenâzelerin mikdârı dört bindir. Bu miyanda birçok kadın ve çocuk da dâhildir. Ermenilerin yalnız Ilıcalar'da katl eyledikleri erkek, kadın ve çocuğun mikdârı iki bine yakındır. Ermeniler ahâlîyi evlere doldurub yaktıkları gibi, yol yaptırmak bahânesiyle şehir hâricinde de katl etmişlerdir. Erzurum'dan bu sûretle gaib olan yüz on bir kişidir. Bu telefât miyânında köyler dâhil değildir. Muhâbirler mezâlim yerlerini Vâli Beyle berâber yarım sâat kadar gezdiler. İki üç gün sonra Kars-

Batum tarîkiyle avdet ediyoruz. Erzurum'da mezâlim sahnelerinin harâb yerlerin fotografilerini aldirdim. Bervech-i ma'lûmat arz olunur. / 8 minh

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'beye Me'mûr
Yüzbaşı Ahmed Refik

اصطلاحات
۵/۵/۴۴

A	4-1234
D	180
F	2

ایلمنترار و قوتخانه

عبدالله

غایت مهم و مستعجل

اصلاحیه قضا که داخلنده صاحبیه صوبی جوانی ظهور یافته است و از آنجا که
 قریه سبک این جهت است که اهالی این ده قتل اندک در صورتی که در این ده
 این ده جمعاً آلتی شخم صورتی که در این ده قتل اندک در صورتی که در این ده
 صاحب قوتخانه این جهت است که اهالی این ده قتل اندک در صورتی که در این ده
 محکم این ده قوتخانه این جهت است که اهالی این ده قتل اندک در صورتی که در این ده
 حیات عادی در قوتخانه این جهت است که اهالی این ده قتل اندک در صورتی که در این ده
 این جهت است که اهالی این ده قتل اندک در صورتی که در این ده

اصطلاحات
نظم

اصطلاحات

اصطلاحات

اصطلاحات

اصلاحیه در
۴۴ / ۵ / ۴۴

A	4-1938
D	130
F	2-1

اینها در وقت آنکه ۱۹۳۸-۴

اصلاحیه در وقت آنکه ۱۹۳۸-۴
طاجیک و برونز قریب به آره من فرقه نسلیک بر این جده می نمود
ایدرک بوجهی دستور دکلان پیدا اندام تقی انزاف ایستگاه و
سنگ نه تقویه و تقویه ایویه بوجه قوتیه بر میزنه ناک بوجه
ایلیه بوجه -
انضام منطقه در وقت آن
فایده

کاف

ایچ اچ اچ اچ اچ اچ
ب

ایچ اچ اچ اچ اچ اچ

Adana'dan
25/5/34

İkinci Ordu Kumandanlığına

Aded
581

Gayet mühimm ve müsta'celdir:

İslâhiye kazâsı dâhilinde Sabunsuyu civârında zuhûr eden otuz veya kırk kişilik Ermeni çetesinin ahâlîden dört ve jandarmadan iki ki cem'an altı şahsı sûret-i fecîada katl etdikleri Cebel-i Bereket Jandarma Tabur Kumandanlığının iş'ârına atfen Jandarma Alay Kumandanlığından bildirilmiştir. Umûm jandarma kuvvetinin sevkiyle eşirrânın her halde tenkîli mutasarrıflığa yazılmışdır. Cihet-i askeriyyeden muktezî müfrezelerin tertîb ve sevki için icâb edenlere teblîgât-ı serîa icrâsı mütemennâdır. On ikinci Kolordu Kumandanlığına da yazılmışdır.

Adana Vâlisi
Nâzım

----- ۞ ----- ۞ -----

İslâhiye'den
24/5/34

İkinci Ordu Kumandanlığına

22/5/34 de İslâhiye'nin dokuz sâat cenûb-ı şarkîsinde kâin Hacılar ve Burunsuz karyeleri arasında kırk kişilik bir Ermeni çetesi zuhûr ederek pusuya düşürdükleri yedi jandarma neferini itlâf eyledikleri ve mes'elenin tahkîk ve takîbleri için bu sabah kuvvetli bir müfrezenin sevk edildiği ma'rûzdur.

İnzibât Mıntakaları Kumandanı
Kaymakam
Âkif

اچھی - رو قوما - تنہی
- مارو جو

بہر قومانہ سے درجہ جیدہ

$$\frac{C.V.}{C.V.A}$$

A	1
D	2
F	1032
	15

۱. بیان مطلقه نه ۱ - مذکورند - قولیده بولانه ابراهیمه یا به قدس
مقصود هغه باتو بولانه هغه غیری که تا خیرمان / کفره کو نه - که بولانه
بگویند - لافا قصه که نه - مردمان -
خیر او بگویند

حضرت ابوبکر صدیق
رضی اللہ عنہ
سید عالم
محمد

Viên

01V9

۱۳۲۴

71 vo

25/10/27

۲۶/۵/۷

ادنو۔ اِنجی حَقّیٰ نَوَقہی تو مانداں حقّیٰ

A	2
D	1032
F	15-1

[illegible]

بالا و سماه جمعیت خدیجه فخریه و ده ماهه
تفتیش قافله ماه قصه کی و قضا و عرصه قضی
ادبی : آفتاب و آینه و آینه و آینه

Üçüncü Ordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
1 nci Şu'be

2070
2328

Ordu Karargâhından
31/5/34

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Erivan mıntakasındaki Ermenilerin mezkûr havâlide bulunan İslâmlara yaptıkları mezâlim hakkında Bakû Müslimân Cem'iyet-i Hayriyyesinin Kağızman Vekîli tarafından gönderilmiş olan bir mektûbun sûreti leffen takdîm kılındığı ma'rûzdur.

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferîk nâmına
Erkân-ı Harbiyye Reîsi

İmzâ'

----- ✂ ----- ✂ -----

Kağızman
7/5/34

Otuz Altıncı Kafkas Fırkası Kumandanı Hazretlerine

Sûret

İki aydan ziyâdedir ki Kafkas'da vukû'a gelen Ermeni Müslimân döğüşmesinden dolayıdır ki bu husûmet Erivan vilâyeti İslâmları ile Ermeniler arasında dahi büyümeğe başlamıştır. Şimdiki günlere kadar Ermeni eşkıyâ desteleri İslâmları keserek köyleri birer ikişer yıkıp yakmaktadır. Erivan vilâyetinde mahallî avlanan yerde Ermeni zâlimleri tarafından otuzdan ziyâde İslâm köylerinin ahâlîsi kesilerek köyler tahrib ve yandırılmışdır. Bu felâket ve helâkete binâen şimdiki zamanda Erivan vilâyeti İslâmları gâyet fenâ bir hayât geçirmektedirler. Verilen şâyî'ata göre Erivan şehri İslâmları Ermeniler tarafından muhâsara edilmiştir. Her gün Erivan tarafından külliyyetli sûretde hasta, mecrûh ve ihtiyâr karı kız muhâcirler Kağızman tarafına gelmektedirler. Muhâcirler hepsi açlıktan ve yersizlikden telef oluyorlar. Yalnız kendisini kaçırmağa muvaffak olmuş kaçkınlar ve yiyecek için çok şeylere muhtâcdırlar. Gördükleri adamlara yalvarmağa başlıyorlar. Erivan vilâyetindeki din kardeşlerimizin şu esef-nâk hallerini

Türkiye içërisine haber vermeleri temennâ olunur. Kumandan hazretlerinin muhâcirlere maddî ve ma'nevî yardımda bulunmalarını ve tavattun ve mesken edecek yerler göstermelerini istirhâm ve niyâz ederim. Emr ü fermân hazret-i âlinizindir.

Bakû Müslimân Cem'iyet-i Hayriyyesinin Harb-zedelere Muâvenet
Hey'etinin Kağızman Kazâsı Vekili ve Kafkas Cebhesi Müftisi
İdris: Âhundzâde Genceli

بروزی قالیچه

۷۹ / ۶ / ۷۰

وہ نفساں کو راہ

22
9

۱- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۲- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۳- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۴- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۵- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۶- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۷- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۸- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۹- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و
 ۱۰- کوزه که در شرفی کی فرموده و کوزه شرفی آنرا و " کوزه شرفی کربلی و

٥٤

Telefon

Yukarıtalin
20/6/34

Birinci Kafkas Kolordusu Kumandanlığına

Numro
40

Erivan'ın 26 kilometre şimâl-i şarkîsindeki Karakal'a ve 20 kilometre şarkındaki Ekrek ve 11 kilometre şarkındaki Kirpikli ve civârındaki İslâm köyleri ahâlîsinden olub Erivan'a gelen birkaç kişi oradan da bugün buraya gelmişlerdir. Merkûmlar Erivan'ın şark ve şark-ı şimâlîsinde bulunan yirmi iki köy ahâlîsinden kurtulabilenler Lezved Bâyezid'in? 20 kilometre garbındaki Üçtepeler Dağı'nın yaylalarında bulunduklarını ve birçok ahâlînin bizim tarafa geçmek istediklerini ve Erivan'daki Ermeni kumandanına Erivan'da bulunan İslâmlar hicret için mürâcaat etmişler ise de muvâfakat etmediği ve el'ân Ermenilerin İslâmları katl-i âmm etmekde oldukları ve Erivan'ın on kilometre şarkındaki Akçakale köyünden Şurbulak yoluyla Erivan'a hicret eden yirmi hâne ahâlî-i İslâmiyyenin 17-18/6/34 gecesi Şurbulak ile Tokmakkend arasında Ermeniler tarafından kâmilan katl edildiğini ve bu gibi kitâlin her zaman vukû'a gelmekde olduğunu söylüyorlar. Erivan mıntakasındaki birçok İslâm ahâlînin tarafımıza hicret etmek istedikleri cihetle kendilerine Erivan'daki Ermeni kumandanı tarafından müsâade edilmek üzere delâlet buyurulmasını ve Erivan mıntakasındaki köylerde bulunan İslâm ahâlînin köylerine avdet edemeyerek dağlarda kaldıklarını ve Ermenilerin el'ân tecâvüzâtda bulundukları cihetle bunların da men'i husûsunu istihâm etmekde oldukları ma'rûzdur.

29/6/34 Harekât

Dokuzuncu Kafkas Fırkası Kumandanı
Rüşdî

Telsiz

Gümrü
27/6/34

Ermeni Kolordusu Kumandanı General Nazarbekof Cenâblarına

Numro
79

26/6/34 târihli telgraf-nâmelerini aldım. İzhâr edilen meveddetden dolayı memnûniyetimi beyân ederim. Ermenistan Cumhûriyeti arâzisi dâhilinde vuku' bulduğunu 20/6/34 de arz etdiğim İslâmlara taarruz mes'elesi Kızılkal'a Kiyankiyan Karakal'a'nın İslâm sekenesine âiddir. Köyleri yakılmış ve kendileri tazyîk edilmiş olduğundan dağlara kaçmış olan bu İslâm ahâlîsi 14/6/34 de Erivan'a gelerek oradan Memâlik-i Osmâniyyeye geçmeğe müsâade isteyeceklerdi. Yollarda birçokları katl edilmiş ve kadınları kaçırılmış ve malları ellerinden alınmıştır. İslâm kadınlarından birçoğu el'ân dahi Ermeni çetelerinin elindedir.

Aşağıhanota'da vuku' bulan hâdiseden hiçbir ma'lûmât alamadım. Hacıarak ve Hacıilyas köyleri İslâm ahâlîsinin vukuâtı şu yolda cereyân etmiştir. Arbât köyünün civârındaki Ermeni köylüleri mallarını Arbât tarlalarına bırakmışlar ve Arbât İslâm köylülerin de mahsûlâtlarının yedirilmemesini ricâ etmişler ve nihâyet iş müşâteme ve mudârebeye varmış ve netîcede dahi birkaç İslâm'ın ölmesiyle hall olunmuştur. Bu mes'eledede zarar çeken Ermeni değil İslâm sekenedir. Keyfiyyetin bu sûretde tahkik buyurulması.

Osmânlı Hükûmetiyle Ermenistan Cumhûriyeti arasında te'sîs eden ve devâmı ârzû edilen münâsebât-ı dostânenin idâmesi için bu gibi vakayî'e sebebiyyet verilmemesinin icâb edenlere şedîden emr verilmesini ricâ ederim.

İki hükûmet beynindeki dostluğu pây-dâr etmek ve ba'demâ dahi böyle uygunsuz hallere meydân kalmamak için Ermeni Cumhûriyeti arâzisindeki İslâmların Osmânlı Hükûmeti'ne ve Osmânlı ordularınca yeni işgâl edilen arâzîdeki Ermenilerin dahi Ermeni Cumhûriyeti arâzisine geçmeleri bizce muvâfık görülmüş ve nezdimizdeki Ermeni komisyonuna dahi teklîf edilmiştir. Bu husûsun da serî'an icrâsını ihtirâmât-ı fâikama terdîfen ricâ eylerim.

Osmânlı Müzâkere Komisyonu Reîsi
Birinci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Mîr-alây

Kâzım Karabekir

فصلوات (۴۵)

III

فصلوات

(۴۶)

در روز دوشنبه
از درگاه حق تعالی
مستجاب باشد
تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۷ تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۸

(۴۷) فصلوات

در روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۷
مستجاب باشد
تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۸

در روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۷
مستجاب باشد
تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۸

در روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۷
مستجاب باشد
تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۸

A	122
D	104
F	/

(۴۸) فصلوات

در روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۷
مستجاب باشد
تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۸

در روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۷
مستجاب باشد
تا به روز دوشنبه ۱۰/۱۰/۱۳۵۸

(۵۰) فصلوات

از راه ایمنه نره به راه راسته ایمنه

حقیقت آنکه نکره عزیزه حایره جازیه کی

و در برده احضار شده و به دست نهاده باشد

سنگ و خوراکه هر یک به قوت و توانی

مهره از طریق یور . به راه افروم قایم و در

بوند به یستم از راه نکره خانه نهاده و به

بند ، قوت ، و قوت و در کی تا به دست نهاده

به نکره و به نکره . به نکره قوت و قوت

افروم است و در نکره نکره . است و در نکره

نه . دوام ایمنه . افروم به نکره قوت

قوت و قوت . قوت و قوت . قوت و قوت

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه . ایمنه

خدمت : از این جهت که در صورتی
 حدودی نه - از این جهت که در صورتی
 نظم در دست نه - از این جهت که در صورتی
 به حد و نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۵۷) (۵۸)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۵۹) (۶۰)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۶۱) (۶۲)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۶۳) (۶۴)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۶۵) (۶۶)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۶۷) (۶۸)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۶۹) (۷۰)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۷۱) (۷۲)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

(۷۳) (۷۴)
 تقاضای خدمت : از این جهت که در صورتی
 که در دست نه - از این جهت که در صورتی
 شش و نه - از این جهت که در صورتی

نقشه مشرفه به جاده قزوین و کجاست که نقشه
و اینجاست که رکت نقشه را از قزوین گرفته
شده که (تولید) و (ایران) منطقه که نام
کمیته قزوین قزوین و کجاست که نقشه

ایران

(٦٧)

نقشه مشرفه به جاده قزوین و کجاست که نقشه
(در نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
نقشه ایران و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
اصول و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
ایران و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
نقشه مشرفه به جاده قزوین و کجاست که نقشه
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
نقشه مشرفه به جاده قزوین و کجاست که نقشه
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته

(٧١)

(٧٠)

نقشه مشرفه به جاده قزوین و کجاست که نقشه
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته
(نقشه) و کجاست که نقشه را از قزوین گرفته

2-1	1
Thal	0
2-1	A

کتابخانه استانی از بنده نشانی قلم نویسی - دریا

کتابخانه استانی از بنده نشانی قلم نویسی - دریا

۵- نامه صدری استانی قلم نویسی - دریا

پیش نامه صدری استانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

[توضیح نامه صدری استانی قلم نویسی - دریا]

پیش نامه صدری استانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

این نامه به بنده نشانی قلم نویسی - دریا

49.

02

A	1-2
D	7041
F	1-4

(v)

[illegible]

OV

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with numerous small dark spots, possibly foxing or dirt, scattered across its surface. A vertical crease or fold is visible down the center of the page. The right edge of the page is slightly irregular, suggesting it is part of a bound volume. The overall color is a warm, off-white or light beige.

(v21)

(v21)

[illegible]

1-6	F
104	D
1-2	A

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
 صلاة تامة واعان الله تعالى
 ربنا وواله وسلم
~~بسم الله الرحمن الرحيم~~

610

Erzurum Vakayî'i:

Erzurum'daki katl-i umûmî General Odişelidze'nin Erzurum'u terkinî müteâkıb başlıyor. Ya'nî Türk kıtaâtının Erzincan'ı istirdâd târihi olan 10/Şubat/34 târihinden i'tibâren Erzurum dâhilinde ve hâricinde katl-i umûmî icrâ ediliyor.

Fakat General Odişelidze'nin Erzurum'da bulunduğu sırada münferîd kitâllerin icrâ edildiği de dosyanın tedkikinden anlaşılıyor. Hattâ Rus Ermeni zâbitlerinden Piyâde Mülâzım-ı sânisî Karagayef tarafından çarşı ve pazarda toplanan üç yüz kadar Müslimân'ın üzerlerinde mevcûd para ve zî-kıymet eşyâ' gasb edildikten sonra imhâ' maksadıyla süvârî kışlasına sevk ediliyor ve Kaymakam Toberdahilof tarafından haber alınarak fecîaya mâni' olunduğu görülüyor. Toberdahilof'un Odişelidze'ye mezkûr vak'a hakkındaki şikâyatına mebnî Karagayef'in tevkîfe alındığı ve bil'âhire Erzincan'dan Erzurum'a gelmiş olan Mîr-alây Morel tarafından tahliye olunduğu anlaşılıyor.

Erzurum katl-i amminî Antranik ve Doktor Azaryef tertîb ve icrâ ettiriyor. Bu icrââta 10/Şubat/34 de başlanıyor. Erzurum kasabasının bi-l-umûm mahallâtı devriyeleri ihâta olunuyor. Çarşı ve pazarda dolaşan çocuk, ihtiyâr, kadın, erkek yol yaptırmak bahânesiyle toplanıyor. Toplanan bu ma'sûmîn kitlesi katile katile Karskapusu hâricinde ictimâ' ettiriliyor.

Üzerleri iyice taharrî para ve zî-kıymet eşyâları tamamıyla gasb olunduktan sonra Azîziye Tabyası civârındaki vâdîlerde balta, süngü ve kurşunla sûret-i fecî'a katl ve itlâf edildikten sonra ihzâr edilmiş çukurlara dolduruluyor. Bâ'de Erzurum garnizonlarında bulunan bi-l-umûm Ermeni askerleri hânelere taarruza başlıyor. Yağma, katl, ırza tecâvüz gibi şenâat ve vahşet bütün şiddetiyle tatbîk ediliyor. Bu fecî'a Türk kıtaâtının Erzurum'u istirdâd târihi olan Şubat 34 târihine kadar devâm ediyor. Erzurum'a giren Türk kıtaâtı kasaba dâhilinde 2127 (2427?) maktûl erkek cenâzesi defn ediyor. Ayricâ Karskapusu hâricinde iki yüz elli cesed görülüyor. Cesedler üzerinde balta, süngü, mermi yarası ciğerleri çıkarılmış gözlerine sivri kazık sokulmuş ecsâda tesâdüf olunuyor.

Hulâsa: Erzurum katl-i âmmına marûz kalan ihtiyâr, kadın, çocuk, erkeğin mecmûu sekiz bini buluyor. Erzurum'un Türk pazarı kâmilten yağma ve ihrâk edilmiş olduğu anlaşılıyor.

Bundan mâ-ada Ermeni kıtaâtının icrâ ettiği vahşete lânet ederek mezkûr kıtaâtta zâbitlik etmek tenezzülünde bulunmayıp Erzincan'da kalmış olan 13 ncü Türkistan Avcı Alayı'na mensûb Yüzbaşı Vekîli Kazmir mezâlîme âid yazdığı rapor icrâ edilen şenâati bütün çıplaklığıyla meydâna koyuyor. Mûmâ-ileyhin hatîrâtında aynen şu cümleler görülüyor. "Ermeniler İslâmları Sarıkamış'da çalışdırmak bahânesiyle topladılar ve şehrdan iki kilometre ayrılınca katl etdiler. Ermeniler arasında Rus zâbitânı bulunmasa idi mezâlîmin daha vâsi' mikyâsda tatbîk edileceği tabîî idi. Bir gecede 800 İslâm'ın kesildiğini bi-z-zât Ermenilerden işitdim. 15/16 Kânûn-ı sâni gecesi

Ermeniler Erzincan'da ahâlî-i mahalliyyeye katli-âmm tertîb etdiler. Mîr-alây Morel'in ittihâz etdiği tedâbir netîcesiz kaldı. Zulm ve yağma devâm etdi.

Ve yine Erzincan'da kalmış olan Madam Pase ile nefer Aleksandr yukarıdaki vakayi'i aynen tekrar ediyorlar. Bi-l-hâssa Birinci Kafkas Kolordusu tarafından esir edilen Ermeni milletine mensûb İstihkâm Zâbiti Tiflisli Morzof Mıgırdıç Erzincan katli-âmmının sûret-i ibtidâ ve icrâsını musavver hatt-ı destiyle yazdığı Fransızca raporda katli-âmmı şu sûretle hikâye ediyor. "Bir taraftan münferid askerlerin Ermeniler tarafından dûçâr-ı taarruz olması diğer taraftan Kürdlerin umûmî bir kıyâm hazırlığında bulundukları hakkında bir rivâyetin deverânı Mîr-alây Morel'i Ruslara karşı tecâvüz edebilecek bi-l-umûm ahâlînin tevkîfi için emr vermeğe mecbûr etmişdi. Bu dakikadan itibaren hiçbir taraftan emr verilmeksizin katli-âmm başladı. Katli-âmma gönüllüler ile berâber asâkir-i muntazama da iştirâk etmekde idi. Katli-âmm en ziyâde Ermeni kilîsası civârında icrâ edilmişdi. Edilen nasâyihe rağmen katli-âmmın önüne geçmek mümkün olamamışdır. (Erzincan) ve (Erzincan) civârında takrîben 250 ilâ 300 kişi katli olunmuşdur."

Mıgırdıç'ın bâlâdaki ifâdâtı fecâyî'in tarz-ı mübâşeret ve sûret-i icrâsını tamamıyla tavzîh ediyor.

Hulâsa: Erzincan'dan 93 târihindeki Rus - Osmânlı hudûduna kadar olan köylerden pek cüz'î bir kısmı Ermeni kıtaâtının zulm ve vahşetinden kendilerini kurtarabiliyor. Erzincan'dan bu hudûda kadar yapılacak seyâhat, edilecek tedkikât şenâat ve fecâatın derece-i vûs'atini görmek ve anlamak kabil ve mümkün görünüyor.

Kafkasya dâhilinde Ermeni kıtaâtının zulm ve vahşeti:

Ermeni kıtaâtı 93 târihindeki Osmânlı - Rus hudûdu gerisine çekildikten sonra o havâlîdeki İslâmların da aynı mezâlim ve şenâate giriftâr oldukları görülüyor. Sarıkamış'da çalıştırılmakta olan bin sekiz yüz Türk esirinin pey-der-pey katli edilmekde olduğu anlaşıyor.

(Sarıkamış), (Kars), (Gümrü), (Kağızman), (Ardahan), (Ahılkelek) mıntakaları birer sahne-i fecâat oluyor. (Sarıkamış) ve (Kars) kasabalarının ihrâk edilmiş olduğu görülüyor.

Menâtik-ı mezkûre dâhilinde tesbît edilen Ermeni zulm ve vahşetinin hulâsası zîrdedir.

1- 29/4/34 de Gümrü'den beş yüz araba ile (Ahılkelek) e nakl edilmekde olan üç bin kadar kadın, ihtiyâr, çocuk, erkek mahv ve ifnâ ediliyor.

2- Bin nefer iki makineli tüfenk ve iki topdan mürekkeb bir Ermeni kuvveti Kağızman şarkındaki (Kulb) ve (Erivan) mıntakasındaki İslâm köylerini tahrîb kadın, çocuk ve erkeklerini katli ediyorlar.

3- 1/5/34 de yüz kadar Ermeni atlısı (Şiştepe) - (Düzkend) ve civârından altmış çocuk, kadın ve erkeği katl ediyorlar ve 25/4/34 de Kars şarkındaki (Subatan) karyesinden (570) irili ve ufaklı nüfûs-ı İslâmiyyeyi balta ve bıçakla ateşde yakarak şehîd ediyorlar.

(Magasto) ve (Alaca) karyelerinden yüzü mütecâviz kadın ve çocuğu aynı sûret-i fecîada katl olunuyorlar.

(Tekneli ?), (Hacıhalil), (Kaloköy), (Harâbe), (Dağor), (Milânî), (Ketak) köyleri ahâlîsi kâmilten mahv ve ifnâ ediliyor.

4- 1/5/34 de Ahılkelek etrâfındaki kurâdan (Acaraca), (Dangallı), (Mülânî ?), (Morcahiz ?), (Badigana), (Havur), (Koros) köyleri ihrâk, ahâlîsi katl-i âmma ma'rûz kalıyor. Arpaçayı üzerinde Güvercin'e (...?) şimâlindeki (Bugorni), (Erivan) şimâl-i garbîsindeki Şamran ve civârındaki köyler sekenesi Ermeniler tarafından katl-i âmm ediliyor ve karyeler kâmilten ihrâk ve tahrîb ediliyor.

5- Kars'daki Türk üserâsından bir kısmı Kars'da ve bir kısmı da (Gümrü'de) süngü ile bir sûret-i fecîada katl ediliyor.

Bu cümleden olarak (Borcalı) kazâsı merkezinden Matupiyef imzâsıyla Üçüncü Gürcü Piyâde Fırkası Kumandanlığına yazılıb aslı ele geçirilen 17/Nisan/1918 târihli raporda mezâlîme âid aynen şu cümleler görölüyor.

"Ermeniler emre ve zabt u rabta bakmayarak birkaç İslâm köyü yakdılar. Fâilleri bulunamadı. (Abbasnuman) dan ve (Barcum) dan tel ve telefon kesilmiştir. Bir tarafa çıkmak mümkün olmuyor. Köylüler bizden imdâd istiyor. Bizde imdâd yoktur".

Başkaca olarak Bakû Cem'iyet-i Hayriyyesinin 36 ncı Kafkas Fırkası Kumandanlığına gönderdiği mektubda (Erivan) vilâyeti dâhilindeki katl ve imhâ' edilmekde olduğunu ve otuzdan fazla İslâm köyünün ihrâk ve sekenesinin katl edildiği; ve (Erivan) dan firâren gelen yaralı, hasta, muhacirinin adedi günbegün çoğalmakda ve sefâlet ve perîşâniyyet içinde pûyân olduklarından melce' ve me'vâ gösterilmesi istihâm olunmaktadır.

Ermeni kıtaâtının şu harekât-ı vahşîyyânelerine karşı Türk kıtaâtının tavr ve hareketleri hakkında (Kütayis) Vâlisi Çikutsivilli'nin (Kütayis) vilâyeti ve mülhakâtına yazdığı iki telgraflardan ber vech-i âtî fıkârât câlib-i nazar-ı dikkatdir.

"Türkler kesiyor, öldürüyor diye şâyialar çıkıyor. Ben size beyân ederim ki bu doğru değildir. Türk Hükûmeti ve Türk askeri kendi halinde duranlara hiçbir şey yapmaz ve ilişmez. Mal ve mülkünü de muhâfaza ile kendilerine muâvenet eyler. Ahâlînin yerlerine gelmesi sahipsiz kalan hânelerdeki eşyâlarına sahip olmalarını ve bunların zâyî' olmakda bulunduğunu Türk Hükûmeti bize bildiriyor. (Trabzon) dan (Batum) dan askerler silâhlarını atarak kaçdılar. Bu mûcib-i hicâbdır. Bu husûs (Azorketi) Muhârebesinde pek fenâ' bir hâlde görüldü. Muhârebede büyük küçük herkes metânelerini muhâfaza etmelidir".

Bundan mâ-adâ (Borcalı) ahâlî-i İslâmiyyesinin dûçâr olagelmekde bulunan zulm ve i'tisâfı Tiflis'de çıkan Albayrak gazetesinin nüsha-i mahsûsası tamamiyle teşrîh ediyor ve ahâlînin gönderdiği istimdâd-nâme her sûretle vakâyî'i tasvîr ediyor.

Fecâat ve şenâat tasvîr ve tasavvurun fevkine çıktığı görülüyor. (Ahılkelek) mintakasındaki (.....?) İslâmlara Ermenilerin yaptığı zulm ve i'tisâfât hakkında Rus me'mûrînden Birinci (Aksire?) Dâiresi Müfettişi Haraşenko'nun kendi el yazısıyla verdiği raporda vakâyî'i ber-vech-i âtî sûretde tesbît ve takrîr ediyor. "1917? Teşrîn-i sânisinden i'tibâren 1918 senesi 21 Mayısına kadar Ermenilerin Ahılkelek sancağında yerli ve mutî' ahâlî-i İslâmiyyeye karşı tatbîk eyledikleri düşmanâne muâmelâtı îzâh edeceğim. Gerek yerli Gürcülerin ifâdâtına istinâden ve gerek kendi gözümle görmüş olduğum vakâyî'i gözlerim yaşla dolu olduğu halde îzâha mübâşeret ediyorum.

Geçen sene Teşrîn-i sâni nihâyetinde (Akbabalı) sekiz İslâm yerlilerden ot satın almak üzere (Boğdanokat?) karyesine geldiler. (Şurası şâyân-ı kayddır ki o sıralarda âsâyış ber-kemâl olduğundan İslâmlar silâhsız gezerlerdi) Bundan haberdâr olan (Hocabey) karyesi Ermenileri derhâl mezkûr sekiz Müslimân'ın etrâfını ihâta ederek hançerlerle üzerlerine saldırırlar ve katl ederek gözlerini oydular. Dillerini kesdiler. Bil'âhire cesedlere envâ'-ı hakâret yapıldıktan sonra diğer dördünü silâhla katl ederek cesedlerini (Akbaba) lılara îade etdiler. Hançerlerle katl ettikleri dört cesedi yaktılar. 1918 Kânûn-ı sânisinde Ermeniler İslâm köylerine taarruz etmeğe başladılar. (Evvelâ silâhlarınızı bize teslim ederseniz size hiçbir şey yapmayız) diye iğfâle başladılar. İslâmlar Ermenilerin lakırdısına inanarak kendi silâhlarını teslim etdiler. Hâl-bu-ki Ermeniler iğfâl etmişlerdi. Ermeniler İslâmların silâhlarını aldıktan sonra zîrdeki köyleri tahrîb etdiler.

(Tospiye), (Kukye), (Verivan), (Tonvakam?), (Kolilis), (Pakkane), (Soğumakavaşı), (Alurjeva), ve (Gomris) bu köylerin zâhire, mevâşî ve bi-l-umûm eşyâlarını alıb götürdüler. Köy ahâlîsinin bir kısmını derhal orada katl ederek mütebâkî kadın ve erkekleri esir sıfatıyla (Ahılkelek) kasabasına götürdüler. Orada bunlara yirmi dört sâat zarfında bir font ekmek ile sudan mâ-adâ hiçbir şey vermediler. Binâen aleyh açlık ve pislikden üserâ' miyânında tifo zuhûr etdi. Doktorlar üserânın daha iyi îâşesi ve temiz tutulması için mürâcaat etmiş ise de Ermeniler nazar-ı i'tibâra almayarak Müslimânlar hesâbsız bir sûretde kırıldılar. Kimse muâvenet edemedi. Çünkü Ermeniler hattâ İslâm üserâsının mevkûf bulunduğu binânın civârına bile kimseyi bırakmıyorlardı.

İşte 21/Mayıs/1918 senesinde Türk ordusu Korzağ karyesini işgâl ettiği zaman bi-l-umûm Ermeniler firâr etmeğe başladılar. Ve üserânın bulunduğu binâyı tahrîb etdiler. İslâmlar dam altında kaldı. Cesedlerin bir kısmını da çukurlara atarak üzerlerine kireç dökdüler. Bil'âhire neft ile yaktılar. İşte yirminci asrda medenî Ermeni milleti neler îcâd ediyor".

İşte görülüyor ki Ermeniler 93 Osmânî-Rus hudûdunun garbındaki memâlik-i müstevliyede bulunan ahâlî-i İslâmiyyeye tatbîk ettikleri zulm ve

vahşeti mezkûr hudûdun şarkında sâkin kendi iş ve güçleriyle meşgûl ve her dürlü hukuk-ı milliyyeden mahrûm bî-çâregâne de teşmilde devâm ediyorlar. Bu imhâ plânı teşkîl ve tensîk edilmiş kuvvetlerle icrâ edildiği ve maksadın ekseriyyeti teşkîl eden ahâlî-i İslâmiyyeyi ekalliyyete ircâ'ı ve hattâ büsbütün mevcûdiyyetlerinin izâlesinden ibâret olmağı tahakkuk ediyor. Her ne kadar Ermeniler gördükleri zulm ve i'tisâfât karşısında feverân etdiklerini iddiâ ediyorlarsa da bu iddiâ'nın derece-i butlanı 93 hudûdu şarkında tesbîf ve tevsîk edilen tavr ve hareketleri kâfi geliyor. Ale-l-husûs meşhûr Ermeni serkerdelerinden Antranik'in müfrezesiyle (Nahcivan) havâlîsinde icrâ ettiği katl-i âmmdan artık bîzâr kalan Ermeni Kolordusu Kumandanı General Nazarbekof'un Birinci Türk Kolordusu Kumandanlığına iblâğ edilmek üzere Ermeni Komisyon Riyâsetine gönderdiği mektûb cereyân eden fecâyî'in derece-i vûs'atî irâe ediyor. Generalin mektûbuna zeylen Ermeni Komisyonunun îtâ ettiği rapor Ermenilerle İslâmlar arasındaki münâferetin esbâb ve avâmilini göstermektedir. Ehemmiyyetlerine binâen her iki mektûbun tercemesi aynen zîrdedir.

Gümrü'de Müstakill Ermeni Komisyonu Riyâsetine
27/Haziran/1918
Numro
10008

Aldığım mâ'lumata göre emirlerime itâat etmediğinden dolayı kumandam altındaki kolordudan bütün müfrezesiyle 5/Haziran/918 târihinde tard edilen Antranik'in Nahcivan havâlîsinde hakikaten birçok mezâlim ve fecâyî yapmakda olduğu Türk Kumandanlığına bildirmenizi ricâ ederim. Osmânî Kumandanlığı da tabîî biliyor ki Kahralı cenûbundaki (Culfa) demir yolu mıntakası uzun bir müddet İslâm çeteleri elinde idi. Ben bunları dağıtmak istedim. Muvaffak olamadım. Mutî' ahâlîye zulm eden Ermeni ve İslâm çetelerini dağıtmak üzere ben ve Erivan Hükûmeti bütün çârelere tevessül ediyorlar. Bunu Türk Kolordusu Kumandanı Kâzım Karabekir Bey'e haber verdim. Hudûd mıntakasında da aynı çârelerin onlar tarafından alınmasını ben istiyorum.

(Kublâsara) ve (İmanşamu) köyleri yanında belki yanlışlık eseri olarak 25/Haziran/1918 de yerli Ermeni Türk ve Tatar müfrezeleri arasında müsâdeme olduğunu Türk Kumandanlığına haber vermenizi ricâ ederim. Bu gibi vak'aların olmaması için ne zaman, hangi yoldan, ne kadar kıt'anın ne maksadla geçeceğini vaktiyle bana bildirmesi mes'elesine komisyonca halledilmesini ricâ ederim. Mezkûr vak'alara benzer vukuâtın bir daha olmayacağını muhakkak bilebilirler.

Kolordu Kumandanı
Nazarbekof

“Zeyl”

Erivan sancağında milel-i muhtelif bulunduğundan son zamanlarda fenâ’ neticelerin vâkî’ olması Ermeni ve Osmânî Komisyonu’nu düşündürüyor akd edilen sulh sağlam ve devâmlı olmalı komşuluk münâsebâtı mevânî’, kat’i ve müessir bir karâr ile kaldırmalı bu vak’aların esbâbını târîh de aramalı.

1905 senesinde adem-i muvaffakiyetle neticelenen Japon Muhârebesinden ve birinci ihtilâlden sonra hükûmetin te’sîr-i nüfûzı azaldığından dolayı Rus Hükûmeti bir milleti diğer millet aleyhine teşvîk etdiğinden Mâvera-yı Kafkas dâhilinde bulunan Ermeni ve İslâmlar arasında vâsî’ mikyassa ilk münâferet başladı. Câhil ahâlî ile din mutaassıbları bu teşvîkâtın kurbânı oldular.

Kafkasya’da İslâm ve Ermeni arasında hiçbir sebep-i mücbir yok iken bu münâferet başladı. (Bakû), (Gence), (Erivan) taarruzlarında mutazarrır olan Ermeni ahâlî, hükûmet tarafından himâye ve muâvenet görmediği için kendi kendilerini muhâfazaya mecbûr oldular. Yalnız hamd olsun ki bu hâl çok sürmeden tarafeynin müessir siyâsetleriyle bu gavgalar def’ edildi. Ve iki millet tekrar râhat yaşamağa başladılar.

Bu muhârebe münâsebâtı yeniden gerginleştirmedir. Muhârebenin son safhasında Ermeniler Osmânî İmparatorluğuyla yalnız muhârebede kaldı. O zaman münâferet yeniden başladı. Bir taraftan İslâmlar kendi hem-dinlerine yardım etmek istediklerinden ve Ermenilerin kuvvetlenmesinden korkarak Ermeni ordusunun arkasını dağıtmak isteyib demir yollarını ve telgraf hatlarını tahrîb etdiler. Yolları kesdiler. Ermeni köylerine askerî kıt’alarına taarruz etdiler. Diğer taraftan Ermeniler bu kuvvetli düşmanla muhârebelerinde ümitsiz kaldıklarından çok fenâ’ tecâvüzler yapmağa başladılar. Akd edilen sulh bu kanlı mücâdelâtı kaldırmalı. Ermeniler anladılar ki refâh ve saâdetleri başka milletlerin teşvîkâtında değil eski komşularıyla iyi münâsebâtta bulunmalarındadır.

Şimdi Ermeni Cumhûriyeti arâzisindeki İslâm ahâlî ile Osmânî İmparatorluğu arâzisindeki Ermeni ahâlîsinin istifâdelerini düşünmeli ve Osmânî ordusunun da Avrupa harbi neticesine kadar menâfi’ini te’min etmeli. Osmânî Komisyonu çâre olarak bir teklîfde bulundukca bu teklîfden siyâsî, iktisâdî birçok hukuk mes’eleleri çıkacak, Ermeni Komisyonu sulh muâhede-nâmesinin teferruâtına karâr verebilir. Osmânî Komisyonunun bu teklîfini konuşmağa salâhiyet yoktur.

Muâhede-nâme Ermeni mücâvereti arâzisindeki İslâm ahâlî ile Osmânî İmparatorluğu arâzisindeki Ermeni ahâlînin istirahatleri temîn ediliyor. Onun yalnız bu husûsda müzâkere olunmasıyla Ermeni Komisyonu ümîd eder ki iyi bir hükûmet idâresi teşkîl edilir. Müsellâh çetelerin tecâvüzâtına nihâyet verilirse ahâlînin istirahatı temîn edilmiş olacaktır.

Muhâcir ahâlî yerlerine iade edilirse Osmânî İmparatorluğunun yeni arâzisindeki intizâm bozulmayacağını, Ermeni Komisyonu zanneder. Muhâcirlerin silâhlarını almaları ve itaâtsiz olanlar şedîden tecziye etmelidir. Mutî ahâlînin yerli hükûmetin muhâfazası tahtında yerlerine iadelerine ve işleri başına gitmelerine müsâade olunursa hudûdun her iki tarafında intizâm ve istirahat te'mîn edilmiş olacağını göstermeği Ermeni Komisyonu vazife addeder. Bu zamanda ufak bir arâzîde toplanan, mallarını gaib eden, mahsûlâtı arâzîsinden çıkarılarak dağlık arâzîye sürülmüş olan Ermeni ahâlî ölûme mahkûmdur. Ve tabîî bu yüzden oralarda intizâmsızlık, râhatsızlık olur.

Bunu da bilmelidir ki Ermeni Cumhûriyyetine geçen (Erivan) sancağı kısmında şimdi ahâlî üç başlı oldu.

Erzâksızlık idhalâtın olmaması ve Erivan sancağının en münbit arâzîsinin Osmânî Hükûmetine geçmesi dolayısıyla Ermeni milletini vahîm ve korkunç bir tehlike tehdîd ediyor. Ermeni Komisyonu Osmânî Hükûmetinin dostluğuna inanarak ve Osmânî Ordusu Başkumandanının "Ermeni Hükûmetini Türkiye teşkîl etdi ve tabîî muhâfaza edecektir" gibi büyük va'dini hatırlayarak tasavvur etmiyor ki Türkiye Ermeni milletinin ölûmünü istesin.

Komisyon Reîsi

Zakoyof

Keşîşiyef

Vekilof

Tomaşef

Muhister

Bu mektûblarda İslâm ahâlî aleyhinde yapılan mezâlim sarâhaten tasdîk ve i'tirâf olunmaktadır. Bu mezâlimin müretteb ve kuva-yı muntazama tarafından idâre edilmiş ve pek vâsi' olduğu muhakkaktır.

ایکنجی اردوی ہمایون قوماندانلگی

[illegible]

İkinci Ordû-yı Hümâyûn Kumandanlığı

Tahrîrât

9/7/334

On ikinci Kolordu Kumandanlığına

3/7/334 ve 1 nci Şu'be 1803/2155 tahrîrâta cevâbdır.

Temmuz'un ikinci Salı gecesi de 25-30 kişilik bir Ermeni çetesinin Bağçe ve Islâhiye kazâ'ları arasında birkaç köyü ihrâk ve bir mikdâr nukûd ile mevâşi aldıkları haber alınması üzerine Islâhiye Müfrezesi tarafından takîblerine şitâb ve iki üç gece devâm eden takîbâtta izlerine tesâdüf ve temass hâsıl edilmemesi bi-l-hâssa şimendifer hattının işbu dağlık ve sarb kısmında istihdâm edilen Ermeni amele ve müstahdeminden teşkîl ettiği çetelerle civârda envâ'ı şenâat icrâsından sonra tekrâr işleri başına geçerek izlerini gâib etmekde bulunduklarını göstermekde olduğundan hiç olmazsa şimendifer hattının Islâhiye ve Osmâniye arasındaki dağlık kısmında istihdâm edilen Ermenilerin kaldırılması lüzûmu bu kerrede te'kidten Harbiyye Nezâret-i Celîlesine arz edilmiştir. Hiçbir tarafa tabî' olmayarak dolaşan Ermeni çetelerinin İslâm köylüsü tarafından himâye edilmeyeceği ve her halde izleri bulunacağı âşikârdır. Ancak tevâlî etmekde bulunan vukuâtın sûratle men' ve mütecâsirlerinin def-i tenkîlleri kat'îyyen lâzımeden olub Maraş, Ayntab ve Behisni havâlisinde de takîbâtla iştigâl eden ordu inzibât mıntakaları Islâhiye'de bulundurduğu 40 kişilik nizâmiyye müfrezesi ve milislerle o havâlinin inzibâtını te'mîn etmekde olduğundan On ikinci Kolorduca da tertîb edilecek bir müfreze ve vilâyet jandarma müfrezeleriyle Islâhiye -Osmâniye şimendifer hattı tarafındaki Cebel-i Bereket Mutasarrıflığı mıntakasının mükemmelen taranılmasını ve işbu mıntakada tesâdüf edilecek Ermeni çetelerinin külliyyen def' ve der-destleri esbâbının te'mînini ve netîcenin inbâsını ricâ ederim.

Islâhiye Müfrezesi'yle de işbu takîbâta muâvenet ve iştirâk edilmesi ve kolordu tâkib kumandanının emrine girmesi lüzûmu İkinci Ordu İnzibât Mıntakaları Kumandanlığına yazılmışdır.

İkinci Ordu İnzibât Mintakaları Kumandanlığına

Sifre
996

C. 6/7/334 ve 237 şifreye;

44 ncü Fırka mıntakasında firârî bir neferin ta'kîbi için çıkarılan bir onbaşı ile iki neferin de İntelli civarında Zincirli ve Süleymanağa köyleri arasında sazlık içinde Ermeni eşkıyâsı tarafından şehîd edilmeleri şimendifer hattının işbu dağlık kısmındaki amele ve müstahdemden teşkîl etdikleri çetelerin civârda enva'-ı şenâat icrâsından sonra izlerini gâib etmekde olduğunu göstermekde bulunduğundan, tevâlî etmekde bulunan vukûâtın sür'atle men' ve mütecâsirlerinin kat'iyyen def' ve tenkîlleri lâzımeden görülmüş On ikinci Kolorduca da tertîb edilecek bir müfreze Adana vilâyeti jandarma müfrezeleri ile İslahiye – Osmâniye şimendifer hattı tarafındaki Cebel-i Bereket Mutasarrıflığı mıntakasının mükemmelen taranılması ve tesâdüf edilecek çetelerin istisâlleri lüzûmu mezkûr kolorduya yazılmışdır. İslahiye Müfrezesi'nce de işbu takîbata iştirâk edecek ve On ikinci Kolordu Ta'kîb Kumandanının emrine girecektir mercûdur.

۴۹

خلافی

اینکه اردو فرمانده افغان جاسوس

A	4-1935
D	130
F	6

مکتوبی قلمی
۹۰۶۵ عمومی
۷۸۵ خصوصی

علیرتو اقدم همدردی

اصولیه یک جاسوس نامیده کی او را می تلفظ آه اتحاد و جوار فرای جاسوس علیه جاسوس است
استفای بزرگ و هم حد و دونه کلیلک افروزند و زمان زیر برای با هر قدر قتل نفوس بزرگ و جوی
نفوذ و جویانی عصبانیه فرار و معلوم عاصیه اولی و جویان کینه ده و معلوم رستانه
برای زنده آمد نفوذی و اینجه قتل بخند . و قربانی و تقصبات و فدی غما وادیان و فکست
کامو برقیه نه باز در دسته ای به مدعی کی مواقع شیده نه کوره ده سواریدن حقیقه تقصبات
ایده به جفندی امداد و نه تقصبات نه و جیجا یا ده زنده آمد از اندک پنجه ای فردی ایده
بومار و جلا امکا نه غیر ما و جیجی . هر ریزی لغا تقصبات فلان زنده آمد ای فرمانده
نکره سوار بر روی جلیس زنده آمد فرمانده افغان شیده تقصبات ملک معتمدن میان سوار جیجی و جلا
اجرایده بک تقصبات مسه جیجی اقرانی نامیه ایله اولمه جیجی اور روی بیدار نه و جلا تقصبات و جیجی
نونه رسته اولو انضاد سوزده رینه تقصبات سوار بر جلا و لایحه باز ریزی اور و جیجی قتل اور ارد
جیجی بر جیجی و کربن کلیدن جیجی رینه فرزند رسته و رسته تقصبات بالاجه سوار بر کربن کلیدن و جیجی
و انضاد ملک تاجی جیجی ایجاب ایده از و جیجی سوار بر جیجی ایده . او با ایده از و جیجی ایده

مدتی

امروز

۲۴/۱۱/۴

اینکه جاسوس است نفوس املا و جیجی
مدتی سوار بر جیجی جیجی جیجی
جیجی جیجی جیجی جیجی جیجی
جیجی جیجی جیجی جیجی جیجی

اینکه جاسوس است نفوس املا و جیجی
مدتی سوار بر جیجی جیجی جیجی
جیجی جیجی جیجی جیجی جیجی
جیجی جیجی جیجی جیجی جیجی

۲۲

کتابخانه

مکتب فلسفی

عمومی
خصوصی

A	۹-۱۹۲۲
D	۱۳۵
F	۶-۳

اصول نه چنانچه بقیه اولیاء حدودی کاملاً مورد تسلیم است این استقامت حاصل شده است و این روش
تکثیر یافته است. حدودی که قرار داده و برقرار است بعد از ساده قریبه مقدمه در ر
برخی از اینگونه موارد که بر بیلد لکس مورد تراس استقامت طرفه از قریه نمایان می شود و هم معلوم
بیان اینچنین که در این مورد که قرار داده است که این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
اتفاق اینها که در این مورد که قرار داده است که این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
را حقه طوغری بر شرف ایدری که در این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
مختار و اطریقه از آن و بر و بده هم معلوم که بیان اینها که در این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
استقامت حاصل شده است که اینها که در این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
از این اوج اندام اینها که در این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
بر مفرقه اقامتی قابل اوله مایه تقدیر که در این استقامت اینگونه تقدیر که در برخی از موارد که در
مردود شد.

५९/ १/ १

المفهي - دو فوج نه اخفته

A	4-1933
D	130
F	6-11

220
222

[illegible]

انجیر و دانه‌های مطبوخ / رختخانه - ان
عکس

[Signature]

25 | A/A

21

$$\frac{2}{1.421}$$

Haleb Vilâyeti
Mektûbî Kalemi
Umûmî 3065
Husûsî 285

İkinci Ordu Kumandanlığı Cânib-i Âlisine

Atufetlü Efendim Hazretleri

İslâhiye'nin Çamlık nâmındaki ormanını tahassungâh ittihâz ve civâr kurâyâ sarkındılık icrâ eden Ermeni eşkıyâsı bu kerre hem-hudûd bulunan Kilis'in Akçakend ve Kaman karyelerini basarak katl-i nüfûs ile berâber birçok nukûd ve hubûbatı gasb ile firâr ve ma'lum-ı âlîleri olduğu vechle geçenlerde de Islâhiye mürettebâtından birkaç jandarma neferini dere içinde katletmişler. Ve taharriyât ve ta'kibât-ı vakıaya rağmen ve ormanların menâat-i kâmile-i mevki'sine binâen der-dest edilemedikleri gibi mevâki'-i meni'a-i mezkûrede süvârilerin hakkıyla ta'kibât icrâ edemeyecekleri anlaşıl原因 ta'kibâtta tercihan piyâde jandarma efrâdının istihdâmı zarûri ise de buna da hâlen imkân gayr-ı müsâid bulunmuştur. Sûretleri leffen takdîm kılınan Jandarma Alay Kumandanlığının tezkeresiyle merbûtu Kilis Jandarma Kumandanlığının şifre telgraf-nâmesinin mütâlâasından müstebân buyurulacağı vechle icrâ edilen ta'kibâtın hüsn-i netîceye iktirânı te'mîn edilmiş olmak için ordû-yı sâmillerinden li-ecl-it tâkib o havâlîye gönderilmiş olan inzibât müfrezelerinin takviyesiyle berâber Adana vilâyetine yazıldığı üzre bu kuvvetin gerek oradan çıkarılacak ve gerek Kilis'den çıkarılan kuvvetlerle müttehiden ve müştereken ta'kibâtın bil-icrâ bu şerîrlerin tenkîli ve âsâyiş ve inzibâtın te'mîni husûsunda îcâb edenlere emr ve teblîğ buyurulmasını ricâ ederim. Ol-bâbda emr ve irâde hazret-i men leh-ül-emrindir.

31 Temmuz 334
Haleb Vâlisi

İmzâ'

----- ✍ -----

Haleb Vilâyeti
Mektûbî Kalemi
Umûmî
Husûsî

İslâhiye'nin Çamlık'a yakın olunan hudûdunu kâmilten dolaşdım. Ermeni eşkiyası Çamlık'da olub kuvvetini teksîr etmişdir. Hudûddaki kurâdan vergi alır gibi buğday sâde koyun almaktadırlar. Bu husûs için mezkûr köylüler her ne sûretle ise eşkiyâ tarafından aldıkları ta'lîmat mûcibince adem-i ma'lûmât beyân ediyorlar. Hükûmete veyahûd civâr köylere ihbâr-ı keyfiyyet eyledikleri takdîrde köylerini ihrâk ve kendilerini itlâf edeceklerini söylemişlerdir. Elleriyle erzâkı teslîm edib bir şey söylememeğe mahkûmdurlar. Dâhile doğru bir kısım kurânın ileri gelenleri eşkiyâ için hafiyyen erzâk toplamaktadırlar. Muhbirler vâsıtasıyla erzâk verip de adem-i ma'lûmât beyân edenlerin bir kısmını der-destle Kilis'e sevk etdim. Eşkiyâ Çamlık'da külliyyetli erzâk iddiyâ etmekdedir. Karakoldan ve merkezden celb edebildiğim on üç jandarma ile bu gece pusu tertîb edeceğim Çamlık civârındaki köylerde nizâmiye kıtâatından bir müfreze ikâmesi kabil olamadığı takdîrde silâh tevzi' edilmesi menû-tı re'y-i âlileri bulunduğu ma'rûzdur.

----- ۞ -----

Aded
424

Ayntab
7/9/34

İkinci Ordu Kumandanlığına

Çamlık civârında bir müddet Ermeni çetelerinin ta'kîbi ile geşt ü güzâr edib hastalığına mebnî ahîren avdet eden Ayntab Jandarma Kumandanının tahkîkâtına nazaran Ermeni eşkiyasına saîka-i menfaatle müzâheret edenlerin İslâhiye'nin Sakçayüzü karyesinde ağniyâdan ve fevk-al-âde erbâb-ı nüfûzdan Hurşid Ağa ile akrabasından Kilis'in Karasûret karyesinden olub hânesinde Ermeni çetesinin reîsinin zevcesiyle çocuk tutulan ve el-yevm âilesiyle firârda bulunan Efendi ve Kilis'in Akçakend karyesinden Battal Ağa ve İslâhiye'de ağniyâdan Hacı Ağa nâm kimseler olduklarını beyân etmekdedir. Bunlardan Hacı Ağanın Ermeni eşkiyasının gasb eyledikleri

eşyâ'yı mübâyaa sûretiyle müstefid olduğu ve diğerlerinin de bu yüzden pek çokları istifâde etdikleri ve Hurşid Ağanın kendinde birçok müsellâh adam istihdâm eylediği müstahber kılındığından haklarında icâbi-i muâmelenin emr buyrulması ma'rûzdur.

İkinci Ordu İnzibat Mıntakaları Kumandanı
Âkif

۱۳۳۹ / ۸ / ۲۴

اون ایکنجی
قول اردو قوماندانی

شعبه

عدد

۲۰۸۰

تجدید

موضوع
۱۰ درجه غنای حیرت
نیا مده ای به انشاء
فنت مز قیفا آلتی دای

بجی اردو قوماندانی

A	4-1922
D	130-A
F	3

۱۰ بجی اردو قوماندانی سرور و در میان صول در جابلقه وقت اوله در بر سرور نه لغات قیفا مکنه . طلب
استیوننه مستخدم و ایکی مذکور بود و در جابلقه ایستقامت تحت توقیف آن روز و اچا فاد او در بیک ضلعی و
یا مکنه اوله نه تحقیقا مکنه براسکای طبع او در روز در بیک و فاد در بیک قریبی اوله در بیک او را قید بکنه
عملاً از آمدن و ماندن او را در روز و فاد در بیک قریبی اوله در بیک او را قید بکنه و در بیک قریبی
ای به بیک قریبی قریبی قریبی اوله در بیک قریبی اوله در بیک قریبی اوله در بیک قریبی اوله در بیک قریبی
در بیک قریبی اوله در بیک قریبی اوله در بیک قریبی اوله در بیک قریبی اوله در بیک قریبی

بجی اردو قوماندانی

تجدید

سریه ۲۴ / ۸۸۲

۱۰

یا زده تیره و معتقد است و ایست
صیاح

On ikinci Kolordu Kumandanlığı
Şu'be 1
Aded
2061

Müsta'celdir

Adana
12/8/1334

İkinci Ordu Kumandanlığına

Hulâsa: Gâvur Dağı'ndaki çetelere
yataklık eden eşhâsın taht-ı tevkîfe
alınmasına dâir.

44 ncü Fırka Kumandanlığından mevrûd ve mûndericâtı son derece câlib-i nazar-ı dikkat olan rapor sûreti leffen takdîm kılınmıştır. Haleb İstasyonunda müstahdem ve esâmîsi mezkûr raporda mûnderîc bulunan eşhâsın taht-ı tevkîfe alınarak oraca ifâde-i evveliyyelerinin zabtı ve yapılmakta olan tahkikâta mühimm bir esâs olmak üzere üzerlerinin ve hânelerinin taharrîsi ile elde edilecek evrâkla birlikte Osmâniye'ye i'zâmları ve-yâhûd oraca zî-medhal olanların tekessürü dolayısıyla Osmâniye'ye i'zâmları câiz görülmediği takdîrde Haleb'de teşekkül edecek hey'et mârifetiyle tahkikât-ı lâzıme icrâsı menût-ı re'y-i âlîleri bulunduğu ve Islâhiye İstasyon Kumandanı Mülâzım-ı evvel Şemseddin Efendi hakkında dahi ta'kîbât-ı kanûniyye icrâsı için Osmâniye'ye i'zâmı zımında Haleb Hat Komiserliğine emr buyurulması ma'rûzdur.

12 nci Kolordu Kumandanı
Fahreddin

Sûret

Islâhiye'de taht-ı tevkîfe alınanlar, Islâhiye'den avdetimde berâberce Osmâniye'ye getirilmiş ve burada isticvâbâta başlanılmıştı. Islâhiye İstasyonu Müdür-i Sâbıkı Sâbit İsâ Efendi de pederi ile berâber 8-9/8/34 gecesi Haleb'den gelmiş ve bunlar da geceli gündüzlü isticvâb ve diğerleriyle muvâcehe edilmiş ve buradaki mevkûfine aid isticvâbât bugün tamamıyla hitâm bulmuştur.

Bidâyetde gerek istasyon müdürü, gerekse diğerleri mes'eleden bî-haber olduklarını iddiâ ve külliyyen inkâr etmişlerse de ba'de her şeyi birer

birer söylemeğe mecbûr kalmışlar ve tamamıyla i'tirâf etmişlerdir. Esnâ-yı isticvâbda birçok hakayık meydâna çıkarılmış ve bi-l-hassa İstasyon Müdîri Sâbit Efendi'den pek ziyâde şâyân-ı ehemmiyyet olan ber-vech-i âtî ma'lûmât elde edilmiştir:

1. Haleb'de Ermeni çetelerine âid işleri idâre ve bunlar için lüzûmu olan her türlü malzemeyi ihzâr eden bir hey'et mevcûddur. Bu hey'etin reîsi el-yevm Haleb Şimendifer Merkez Müdîri Mühendis Der-saâdetli Muzaffereddin Basmacıyan'dır. (Bu adam evvelce Haleb'de Ermeni Mektebinde muallim imiş) iki de a'zâsı olup birisi Haleb'de işletme şirketi kasadârı Der-saâdetli Papasyan, diğeri Haleb istasyon telgraf me'mûrlarından Maraşlı Karamanyan'dır. Âzâ miyânında bulunmayan ve fakat bu işlerden tamamiyle haberdâr olan bir de yine Haleb İstasyonunda Telgrafçı Balabanyan vardır.

2. Bu Muzaffereddin (Basmacıyan) aynı zamanda şimendifer başmüdîrinin tercemanlığı vazîfesini îfâ etmekte ve Haleb'de en büyük mevki' sâhibi olan adamlarla dâimî temassda ve bi-l-hassa Haleb'in en meşhûr zenginlerinden ve Ermeni milletinden tüccâr (Toma birâderler) le her an berâber bulunmaktadır.

3. Haleb'de muhtelif vâsıtalarla tedârik edilen silâh ve ceb-hâneler ve erzâk Muzaffereddin ve rûfekâsı tarafından teslim alınarak Haleb İstasyonu'nda münâsib bir mahâlle depo edilmekte, ba'de bunlar evvelce isimleri arz edilen ve el'ân Osmâniye'ye gönderilmeyen ateşçiler vâsıtasıyla Islâhiye'ye nakl olunmakta ve buradan da mûmâ-ileyh Sâbit İsâ Efendi vâsıtasıyla tevzi' olunmaktadır.

4. Bu sûretle nakledilmekte olan silâh ve ceb-hânelerin hiçbir sûretle yoklama ve teftiş edilmemesi Muzaffereddin tarafından te'mîn edilmiş olduğundan esnâ-yı nakilde hiçbir endişeleri yoktur.

5. Muzaffereddin pek cesûr bir adam olmadığından her şeyi Şimendifer Başmüdîri Alman milletinden İsviçreli Mösyö Şöven Dönerk'e istinâd ederek yapmakda, bu sevkîyâtdan ve çetelere âid işlerden müdür-i mûmâ-ileyhin de ma'lûmâtı bulunmaktadır.

6. Islâhiye Müdîr-i Sâbıkı Sabit İsâ Efendi'nin kendisine tevdi' edilen vezâifi tamâmiyle îfâ ettiği takdîrde Muzaffereddin tarafından Haleb Şimendifer Mülkî Komiseri Rum milletinden Altuntop nâmındaki adama ve Başmüfettişlik Başkâtibi Yahûdi milletinden Kara Kipellar'a tavsiye edilerek fevk-al-âdeden olarak terakkî ve tefeyyüz etdirileceği va'd edilmiştir.

7. Şu sûretle Haleb'den yapılan sevkîyâtdan başka Bağçe ve Meydân-ı Ekbez İstasyonlarında ekseriyyetle fazla vagonları kesmek mecbûriyyeti hâsıl olduğundan mezkûr istasyonlarda alıkonulan ceb-hâne ve esliha vagonlarından da lüzûmu kadar esliha ve ceb-hâne aşırılamakda ve bunlar Meydân-ı Ekbez'den ve Bağçe'den Islâhiye'ye gelen palas ve su trenlerine konularak Makinist Hayk ve Sivaslı Makinist Vahan, Ateşçi Hasanbeylili Erâkil vâsıtasıyla nakl olunmakta ve hattâ ba'zen ekmek çuvallarının altına

ceb-hâne konularak gizlemekde ve bunlar Islâhiye Anbar Bekçisi Geyveli Anesti vâsıtasıyla anbara konularak muhâfaza edilmektedir.

8. Bunlardan başka ceb-hâne nakliyâtıyla iştigâl eden ve Tahtaköprü ile Ayran arasında işleyen su treninde ateşçilik yapan Hasanbeylî Tarakçı oğlu İzik ile Ayran ile Islâhiye arasında işleyen palas treninde şeftrenlik vazîfesini îfâ eden Kartallı Balazban vardır. Bunlar getirdikleri ceb-hâneyi Kürdbağçe İstasyonu Müdîriyle el-yevm taht-ı tevkîfde bulunan Islâhiye Sâbık İstasyon Müdîri'ne teslim etmekde ve buralardan çetelere gönderilmektedir. Yarbaşı İstasyonu Telgrafçısı Harirvani de bu nakliyâtdan mükemmelen ma'lûmât dârdır. Bir de el-yevm kumpanya emrinde olduğu halde ba'zen Meydân-ı Ekbez İstasyonu'nda ba'zen Tahtaköprü'de dolaşan Hasanbeylî Markor oğlu Koça ile Meydân-ı Ekbez İstasyonu'nda demircilik yapan yine Hasanbeylî Artin oğlu Agob mevcûddur. Bunlardan birisi evvelce eşkiyâlar miyânında iken bundan hemân beş altı ay evvel ayrılarak kumpanyaya kaydedilmiş olup el-yevm her ikisi de ceb-hâne ve esliha tedârikiyle meşgûl olmaktadır.

9. Gerek Haleb cihetinden gerekse Bağçe ve Ayran taraflarından muhtelif vâsıtalara eşkiyâ nâmına Islâhiye'ye nakledilmekde olan silâh ve ceb-hânelerden el-yevm Islâhiye İstasyonu Kumandanlığında bulunan Mülâzım-ı evvel Şemseddin Efendi'nin de ma'lûmâtı olduğu ve hattâ gelen esliha ve ceb-hânelerin kısmen istasyon kumandanı nâmına bakkallık eden İsmâil Çavuş'un dükkânında muhâfaza edildiği halde hiçbir ses çıkarmamasının esbâbı kendisinin de ekser zamanlar Islâhiye İstasyonu'nda kalan esliha ve ceb-hâne vagonlarından Islâhiye İstasyonu Müdîr-i Sâbıkı Sâbit Efendi ile birlikde istasyonda sevk me'mûrluğu vazîfesini îfâ eden Ermeni milletinden Rupen nâmındaki neferle İstasyon Makascısı Şükrü Osmân ve dâimâ yanında bulunan Mehmed Ali Çavuş dâhil olduğu hâlde silâh ve ceb-hâne aşırarak beşer lirâ-yı Osmânî'ye (Altunpara) gizlice köylülere sattırmakda ve bu sûretle toplanan paraları aralarında taksîm etmekde olmalarından dolayı mûmâ-ileyh her husûsda istasyon müdîriyle diğer me'mûrîne karşı pek mahkûm bir vaz'iyetde kalmasından ileri gelmektedir.

10. Bu çetelerin vazîfesi ve ta'kib edilen gâye, Amanos dağlarında, Islâhiye, Pazarcık, Kilis, Maraş ve Zeytûn havâlisinde her türlü tahrîbâtı yapmak, evvelce teb'îd edilen ve son zamanlarda mahall-i menfâlarından kaçarak birer sûretle Haleb'e gelmekde olan Ermenilerin kendilerine iltihâkını te'mîn ederek teşkîlâtı tevsi' etmek ve bu hâl-i muhârebenin hitâmına kadar temdîd ettirmek ve netîcede havâlî-i mezkûrede küçük bir Ermenistan vücûda getirmekdir.

El-yevm Haleb'de, Adana'da, İstanbul'da, İzmir'de bu işlerle alâkadar birçok Ermeni zenginleri bulunmakda ve bunlar şimdilik yalnız para cihetiyle yardım ederek isimleri son derece mektûm tutulmaktadır.

11. Ber-vech-i bâlâ ma'lûmâta nazaran yeniden der-dest ve tevkîfleri lâzım gelen eşhâs ile menâfî'-i zâtîyesi uğruna kendi eliyle vatanın mezârını kazmağa çalışan Islâhiye İstasyon Kumandanı Mülâzım-ı evvel Şemseddin Efendi ve maiyyeti hakkında îcâb edenlere teblîgât-ı serîa îfâsıyla umûmunun tahte-l-hıfz Osmâniye'ye i'zâmlarının te'mîn buyurulması ehemmiyetle müsterhamdır.

12/8/34
Aslına mutâbıkdır.

İmzâ'

[illegible]

Dokuzuncu Ordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyyesi

Kars
25/8/34

1 nci Şu'be

Husûsî 3972
Umûmî 8758

Şark Orduları Grubu Kumandanlığına

Rûmiye'nin tarafımızdan işgâli esnâsında bir Amerika misyon hey'eti görüldü. Bu hey'etin teşkilât ve maksadı hakkında şu ma'lûmat elde edildi:

Amerika Hükûmeti halen de Tebriz'de bulunan Doktor Vaneman'a para gönderiyor. Bu para Rûmiye'deki misyon hey'etine geliyor. Evvelce bu hey'etin reîsi ve ilahiyât muallimi iken bil'âhire Rûmiye'de fahrî Amerika Viskonsolosluğunu da ifâ etmiş olan Doktor Şat aldığı paraları Rûmiye'de Hükûmet-i Osmâniyye aleyhine icrâ-yı hareket eden ve Ermenistan Hükûmetiyle akdedilmiş olan sulhe de râzî olmayan ve bu sûretle Ermeni Hükûmetine de âsî bulunan Ermeni ve Nasturi eşkiyâlarının teşkil, tensik, techîzine sarf etmiş ve bu şâkileri beslemiş, istihdâm etmiş ve yaptıkları bütün fecâyia-i mezâlime de riyâset etmiştir.

Bu keyfiyyet bugün Rûmiye'de nezâretimiz altında bir hastahânedeki Ermeni ve Nasturi mecrûhlarını tedâvî eden Amerikalı doktorlar tarafından itirâf edilmektedir.

Rûmiye tüccarları Doktor Şat'ın ba'-zân tüccârlardan karzen aldıkları paraya mukâbil Tebriz'deki Doktor Vaneman nâmına havâle verdiğini ve mezkûr tüccârların da paralarını Doktor Vaneman'dan aldıklarını söylüyorlar.

Rûmiye'de esir edilen Rus zabitanı da kendi maâşlarının Amerika Konsolosluğu (Doktor Şat) vâsıtasıyla Tebriz'den gelmekte olduğunu itirâf ediyorlar.

Esasen memleketimizin ekser taraflarında mevcûd olan bu kabîl komisyon teşkilâtının vazîfe ve maksadlarının zâhiren taht-ı idarelerinde bulunan bir hastahâne, bir mekteb bir yetim-hânenin idâresi ve hakikatde ise Hristiyanların himayesi ve efkâr-ı fâside ve isyâniyenin neşr ve ta'mîmi ve İslâmlığın imhâsı olduğu ma'lûmdur.

Binâen aleyh: Doktor Şat'ın kendi memleketimizde Ermeni ve Nasturi çetelerini Hükûmet-i Osmâniyye aleyhine teşkil, techîz ve istihdâm ve ahâlî ve üsera-yı İslâmiyye hakkında irtikâb edilen bütün cinâyetleri sevk ve idare ettiği ve Doktor Vaneman'ın matlûb parayı tedârik ve i'tâ ettiği ve diğer doktorların da umûr-ı hayriyyeye sarf ettiklerini söyledikleri paraları da aynı eller vâsıtasıyla aldıklarından dolayı Doktor Şat'la bu cürmü ifâda müşterek oldukları bu sûretle tahakkuk etmiş oluyor.

Amerikalıların İran arâzisinde bu kadar zamandan beri aleyhimize irtikâb ettikleri bu cinâyetleri ve hıyânet-i harbiyyeyi keşf ve men' ve hiç olmazsa protesto etmemesi dolayısıyla bî-terafîlik hukukuna riâyet etmemiş olan İran Hükûmeti zarûret-i askeriyyeden dolayı taht-ı işgâlimize geçen mîntakada menafî-i askeriyyemizin te'mîn-i selâmeti için bi-z-zât keşf ve tedkik ve taharrimiz netîcesinde der-dest ettiğimiz bu cinâyetin cezâ'sını bi-z-zât vermekliğimiz hakkında bize karşı hiçbir hakk iddia edemez.

Eğer bu Amerikalıları divân-ı harbe tevdi' edersek irtikâb ettikleri cürmün hıyânet-i harbiyye olması dolayısıyla i'dâm derecesinde mahkûm olacakları ve bunların bu sûretle tecziyeleri de hükûmetimizin İran dâhilindeki nüfûz-ı siyâsisini takviye ve İranîlerden aleyhimize çalışacak adamların adedini tahdîd edeceği şübhesizdir.

Fakat bil'âhire diplomasiye intikâl edeceği muhakkak olan bu mes'elenin bu şekilde halledilmesinin hükûmetimizin Amerikalılar hakkında ta'kîb etmek istediği siyâsete muhâlif olmaması ve bir müşkilâta sebebiyyet vermemesi maksadıyla keyfiyyetin evvel emirde İstanbul'dan sorulması îcâb etmektedir.

Halen Rûmiye'de bulunan üç doktor, bir me'mûr ve birkaç Amerikalı kadından mürekkep olan misyon mevkûf olmayıp bir seyyâr hastahânemizle birlikde müştereken çalışarak kırk kadar Ermeni ve Nasturi yaralıısını tedâvî etmekde ve yalnız nezaretimiz altında bulunmaktadırlar. Doktor Şat şakîlerle berâber kaçmıştır.

Misyonun bizden gördükleri hüsn-i muâmele ve himâye hakkındaki teşekkürâtını müş'ir olarak orduya ve İsveç Sefaretine hitâben yazdıkları mektûblar posta ile celb edilmektedir.

Taht-ı idârelerinde bulunan yetim-hânede dokuz kadar çocuk vardır.

Yakında Ermeni ve Nasturi mecrûhlarının tedâvîleri ve bu sûretle bu hey'etin vazîfesi hitâm bulacak ve mîntakadaki Ermeni ve Nasturiler de kâmilten firâr ettiklerinden dolayı bunların yapacakları başka bir işde kalmayacaktır. Bunların aleyhimize yapmış oldukları bâlâda ma'rûz hıyânetlere karşı ilâ-nihâye Rûmiye'de, Tebriz'de serbestçe kalmaları gezmeleri de câiz değildir. İcâbının emir ve irâdesi ma'rûzdur.

Dokuzuncu Ordu Kumandanı
Mîr-livâ
Şevkî

مفوضین اردو قومانڈانٹ

ارکان حربی

بسم

۱۰۹۶

۲۶۴۵

✓

خارجہ
۸۹-۸-۲۴

شرعہ اردو لری غروب قومانڈانٹ

ایستادہ داخلہ قرار ایہ رک لمفوزین فرقه قرار کالہ کلہ ایک مسلمان افادہ سنہ
فقطاً آئینہ کلہ رنگہ دور حوالینہ بولونا قوتلری اوہ لیدہ کون مقدم آریہ قوتلری
تخلہ کہ سادور ودار لاغیر کلہ حوالینہ کلہ و مالشیک کلہ کشیدہ کلہ ہر کلہ
کوتلری شطہ سنہ بولونویسہ . آئینہ کلہ دہ شویہ کلہ حوالہ کلہ کونیدہ اجسہ .
حدود خارجہ جیتانہ نیر اینلرہ آئینہ قوتلری القادہ ایہ رک حوالہ مذکورہ دہ اسلامہ
حدود لولہام و جفا اجرا انجکدہ و ادرندہ جیتانہ رتہ رتہ آجلہ حکوم ایہ کلہ و رہا جیتانہ دہ
ساعده ایہ کلہ دہ . حق برایہ آدم اوتوز ایہ کلہ قدر آئینہ لریہ لریہ قرار ایہ کہ
آئینہ قوتلری بولونویسہ کہ آئینہ لریہ آئینہ آئینہ آئینہ آئینہ آئینہ آئینہ آئینہ
و شیا قیستہ نہ اولینہ بلکہ دکلہ . حق کوتلریہ جیتانہ و طویلہ بولونا اسلام اہالیہ
قائم طویلہ اشعوی اید کلریہ مذکور ایک مسلمان سولہ شدہ .
نبا علیہ بوجہ و بالہ بونٹہ حق اولہ دہ عرصہ ایہ لریہ و جہلہ اسلام لریہ ایستادہ
داخلہ و ضعیفہ قوتلریہ الیم برہال آئینہ . و اینلرہ بولونویسہ برہال حکمر
حکمراندہ جیہ برہال و داخلہ سرستہ دکلہ حکمر زعمیہ فعالینہ و شیا قیستہ
حدود بولونویسہ . نویمہ ایہ کلہ مقدسین تعقیبہ اید کلریہ اکلا شیا قیستہ اولینہ عہدہ ایہ ہم .
لمفوزین اردو قومانڈانٹ

میرزا

✓

A	4-6170
B	15
F	13

(۷)

مستند اسلام

X

حدود

Dokuzuncu Ordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyyesi

Kars
29-8-34

1 nci Şu'be

4098
3445

Şark Orduları Grubu Kumandanlığına

Ermenistan dâhilinde firâr ederek Dokuzuncu Fırka Karargâhına gelen iki Müslimân'ın ifâdesine nazaran Antranik'in Zengezor havâlîsinde bulunan kuvvetleri on beş gün mukaddem Arpa mevkii şimâlindeki Savur ve Darlağiski havâlîsine gelmiş ve Malişki; Keşişkend; Hasankend köyleri mıntakasinda bulunuyormuş. Antranik de şimdiki hâlde Hasankend köyünde imiş. Hudûd hâricine çıkartdığımız Ermeniler de Antranik kuvvetlerine iltihâk ederek havâlî-i mezkûrede İslâmlara her türlü zulm ve cefâ icrâ etmekde ve evlerinden çıkartarak açlığa mahkûm edilmekde ve muhâceretlerine de müsâade edilmemekdedir. Hatta bu iki adam otuz erkek kadar arkadaşlarıyla bu tarafa firâr ederken Antranik kuvvetleri bunların yollarını keserek üzerlerine âteş etmiş, ancak bu ikisi kurtulmuşlardır. Ve mütebâkîsinin ne olduğu belli değildir. Hatta köylerinden çıkmayan ve toplu bulunan İslâm ahâlîye karşı top isti'mâl etdiklerini mezkûr iki Müslimân söylemiştir.

Binâen aleyh bu husus ve bi-l-hâssa bu mıntaka hakkında evvelce de arz edildiği vechle İslâmların Ermenistan dâhilinde vaz'iyetleri fevk-al-âde elîm bir hâl almıştır. Ve Ermenilerin bu tarz hareketleriyle bir ay sonra memleketlerinde hiçbir İslâm bırakmamak ve dâhilen serbestledikten sonra zemîn-i fa'âliyyet ve teşebbüslerini hudûdun bu tarafına kadar tevsi' etmek maksadını ta'kîb etdikleri anlaşılmakta olduğunu arz ederim.

Dokuzuncu Ordu Kumandanı
Mîr-livâ

Şevkî

Harbiyye Nezâret-i Celîlesine

Şifre

Haleb Şimendifer Kumpanyası Müdîri iken Ermeni çeteleriyle alâkadar olduğundan dolayı maznûnen bu kerre tevkîf edilerek Osmâniye'de mezkûr çeteler hakkındaki tahkikâtın icrâsına me'mûr hey'et-i tahkikiyye nezdine i'zâm kılınan Mösyö Şüvenderer'in yerine muvakkaten ta'yîn kılınan Mösyö Helfiker'e devr ve teslim eylediği evrâk ve mahrem dosyalardan câlib-i dikkat olanlar ba'zılarının muhteviyâtı:

a) Kumpanyanın Haleb Şu'besi tarafından son üç ay zarfında beş bin liralık bir mestûre sarfiyâtına;

b) Kumpanya kasası vâsıtasıyla Mösyö Cerman nâmına kırk elli bin liranın vürûd ve sarfına;

c) Kumpanya hesâbına olarak hatt güzer-gâhında ve Haleb'de iştirâ edilecek arsa ve mebânî ve çiftlikâta dâir olup; bunlardan (a) fıkrasındaki dosyanın hükûmetçe hiç şâyân-ı ârzû olmayan ba'zı husûsâta muavenet-i nakdiyye hakkında olması ve (b) de muharrer kırk elli bin liranın sarfına âid dosyanın da dâhil-i memleketden evrâk-ı nakdiyye toplanmak veya Avrupa'ya zahîre kaçırılmak husûsâtına müteallik bulunması ağıleb-i ihtimâl bulunduğu ve bu dosyalardan başka kumpanyanın zâtâ mahsûs mahrem dosyaları dahi mevcûd olup bunlar Osmâniye'ye sevk olunan Müdîr-i Sâbık Mösyö Şüvenderer tarafından bir kasa derûnuna vaz' edilerek ve kapadılarak anahtarı mûmâ-ileyh yedinde kaldığı ve bu dosyaların mahremiyet-i kat'îyyesine mebnî yalnız asâleten ta'yîn olunacak müdîrana verilebileceğini Mösyö Şüvenderer beyân etmiş olduğu cihetle bunlar miyânında da çetelere âid ve-yâhûd menâfi-i millet ve hükûmete münâfi ba'zı mevâdd ve muhâberâtın mevcûdiyyeti kaviyyen me'mûl olduğundan pek mühimm olan bu dosyaların kâmilten ve yegân yegân tedkiki lüzûmunu arz eylerim. Tensîb-i sâmillerine iktirân ettiği takdîrde bu bâbda orduya me'zûniyyet î'tâ ve kumpanyaya da teblîgât îfâsına müsâade buyurulması ehemmiyyetle ma'rûzdur.

اوراق اوپه سټك
نومروسي	عثماني اردوي هايوني	ميفيك امضاي
شعبه نومروسي	باش قوماندانلق ارکان حربيه رياستي	تاريخ تميميني
مسودتيك امضاي	شعبه	ميفيه قويلان نومرو
تاريخ تسويدي	طغوزني ايدو قوتلار	مقابله جينك امضاي
قلم اوپه سټك نومروسي		مقابله تاريخي
فقه		2
432
33
رياسته صلاحت	ارفر دم خجايغه د جوهری تپه ايدو	
	مياکوري ختام بولونجي بيلدي	
	يوز تيرمي بن ارفنيك اخلام ايدلرله	
	بر محله محفوظ کړي اولک يا غمدي ..	
	اشو ارغندال ارزخانده کوي	
	صوالف ايجاد کړي مقدار اولک ارزخانده کوي	
	ميانده خوردي وېشک وځي وېشک	

اعطی

بسم الله الرحمن الرحيم
 مکتبہ اسلامیہ کراچی

نمبر ۵۶۸۵ - ۱۱۱۱ - ۲۶
 تاریخ ۱۱/۱۱/۱۳۸۵

۲. ۱۱/۱۱/۸۵ - ۱۱۱۱ - ۲۶
 از طرف خاندان و خدای تعالی
 ابرو - سوره دخانه ایله از طرف
 ۱۱/۱۱/۸۵ - ۱۱۱۱ - ۲۶
 طبعی و ادبیاتی
 بیتی

A	۱
B	۲
C	۳
D	۴
E	۵
F	۶
G	۷
H	۸
I	۹
J	۱۰
K	۱۱
L	۱۲
M	۱۳
N	۱۴
O	۱۵
P	۱۶
Q	۱۷
R	۱۸
S	۱۹
T	۲۰
U	۲۱
V	۲۲
W	۲۳
X	۲۴
Y	۲۵
Z	۲۶

۲۶ - ۱۱ - ۸۵

ادبہ مفتاحا VII در بیان
 ۱۱/۱۱/۸۵ - ۱۱۱۱ - ۲۶

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Erkân-ı Harbiyye Riyâseti
Şu'be

6/7/34

Dokuzuncu Ordu Kumandanlığına

Şifre:

Erzurum fecâyi'inde cürmleri tebeyyün edib de muhâkemeleri hitâm bulduğu bildirilen yüz yirmi beş Ermeni'nin i'dâm edilmeyerek bir mahalde muhâfazaları evvelce yazılmışdı. İşbu Ermenilerin Erzincan'dan Gümrü havâlîsine iâdeleri mukarrer olan Ermeni kabileleri miyânında sevkleri ve neticeden ma'lûmât itâsı.

----- ----- -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti
Şu'be
Numro

Kars'dan Harbiyye Nezâret-i Celîlesine mevrûd 5684 numrolu şifredir.

C. 5-6/11/34 numro 10785 şifreye:

Erzurum fecâyi'inde medhâl-dâr olmağla mahkûm ve Erzurum'da mevkûf olan yirmi sekiz Ermeni Kars'a bi-l-celb Erivan'a sevk ve iâde edilmiş oldukları ma'rûzdur. Harekât 5684

20/11/34

Dokuzuncu Ordu Kumandanı
Şevkî

Bunların kâmilten hazırlık komisyonuna da verilmesi

Osmanlı Ordû-yı Hümâyunu
Başkumandanlığı Vekâleti

11838

Kars'dan Harbiyye Nezâret-i Celîlesine
mevrûd şifredir.

1- Ermeni kıtaâtının Erivan cenûb-ı şarkisinde ve şimendifer yolunun hemân şarkındaki mıntakada bulunan Vedi ve Sâdâarak karyeleri civârına gelerek ahâlî-i İslâmiyyeyi katletdikleri ve rüesâ-yı meşhûre-i efrâddan Ali zâde Demir Beyle Fethi Bey zâde Bedri Beylerin de bu maktûlîn miyânında bulundukları ve beş altı yüz kadar İslâm ahâlîsinin Aras nehri sağ sâhiline geçerek perişân bir halde Bâyezid'e doğru gelmekte ve Ermenilerin Sâdâarak'ın daha cenûbundaki Hanihalar'a doğru İslâmları keserek ilerlemekde oldukları.

2- Ermenilerden Payon nâm serkerde maiyyetindeki bin iki yüz mevcûd bir kuvvetle 5/12/34 târihinden i'tibâren Nahcıvan civârındaki İslâmlara icrâ-yı mezâlîme başlayarak Nahcıvan'ın kırk kilometre şimâlindeki Elmalı nâm mahallde altı yüz seksen sekiz ve bu köyün on iki kilometre garb-ı şimalisinde Aguş nâm mahallde beş yüz on altı kişiyi katleyledikleri ve genç kadınları ayırdıktan sonra iki bin kişiyi (şifre) toplayarak kâmilten katletdikleri ve ayrıca kırk kadın ve çocuğu bir odada habs ile ihrâk ve eşrâfdan Seyyid Hüseyin'in âilesinin köy cami'inde nâmûsunu hetk eyledikleri ve tekmiî bu havâlî İslâmlarının korkularından mesken ve me'valarını terk ederek soğuğa, açlığa mahkûm oldukları ve Açmiyatzin cenûbundaki köyler ahâlîsinin erzâkları Ermeniler tarafından gasb edildiği ve Erivan'ın on beş kilometre cenûbunda Hacıilyas karyesi ağası ile iki refkinin Erivan'a celb ile i'dâm olundukları ve yirmi beş kişinin de mahall-i mechûle teb'îd edildikleri ve Erivan'da Tepebaşı Hacıturzaları ve Gayribulak nâmındaki İslâm mahallelerinin ihrâk edildiği mevsûkan istihbâr edildi.

Bu husûsda Ermeni Hükûmeti nezdinde teşebbüsâtta bulunuldu ise de Dersaâdet'deki İ'tilâf Hey'etinin de nazar-ı dikkatlerinin insâniyyete münâfî olan bu fecâyî' ve mezâlîme celb ve bu kış günü tevâlî etmekde olan bu vahşetlere nihâyet verilmesi esbâbının istikmâl buyurulmasını istihâm ederim.

27 Kânûn-ı evvel 34
Harekât 6052

9 ncu Ordu Kumandanı
Şevkî